În româneşte de A. ZELTZER

andre davy cu caiacele pe NIL

Prefaţă şi îngrijire ştiinţifică de ŞERBAN DRAGOMIRESCU

EDITURA ŞTIINŢIFICĂ Bucureşti, 1966

ANDRÉ DAVY LE NIL

Première descente en kayait RENÉ JULLIARD 30, Rue de l'Université PARIS

Dedic această carte celor doi prieteni al mei, JEAN LAPORTE şi JOHN GODDARD, în amintirea călătoriei întreprinse de noi pe cel mai frumos fluviu din lume.

NILUL 6 671 km

MISSISSIPPI 6 418 km

AMAZOANELE 6 280 km

YANGTZE 5472 km

CONGO 4 370 km

ENISEI 4 130 km

La 11 noiembrie 1950, trei tineri se avântau cu micuţele lor caiace de pânză în apropierea izvoarelor Nilului, pe râul Kagena, într-o lungă călătorie, de-a lungul acestui uriaş fluviu.

Pentru prima dată în istoria expediţiilor *sie* încerca pe Nil – cel mai lung fluviu al globului (6 671 km) – o asemenea călătorie neobişnuită, plină de neprevăzut.

Cu câteva luni înainte, într-un mic apartament parizian, Jean Laporte, iniţiatorul şi organizatorul acestei expediţii, desenator în expediţiile polare ale lui Paul Emile Victor, împărtăşea cu entuziasm lui André Davy, tânăr ziarist de curând reîntors din Africa – după ce-şi alăturase şi pe tânărul student american John Goddard din Los Angeles –, planul „unei expediţii volante, una dintre cele mai uşoare şi mai mobile, care se pot închipui. Voiam să dovedim că se poate efectua în Africa sau în orice parte a

globului o expediţie pe un traseu lung fără prea mari complicaţii şi prea multă zarvă", notează André Davy cu uşoară ironie.

Astfel a devenit autorul cărţii de faţă cel de al treilea membru al expediţiei.

Ceea ce-i unea pe aceşti trei tineri nu era nicidecum o efemeră glorie sportivă, ci mai curând, în ciuda temperamentelor deosebite (Laporte – „capul aşezat pe un gât subţire, faţa osoasă, nasul acvilin, pe chip având întipărită o expresie hotărâtă şi dârză"; Davy – „bretonul tăcut şi necomunicativ din fire, timid chiar"; Goddând – „un flăcău înalt şi zvelt, cu surâsul veşnic pe buze, simpatic şi ştrengar"), o voinţă perfect solidară de a smulge naturii africane unele din tainele sale încă ascunse. „Am ales Nilul pentru frumuseţile lui, pentru bogăţia de vestigii istorice legate de cursul său, pentru renumele său", ne mărturisea recent André Davy în scurta sa vizită în România.

Într-adevăr, Nilul, prin civilizaţiile sale milenare statornicite pe malurile sale; este desigur fluviul cel mai strâns legat de istoria umanităţii[1]. „Egiptul este un dar al Nilului" spunea ilustrul Herodot încă în secolul al V-lea înaintea erei noastre.

Numele său, de origine necunoscută, apare pentru prima dată într-un text al poetului grec Hesiod (sec. VIII-VII î.e.n.) [2]. Venerat de întreg Egiptul ca zeu al umidităţii dătătoare de viaţă, s-a păstrat din mitologia Egiptului antic în reprezentările statuare sub care îl mai putem vedea astăzi în British Museum şi în muzeul Vaticanului.

Încă în timp ce pe cursul inferior al Nilului se dezvolta una dintre cele mai mari civilizaţii ale lumii antice, misterul care înconjura izvoarele fluviului exercita

1 J. Besançon, L'homme et le Nû, Gallimard, Paris, 1957.

2 Hapi - (egipt.) ; Chrysonoas (grec.) ; Bahr (arab.).

o puternică, fascinantă atracţie. Cunoştinţele nu erau ou mult mai avansate, nici la mijlocul secolului trecut când încă se ignorau izvoarele Nilului. Circula chiar dictonul: *capul Ntti quaerere* (a căuta izvorul Nilului) când era vorba despre ceva evident de neîndeplinit. Numai în efortul de a găsi aceste izvoare a putut apărea acest dicton. De altminteri era şi o cerinţă practică imediată – stabilirea cauzelor revărsărilor Nilului – căci de revărsările lui din timpul verii depindea fertilitatea Egiptului. În drumul spre izvoarele Nilului se interpuneau însă numeroase obstacole: cataracte, praguri, triburi sălbatice, fiare din nepătrunsa pădure ecuatorială, nesfârşitele mlaştini „Sudd", care creau un hotar natural dificil.

Operele scriitorilor antici păstrează încercări de a-şi imagina izvoarele, de a explica revărsările Nilului. Astfel, unii susţineau că revărsarea Nilului nu este altceva decât „mişcarea oceanului", care înconjură pământul şi din care izvorăşte şi acest mare fluviu. După alţii, vânturile dominante, care băteau dinspre nord, mânau apele înapoi, îl mpiedicându-le să se verse în mare; în sfârşit alţii presupuneau în mod just, însă probabil intuitiv – că umflarea apelor este pricinuită de topirea zăpezilor din valea superioară a Nilului[3].

Herodot respinge toate aceste explicaţii totuşi cu destulă naivitate: „Cum se poate să vorbeşti de zăpadă într-o ţară unde şi ploaia e necunoscută, unde căldura soarelui este atât de puternică încât până şi oamenii au pielea neagră". Enigma acestor ape încărcate cu mâl care fertiliza Egiptul era cu atât mai «mare într-adevăr cu cât aceste ape puternice străbăteau deşerturi fierbinţi[4].

---

3 N. P e t r o v s k i, A. B e 1 o v, Ţara marelui Hapi, Ed. Tineretului, Bucureşti, 1958.

4 In zilele noastre la Wadi-Halfa, în Sudan, a fost pus în evidenţă ţinutul cel mai uscat de pe glob, „polul" uscăciunii.

Mitologia veche egipteană, reflectând orizontul geografic redus al timpului, plasa lăcaşul lui Hapi fie la Heluan, fie la prima cataractă, de la Assuan, într-o peşteră străjuită de un vultur şi un şoim. În interiorul peşterii, conturată de un şarpe uriaş care este şi paznicul locului, este înfăţişat zeul Hapi – Nilul – care toarnă apă din două amfore, apă ce se prelinge sub forma izvoarelor Nilului. Alţii imaginau la Assuan (Siena antică) un abis, de unde apele curg atât spre nord cât şi spre sud.

Herodot, cu formaţia sa istorică, a plecat în Egipt pentru a întreprinde investigaţii minuţioase. Lui îi datorăm primele informaţii temeinice. Neîncrezător în numeroasele relatări, el a ajuns până la Assuan, unde s-a convins că povestea abisului era o născocire, mai mult, că în amunte de Assuan se mai putea călători pe fluviu încă patru luni, precizare ce ne aduce până la mlaştinile Sudd-ului, barieră de nestrăbătut.

Alexandru cel Mare, ajuns învingător la Teba, în oraşul celor 100 de porţi unde totul era făcut pentru a proslăvi puterea şi măreţia faraonului, „fiul lui Amon Ra”, s-a înfăţişat oracolului zeului Soarelui, Amon, pentru a afla unde se găsesc „Fântânile Nilului”.

Mai târziu, Aristotel amintea de Muntele de Argint, *Argyros*, care dă naştere Nilului. Trebuie să identificăm în acesta un muntë cu zăpezi veşnice, poate Ruwenzori – pe care abia hărţile din a doua jumătate a sec. al XIX-lea îl consemnează ca atare.

Puţin timp după Aristotel, Eratostene, eruditul bibliotecar din Alexandria, ne-a dat o explicaţie raţională a creşterii apelor Nilului pe care o punea pe seama zonelor calde din Africa.

Din secolul I e.n., Ptolemeu ne-a lăsat o hartă a lumii cunoscute pe atunci, care dovedeşte cunoştinţe de-a dreptul surprinzătoare. *Montes Lunae* (Munţii Lunii) au

luat locul „Muntelui de Argint” al lui Aristotel. Cele „Trei fântâni ale Nilului”, plasate cu destulă exactitate, nu sunt după André Davy decât cele 3 bazine lacustre din care se alimentează fluviul: Victoria, Albert şi

Tana. Istoria descoperirilor geografice încearcă să-şi explice care au fost căile prin care antichitatea deţinea informaţii atât de precise asupra cursului superior al Nilului, informaţii ce au fost confirmate abia în ultima sută de ani.

O sursă – de altfel şi singura păstrată documentar – este a centurionilor trimişi de Nero în anul 66 e.n. – pe timpul stăpânirii romane a Egiptului – în căutarea izvoarelor Nilului. Dar nici aceştia nu au putut străbate ţinutul cu „smârcuri atât de mocirloase şi cu o vegetaţie atât de încâlcită încât este cu neputinţă de trecut fie cu piciorul, fie chiar cu o barcă”…

În acelaşi timp, se presupune că informaţii bogate furnizau populaţiile hamite de păstori, în necontenită migraţie între valea inferioară a Nilului, podişul înalt etiopian şi ţinutul Marilor Lacuri. În ciuda mlaştinilor Sudd, a existat din cele mai îndepărtate timpuri ale antichităţii un flux comercial pe apa fluviului şi pe uscat, între Egipt, ţară cu o civilizaţie superioară, mare consumatoare de produse exotice şi ţinuturile din cursul superior al Nilului, unde se găseau tot felul de mărfuri preţioase, ca aur, fildeş, esenţe de lemn preţios şi chiar şi… sclavi.

Cum nici pe arabi, ca mari geografi, nici ulterior pe portughezi, ca mari călători, nu i-a preocupat cunoaşterea Nilului se poate spune că ţara izvoarelor celui mai lung fluviu al globului a fost redescoperită abia în secolul al XIX-lea de exploratorii moderni.

Bonaparte, prin incursiunile sale militare de la sfârşitul secoltilui al XVIII-lea, a adus Egiptul în centrul

atenţiei, iar Egiptul s-a dezvăluit din nou Europei mai ales prin cercetările încununate de succes ale lui Champollion, care a descifrat hieroglifele egiptene.

Sudanul – devenit din 1820 posesiune egipteană – s-a deschis la rândul lui exploratorilor şi negustorilor. Descoperirea în zona ecuatorială a vulcanilor acoperiţi cu o platoşă permanentă de zăpadă, Kilimandjaro şi Kenya, în jurul anului 1850, dădea o confirmare „Muntelui de Argint" al lui Aristotel.

Societatea Regală de Geografie din Londra întocmeşte un plan ambiţios de explorări care. ştergând „pata albă" din centrul Africii ecuatoriale, să aducă şi supremaţia britanică în aceste ţinuturi.

Livingstone descoperă regiunea fluviului Zambezi şi lacul Nyassa, în timp ce în 1858 John Speke descoperă lacul Nyansa (Victoria) socotit pe atunci izvor al Nilului. *The Nile is seitled* (Nilul este descoperit) suna textul telegramei celebre a lui Speke. După indicaţiile acestuia, Baker, un vânător întreprinzător, descoperă în 1864, spre vest, lacul Albert (numit de localnici Luta N'zige), pe care îl consideră al doilea izvor al Nilului.

De această regiune este legat şi numele lui Stanley, care în 1875 – 1876 a identificat în râul Kagera cel mai important afluent al lacului Victoria, în bazinul căruia germanul Rudolf Kandt, în 1898, stabilea izvorul Nilului. Alţi exploratori au cercetat şi alte izvoare posibile, ridicând la 15 numărul afluenţilor principali ai lacului Victoria. Abia în 1938, perseverenţa doctorului germani Burkhardt Waldecker a determinat *Capul NiÎi meridianissimum*, în izvoarele Kasumo, izvoarele cele mai îndepărtate ale Nilului, marcate călătorului zilelor noastre de o piramidă modestă, din pietre albe, pe muntele Kikisi din Ruanda. Iată cum descrie André Davy acest ţinut pentru care multe pasiuni s-au aprins într-o istorie palpitantă milenară: „Un

podiş stâncos, aproape pustiu, a cărui altitudine nu depăşeşte 2000 m. Dintr-o stâncă puţin mai înaltă se preling câteva pârâiaşe cu apă atât de puţină încât abia de-ar ajunge să alimenteze rezervorul unui grădinar”.

Izvoarele Nilului Albastru au fost învăluite în mai puţine mistere. Încă de la 1768, scoţianul James Bruce a ajuns în podişul etiopian la lacul Tana, pe care I-a stabilit izvor al Nilului Albastru. El îşi punea problema dacă s-ar putea îndrepta cumva apele cu regim torenţial ale Nilului Albastru spre ţinuturile uscate din Etiopia. Planuri utopice desigur pentru acele timpuri, aşa cum navigatorul portughez Albuquerque gândea în secolul al XVI-lea să devieze cursul Nilului Albastru spre Marea Roşie.

Simţim nevoia astăzi de a invoca această privire istorică asupra „cuceririi” izvoarelor Nilului, pentru a fixa această pagină glorios milenară, în efortul tenace al umanităţii de cunoaştere a planetei noastre. Expediţii împânzesc astăzi toate colţurile, până mai ieri tăinuite ale continentului african. Solidaritatea trainică a tinerelor naţiuni africane ce şi-au dobândit independenţa se manifestă şi în studierea minuţioasă şi valorificarea întregului potenţial economic ascuns în marile sale bogăţii naturale. Şi Nilul nu este una dintre cele mai de neglijat.

Tradiţia milenară I-a ataşat prosperităţii Egiptului, căci hotarele vieţii aici sunt trasate cu precizie de marginile văii Nilului. Acolo unde apa lipseşte se întinde pustiul nesfârşit cu nisipuri mişcătoare ce s-ar părea că sunt gata de a înghiţi şi Nilul şi pe locuitorii săi harnici – milioane de oameni care din timpuri străvechi s-au aşezat pe malurile sale. Fâşia aceasta îngustă, roditoare reprezintă abia 3% din suprafaţa Egiptului (echivalentă cu suprafaţa Belgiei), dar cuprinde 99% din populaţia ţării, cu o densitate medie extrem de ridicată, 770 loc/km^2.

Importanţa Nilului pentru navigaţia fluvială este

simţitor stânjenită de prezenţa numeroaselor praguri stâncoase, cataracte şi cascade, care se vor dovedi însă extrem de avantajoase în amenajările hidroenergetice. Potenţialul energetic al Nilului este evaluat la 50.000 MW, din care abia o infimă parte este exploatată. Problemele unei atare valorificări sunt încă foarte complexe. Concomitent cu obţinerea hidroenergiei trebuie regularizate inundaţiile[5] asigurată irigarea sistematică a regiunilor agricole din cursul mijlociu şi inferior, deficitare în umezeală. Şi acestea în condiţiile unui regim hidrologic ce pare numai la prima vedere simplu şi relativ regulat.

Bazinul său hidrografic, desfăşurat nord-sud pe circa 38° latitudine, acoperă o suprafaţă de 2 867.000 km². Din zone climatice diferite Nilul îşi culege apele prin cei doi puternici afluenţi: Nilul Alb, alimentat din ploile ecuatoriale din podişul Ruandei... Ţara dintre lacuri" * şi Nilul Albastru, alimentat din ploile tropicale din podişul abisinian, ceea ce asigură Nilului un dublu regim fluvial.

Încă în secolul I î.e.n., istoricul grec Diodor îşi exprima uimirea: „În timp ce alte fluvii scad spre solstiţiul de vară, Nilul, singurul, începe să crească şi apele cresc zi de zi inundând totul". Într-adevăr, în iunie debitul Nilului ajunge minim. Până în septembrie însă, apele lui îşi ridică nivelul cu 8 – 9 m şi se revarsă pe seama scurgerii rezultate din topirea zăpezilor în bazinul Nilului Albastru. Este aşa-numita undă roşie (*le flat rouge*), rezultată din spălarea argilelor feruginoase din podişul vulcanic abisinian. Ajunsă în câmpia Nilului inferior depune în albia largă mâlul fertilizant (se apreciază la 20.000 kg de mâl/ha la o revărsare). Creatorul anonim antic îl slăvea în imnuri, ca de pildă în „Laudă Nilului"[6]:

---

5 V. Gârbacea, Africa, geografie fizică, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1964.

6 M. E. M a t i e, op. cit, p.p. 99—100.

O Nil! *mărire ţie*! *Zhucnind din astă glie*.
Egiptului îi dărui izvor de apă vie /
Tu reavăn faci ogorul, tu, plăsmuit de Ra.
Făpturilor, la toate, le dai suflarea ta.
Eşti cel ce-adăpi pustiul în zări de *necuprins*
Cerească-ţi rouă stinge pojarul de nestins.
Eşti cel ce dărui roade, bucate-mbelşugate.
Şi făurar a toate ce-s mândre şi curate.

Prima zi a anului în Egiptul antic, primul Thot al Vechiului Imperiu, era considerată ziua de 15 iunie, marcând începerea creşterii apelor Nilului. De la 11 mii. m^3 în luna aprilie, debitul Nilului Albastru la Khartoum ajungea în lima august la 503 mii. măv pentru a scădea la 45 mii. m^3 în luna decembrie. În acelaşi timp, Nilul Alb având obârşia în zona ecuatorială, cu ploi continue, şi suferind şi influenţa regulatoare a mlaştinilor Sudd, are un debit aproape constant. Aportul Nilului Alb în lunile cele mai deficitare (martie-iunie) permite Egiptului să aibă apă. Unda verde *de fict vert*) a Nilului Alb de la începutul lui iunie, premergătoare celei roşii a Nilului Albastru, rămâne încă un fenomen neelucidat: se presupune poluarea apelor crescute, cu alge microscopice, datorită unor condiţii chimice, temporar favorabile în zona mlaştinilor Sudd-ului.

Astfel ne explicăm astăzi acest dublu regim fluvial al Nilului, care a putut fi elucidat abia în urma cercetării întregului bazin hidrografic. În timp ce primăvara aportul Nilului Alb la debitul total al fluviului era de peste 80%, vara el scădea la 10%; situaţia era exact inversă cu Nilul Albastru, al cărui aport creştea de la 17% în timpul primăverii la aproape 90% (împreună cu Albara) în timpul verii[7].

În ciuda acestui regim cu aspect relativ regulat, el totuşi se caracteriza prin variaţii mari în ritmul anual.

7 André Davy, Le Nil, Ile annexe, Le régime du Nil, Paris, 1957,

Inundaţiile erau fie prea puternice, devastatoare, fie prea slabe sau tardive pentru culturile agricole. Ceea ce a impus construirea unor baraje încă din secolul trecut, după 1820, când s-au introdus culturile de bumbac şi de trestie-de-zahăr ce necesitau irigaţii. Volumul de apă ce se scurgea, irosit, spre mare, cu prilejul fiecărei revărsări, a fost evaluat la circa 100 mii. m^3.

Astfel a început reţinerea apelor mari, într-o cantitate maximă, şi utilizarea lor atunci când lipsa lor ar fi acută în Egipt[8]. Capacităţile de retenţie ale acestor lacuri rămân încă reduse [barajul Djebel Aulia, de la sud de Khartoum, construit în 1937, este dintre cele mai mari cu cele peste 3 mii. m^3, iar barajul de la Sennar (Sudan) cu o capacitate de numai 800.000 m^3 asigură irigarea a 400.000 ha].

Şi mai redusă îmbă a rămas valorificarea uriaşului potenţial hidroenergetic, restrânsă numai la două centrale: cea de la cascada Owen (Ripon) în Uganda (150 MW) şi cea de la Assuan, pusă în funcţiune în 1902 şi care, cu două supraînălţări ulterioare, în 1912

şi 1933, atinge 260 MW, asigurând, prin cele 5 miliarde de m8

reţinute şi irigarea a 800.000 ha.

În ultimul deceniu, în noul context al vieţii social-politice a Egiptului, construcţia unui baraj cu mare capacitate de retenţie şi potenţial hidroenergetic pe Nil s-a impus cu tărie. Republica Arabă Unită, cu sprijinul Uniunii Sovietice, a păşit în 1960 la construirea marelui baraj de la Assuan (Sadd el Aali), la cca. 6 km în amunte de primul

---

8 Egiptul păstrează gloria de a fi avut în urmă cu 5000 de ani, lîngă Cairo, primul baraj din lume : lung de 110 m şi înalt de 12 m. Se ştie de asemenea că fiecare mare bazin de irigaţie a format cadrul unei regiuni agricole care a devenit o provincie egipteană, o nomă, marcată în hieroglife printr-un cadrilaj.

baraj de la Assuan. În istoria sa milenară netulburată, o etapă capitală, de încătuşare a apelor uriaşului fluviu pe calea deplinei utilizări a resurselor sale, se făureşte în zilele noastre.

Nici Davy, relatându-şi expediţia, nu bănuia la acea dată uriaşele lui dimensiuni. În spatele unui baraj de 111 m înălţime şi de 3 600 m lungime la coronament se va crea un lac artificial care va fi al doilea din lume prin dimensiunile sale: o lungime de 500 km (din care pe teritoriul R.A.U. 350 km) şi o lăţime medie de 8 km, deci 4.000 km², şi cu o capacitate totală de retenţie de 156 miliarde m³[9].

Prin asigurarea apei de irigaţie pentru cca. 800.000 ha şi recuperarea a 300.000 ha terenuri inundate, suprafaţa agricolă a Egiptului va creşte cu cca. 25%. Va spori cu 20 – 30% şi tonajul flotei fluviale. Dar marele baraj de la Assuan va valorifica şi un însemnat potenţial hidroenergetic. Centrala electrică va cuprinde 12 turbine cu o capacitate totală de 2 100 MW (capacitate asemănătoare hidrocentralei în construcţie la Porţile de Fier). În faza finală, în 1971 – 1972, va fi atinsă capacitatea maximă prevăzută, de 10 miliarde kWh pe an, ceva servi nemijlocit dezvoltării industriale.

Specialiştii presupun că în 1972, când populaţia R.A.U. va atinge circa 36 mii. de locuitori, pe baza unui spor natural ce se menţine foarte ridicat (26, 8/oo în 1963), producţia de energie electrică pe cap de locuitor de cca. 400 kWh va fi de 2, 5 ori mai mare ca cea actuală.

---

9 Taher Abu Wafa, Le haut barrage cTAssouan, clé d'un avenir, U.N.E.S.C.O., Le Courrier, nr. 12, 1964.

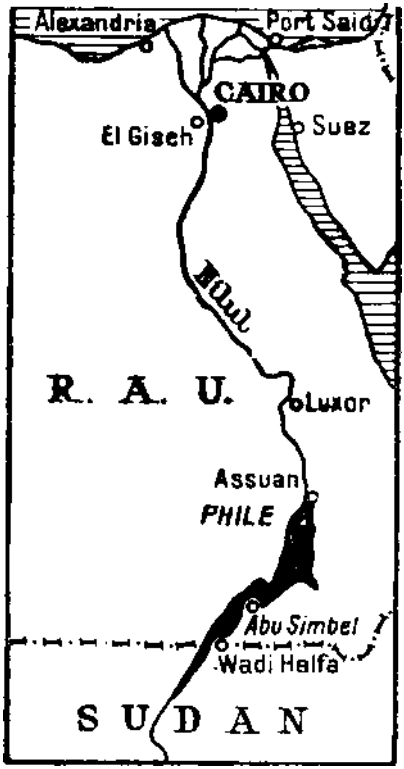

Odată cu începerea construcţiei acestui baraj, în 1960.

U.N.E.S.C.O. avertiza omenirea asupra pericolului ca apele viitorului lac să înghită monumente de o rară frumuseţe, tezaure artistice şi aşezări de un interes hotărâtor pentru arheologie şi istorie. La chemarea U.N.E.S.C.O. „Tezaure de valoare universală au dreptul la o protecţie universală”, au contribuit peste 50 de ţări, printre care şi România. Templele celebre de la Abu-Simbel şi alte numeroase monumente din insula Phile până mai la sud de-a doua cataractă, ce va fi înecată şi ea, au putut fi puse la adăpost. Lucrările de salvare au început, ţinând seama că în mai 1964 digul a închis secţiunea fluviului şi că apele încep să crească încet, transformând

valea Nilului din străvechea Nubie într-un lac imens.

Planul egiptean adoptat, de strămutare a templului lui Ramses al II-lea de la Abu-Simbel, săpat într-o gresie relativ dură, în urmă cu 3200 de ani, prevede desfacerea lui în blocuri, cântărind până la 30 t fiecare şi reconstituirea lui pe o platformă ferită, cu 65 m mai sus. Orientarea identică va îngădui păstrarea aceleiaşi excepţionale iluminări (zeii soarelui din interiorul templului sunt încontinuu în lumina razelor soarelui-răsare, în timp ce zeul infernului, Ptah, este în umbră permanentă). Rămâne încă un mister care erau cunoştinţele constructorilor antici spre a putea îmbina în acest templu atât de perfect simbolul religios cu creaţia arhitecturală.

Lectura paginilor închinate de Davy ¡monumentelor vechii Nubii capătă astăzi un înţeles aparte. Extazul celor trei tineri în faţa acestor grandioase monumente s-a identificat, după ani, cu răspunderea omenirii, care într-o mişcare de solidaritate internaţională, de o asemenea amploare în domeniul culturii, a pus la adăpost atâtea valori. Adăugăm textului lui Davy numai constatarea că în aceşti ultimi ani cercetările arheologice desfăşurate sistematic în Nubia, pe aria viitorului lac, au adus la iveală multe alte noi aşezări înecate sub nisipul care a „fosilizat" o civilizaţie înaintată.

Este şi cazul civilizaţiei Kush de pe Nilul mijlociu, puţin cunoscută încă, pe care reputatul africanist Basil Davidson o califică drept cea mai africană civilizaţie din antichitate, ce „a reprezentat în mod vădit o sinteză africană a ideilor comune întregii lumi civilizate de atunci" ** (sec. VIII-VII î.e.n.). În tovărăşia lui Davy refacem în minte, în paginile cărţii, locul vechii aşezări Meroe, capitala imperiului kushit, care „înflorea pe Nilul mijlociu, în aceeaşi epocă în care Grecia lui Pericle îşi punea

amprenta asupra popoarelor mediteraneene”.

Cititorul va sesiza desigur că farmecul cărţii lui Davy constă

— Îndeosebi în pasajele de relatare istorică şi artistică – în spontaneitatea observaţiei pe care documentarea ulterioară nu face decât s-o aducă la zi.

Relatarea simplă, dar plastică, a tot ceea ce au putut vedea, trăi şi încerca cei trei temerari călători trezeşte interesul cititorului.

Modul cu totul original de călătorie i-a dat posibilitatea ziaristului André Davy să vină în contact cu populaţia locală, cu triburi aflate în Africa ecuatorială într-o cumplită sărăcie, incultură şi ignoranţă. Regimul colonial, încă existent în perioada efectuării călătoriei, deşi nu e numit întotdeauna, este deseori denunţat. Autorul a putut distinge poziţia „aristocraţiei” locale, aflate în slujba colonialiştilor, pe care-i opune omului simplu, de cele mai multe ori exemplu de ospitalitate, corectitudine şi hărnicie.

Informaţiile etnografice, ca de exemplu cele privind pe „nueri” din bazinul Sudd-ului, sunt extrem de preţioase, puţini călători

— *Yvonne Rebeyrol*, *Découvertes en „Nubie égyptienne et soudanaise*. *La Nature*, *iunie 1965*.

** Basil Davidson, *Redescoperirea Africii vechi*, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1964, pp. 71 – 72.

aducând date din acest ţinut greu de străbătut şi la mijlocul secolului al XX-lea.

Călătoria lui Davy şi a tovarăşilor săi rămâne pentru Africa anilor 1950 o informare preţioasă, premergătoare mişcării de câştigare a independenţei naţionale, care a produs în deceniul următor însemnate transformări, de pe harta politică şi economică până în conştiinţa oamenilor. Ea subliniază o dată mai mult pe ce temelii străvechi de civilizaţie îşi întemeiază azi existenţa tinerele state

africane. E calea străbătută de la *nilometrul* antic din Memphis la marele baraj de la Assuan.

Reuşita ştiinţifică şi sportivă a expediţiei a fost pe bună dreptate mult apreciată. J. Laporte a primit premiul „L. Liotard", acordat anual de preşedintele Franţei pentru realizări ştiinţifice deosebite obţinute într-o expediţie legată de pericole. Într-adevăr, numai după un an, în expediţia lui Laporte din 1952, tovarăşul său J. Blein dispare pentru totdeauna în vâltorile de la Buyagali ale Nilului Victoria, porţiune rămasă nestrăbătută cu caiacul. Nu cunoaştem, din păcate, rezultatul expediţiei iniţiate de Laporte cu 7 membri ai „Canoe-Club-ului" din Geneva pe Nilul Albastru în 1961 – 1962, după ce alţi membri ai aceluiaşi club au străbătut Nilul Somerset, porţiunea dintre lacurile Kioga şi Albert, fără a fi putut trece prin cascada Murchison.

Iată dar multiplele aspecte sub care această pasionantă dar şi instructivă descriere a unei călătorii neobişnuite poate interesa pe cititorul român[10].

Iar pe cei care se tem că citind relatarea acestei expediţii şi notaţiile noastre prefaţatoare vor fi epuizat subiectul, îi avertizăm cu înseşi cuvintele lui Davy: „Încă mai rămân de făcut numeroase cercetări înainte ca reţeaua complicată a acestei părţi superioare a Nilului să fie aşternută – negru pe alb – pe hărţile geografice".

ŞERBAN DRAGOMIRESCU

noiembrie, 1965

CUVÂNT ÎNAINTE la ediţia în limba română

Îmi este deosebit de plăcut să dedic, cu prilejul unei călătorii documentare întreprinsă în România, câteva rânduri cititorilor mei români.

Patria mea este, desigur, Franţa; în acelaşi timp însă

10 In ediţia românească ilustraţia originală a fost îmbogăţită prin numeroase reproduceri fotografice.

ea este, în hună parte, şi acel imens şi minunat continent african pe care de douăzeci de ani nu contenesc să-i străbat.

În anii 1950 – 51, împreună cu alţi doi tovarăşi de drum, mi-a fost dat să împlinesc unul dintre visele tinereţii mele: coborârea unui mare fluviu de la izvor şi până la vărsare.

Am ales Nilul, pentru frumuseţile lui, pentru bogăţia de vestigii istorice legate de cursul său, pentru renumele său.

Fără îndoială că mijlocul de locomoţie ales a fost lent. În acelaşi timp, însă, liniştea cu care am plutit pe undele fluviului ca şi cele trei mici caiace acţionate cu braţul erau pe măsura naturii africane. În *acest fel, pe alocuri am folosit mijloace de drum asemănătoare cu cele ale unora dintre riveranii marelui fluviu, pigmei din pădurile ecuatoriale şi uriaşi din părţile mlăştinoase, negri din sud, oameni cu pielea roşcată din centru, albi din nord. Astfel ne-am putut apropia, am observat şi am filmat înfăţişarea de neuitat a faunei sălbatice din locurile pe lângă care am trecut, de la maiestuosul elefant, la păsăretul multicolor şi la ciudatele insecte ce roiau pe alocuri.*

Aceasta este experienţa pe care am vrut să o consemnez în cartea oferită acum cititorului român.

În momentul în care scriu aceste rânduri mă pregătesc să străbat România în cadrul unei călătorii care îmi va îngădui preţioase comparaţii între Nil şi Dunăre, între cele două delte. Sunt fericit de acest drum făcut nu numai în automobil ci şi pe apă şi care mi-a dat prilejul ca, odată cu întocmirea acestui scurt cuvânt înainte, să aduc salutul meu României şi poporului său.

ANDRÉ DAVY

Bucureşti, 7 iunie 1965

Prietenul meu André Davy a istorisit, nu fără umor,

cum ne-am întâlnit la Neuilly în cursul verii anului 1960.

Aş dori să adaug la istorisirea sa câteva impresii personale.

Acela care timp de zece luni avea să devină, în tovărăşia lut John Goddard, coechipierul meu pe apele Nilului mi s-a înfăţişat de la prima noastră întâlnire ca un om cu totul neobişnuit. Mic de statură cu umerii largi, cu trăsăturile bretonului din Finisterre, ochii negri adăpostiţi sub nişte sprâncene încălcite şi o înfăţişare bătăioasă.

Se întorsese nu de mult din Africa şi pândea orice ocazie care i-ar fi îngăduit să plece din nou în anumite condiţii pe acest continent pe al cărui teritoriu străbătuse deja mii de kilometri.

Tăcut şi necomunicativ din fire, timid chiar, privirea i se aprindea de îndată ce venea vorba de hăţişurile savanei africane. Devenea atunci uimitor de vorbăreţ. Auzise întâmplător de planurile mele şi a venit să mă caute la Neuilly. Proiectul meu I-a entuziasmat pe dată.

Am aflat mult mai târziu că André Davy călătorea de mulţi ani. Primejdiile războiului îi călăuziseră paşii până în Albania. Apoi peregrinase pe drumurile Africii[11]*, din Maroc până în Congo şi în Angola. Era aşadar cât se poate de indicat pentru a participa la călătoria pe Nil pe care o pregăteam.*

A reuşit să ducă la bun sfârşit negocieri „delicate" cu organele oficiale. Aveam, într-adevăr, nevoie pentru plecare de un număr inimaginabil de autorizaţii, de permise şi de vize. André a rezolvat în câteva săptămâni unele chestiuni pentru a căror soluţionare mie mi-ar fi trebuit câteva luni. În schimb nu era prea meticulos şi nu-i plăcea de loc să se ocupe de treburi mărunte. Descoperind

---

11 Cartea a apărut în 1957. Cititorul este rugat să ţină seama de acest fapt ori de cîte ori va întîlni în paginile căiţii de faţă denumirea şi apartenenţa colonială, perimată, a unor teritorii şi ţări africane. - NT.

această latură a caracterului său mi-am asumat toate preparativele în legătură cu echipamentul expediţiei, de care depindea în mare măsură reuşita călătoriei noastre.

Când americanul John Goddard a sosit la Paris, André a devenit interpretul lui. John, ca de altfel mulţi dintre compatrioţii săiy nu vorbea decât limba sa maternă, ceea ce nu era de loc comod pentru mine care nu vorbeam engleza.

În sfârşit, în calitate de bucătar al expediţiei, André s-a dovedit un tânăr foarte ingenios pe care evenimentele nu-i surprindeau niciodată nepregătit.

Ţin să mai adaug că, deşi nu eram o echipă desăvârşită, ne unea totuşi voinţa comună de a izbuti în misiunea ce ne-o asumasem şi acest lucru era esenţial. Într-adevăr, cu trecerea timpului, ceea ce mă uimeşte mai mult la această primă expediţie a noastră pe Nil este faptul că am reuşit s-o ducem până la capăt.

*De fapt, după cum se va vedea din cuprinsul acestei cărţi, era cât pe aci să ni se întâmple o catastrofă chiar de la început. Eşecul suferit la izvoarele Nilului, pe apele vijelioase ale Kagerei, ar fi putut să ne descurajeze, deoarece avertismentul primit a fost brutal şi direct. Ne-am convins astfel de la bun început că înfruntam un risc mare şi că repetarea unor asemenea accidente ne-ar putea fi fatală. Ulterior, ne-au pândit în drumul nostru tot soiul de primejdii din partea anima*lelor *sălbatice şi mai târziu a oamenilor. Cu toate acestea, ne-am urmat drumul spre ţelul propus şi pe care, în linii mari, I-am atins.*

Într-adevăr, obiectivele expediţiilor noastre, printre care se numără şi aceea la care a participat André Davy, au fost următoarele:

1) *Să încercăm să străbatem pentru prima oară întregul curs al Nilului, de la izvoare până la vărsarea lui în mare.*

2) Să prezentăm un nou document asupra întregului curs al Nilului.

Ţin să aduc un omagiu celor doi coechipieri ai mei, André Davy şi John Goddard; deşi lipsiţi de experienţă în ceea ce priveşte manevrarea caiacului, ei au dus la bun sfârşit călătoria pe Nil şi în cele din urmă au traversat fără piedici lungul şir de cascade ale fluviului situate la nord de Khartoum.

Prietenul meu a ştiut să-şi formeze o viziune proprie asupra călătoriei noastre pe Nil, plină de peripeţii nenumărate, uneori dramatice, adesea hazlii, sau eroic-comice, şi s-o istorisească într-o formă vie şi spirituală. A ştiut de asemenea să înfăţişeze cu sinceritate bucuriile noastre, greutăţile de care ne-am lovit, precum şi îngrijorările care ne-au frământat.

JEAN LAPORTE

UN DEBUT EROIC PE KAGERA

Două pete mici albe zboară cu repeziciune pe undele cafenii ale unui râu străjuit pe ambele maluri de o vegetaţie ecuatorială şi peste puţin dispar îndărătul papirusurilor.

Un vlăjgan bărbos cu o pălărie de cercetaş instalat pe un promontoriu filmează scena. De îndată ce a terminat operaţia îşi înfăşoară aparatul de filmat în husă, coboară dâmbul în direcţia fluviului, sare într-un caiac şi dispare la rândul lui.

Ne aflăm la izvoarele Nilului, în inima Africii, la frontiera cu Ruanda, Tanganyika şi Uganda, pe apele unui ¡râu numit Kagera şi care de fapt nu-i decât cursul superior al marelui fluviu.

11 noiembrie 1950.

Vlăjganul bărbos este americanul John Goddard; cele două pete mici albe sunt caiacele celor doi coechipieri

francezi ai lui, Jean Laporte şi subsemnatul.

Jean Laporte, şezând impasibil în caiacul său, lunecă vertiginos pe lângă mine. Borul lăsat al pălăriei sale de nailon îi umbreşte partea superioară a obrazului; ochelari mari cu lentile fumurii îi maschează ochii. Frânează cu un aer preocupat şi îndreaptă luntrişoara cu lovituri scurte de padelă. Mă simt târât cu aceeaşi mare repeziciune. Mă proptesc cât pot de tare în scaun, apoi manevrez într-un fel oarecum nesigur pentru a păstra ambarcaţia în mijlocul curentului Kagerei, a cărei viteză o apreciem la vreo 12 km pe oră.

Suntem la prima încercare de navigaţie cu caiacele pe fluviile Africii iar pentru doi dintre noi aş adăuga: pe râuri în general.

N-am străbătut nicio sută de metri când zărirăm hipopotami cu boturile scoase din apă. Cel dintâi contact cu aceste animale enorme, despre care se spune că sunt capricioase şi iritabile, nu ne bucură câtuşi de puţin. Îmi vin chiar în minte poveşti cu hipopotami care se reped la pirogi despicându-le în două dintr-o singură izbitură cu fălcile lor. Dacă ceilalţi doi tovarăşi ai mei nu ştiu ce-i frica, despre mine mărturisesc că nu se poate spune acelaşi lucru. Sunt de-a dreptul cuprins de spaimă. Îmi pipăi caiacul fragil. Pe sub învelişul lui subţire de cauciuc simt lunecând apa Kagerei. Mă gândesc ce neînsemnată protecţie oferă acest înveliş uşor împotriva izbiturilor la care suntem expuşi în fiece clipă. Cât despre hipopotami, aceştia ar putea să înghită caiacul într-o clipită. Totuşi, aidoma grenadierilor lui Napoleon care bombăneau, dar mergeau înainte, îmi văd de drum luptându-mă să-mi alung din inimă spaima aceasta mizerabilă.

Este vădit că-i stânjenim pe hipopotami din zbenguiala lor în apă. E o impresie pe care nu izbutesc s-o îndepărtez din minte. Animalele acestea stau toată ziua în

apă, iar noaptea pasc prin luncile din preajma malurilor. În dimineaţa aceasta de 11 noiembrie, în apele Kagerei sunt adunate laolaltă familii întregi de hipopotami. Se răcoresc cu tot trupul cufundat în apă. Li se zăresc doar enormele boturi cenuşii acoperite cu peri deşi şi ţepeni, cu pete roze, apoi arcadele masive ca nişte viziere şi urechiuşele ascuţite care se mişcă fără încetare.

Hipopotamii ne pândesc. Ce-or fi gândind oare despre aceste trei fantome albe care defilează prin regatul lor fără să-i fi prevenit? Mârâie zgomotos, se scufundă şi înoată înspre noi, ieşind la suprafaţă puţin mai departe… sau puţin mai aproape. Câte unii îşi deschid larg fălcile ca şi cum ar vrea să ne înghită: cască. Alţii, după ce s-au scufundat, ies la suprafaţă suflând zgomotos şi zvârlind adevărate şuvoaie de apă prin nările lor.

Profităm de cel mai mic răgaz pentru a scoate ploştile şi a sorbi cu înghiţituri lungi apa filtrată, din care ne-am făcut provizii la plecare. Lupta aceasta de fiece clipă, precum şi soarele ecuatorului ne-au uscat gâtlejurile.

Malurile Kagerei sunt înveşmântate într-un hăţiş de nepătruns alcătuit din arbori, trestii, papirusuri. Papirusurile acestea vestite despre care am auzit atât de des vorbindu-se sunt acum atât de aproape, doar să întindem mâna spre ele. Tulpinile lor verzi cu trei laturi cresc în mănunchiuri dese, înalte de doi sau trei metri, aplecându-şi umbrelele fine spre apele tulburi. Peisajul care se perindă prin faţa ochilor noştri cu mare repeziciune este de o frumuseţe sălbatică. Noi însă n-o apreciem; ne stăruie gândul la zidul de vegetaţie care ne încătuşează în plin râu.

John ne-a ajuns din urmă. Mărim viteza cu privirea mereu atentă, ocolind la fiece pas insuliţe verzi care ne răsar în cale, evitând cu grijă vârtejurile care ne împing spre malul împânzit de rădăcini şi ţinându-ne pe cât ne stă

în putinţă departe de turmele de hipopotami care sforăie şi scot nişte mârâituri prea puţin liniştitoare.

Curentul îşi accelerează ritmul. Insulele şi stâncile care-şi arată colţii din apă se înmulţesc în chip primejdios. Viteza cu care înaintăm ne împiedică tot mai mult să ne orientăm în vâltoare. Malurile rămân inaccesibile.

Din când în când, vântul ne aduce un bubuit înăbuşit care pare că vine din aval. Vuietul creşte anunţând prezenţa unei cascade. Un labirint de insule şi de stânci ne astupă vederea, şi ne continuăm drumul pe dibuite.

John pătrunde într-un culoar îngust. îl pierdem din vedere. Jean rămâne în mijlocul curentului şi eu îl urmez. Tovarăşul meu înaintează cu prudenţă, manevrând cu lovituri scurte de padelă. Cu toate acestea, nu zăreşte un hipopotam care înoată în curent la o mică depărtare în dreapta lui. Animalul speriat se afundă cu o mişcare lină, dar după câteva clipe răsare iar din apă drept în faţa mea. Cu o lovitură bruscă de padelă cârmesc tocmai la timp pentru a nu da peste el. Animalul, tot atât de uimit ca şi mine, *se* scufundă iar cât ai clipi. Asta nu-mi displace. Din nefericire am ajuns chiar la marginea unei cascade, iar curentul mi-a întors caiacul de-a curmezişul.

Catastrofa este inevitabilă. Înainte de a fi putut schiţa măcar un gest mă pomenesc răsturnat în mijlocul cataractei.

Înşfăcat în chip irezistibil de forţa brutală a apei mă simt antrenat ca un firicel de pai în vârtejuri, rostogolindu-mă dintr-o cascadă într-alta, răzuind fundul, aproape strivit de stânci, luptând cu desperare ca să ajung la suprafaţă şi sănmi revin în fire.

Caiacul meu răsturnat cu chila în sus lunecă cu repeziciune în derivă. îl zăresc cum tresaltă din pricina izbiturilor, afundându-se cu prova în apele clocotitoare, dar continuă totuşi să plutească. Simt că aceasta îmi este

salvarea. Dacă izbutesc să-i ajung şi să mă agăţ de el sunt sigur că am s-o scot la capăt. Sunt sleit, dar ideea salvării mă ţine încordat. Înot cu înverşunare spre ambarcaţie, o ajung, mă agăţ de ea şi izbutesc s-o îndrept spre o stâncă providenţială de care se sparge curentul şi de care mă prind. Sunt salvat, dar ambarcaţia îmi este în primejdie. Puterea apei este atât de mare, încât armătura ei se răsuceşte puţin câte puţin după stâncă. Izbutesc totuşi s-o fac să alunece centimetru cu centimetru şi s-o trag sus pe stâncă. E într-o stare jalnică.

Absorbit de manevrele acestea istovitoare nu mi-am dat seama cum mi-am pierdut pălăria, dar soarele nu întârzie să mă facă conştient de această pierdere supărătoare. Înlocuiesc pălăria cu o batistă, pe care sunt nevoit s-o înmoi la fiecare cinci minute în apa fluviului pentru a evita insolaţia.

Mă aşez. Răsuflu. Revenindu-mi în fire chibzuiesc la situaţia în care m-am pomenit: nu-i prea grozavă. Am eşuat pe o stâncă în mijlocul curentului împreună ca caiacul meu sfărâmat. Gândurile-mi zboară la tovarăşii mei. Ce s-o fi întâmplat cu ei în mijlocul acestei cascade blestemate?

În timp ce stau astfel chibzuind la cele întâmplate, îl zăresc pe Jean bălăcindu-se printre papirusurile de pe mal. Aşadar nu-i totul pierdut. Jean mă caută, dar nu mă vede, deoarece vegetaţia mă ascunde privirilor lui. Strig din toate puterile, dar glasul meu se pierde în vuietul formidabil al cascadei.

Tai un papirus din cei câţiva care cresc pe insuliţa mea, leg de un capăt al tulpinii batista şi o agit cu desperare. Par un naufragiat pe o insulă pustie care zăreşte o navă în zare. În sfârşit, Jean m-a descoperit. Se apropie. Îl zăresc acum în tovărăşia lui John care este ud leoarcă, aidoma unui răţoi, şi mânjit cu noroi din cap până în picioare. Pesemne că şi ed s-a răsturnat pe undeva. Se

apropie în cele din urmă de marginea apei, în dreptul stâncii mele. Peste puţin am să-mi dau seama că această mică plimbare a lor a fost un adevărat tur de forţă.

Le zvârl o parâmă peste viitoare. Având astfel legătura cu uscatul prin mijlocirea frânghiei pe care cei doi tovarăşi ai mei o ţin cât pot de tare mă avânt să înfrunt curentul în caiacul meu care se îndoaie, dar pluteşte în mijlocul valurilor. Îmi menţin cu greu echilibrul în ambarcaţia avariată. Din nefericire, apa pătrunde înăuntru şi ea se răstoarnă tocmai când mă pregăteam să acostez. Curentul este violent, dar izbutesc să mă agăţ de tulpinile papirusurilor, în timp ce Jean şi John saltă caiacul trăgându-l pană la ei.

Ne regăsim tustrei pe malul mlăştinos. Ne mai rămâne să ajungem până la terasa superioară a fluviului cu braţele încărcate de bagaje care cântăresc peste o sută de kilograme.

Papirusurile care înveşmântează malul îşi dezvoltă rizomii într-un nămol gros de circa patru metri. În fiece clipă riscăm să ne scufundăm în el. Singura soluţie este să tăiem mănunchiuri din această plantă, să meşterim o platformă destul de solidă pentru a putea păşi pe ea. Din fericiie, cu puţin înainte de plecare, am cumpărat nişte cuţite solide. Mă întreb ce ne-am fi făcut fără ele?

Înaintăm metru cu metru trecându-ne din mână în mână sacii cu echipament. Într-un timp care mi se pare nesfârşit am străbătut vreo două sute de metri. Poţi să desperi I Văzută cu puţin mai înainte de pe fluviu, terasa acoperită de ierburi dese care domină

Kagera ni s-a părut foarte aproape. Dar mlaştinile nu se mai sfârşesc.

Uzi şi minţiţi cu noroi din cap până în picioare, învăluiţi în aburi înăbuşitori, ne zbuciumăm căutând să ne croim un drum prin mlaştină. Băşici mari de gaze se ridică

la suprafaţa apei stătute. Nămolul pe care-l mişcăm în drumul nostru exală o duhoare îngrozitoare provenită de la tot soiul de vegetale şi organisme în descompunere. Peste puţin, picioarele ne sunt acoperite cu lipitori de care nu ştim cum să scăpăm. Fiecare dihanie pe care o smulgem de pe pielea noastră lasă în urma ei o mică hemoragie care ne irită.

Din când în când, câte un plescăit sonor ne vesteşte că vreun animal acvatic de o mărime respectabilă se scufundă în apă prin apropierea noastră. Ne gândim la crocodilii care mişună prin locurile acestea (este mediul lor preferat 1), dar nu vedem altceva decât desişul papirusurilor, în care ne-am înecat.

Pacostea cea mai îngrozitoare o constituie însă ţânţarii şi insectele de toate speciile care se înalţă în roiuri compacte din mlaştină şi ale căror înţepături dureroase le simţim foarte curând.

Gândurile ne poartă la prietenii noştri de la Paris care ne ţinuseră discursuri atât de frumoase despre musca-ţeţe şi despre malarie. Ce-ar spune, dacă ne-ar vedea zbătându-ne în mijlocul acestor vârtejuri de insecte care se reped la noi necruţătoare?

Iată că dăm totuşi de capătul papirusurilor. După părerea noastră am străbătut mai mult de cinci sute de metri pe un astfel de teren, dar n-am sfârşit cu necazurile. Abia am părăsit papirusurile că pătrundem într-o zonă de desişuri mărăcinoase prin care este tot atât de greu să răzbaţi.

Este o încâlceală de salcâmi cu spini ascuţiţi şi de liane viguroase pe care recentele creşteri ale apelor fluviului au depus nămol şi resturi vegetale: o pădure s-o tai cu cuţitul. Pământul e plin de hârtoape. John a pus mâna pe madetă şi croieşte cu mişcări repezi o trecere prin vegetaţia aceasta infernală. Blestemă cât îl ţine gura,

căci statura lui înaltă nu-i avantajează în cazul de faţă. Este nevoit să înainteze târându-se pe brânci prin vălmăşagul de liane şi de mărăcini.

Pe măsură ce John taie o potecă, Jean şi cu mine cărăm bagajele şi târâm după noi caiacul sfărâmat. Dar nici acum nu suntem scutiţi de greutăţi şi de îngrijorări.

Înţepăturilor ţânţarilor li se adaugă muşcăturile furnicilor. Acestea se năpustesc de pretutindeni şi cad peste noi ca o adevărată ploaie. Se răzbună furioase pentru că le-am tulburat. Cele mai îngrozitoare sunt furnicile mici, roşii, ale căror procesiuni lungi pot fi zărite pe trunchiuri şi pe crengi. Muşcătura lor este un adevărat supliciu. Ne vedem nevoiţi să lepădăm la fiecare pas sacii cu echipament şi cu lovituri violente, să zvârlim furnicile de pe noi. Multe din ele însă nu se dau bătute. Ne înfig mandibulele în piele degajând totodată un miros puternic de acid formic care ne va urmări ore în şir.

La un moment dat m-am proptit de un trunchi de arbore, pentru a putea trage mai uşor ambarcaţia. Trunchiul putred a cedat şi iată-mă dispărând pe jumătate într-un noroi vâscos. Mi-a stat inima în loc. M-am afundat până la brâu, dar în prima clipă am crezut că am să mă scufund până peste cap. John se repede la mine şi după multă caznă sfârşeşte prin a mă scoate din impas.

Suntem istoviţi, dar ne păstrăm sângele rece. În faţa primejdiei ne-am revenit repede în fire. Gândul la „naufragiul”, a cărui victimă am fost recent, mă ţine încă năuc. Totul s-a petrecut atât de repede, încât nici măcar n-am avut timp să-mi dau seama ce s-a întâmplat.

Ne spunem cuvinte puţine. Până când nu vom fi scăpat de aici – nu voi şti ce-a păţit John care este mânjit tot cu noroi. Pe fruntea lui văd un cucui mare şi picioarele-i sunt pline de răni; trebuie să fi văzut şi el stele verzi. Fără să rostească un cuvânt John cror ieşte cu lovituri puternice

de macetă lianele şi mărăcinişul. Nici Jean nu-i mai guraliv. În asemenea clipe nu-i arde nimănuia de flecărit.

Ne simţim foarte solidari şi asta e de ajuns. Luptăm cot la cot cu vigoare. Nu se aud nici dojeni, nici tânguieli şi niciunul din noi nu-şi exprimă regrete zadarnice. Suntem trei care înaintăm umăr lângă umăr şi acest lucru ne conferă o mare putere. Un individ izolat s-ar fi simţit într-o situaţie aproape desperată. Pe omul singuratic îl pândeşte descurajarea şi ea îi poate fi fatală. O echipă numeroasă n-ar găsi, poate, nici ea coeziunea necesară pentru a învinge greul. Într-un grup mare se găseşte întotdeauna câte unul sau mai mulţi care să se dea bătuţi din punct de vedere fizic sau moral. În trei însă primejdia ne-a sudat. Ne adunăm laolaltă puterile. Înaintăm pe dibuite, totuşi înaintăm.

Mai luptăm încă două ore şi mai bine, croindu-ne drum prin vălmăşagul infernal al vegetaţiei, fără să ne putem trage sufletul măcar o clipă. Simţim că se apropie înserarea şi ne temem de noapte, care ar putea fi catastrofală în situaţia în care ne aflăm.

Din fericire, mărăcinişul începe să se rărească şi ieşim, în sfârşit, pe terasa joasă a fluviului. Suntem plini de noroi, indecent de murdari, umflaţi din pricina înţepăturilor ţânţarilor şi a muşcăturilor furnicilor, ciuruiţi de lipitorile nesăţioase, cu picioarele şiroind de sânge, sfâşiaţi de spini, rupţi de oboseală, flămânzi, deoarece n-am mâncat nimic de dimineaţă. Cu toate acestea, suntem fericiţi fiindcă am scăpat atât de uşor.

Dar caznele noastre n-au luat încă sfârşit. Pajiştea întinsă în care am ajuns este acoperită cu ierburi ale căror spice purpurii se înalţă la doi sau trei metri de la sol.

Este cu neputinţă să ne instalăm în acest ocean de verdeaţă care ne împiedică să vedem la trei paşi. Ţinutul este bântuit de fiare sălbatice care ar putea în timpul

nopţii să ne răvăşească cortul şi să se năpustească, chiar fără vreun gând rău.

Ne urmăm aşadar drumul trăgând după noi caiacul stărâmat şi sacii cu echipament. Urcăm colina şi în cele din urmă dăm de un promontoriu stâncos, degajat de vegetaţie în partea lui superioară, de unde putem să supraveghem cu privirea împrejurimile.

Trebuie să regăsim acum cele două caiace care au supravieţuit şi pe care tovarăşii mei le-au legat undeva de-a lungul malului. De astă dată norocul ne surâde. Jean descoperă un tunel care pătrunde prin desiş în direcţia fluviului. Este o potecă bătătorită de hipopotami ducând până la nişte băltoace adânci, unde urmele lăsate de aceste animale grele sunt încă proaspete de tot. Deschizătura aceasta providenţială ne îngăduie să găsim fără prea mare greutate cele două ambarcaţii şi să le punem la adăpost într-un golfuleţ. Profităm de acest lucru pentru a ne curăţi puţin, măcar atât cât să semănăm iarăşi a oameni. Duhoarea mlaştinii stăruie însă pe noi şi pielea noastră o va mai exala încă timp de mai multe zile.

Noaptea a coborât pe neaşteptate, o noapte brăzdată de o multitudine de linii luminoase trasate de licurici fosforescenţi, animată de miile de zgomote infime, misterioase, ale savanei, înmiresmată de ierburile înalte care ne înconjură. În depărtare se aude murmurul Kagerei…

Ne instalăm. Jean şi John înalţă cortul şi se ocupă de bagaje, dintre care multe au luat apă, iar eu încep să prepar cina. Noroc că descoperim într-o pungă mică etanşă nişte chibrituri care binevoiesc să se aprindă. Ne este o foame îngrozitoare şi ne chinuie setea. Aroma reconfortantă a supei ne reînvie curajul. În timpul cinei John ne istoriseşte peripeţiile sale.

Cititorii îşi amintesc că în apropierea cascadei,

pricină a tuturor nenorocirilor noastre, John pătrunsese într-un culoar îngust, unde-l pierdusem repede din vedere.

Era un *şenal* întortocheat care se îngusta fără încetare silindu-l să plutească în apropierea malurilor. Peste puţin, şenalul a fost pe jumătate barat de crengile unor arbori crescuţi în linie orizontală chiar la suprafaţa apei. Curentul se avânta pe aici într-o revărsare vijelioasă şi John nu a fost în stare să-şi oprească ambarcaţia. S-a pomenit deodată smuls din caiacul său, zvârlit în mijlocul unor vârtejuri de apă, rostogolit din stâncă în stâncă. Când a căzut în apă, puşca lui I-a izbit drept în faţă ameţindu-l. În vălmăşagul de crengi cufundate în apă şi de liane care barau trecerea John nu mai reuşea să revină la suprafaţă.

— Vai, *boys*[12]! exclamă el cu vocea sugrumată de emoţie, clipa aceasta are să-mi rămână veşnic în amintire. Am crezut că mi-a sunat ceasul.

Din fericire, John este un excelent înotător şi se îndeletniceşte de multă vreme cu pescuitul submarin pe coasta Californiei sale natale. Asta I-a ajutat să iasă din încurcătură. A reuşit să se degajeze şi să-şi desprindă caiacul care se încâlcise printre rădăcini şi ierburi acvatice. A străbătut apoi înot câţiva curenţi rapizi, s-a căţărat în sfârşit pe chila ambarcaţiei sale şi s-a lăsat astfel purtat până a ajuns la un loc liniştit, unde I-a găsit pe Jean care izbutise să traverseze cataracta cu bine. Jean bănuia că se întâmplase ceva grav. Văzuse plutind pe lângă el pălăria mea, zărise padela mea gonind în derivă, dar era foarte mirat că după aceste obiecte nu mai văzuse trecând pe ape şi pe proprietarul lor.

Întâmpinase şi el o seamă de greutăţi, dar faptul că stăpânea bine canotajul îl ferise de naufragiu. Avusese ghinionul ca pupa ambarcaţiei sale să se înfigă într-o stâncă chiar la marginea unei căderi de apă.

---

12 Băieţi (în 1. engleză). - N.T.

— Eram într-o poziţie nu prea fericită, ne spune el pe un ton calm. În câteva secunde ambarcaţia mea risca să se umple cu apă ca o cadă. Apăs cu padela înspre pupa şi presez cu toată greutatea mea. Ambarcaţia alunecă, porneşte. Restul drumului l-am străbătut fără niciun alt accident. După câtva timp observ, că malurile fluviului se apropie mult şi apele lui se avântă într-o deschizătură îngustă; vuietul unei alte cascade se face auzit. Trebuie să mă opresc cu orice preţ. Cu prova întoarsă împotriva curentului îmi încetinesc goana şi izbutesc să mă agăţ de papirusul de pe mal. Sunt în siguranţă, dar aş vrea să ştiu ce s-a întâmplat cu voi. În clipa aceasta zăresc plutind pe apă o pălărie şi o padelă. Este pălăria lui André. Aşadar, André s-a rostogolit în apă. Dar de ce nu trece şi el? Peste câteva secunde îşi face apariţia John într-o postură jalnică: e călare pe caiacul său răsturnat. Lucrurile iau o întorsătură tot mai proastă. Reuşesc să-i înhaţ pe John care face eforturi desperate pentru a-şi orienta ambarcaţia în direcţia mea. El şi caiacul său scapă ca prin minune de o nouă catastrofă, deoarece se aude vuind o a doua cascadă la câteva zeci de metri în aval.

Cei doi tovarăşi ai mei au lăsat din nou la apă ambarcaţia răsturnată, s-au căţărat pe peretele stâncos al malului şi au pornit în căutarea mea. Din fericire nu eram departe; stam pierdut pe stânca mea într-o poziţie nu prea de invidiat.

După ce ne-am instalat cortul ne trântim pe sacii noştri de dormit şi procedăm la o trecere în revistă a situaţiei. Suntem frânţi de oboseală, dar peripeţiile acestei zile, prima din călătoria noastră, ne ţin treji. În plus, puful sacului meu de dormit este umezit de apa Kagerei, ceea ce mă împiedică să dorm. Asta îmi va fi învăţătură; data viitoare îmi voi lega cu mai multă grijă toţi sacii pentru a-i feri să mai ia apă.

Facem bilanţul pierderilor suferite în urma răsturnării ambarcaţiilor: lipsesc două arme de foc, precum şi un cărucior pentru transportul bagajelor. Mai grav este accidentul suferit de aparatul de filmat care a căzut în apă. S-a agăţat însă ca prin minune ou una din curelele husei de o creangă scufundată, ceea ce ne-a îngăduit să-i salvăm de la dezastru. Dar şiroieşte tot de apă şi necesită o revizuire totală. S-au stricat şi priniele bobine de filme impresionate.

Debutul nostru cu caiacele pe fluviile Africii nu este prea promiţător. Trebuie să mărturisim că am pornit pe Kagera, râu cu desăvârşire neexplorat, cu o îndrăzneală nebună care frizează inconştienţa.

Îmi revine în memorie chipul rezidentului britanic din Mbarara, care-şi înălţase braţele spre cer atunci când i-am expus planurile noastre. Era în ajunul plecării. Străbătuse peste o sută de kilometri pentru ca să vină să ne vadă la postul de frontieră, unde pregăteam lăsarea la apă a caiacelor.

— Băieţi, ne spusese el, Sunteţi pe cale să săvârşiţi o triplă sinucidere. Până acum nimeni nu s-a aventurat pe râul acesta blestemat care mişună de hipopotami, abundă în curenţi rapizi şi se pierde într-un şir neîntrerupt de smârcuri. Vreţi să vă pierdeţi împreună cu el?

Deşi aceste informaţii pe care ni le dădea erau destul de vagi, ele erau totuşi destul de elocvente. Nimeni prin împrejurimi nu fusese în stare să ne spună ceva mai mult. Credeam că rezidentul exagera într-o măsură oarecare ca să ne înspăimânte. Se considera răspunzător de soarta noastră văzându-ne pornind pe acest râu afurisit.

Rezidentul nu exagerase de loc.

Dar la naiba! Trebuia să ne începem călătoria. Ştiusem noi la plecare că „o să dăm de dracu'", cum ne spunea care mai de care la Paris, şi că o să avem de

înfruntat riscuri.

Poposim timp de o săptămână în hăţişurile din Tanganyika. Ne aflăm într-o regiune nelocuită pe care englezii au transformat-o într-o rezervaţie de animale sălbatice. Printre ierburile înalte se văd peste tot urme de animale mari şi mici. Trebuie să fie numeroase pe aici, dar nu le putem zări de loc din pricina vegetaţiei foarte dese.

Antilope de specii diferite se apropie uneori de tabăra noastră. Cortul nostru verde pe fondul unui peisaj verde nu le nelinişteşte, dar de îndată ce încercăm să ne apropiem de ele se tem. Îşi curmă pe dată plimbarea, întorc capul în direcţia noastră, ne privesc câteva clipe foarte mirate de apariţia aceasta neobişnuită pe meleagurile lor, adulmecă vântul şi o iau la goană dispărând în salturi în desiş. În urma antilopelor vin adesea licaonii *, un fel de câini sălbatici având blana gălbuie cu pete negre, vestiţi prin cruzimea lor. Licaonii atacă în haite mici foarte bine organizate. Unii adulţi, aleşi fără doar şi poate dintre cei mai vicleni, capătă sarcina de a supraveghea turmele de antilope care pasc şi se zbenguie în voie. Profitând de cea mai mică imprudenţă a animalelor tinere, le abat pe cele care se izolează de turmă, silindu-le să alerge în direcţia unde se află haita la pândă. La rândul ei, haita începe urmărirea care se sfârşeşte aproape întotdeauna cu succes.

Un hipopotam tânăr are îndrăzneala să se plimbe în plină zi prin vecinătatea noastră. Încercăm să ne apropiem de el în fugă.

— Licaon, sau „lup pictat” (*Lycaon pictus*). – *N.T.*

dar spre marea noastră uimire, animalul coboară colina cu o viteză uluitoare şi dispare în smârcurile de pe malul râului. Este de necrezut cât de repede pot alerga la nevoie animalele acestea masive aşezate pe picioare scurte!

Nici leii nu lipsesc prin aceste locuri, dar rămân invizibili. Ne mulţumim doar să le ascultăm răgetele care în timpul nopţii răsună ore în şir. S-ar părea că se găsesc la doi paşi de cortul nostru, dar în realitate sunt departe. În tot timpul călătoriei noastre prin Africa n-am auzit ceva mai impresionant decât răgetul acesta care se sfârşeşte într-un sunet tânguitor, înăbuşit.

Cât priveşte turmele de rinoceri care, cu un secol în urmă, baraseră drumul exploratorului Speke în această regiune de pe cursul superior al Nilului, nu întâlnim nici urmă.

Câteva zile în şir suntem ocupaţi cu împachetatul bagajelor. Trebuie să ne întoarcem la punctul nostru de plecare pe Kagera, la o depărtare de 30 – 40 km de locul unde ne aflăm, dar n-apucăm să demontăm cortul că ne pomenim muiaţi de o aversă. Am nimerit în plin anotimp al ploilor. Cerul e senin de tot, apoi cât ai clipi se acoperă cu nori ameninţători şi şuvoaie de apă se prăvălesc peste întreaga fire. Nu ne mai rămâne altceva de făcut decât să ne adăpostim sub impermeabilele noastre. Seara ne surprinde muiaţi până la oase şi dârdâind de frig.

În sfârşit, pornim la drum. Dar iată că cele două cărucioare care ne rămăseseră se dovedesc a fi impracticabile. Osiile lor se încovoaie sub povara bagajelor şi, pe terenul presărat cu spini pe care le tragem, pneurile lor de cauciuc plesnesc unul după altul.

Tăcerea noastră îndelungată sfârşeşte prin a îngrijora autorităţile. Sunt trimise în căutarea noastră două patrule de grăniceri indigeni: una belgiană ai cărei ostaşi poartă fesuri roşii, iar cealaltă engleză cu chipie înalte albastre.

Într-o bună zi, întâlnim cele două detaşamente patrulând frăţeşte unul în vecinătatea celuilalt. Bucuroşi că şi-au îndeplinit

— Iată ce spune Speke în cartea sa *Journal of the discovery of the source of the Nile* (Jurnalul descoperirii izvoarelor Nilului), publicată în 1863;

„Abundenţa şi varietatea vânatului fac călătoria foarte interesantă. Rinocerii sunt atât de numeroşi şi atât de obraznici, încât în nenumărate rânduri ne barează de-a dreptul drumul. În astfel de împrejurări este foarte amuzant să priveşti la paznicii noştri neînfricaţi care înaintează în grupuri de câte trei sau patru spre aceste animale ireverenţioase; după ce trag cu săgeţi în ele o iau la goană într-o parte, iar fiarele fug în cealaltă parte". – N.A.

3 – Cu caiacele pe Nil misiunea, grănicerii negri ne salută cu strigăte puternice şi ne întind o scrisoare din conţinutul căreia ne dăm numaidecât seama că prietenii noştri belgieni şi englezi sunt foarte îngrijoraţi de soarta noastră. Ne bucură că putem să-i liniştim pe toţi şi să-i înştiinţăm că suntem în viaţă. Cerem doar să ni se dea un mic ajutor pentru transportul bagajelor.

Patrula s-a întors tocmai la timp. Chiar în ziua aceea urma să decoleze de la baza din Kampala un avion de recunoaştere având misiunea de a zbura peste Kagera şi a ne descoperi urma. Căutarea noastră nemaifiind necesară, ni s-a trimis doar o caravană mică de hamali.

CUM AM AJUNS LA IZVOARELE NILULUI

Scena s-a petrecut în urmă cu patru luni la Paris.

Mă poticnesc de un cărucior pentru transportul bagajului şi ca să nu cad mă prind cu mâinile de o padelă. Era cât pe-aci să mă lungesc pe duşumea şi înjur cât mă ţine gura. Culoarul prin care trecem este întunecos, ticsit cu mormane de lăzi şi de cutii care se înalţă până la plafon.

Jean Laporte mă introduce cu un aer imperturbabil într-o încăpere nemobilată în care sunt depozitate, claie peste grămadă, tot soiul de obiecte: bocanci, saci de

cauciuc, echipament pentru tabără, borcane cu culori, cutii cu medicamente, unelte, căşti etc... Pe zid atârnă nişte hărţi imense ale Africii.

Facem cunoştinţă.

Interlocutorul meu vorbeşte cu glas domol şi înăbuşit. Albastrul ochilor săi are reflexe de oţel; privirea îi este de o uimitoare fixitate. Părul blond îi lasă fruntea larg descoperită. Capul aşezat pe un gât subţire, faţa osoasă, nasul acvilin. Pe chip îi este întipărită o expresie hotărâtă şi dârză.

Jean Laporte este parizian, în vârstă de treizeci de ani. A luat parte ca desenator la expediţiile polare ale lui Paul-Émile Victor. Acum lucrează în schimbul de noapte la o uzină situată într-una din suburbiile pariziene, iar ziua se îndeletniceşte cu pregătirea unei expediţii pe Nil. Este membru activ al Societăţii exploratorilor francezi (Grupul Liotard).

Eu sunt ziarist. Am revenit de curând din Africa Neagră şi sunt dispus să mă reîntorc pe acest continent. De la strămoşii mei bretoni am moştenit o statură scundă şi părul negru. „Un flăcău zdravăn şi îndărătnic”, scrie unul dintre confraţii mei, vorbind despre mine.

Aflând despre proiectele lui Jean Laporte m-am înfăţişat la el, în micul său apartament din Neuilly, pentru a-i face cunoştinţa.

— Nilul, mă lămureşte el, este fluviul cel mai lung din lume: are 6 671 km. M-am documentat. N-a fost străbătut niciodată de la un capăt la altul cu barca. Ar fi interesant de făcut o încercare cu caiacul. Călătoria ar trebui să dureze aproximativ opt luni. Pregătirile sunt deja avansate. Compania „Messageries Maritimes” a făgăduit să asigure transportul gratuit al exploratorilor până în Africa răsăriteană. Un american din Los Angeles se interesează de acest proiect, aşadar participarea lui este asigurată. Va

aduce cu sine un aparat de filmat, peliculă, precum şi devizele necesare călătoriei prin teritoriul britanic. Lipseşte cel de-al treilea membru al echipei; trebuie găsit fără întârziere.

Astfel am ajuns cel de-al treilea membru al expediţiei. Suntem trei holtei, deci oameni liberi.

Am o fire oarecum aventuroasă, pe care războiul n-a făcut decât s-o accentueze. În 1946, câteva luni după ce am fost demobilizat, am plecat în Africa, fiind numit ataşat de presă pentru Africa ecuatorială franceză. Am acceptat, dar am rugat să mi se lase răgaz ca să ajung la destinaţie. Am traversat în decurs de trei luni Sahara, Nigerul, Nigeria, unde inundaţiile sezoniere m-au silit să fac un ocol mare, Ciadul, Camerunul şi Gabonul. În călătoria aceasta am folosit numai mijloace de transport obişnuite: autobuzul, camionul, vaporul, trenul.

Cei trei ani petrecuţi în Africa nu sunt decât un preludiu la cunoaşterea acestui vast continent. Am străbătut mii de kilometri, dar n-am făcut decât să întrezăresc infinita diversitate a regiunilor lui. Am cunoscut doar în trecere întinsele lui savane, pădurile lui nemărginite. Am văzut, tot în trecere şi fără a putea pătrunde în mediul lor, o mulţime de populaţii care m-ar interesa să le cunosc îndeaproape. Am împuşcat câţiva crocodili pe râul Chari, am zărit câţiva bivoli în savanele din Gabon, dar n-am avut prilejul să întâlnesc un elefant, nici măcar un hipopotam, în pofida unor lungi călătorii efectuate pe fluviul Congo sau prin păduri. Trebuie să merg mai departe, tot mai departe, ocolind drumurile bătute şi itinerarele frecventate, pentru a da de aceste animale care îl evită pe.om nu fără un motiv îndreptăţit.

Călătoria pe Nil, fluviu care ia naştere în apropierea ecuatorului, străbate ţinuturi din cele mai sălbatice şi mai pustii din Africa, pentru a se desfăşura în furnicarul uman

al deltei, oferă perspectivele cele mai ademenitoare. Pe malurile lui care au cunoscut înflorirea uneia din civilizaţiile cele mai vechi şi mai strălucitoare din lume trăiesc populaţii de pigmei şi altele de uriaşi.

Şi apoi mai e ceva.

Nilul, vom vedea acest lucru în decursul călătoriei, nu este un fluviu uşor de străbătut. Cursul lui, lung de aproape 7.000 km (record mondial), este întretăiat de câteva sute de praguri şi de cascade; un mare număr din acestea sunt necunoscute, despre altele se ştie că sunt primejdioase. Nilul se pierde în mlaştini întinse (încă un record mondial) şi trece prin regiuni rămase până în zilele noastre aproape neexplorate. Prin urmare, nu este vorba să întreprindem un mare raid turistic, ci să facem o călătorie care ne făgăduieşte multe elemente necunoscute.

Merită să facem această încercare.

Iniţiatorul acestei călătorii neobişnuite, Jean Laporte, a născocit o formulă originală, şi anume: nu vom porni pe Nil cu ambarcaţii mari, cu maşini zgomotoase şi pretenţioase care pot rămâne oricând în pană, un material bun pentru un studio cinematografic, cu caravane de hamali urcând şi coborând pasarela în monom. Expediţia noastră va fi uşoară, cât se poate de uşoară.

Mijloacele noastre de transport vor fi: trei caiace, cântărind fiecare 30 kg fără încărcătură, pe care le vom face să înainteze prin forţa braţelor noastre, aşa cum sunt propulsate toate caiacele. Restul echipamentului nostru cântăreşte în total circa 100 kg. La sosirea noastră la punctul de pornire aveam să ne dăm seama însă că o treime din acest echipament ar fi putut să fie eliminat chiar de la început.

Va fi o adevărată expediţie volantă, una din cele mai uşoare şi mai mobile care se pot închipui. Voiam să dovedim că se poate efectua în Africa, sau în orice parte a

globului, o expediţie pe un traseu lung fără prea mari complicaţii şi prea multă zarvă. În felul acesta, speram să putem călători fără a înspăimânta sau a trezi îngrijorarea populaţiilor care locuiesc în văile de pe cursul superior al Nilului, populaţii care sunt neîncrezătoare şi trăiesc într-o permanentă stare de nelinişte.

Pe de altă parte, formula aceasta are avantajul de a fi puţin costisitoare. La plecare facem o apreciere a cheltuielilor necesitate de expediţie pentru o perioadă de opt luni, cât sperăm să dureze călătoiria. Potrivit acestei evaluări, cheltuielile se vor ridica la 150 Ch.000 de franci vechi, inclusiv echipamentul necesar. Este adevărat că o parte a acestuia ne-a fost cedat în scop de reclamă de unele firme producătoare de echipament de camping, iar compania „Messageries Marâtimes" ne oferă călătoria gratuită (fără întreţinere) la bordul pacheboturilor sale, la dus (Marsilia-Mombasa) şi la întoarcere (Alexandria-Marsilia). Pentru oameni care nu se scaldă în aur şi pe care nu-i subvenţionează nicio organizaţie, formula „ieftin" constituie o regulă fundamentală.

O expediţie uşoară nu înseamnă însă una organizată în pripă; dimpotrivă. Cu cât se ia echipament mai puţin, cu atât este necesar să chibzuieşti şi să-i selecţionezi mai bine. Cea mai mică eroare în această privinţă poate să ne coste scump. Jean şi-a asumat această sarcină de trei ani de zile. A şi străbătut, numai în Paris, mii de kilometri cu bicicleta făcând tot felul de demersuri. De asemenea, într-un biblioraft gros păstrează copiile a 1500 de scrisori adresate de el unor numeroase persoane în cadrul preparativelor de drum.

Va fi o călătorie cu caracter sportiv, dar şi instructiv.

În ceea ce mă priveşte, aş dori ca la capătul acestei lungi călătorii să prezint o relatare pentru toţi acei din ţările Europei sau de pe alte continente care năzuiesc să

evadeze, măcar prin mijlocirea lecturii, din cotidian. Aş dori să le istorisesc despre eforturile şi încercările noastre (nu ştim încă ce fel de încercări vor fi, dar nu ne îndoim că nu vor lipsi), să le descriu tot ceea ce vom fi văzut şi cunoscut. Fără îndoială că toate acestea nu vor fi lipsite de pitoresc…

În afară de aceasta, cei doi coechipieri ai mei intenţionează să turneze un film în culori de 16 mm, o intenţie foarte lăudabilă.

După ce ne-am înţeles tustrei asupra tuturor problemelor mai rămân de făcut o mulţime de demersuri înainte de a trece la înfăptuirea planului nostru şi de a fixa data plecării. Ţinând seama de particularităţile climei Africii, hotărâm să plecăm în septembrie. Trebuie să evităm, într-adevăr, atât ploile torenţiale care cad vara în regiunea ecuatorului, cât şi căldura toridă din timpul verii în deşertul Nubiei, prin care urmează să trecem peste şase luni. Sperăm să sosim la izvoarele Nilului în septembrie-octombrie, iar până în primăvara următoare să ajungem la delta lui. Pentru a străbate fluviul (aproximativ 6 700 km) vom avea nevoie de şapteopt luni. Urmărind firul istorisirii mele, cititorii vor constata că, în pofida accidentelor suferite pe parcurs, am reuşit să ne în deplinim programul aproape în întregime.

La Paris facem demersuri în vederea obţinerii vizelor necesare pentru ţările Africii răsăritene. La Consulatul britanic ni se cere pe un ton politicos, dar categoric, să ne adresăm Oficiului pentru schimbul valutei. Acesta trebuie să confirme că dispunem de devizele necesare călătoriei. Dăm fuga la acest oficiu. Pe domnişoara blondă şi drăguţă care tronează la biroul transferurilor pare s-o intereseze sincer proiectul nostru.

— Plecaţi într-o expediţie pe Nil? ne întreabă cu zâmbetul cel mai fermecător. Ce minunat I Mahuzier, îl

cunoaşteţi pe Mahuzier? A fost pe-aci nu demult. Ce băiat drăguţ 1 Tocmai se pregătea să plece în Ciad ca să turneze un film…

Această amabilă persoană ne sfătuieşte în cele din urmă să trecem mai întâi pe la Quai d'Orsay[13], înainte de a depune cererea la Oficiul pentru schimbul valutei, asigurându-ne că astfel vom „atrage toate şansele de partea noastră".

Este cazul să amintesc că dispunem de o sumă de dolari şi că am putea prea bine să-i schimbăm pe lire sterline fără avizul Oficiului pentru schimbul valutei. Vrem să ne conformăm însă prescripţiilor legale.

A doua zi păşim pe culoarele lungi aşternute cu mochete pluşate ale edificiului din Quai d'Orsay, înarmaţi cu un dosar plin de referinţe date de Clubul exploratorilor, Touring-Clubul Franţei, Muzeul de istorie naturală, U.N.E.S.C.O., Radiodifuziunea franceză, Federaţia franceză de Caiac-Canoe… După opt zile obţinem sprijinul Ministerului Afacerilor Externe, ceea ce este un succes.

Mai rămâne de rezolvat problema spinoasă a vizelor sudaneze. Intrarea străinilor în Sudan, mai ales a acelora care sosesc din teritoriile abia explorate de la sud, cum ne propunem să facem noi, este supusă unor restricţii severe. Încurajaţi de reuşita noastră recentă ne întoarcem la Quai d'Orsay, unde avem norocul să-i întâlnim pe baronul de Cabrol, însărcinatul cu afaceri al Franţei la Khartoum, singurul diplomat străin admis de englezi în capitala Sudanului. Om simplu şi amabil, baronul de Cabrol ne făgă duieşte ajutorul său.

Terenul se netezeşte puţin câte puţin. Folosim timpul scurt care ne mai rămâne până la plecare pentru a ne pune la punct echipamentul, mai ales Laporte care de mai multe

---

13 Denumirea dată în Franţa Ministerului Afacerilor Externe, după numele străzii pe care-şi are sediul. — N.T.

luni îi consacră toată grija sa.

Caiacele noast pe

Să vorbim în primul rând despre caiace.

Ne-am dat întâlnire într-o dimineaţă pe malul Senei, la Saint-Cloud, la atelierul constructorului Jean Chauveau.

Cole trei caiace ale noastre sunt aproape terminate; se odihnesc răsturnate pe cavaleţi cu chilele în sus. Simt o plăcere să le mângâi bordurile alungite. Au o lungime de 5 m, lărgimea de O, 80 m şi cântă Tesc 30 kg fără încărcătură, ceea ce reprezintă într-adevăr o greutate minimă. Când sunt demontate şi împachetate în husele lor 3 înt reduse la mărimea unui colet lung de 1, 75 m şi ¡larg de O, 50 m. Pot fi deci transportate cu uşurinţă.

Vom avea caiace cu câte două locuri de tipul celor produse în serie. Fiecare din noi va ocupa un caiac, iar locul disponibil va fi rezervat pentru bagaje. În vederea călătoriei noastre constructorul le-a adus câteva modificări. Scaunul din faţă a fost suprimat, iar cel din spate a fost adus mult în faţă. Mulţumită spaţiului astfel obţinut vom putea aşeza majoritatea sacilor noştri la pupa. Dacă vom avea vreun bagaj suplimentar, îl vom strecura la prova.

Pânză care îmbracă partea inferioară a celor trei caiace este cauciucată şi vopsită într-o culoare argintie pentru a o face rezistentă la uscăciune, atunci când ambarcaţiile sunt aşezate pe uscat; pânză care îmbracă partea superioară, precum şi punţile, este albă, pentru ca absorbţia căldurii în timpul zilei să fie minimă şi ambarcaţia mai *uşor* vizibilă noaptea.

Fiecare ambarcaţie posedă o garnitură dublă de padele: una din lemn, cealaltă din duraluminiu.

Materialul pentru reparaţii este cât se poate de simplu. Iată ce scrie în instrucţiunile pe care mi le-a înmânat Jean Chauveau:

„*Trusă pentru reparaţii*. Dintre toate ambarcaţiile, caiacul este cel mai puţin fragil şi, prin urmare, are construcţia cea mai sigură.

Învelişul lui cauciucat, foarte rezistent, este invulnerabil. Doar o izbire violentă de un obiect ascuţit poate să-i producă vreo avarie. O spărtură prin care pătrunde apa poate să fie reparată repede şi cursa poate fi reluată numaidecât.

Să aveţi întotdeauna puţin solvent şi o fâşie de bandă de cauciuc sau mai bine o trusă.

Trusa de reparaţii cuprinde: 1 cutie cu solvent, 1, 50 m de bandă de cauciuc de 60 mm, aţă de in şi un ac mare.

Pentru a aplica un petic exterior, trebuie să se cureţe în prealabil locul respectiv cu benzină şi să se întindă solventul deasupra. Să se aştepte aproximativ 15 minute fără a se atinge locul. Să se taie porţiunea de bandă necesară şi să se aplice hârtia care o acoperă, desfăcând-o în prealabil, pe măsura aplicării ei.

Dacă ruptura este mare să se apropie marginile, să se coasă conturul lor, executându-se o cusătură în cruce, apoi să se lipească o fâşie de bandă în interior şi alta în exterior, aşa cum s-a arătat mai sus.

Pentru a evita dezlipirea benzilor, este necesar să li se îndoaie colţurile”.

Echipamentul mai cuprinde o duzină de saci etanşi din cauciuc de culoare argintie: şase mari şi şase mici. Sacii aceştia umflaţi cu aer şi bine amaraţi la prova şi la pupa ambarcaţiilor joacă rolul de flotori. Ei asigură flotabilitatea caiacelor în caz de răsturnare. În sfârşit, mai fac parte din echipament trei cărucioare pliante alcătuite din tuburi cotite de oţel şi prevăzute cu pneuri. Acestea sunt destinate transportului ambarcaţiilor în stare asamblată sau demontată, precum şi al tuturor bagajelor fiecărui echipier. După câteva zile de la vizita făcută la

Saint-Cloud intrăm în posesiunea caiacelor.

Pentru prima oară în viaţa mea mă aşez în această mică şi ciudată ambarcaţie care-mi va deveni cu timpul atât de familiară. Debutul meu nu este prea strălucit. Caiacul se clatină şi pare gata să se răstoarne la cea mai mică mişcare. Fac cu padela mişcări largi împroşcând apa care inundă ambarcaţia revărsându-se apoi în şuvoaie pe spinarea mea. Mă zbucium înaintând în zigzag sub privirea plină de mâhnire a lui Jean Laporte care practică acest gen de canotaj din copilărie şi se întreabă cum poate să fie cineva atât de stângaci.

Un american la Paris

Urmează acum evenimentul cel mare: sosirea la Paris a celui de-al treilea coechipier al nostru, americanul John Goddard.

El vine tocmai din California, mai precis din Los Angeles, oraş de dată recentă având peste două milioane şi jumătate de locuitori şi întinzându-se cale de 100 km în lungul coastei Pacificului.

Într-o frumoasă dimineaţă a lunii august iată-l coborând din trenul transatlantic la gara Saint-Lazare. E îmbrăcat într-o splendidă cămaşă pestriţă, din acelea al căror secret îl posedă America, poartă o cască colonială de un alb orbitor şi învârte în mână cu mândrie o puşcă pentru pescuitul submarin de culoare albastră-verzuie, care pare să-i fie un accesoriu nelipsit în călătoriile sale.

John este un flăcău înalt şi zvelt, de un blond aproape roşcat, care în ciuda mustăţii sale mici şi elegante nu pare să aibă cei douăzeci şi cinci de ani ai săi. Femeile sunt de părere că este un „băiat frumos” şi îndeobşte nu rămân nepăsătoare la farmecul lui de june-prim. Are veşnic surâsul pe buze, este simpatic şi ştrengar, un ştrengar poznaş. Optimismul lui tineresc este întreţinut şi de faptul că nu-i frământă probleme serioase, mai ales probleme

financiare şi din acest punct de vedere este tipic american.

Cu toate acestea, tovarăşul nostru (ne-o va istorisi mai târziu) a fost în copilărie bolnăvicios. Fiind, din această pricină, un copil alintat de părinţi a suferit mult timp de un îngrozitor compdex de inferioritate. La cincisprezece ani şi-a jurat să ajungă bărbat, un bărbat adevărat. A început să se îndeletnicească cu pasiune cu sportul, mai ales cu înotul şi cu pescuitul submarin, aşa cum îi stă bine unui locuitor de pe minunata coastă californiană. Apoi, după ce i-a ajuns din urmă pe ceilalţi şi chiar i-a întrecut adesea, după ce a căpătat încredere în propriile sale puteri, I-a întovărăşit pe tatăl său, P. Lundberg, numit şi Jack Goddard, într-o serie de expediţii grele prin mlaştinile din Florida şi prin junglele din Nicaragua. Cu acest prilej el s-a specializat în tirul cu pistolul şi cu carabina. Trebuie să adaug că, înainte de război, tatăl său a fost un explorator vestit în Statele Unite.

Spre sfârşitul războiului, John a ajuns pilot al aviaţiei de vânătoare americane. Tocmai împlinise douăzeci de ani. Şi-a reluat apoi studiile întrerupte la capătul cărora ar urma să devină medic, dacă planurile sale de explorări îi vor lăsa răgazul necesar.

Este unul din membrii cei mai tineri ai Clubului exploratorilor din Los Angeles. Legătura cu Jean Laporte i-a făcut-o un francez, René Belbenoit, care trăieşte retras pe coasta californiană. Acesta a devenit vestit în Statele Unite în urma unei cărţi de mare succes pe care a publicat-o. René Belbenoit a evadat de la ocna din Insula Dracului (Guyana). Ce mai personaj I

De îndată ce amicul nostru John a coborât pe peronul gării Saint-Lazare, I-am condus la unul din acele mici restaurante cu tavanul scund din Saint-Germain-des-Prés, frecventat de un tineret cosmopolit pe care nu-i mai poate

uimi îmbrăcămintea originală a lui John.

În seara aceea, obosit întrucâtva după cei 10.000 km străbătuţi pentru a ajunge până la noi, John s-a mărginit să ne vorbească doar despre Hollywood, care se află la doi paşi de localitatea lui. Ne arată fotografii ale unor prietene, actriţe de cinema, femei nespus de frumoase. Avem prilejul să-i admirăm şi pe el în ipostaza de vânător submarin ţinând cu putere de cleşti un stacoj uriaş pe care I-a scos din fundul apei. În cele din urmă contemplăm frumosul steag de mătase pe care i I-a înmuiat la plecare preşedintele clubului său. Pe flamură este brodată cu verde şi roşu „Santa Maria", vestita caravelă la bordul căreia Cristofor Columb a descoperit America.

Suntem tustrei foarte bine dispuşi şi profităm de această stare pentru a-l iniţia pe John în vinurile franceze. El ne explică însă că este mormon şi, prin urmare, alcoolul şi tutunul îi sunt interzise; ceaiul şi cafeaua de asemenea. Cere să i se dea un pahar mare de lapte rece de la gheaţă. Într-un restaurant parizian obişnuit este cu neputinţă să găseşti o asemenea băutură, astfel că în seara aceea John este nevoit să-şi moaie buzele în vin. Cred însă că a fost singura dată când a făcut-o în tot timpul cât s-a aflat prin ţări vinicole.

Paharele cu lapte pe care John le dă pe gât îi oferă prilejul lui Jean Laporte să facă glume ieftine pe seama lui, numindu-l „bebeluşul explorator". De fiecare dată, glumele acestea îl scot din fire pe John; o dată chiar a fost cât pe-aci să se înece înghiţind greşit.

Primele noastre întâlniri ne procură tot soiul de surprize dintr-o parte şi din cealaltă. Ceea ce face aceste surprize şi mai savuroase este faptul că cei doi coechipieri ai mei vorbesc fiecare doar limba lor maternă. Nici eu nu stăpânesc prea bine limba engleză. Atunci când în convorbirea noastră sunt necesare explicaţii mai

amănunţite în legătură cu mânuirea aparatului de filmat sau cu folosirea unor produse cum este bunăoară tetraclorura de carbon, de care vom avea nevoie în cursul călătoriei noastre, mă împleticesc la fiecare frază, ceea ce nu are darul de a înlesni comunicarea între noi.

John nu prea reuşeşte să se descurce în noianul greutăţilor de tot soiul cu care ne luptăm în preajma plecării; îşi roade zăbala şi nechează nerăbdător ca un mânz nărăvaş. îl lăsăm deci să plece în Elveţia. După cum scrie un ziarist de la „New York Herald”, „John nu poate să îndure vecinătatea unui munte fără a arde de dorinţa de a-l urca”.

În Elveţia a făcut ascensiunea masivului Mont Cervin şi, după câteva zile, s-a întors la Paris entuziasmat de munţii înalţi ai Europei.

Mari manevre pe Marna

Am aşteptat întoarcerea lui John pentru a lansa la apă cele trei ambarcaţii ale noastre.

Alegem în acest scop Marna. Timp de trei zile facem exerciţii de demontare şi de reasamblare a ambarcaţiilor, de cărat şi de manevrat echipamentul, precum şi de conducere a caiacelor, exerciţii de care John şi cu mine avem foarte mare nevoie.

Învăţăm să demontăm, să îndoim şi să înfăşurăm un caiac în husa lui de pânză în decurs de zece minute; să rânduim vreo zece saci într-un cărucior cu două roţi şi să ridicăm un cort pe orice fel de teren. Cortul nostru, colorat într-un verde frumos, este spaţios, prevăzut cu un acoperiş dublu şi cu indispensabila perdea împotriva ţânţarilor. Trei saci mici conţin paturile demontabile, cât se poate de uşoare (cântărind fiecare 2 kg), fiind construite din tuburi de aluminiu. Paturile acestea prezintă numeroase avantaje, cu excepţia aceluia de a putea fi montate cu uşurinţă. Primele încercări sunt însoţite de sudălmi rostite cu glas

tare de amicul nostru John, care-şi pierde răbdarea şi ne ameninţă că preferă să se întoarcă în California decât să fie nevoit să monteze în fiecare seară astfel de paturi. Din fericire, Jean intervine la timp sfârşind el această operaţie.

Întrucât am acceptat să fac pe bucătarul expediţiei am luat în primire bucătăria de campanie; este o valiză lungă de cauciuc conţinând întreg arsenalul unui bucătar, desăvârşit: un primns, filtre pentru apă, cratiţe, gamele etc...

La întoarcerea de pe Marna ne aşteaptă o ştire importantă: compania „Messageries Maritimes" ne anunţă plecarea pe ziua de 20 septembrie. De astă dată suntem gata de drum. Nu mai avem altceva de făcut decât să ne lăsăm transportaţi până la Mombasa, pe coasta răsăriteană a Africii. De aici, cu ajutorul unor mijloace de transport ce ni se oferă benevol, gonim spre Ruanda-Urundi[14], pe al cărei teritoriu se află izvoarele Nilului.

Prin munţii din Ruanda-Urundi

Peste câteva zile ajungem la Kampala, capitala Ugandei, unde lăsăm cea mai mare parte a bagajelor noastre. Apoi, profitând de camioneta unui comerciant belgian, ne urmăm călătoria spre sud-est pe un drum care ocoleşte lacul Victoria.

Traversarea podişului Ugandei ne ia o zi întreagă. Întâlnim pe tot parcursul plantaţii verzi de banani care furnizează locuitorilor cea mai mare parte a hranei lor.

A doua zi, urmând un drum plin de râpi, urcăm spre văile din regiunile înalte. Întâlnim coloane de camioane grele care transportă până la gara din Mombasa produsele cultivate pe podiş.

În fundul văilor, jos de tot şi foarte aproape, nişte

---

14 Ruanda-Urundi, teritoriu aflat în trecut sub tutela Belgiei, şi-a dobîndit independenţa la 1 iulie 1962, fiind împărţit în două state : regatul Burundi şl republica Ruanda. - N.T.

pete mari strălucesc ca argintul la soare: e un şirag de lacuri alimentate de apele munţilor.

Când ajungem la trecătoarea Kanaba, situată la o altitudine de 2 550 m, atingem cumpăna apelor dintre bazinul Congoului şi cel al Nilului, de-a lungul căreia vom călători aproape în permanenţă până la izvoarele Nilului. Priveliştea este admirabilă, dar un vânt violent care stârneşte vârtejuri de praf negru şi încovoaie vegetaţia alcătuită din arbori piperniciţi ne taie entuziasmul. Păstori negri, înfăşuraţi în mantale largi fără mâneci, pasc nişte cirezi de vaci.

În depărtare, şapte vulcani îşi profilează conurile deasupra craterelor năruite ale altor vulcani mai vechi. Dincolo de trecătoare, spre vest, regiunea este înveşmântată în verdeaţă, pe care doar stâncile abrupte şi prăpăstiile adânci pun pete întunecate. Peste tot pământul sfârticat scoate la iveală blocuri mari de lavă şi strate de cenuşă vulcanică.

Soarele în asfinţit învăluie în razele sale piezişe conurile vulcanilor. La ecuator crepusculul este foarte scurt. Noaptea coboară instantaneu. Când bezna a cuprins toată firea, licărirea pe care o răsfrânge Nyiragongo devine vizibilă înălţându-se sus de tot pe cer şi luminând în depărtare orizontul. Este singurul vulcan din nordul Ruandei, astăzi activ.

Vulcanii din această regiune se trezesc rând pe rând la viaţă pentru a recădea brusc în somnolenţă. În 1948, cu doi ani înainte de trecerea noastră pe aici, oamenii de prin partea locului au văzut cu teamă formându-se un nou crater. Şuvoaie de lavă incandescentă s-au revărsat de-a lungul povârnişurilor ajungând peste puţin la lacul Kivu. Apele lacului au început să clocotească până la o depărtare de 40 m de la mal, şi nori compacţi de aburi au întunecat luni de zile cerul de obicei albastru în regiunea lacului

Kivu. După ce a dăruit peisajului profilul unui nou con vulcanul a adormit.

Vârful cel mai înalt al lanţului Ruanda, Karisimbi, atinge o altitudine de 4.500 m. Este adesea acoperit cu zăpadă şi cu gheaţă, deşi se află aşezat chiar la ecuator.

La picioarele vulcanilor se întinde lacul Kivu, ale cărui maluri fertilizate de lavă sunt acoperite de o vegetaţie luxuriantă. Aici ne instalăm prima noastră tabără. În zori, lacul ni se înfăţişează învăluit într-o ceaţă uşoară. Soarele care răsare o colorează într-o nuanţă diafană. Un adevărat peisaj de Watteau.

De îndată ce soarele s-a înălţat, apele lacului Kivu împrumută culoarea cerului de un albastru intens. Stâncile de pe malul lacului sunt colorate în verde şi în roşu. Culoarea roşie le-o dau florile unui arbust denumit erytrin-coral, ale cărui crengi seamănă cu cele ale coralului. Stoluri de colibri cu penajul multicolor, îmbătate parcă de lumină şi de transparenţa aerului, se fugăresc cu o iuţeală ameţitoare prin coroanele stufoase ale acestor arbuşti. Din când în când se aşază pe florile stacojii, îşi afundă ciocul subţire şi încovoiat în caliciul lor, le sorb cu nesaţ nectarul, apoi îşi reiau vesela lor sarabandă.

De aici, de la malul lacului Kivu, trebuie să pătrundem în interiorul teritoriului Ruanda-Urundi, la o depărtare de 800 km de lac. De astă dată, norocul ne surâde în persoana unui administrator, care se oferă să ne găsească dat mai repede un vehicul. Nu trebuie să se ostenească prea mult. Este suficient să posteze pe şosea pe doi dintre paznicii săi pentru a opri cea dintâi maşină care se îndreaptă spre sud. Mulţumită acestei persoane influente urcăm curând într-un camion indian încărcat până la refuz cu baloturi de ţesături şi saci cu orez. De la înălţimea acestei terase ambulante cercetăm în voie cu privirea peisajul.

Ţinuturile pe care le-am străbătut până aici erau foarte puţin populate, cele mai multe fiind chiar pustii. Priveliştea care ni se înfăţişează acum este cu totul alta. Ţara aceasta mică şi muntoasă, situată departe de marile căi de comunicaţie, este, lucru uimitor, unul din teritoriile cu populaţia cea mai densă din Africa Neagră.

Regiunea pe care o străbatem este cultivată în întregime. Ogoarele lucrate se caţără adesea în terase pe povârnişurile cele mai abrupte. Colibele ţăranilor sunt răspândite în mijlocul câmpurilor. Pe ogoare, oamenii trudesc din greu. Bărbaţi şi femei, purtând doar nişte cingători peste şolduri sau piei înfăşurate în jurul mijlocului, scurmă pământul cu săpăligile, seamănă mazăre şi fasole, alimentele de căpetenie ale localnicilor. De la înălţimea picioroangelor lor, cocori moţaţi supraveghează cu un aer grav muncile câmpului.

Anotimpul secetos se apropie de sfârşit. Agricultorii zoresc să termine lucrul înainte de începutul marilor ploi de toamnă care, în decurs de câteva săptămâni, vor face să încolţească recolta procurând hrană populaţiei acestei regiuni.

Ploaia a început să cadă în averse răcoroase, de parcă ar fi dat un avertisment celor rămaşi cu muncile în urmă. Apa binefăcătoare a scăldat arborii acoperiţi de flori minunate care cresc prin văgăunile colinelor, singurii supravieţuitori ai pădurilor virgine ce-au înveşmântat cândva teritoriul Ruanda-Urundi.

Pe drum întâlnim şiruri lungi de localnici. îmbrăcaţi sumar, ţinând în mâini ţepuşe sau suliţe, ei se îndreaptă spre târgurile aflate uneori la o depărtare de câteva zeci de kilometri, purtând în echilibru pe capetele lor mari şi rotunde, rase chilug, calebase[15], coşuri şi piramide întregi de obiecte înfăşurate în rogojini.

15 Vas confecţionat dintr-un dovleac golit de conţinut şi uscat. - N.T.

Majoritatea acestor ţărani, negri bantu, trăiesc în colibe făcute din trestie şi acoperite cu paie. Fiecare familie trăieşte în mijlocul ogoarelor sale, izolată de celelalte, într-o curte în care noaptea se închid şi vitele. În jurul curţii se află o mică plantaţie de banani slujind la hrana familiei.

La drept vorbind, pe podişul din Ruanda nu se întâlnesc sate propriu-zise. Fiecare familie (termen care trebuie privit în accepţia lui cea mai largă) îşi are *kraal*-ul[16] său alcătuit din câteva colibe împrejmuite cu un gard din tulpini de bambus. El este legat de celelalte *kraal*-uri prin poteci.

Dispersarea aceasta a locuinţelor pe povârnişurile colinelor este un fapt despre care îţi poţi face anevoie o idee corectă dacă nu cunoşti ţinutul. De asemenea, este greu să-i explici unui ţăran negru din Ruanda-Urundi care n-a trecut niciodată dincolo de hotarele districtului său ce anume este un oraş ca Parisul. Un medic al administraţiei locale explică astfel unui grup de băştinaşi, cărora prezenţa noastră le-a stârnit curiozitatea: „Aceşti doi domni albi au venit de dincolo de Nyanza ca să vă vadă. Au sosit de la un deal mare de tot care se cheamă Paris", şi adaugă arătându-l pe prietenul nostru John Goddard: „Astălatt a trecut de două ori Nyanza ca să vină până la voi. El trăieşte pe un alt deal foarte mare care se cheamă Los Angeles".

Oamenii, pe care aceste explicaţii i-au satisfăcut, ne cercetează din cap până în picioare. îi interesează îndeosebi barba lui John Goddard, a cărei culoare roşcată reprezintă pentru ei un fenomen din cele mai ciudate.

Acelaşi medic care cunoaşte bine ţara acceptă să ne

---

16 Sat în Africa cu colibele depuse în cerc locuite de o familie mare patriarhală. - N.T.

Astăzi capitala statului independent Burundi. - N.T.

conducă la pigmei. În nordul Ruandei s-au mai păstrat câteva grupuri de pigmei care duc o existenţă mizeră.

Urmând un drum îngust şi povârnit care şerpuieşte la marginea unei prăpăstii, ajungem într-o bună zi pe o înălţime cu înfăţişare tristă, biciuită de averse de ploaie şi învăluită toată în nori.

Pigmeii au fost anunţaţi în ajun de sosirea noastră şi, în ciuda timpului urât, îi vedem sosind pe potecile junglei zdrenţăroşi şi uzi până la piele. Ei ştiu că nu vor pleca fără a fi căpătat daruri şi că li se va da tuturor a să bea bere.

S-au adunat în număr de vreo cincizeci: bărbaţi, femei şi copii. Căpetenia lor este un bătrânei cărunt şi zbârcit, foarte sprinten încă. Se înfăţişează împreună cu soţia lui, îmbrăcată în zdrenţe şi la fel de zbârcită. Alcătuiesc împreună un tablou extraordinar, în afară de cingătoarea făcută dintr-o scoarţă de copac pe care o poartă peste coapse, bătrânul şef are pe umeri o treanţă de vestă europeană de care este foarte mândru. Am vrea să-i fotografiem, dar pentru a nu strica efectul fotografiilor încercăm să-i convingem să-şi lepede vechitura, ceea ce nu-i câtuşi de puţin uşor. Recurgem la ajutorul unui interpret negru, dar acesta e nemulţumit. Consideră nedemn pentru el să stea de vorbă cu un pigmeu, fie chiar şi cu o căpetenie, şi nu I-ar atinge pentru nimic în lume. În cele din urmă mă duc singur şi, cum bătrânelul face pe surdul (se teme, poate, să nu-i fie frig?), îi trag vesta de pe umeri. Toată lumea izbucneşte în râs şi începe dansul, un dans care pare răsărit din adâncul veacurilor.

Nu se aude cântând niciun instrument muzical. Acompaniamentul sonor îl alcătuiesc strigăte guturale şi mai ales tropotul înăbuşit al călcâielor bătând pământul în cadenţă. Aliniaţi într-un semicerc, pigmeii se agită, îngânând o melopee lentă şi mohorâtă.

— Denumirea locală a lacului Victoria; în limba

localnicilor înseamnă „întindere de apă”. – *N.T.*

Femeile îşi răsucesc braţele slabe înălţându-le spre cer, se târăsc şi gem de-ţi sfâşie inima. Bieţi pigmei, jalnici supravieţuitori ai uneia din cele mai vechi rase de pe glob, vestigii preistorice ivite în plină lume modernă I

Primul oraş din Ruanda pe care-l întâlnim în drumul ce duce spre izvoarele Nilului este Kigali, situat în centrul ţării. Kigali mi-a rămas în amintire sub forma unei străzi comerciale largi de-a lungul căreia se înşiruie dughenele cu streşini ale indienilor şi ale altor negustori orientali. Sunt nişte magherniţe strâmte şi întunecoase înţesate cu cele mai ciudate obiecte de bazar, cu saci şi borcane pline cu articole alimentare, cu tot felul de boarfe şi bucăţi de stofă învechită. Toate acestea stau expuse claie peste grămadă pe trotuar, oferind privirilor lacome ale ţăranilor comorile micului negoţ oriental cu vechituri.

Dar asta nu-i totul. Kigali mai are şi o piaţă plină de clocotul vieţii, unde-şi dau întâlnire localnicii ţinutului.

Sute de ţărănci şezând pe pământul gol, înconjurate de odraslele lor, expun spre vânzare grămezi mici din roadele grădinilor lor: fasole, ceapă, mazăre uscată, ardei, batate, ouă, calebase pline cu făină de manioc sau de arahide.

În fundul pieţei, la umbra unor arbori maiestuoşi, mici meşteşugari lucrează într-o tihnă deplină. Unul confecţionează brăţări-amulete din păr de girafă şi păr de mistreţ african. Şade pe rogojina sa ţinând între degetele de la picioare, pe care le are foarte agile, cele două feluri de păr şi le înfăşoară îndemânatic cu mâinile în jurul unei sârme groase de alamă. Multe frumoase din localitate privesc cu jind la etalajul de nimicuri. Şi-ar putea oare îngădui să-şi cumpere vreuna din minunile acelea care le-ar feri de duhul rău? Una din ele se hotărăşte în sfârşit. Alege îndelung din colecţie, pune pe tarabă câteva monezi

mititele şi se depărtează zorită cu comoara achiziţionată.

Pentru localnicii rafinaţi care au pierdut deprinderea de a umbla desculţi, un alt meşteşugar confecţionează sandale din fâşii de cauciucuri uzate. Pentru 30 de franci puteţi să vă procuraţi o pereche de sandale. Lângă el, un bătrânei meştereşte cingători din bucăţi de scoarţă de copac, pe care le coase cu fibre de urzică. Scoarţa, în prealabil bătută, a devenit suplă ca o piele de capră sălbatică.

Grupuri mici de femei înfăşurate în somptuoase veşminte roşii flecăresc la umbra arborilor. Sunt soţiile unor mici plantatori negri pe care îndeletnicirea lor i-a îmbogăţit. Ele poartă în spinare prunci adăpostiţi în faldurile veşmintelor lor, de unde li se zăresc doar căpşoarele golaşe ce rotesc priviri mirate la mulţimea din jur.

La piaţa din Kigali se mai întâlnesc şi altfel de femei: înalte şi zvelte, cu pielea oacheşă bătând în arămiu, cu trăsăturile feţei fine amintind pe cele ale vechilor egipteni. Părul lor înfoiat este aranjat frumos, iar corpul îl au drapat în pânzeturi lungi albastre şi albe, împodobite adesea cu steluţe roşii. Păşesc agale, cu capul semeţ, în mijlocul mulţimii agitate, urmate de un mic servitor care le duce coşul cu provizii. Femeile acestea aparţin castei nobile din această ţară, făcând parte din neamul watuşilor. Watuşii nu sunt negri puri, ci de rasă hamită.

Hamiţii, popor de păstori care se prea poate că au venit din Asia prin Marea Roşie, au coborât în vremuri îndepărtate de pe podişurile etiopiene pentru a se răspândi în Africa răsăriteană. În Ruanda-Urundi au câştigat o poziţie dominantă asupra ţăranilor bantu, fiind mai bine organizaţi şi posedând cirezi de vaci cu coame mari care alcătuiesc o adevărată bogăţie în valea cursului superior al Nilului.

Ruanda şi Urundi, ţări surori reunite sub tutela Belgiei, şi-au menţinut fiecare sultanul care este denumit *muami*. Ambii sultani sunt de neam watus.

Cu puţin înainte de a ajunge la izvoare facem cunoştinţă cu Muambutsa, *muarm*-ul din Urundi. Reşedinţa acestuia este la Kitega, la extremitatea sudică a ţării.

Sosim din Usumbura *, important centru comercial situat pe malul lacului Tanganyika, unde am fost primiţi în chipul cel mai amabil de dl. Leduc, consulul Franţei, şi de soţia acestuia. Un colonist de prin partea locului ne-a luat în camionul. său. Înaintăm pe un drum care urcă muntele în serpentină. Povârnişurile sunt acoperite cu ferigi arborescente *şi* cu laptele-cucului ale cărui tulpini se ramifică în formă de candelabru. Indigenii folosesc latexul acestuia din urmă pentru a-şi otrăvi săgeţile de vânătoare.

Cirezi de vaci cu coame imense ne împiedică înaintarea. Ţărani cărând poveri pe cap păşesc în monom prin ierburile înalte, pe potecile care şerpuiesc de-a lungul colinelor. În mai multe rânduri avem plăcerea să întâlnim watuse frumoase, întinse în nişte lectici purtate de către servitorii lor.

Se lasă noaptea. Prin faţa farurilor camionului aleargă porci ghimpaţi cu toţi ţepii înfoiaţi; riscăm să ne plesnească pneurile camionului şi să rămânem în pană în mijlocul savanei. Ajungem totuşi la Kitega fără incidente şi coborâm în faţa clubului european, unde urmează să poposim.

Într-o încăpere câţiva negri joacă cu pasiune tenis de masă. Faptul este destul de neobişnuit şi ne atrage atenţia. Atât în teritoriul belgian, cât şi în cel britanic nu se obişnuieşte ca localnicii să frecventeze cercurile europene. Unul dintre jucători este un om destul de gras cu chip de păpuşă. Trăsăturile feţei lui nu sunt prea fine, dar regulate. Culoarea pielii este de un negruciocolatiu. Este

îmbrăcat într-un costum sport. Acesta este Muambutsa, regele din Urundi.

În spatele lui stă un om înalt, uscăţiv, în vârstă de vreo cincizeci de ani, al cărui chip lung şi slab are tipul specific hamit. Omul acesta de o statură impunătoare poartă un costum european care atârnă pe corpul lui slab; este o concesie cu atât mai regretabilă făcută modei cu cât watuşii ştiu să se drapeze în stofe lungi de culori sobre care le dă un aer cu adevărat nobil. Aflăm că este unchiul regelui şi fostul regent al regatului.

După ce şi-a sfârşit partida, Muambutsa se aşază la masa noastră în chipul cel mai democratic din lume. Paharele cu bere alternează cu cele de whisky într-un ritm susţinut şi conversaţia nu mai conteneşte.

A doua zi, regele dorind să ne facă onorurile palatului său vine să ne ia de la club. Conduce personal o somptuoasă maşină americană. Gonim cu mare viteză pe uliţa străjuită de o parte şi de alta de eucalipţi.

Locuinţa regală în care suntem primiţi este o vilă confortabilă. O colecţie impresionantă de suliţe atrage privirea vizitatorului chiar de la intrare. În salon, numeroase portrete ale membrilor familiei regale, de aspect foarte modern, dovedesc, dacă mai era nevoie, că suveranul ştie să trăiască în ritm cu epoca sa. Pe etajere sunt etalate daruri căpătate de el în Europa, porţelanuri pretenţioase şi obiecte de artă stridente, care ne dau o idee despre gustul dubios al contemporanilor noştri.

Cufundaţi în fotolii moi, odihnindu-ne picioarele pe splendide piei de lei şi de pantere, savurăm pentru prima oară în viaţa noastră plăcerea de a fi primiţi de un suveran a cărui grandoare se întemeiază pe două milioane de supuşi.

Naşterea Nilului

La 2 noiembrie 1950, după ce am străbătut 2000 km

prin Africa răsăriteană, ajungem în sfârşit în vârful unui munte care poartă numele de Kikisi. Este un podiş stâncos, aproape pustiu, a cărui altitudine nu depăşeşte 2000 m. Dintr-o stâncă puţin mai înaltă se preling câteva pârâiaşe cu apă atât de puţină, încât abia ar ajunge să alimenteze cisterna unui grădinar. Sunt izvoarele Kasumo, izvoarele cele mai îndepărtate ale Nilului, *Capul NiÎi meridianissimum*.

La sud, privirea îmbrăţişează vastele întinderi ale savanei acoperite cu desişuri spinoase care se desfăşoară până la lacul Tanganyika. Acestea alcătuiesc versantul congolez al Muntelui Kikisi.

Spre nord se întinde regiunea pe care urmează s-o străbatem până la Mediterana cu firavele noastre caiace de pânză: bazinul Nilului având o suprafaţă de 3.000.000 km^2.

Podişul stâncos pe care ne aflăm este încununat de o piramidă modestă din pietre albe pe care un călător german, dr. Burkhardt Waldecker, a construit-o, cu ani în urmă, cu propriile sale mâini. Jean Laporte, care aşteaptă de ani de zile clipa aceasta solemnă, îşi ascunde cu greu emoţia în timp ce contemplă cu privirea avidă panorama întregii regiuni. Pe John Goddard îl surprind scotocind cu febrilitate prin rucsacul meu. Scoate dinăuntru o cană şi… ne oferă să bem apa abia născută a Nilului. De acum înainte, luni de-a rândul apa aceasta va fi aproape unica noastră băutură.

Izvoarele Kasumo care curg la picioarele noastre dau naştere unui râuleţ ce coboară în cascadă povârnişurile Muntelui Kikisi, pentru a forma un râu mai mare, Ruvubu, „îâul cu hipopotami”. Acest râu este principalul afluent al Kagerei care-şi varsă apele bogate în lacul Victoria. La nord de acest lac, Nilul porneşte din nou la drum formând căderile de apă Ripon.

Descoperirea izvoarelor Nilului îi aparţine în mare parte doctorului Burkhardt Waldecker. Prin 1930, acesta şi-a pus în gând să studieze reţeaua încâlcită a râurilor din Ruanda-Urundi şi să urce până la izvoarele cele mai depărtate ale Nilului spre sud. Doctorul Waldecker nu era un om bogat, în schimb era perseverent. A cutreierat ţinutul ani în şir ca un biet pribeag urcând şi coborând munţii cu rucsacul în spinare, hrănindu-se cu mazăre, batate şi banane, aidoma indigenilor.

După ce, în 1938, a descoperit în sfârşit ceea ce căuta[17] faimoasele izvoare ale Nilului, pe ultimele dintre piscurile din Urundi înainte de a se ajunge la lacul Tanganyika şi la o depărtare de peste 6.000 km de Marile Piramide, a înălţat cu pioşenie, din pietre, o umilă piramidă.

Izvoarele Kasumo sunt situate exact pe 3°55 latitudine sudică, la aproximativ 400 km sud de ecuator.

De la 4° latitudine sudică până la 34° latitudine nordică, adică, de la izvorul care curge la picioarele noastre şi până în deltă, Nilul străbate 6 671 km. Este cel mai lung fluviu din lume. Cei doi concurenţi imediat următori rămân cu mult în urma lui: Mississippi-Missouri cu 6 418, iar imensul Amazon cu 6 280 knu

Izvoarele Kasumo reprezintă doar începutul simbolic al expediţiei noastre. Nu ne mai rămâne acum decât să găsim locul unde Nilul nou-născut are apă suficientă pentru ca ambarcaţiile noastre să poată pluti pe ea. Alegem în acest scop Kakitumba, un simplu punct de vamă la frontiera dintre Ruanda şi Africa răsăriteană britanică şi traversăm pe uscat în sens invers teritoriul Ruanda-

17 Nume sub care au fost cunoscute în trecut, sub dominaţia britanică,
teritoriile actualelor state independente : Kenya, Uganda şi Tanzania. - N.T-

Urundi.

Postul Kakitumba este pierdut în inima savanei. De îndată ce coboară noaptea, vameşul belgian se retrage în căsuţa lui înconjurată de flori în mijlocul unei adevărate grădini zoologice. Este suficient să se plimbe cu o lanternă în mână, la doi paşi de casă, sub protecţia paznicilor săi înarmaţi, pentru a zări tot soiul de fiare sălbatice care trăiesc în Africa. Apele vijelioase ale Kagerei curg prin apropiere, croindu-şi drum printr-o încâlceală. de vegetaţie luxuriantă.

La Kakitumba, grija noastră principală este să obţinem câteva informaţii sigure referitoare la cursul Kagerei. Ştim că este un râu primejdios, tăiat de curenţi repezi, dar ceea ce nu cunoaştem este forţa şi poziţia aproximativă a acestor curenţi. Nimeni însă nu e în stare să ne ofere date cât de cât precise în această privinţă. Indigenii nu se aventurează niciodată pe Kagera, cel puţin în partea aceasta agitată a cursului ei. Cât îi priveşte pe cei doi europeni ai sectorului în care ne aflăm, nici ei nu sunt mai curioşi. Suntem nevoiţi să ne bizuim pe propriile noastre presupuneri.

A doua zi după sosirea noastră la Kakitumba avem plăcerea, aşa cum am arătat în paginile precedente, să primim vizita rezi«dentului britanic din Mbarara, localitate aşezată la 100 km spre nord, în Uganda. Rezidentului i s-a comunicat din Kampala despre trecerea noastră. El ne arată teancuri de telegrame oficiale, ceea ce ne dovedeşte că în anumite locuri sus-puse nu suntem uitaţi. Această solicitudine a autorităţilor ne măguleşte şi totodată trezeşte îngrijorarea noastră.

Rezidentul ne avertizează împotriva primejdiilor navigaţiei pe Kagera, însă hotărârea noastră este luată şi nu suntem dispuşi să ne-o schimbăm. Vizitatorul nostru nu mai stăruie. Şi-a făcut datoria de administrator

conştiincios. Acum îşi declină orice răspundere şi pleacă urându-ne… noroc bun.

La 10 noiembrie ne instalăm bivuacul pe malul fluviului. A doua zi, 11 noiembrie, la ora când fanfarele sună sub Arcul de triumf[18], lăsăm caiacele noastre la apă într-un golfuleţ şi ne javântăm spre necunoscut.

Ce-a urmat se ştie.

DE LA LACUL VICTORIA PÂNĂ LA MUNTELE RUWENZORI

Câteva zile după peripeţiile noastre pe apele Kagerei ne-am întors la Kampala. Am găsit un negustor indian care a fost atât de amabil să ne transporte cu camionul său până acolo, dar călătoria aceasta pe drumuri pline cu hârtoape no istoveşte mai mult decât un drum făcut zile de-a rândul prin smârcuri acoperite cu papirus.

Pentru a ne putea relua călătoria spre nordul Ugandei, una din regiunile cele mai izolate din toată Africa, trebuie să ne procurăm numeroase autorizaţii. O parte din birourile administraţiei se află la Kampala, care este mai curând o metropolă comercială, iar cealaltă parte la Entebbe[19]. Distanţa dintre cele două oraşe este de vreo 50 km, ceea ce nu are darul să ne înlesnească sarcina. De la primul contact pe care-l avem cu autorităţile ne este limpede că vom avea mult de furcă cu ele.

Mai întâi analizăm situaţia împreună cu specialiştii, şi în primul rând cu şeful serviciilor sanitare, un medic care se bucură de mult prestigiu aici. Ne primeşte în biroul său pe pereţii căruia sunt atârnate grafice impresionante. Ravagiile pricinuite de malarie, de boala somnului şi de pian sunt înfăţişate prin curbe multicolore. Pot fi urmărite la scară mărită mutaţiile pe care le suferă ţânţarii anofeli şi alte insecte purtătoare ale endemiilor locale.

---

18 Este vorba de Arcul de triumf din Paris. - N.T.

19 In prezent capitala Ugandei este Kampala. - N.T.

Fără să rostească un cuvânt, doctorul ne trage în faţa schemelor sale. Le contemplă cu aerul satisfăcut al unui om oare şi-a făcut datoria şi-şi plimbă degetul în voie pe liniile încâlcite oare nu ne spun mare lucru.

— Hm I Foarte prost, rosteşte el în cele din urmă, foarte prost. Cu trei ani în urmă am fost nevoit să evacuez cinci sate din regiunea cataractei. Băştinaşii au fost nemulţumiţi, dar n-am.

avut încotro. Piereau ca muştele şi în scurt timp n-ar mai fi rămas niciunul în viaţă. Înţelegeţi că ţeţe nu iartă. Uitaţi-vă pe hartă.

Ne arată harta cascadei Ripon, de unde trebuie să ne reluăm navigaţia. Observ cu coada ochiului în grădina vecină vânzoleala unei perechi de colibri. S-au lăsat în zbor pe frunza cărnoasă a unei plante viguroase. Îşi afundă ciocurile mici şi subţiri în caliciul unei flori de un galben aprins sorbindu-i cu nesaţ nectarul. Freamătă la fiecare sorbitură. Guşile lor multicolore şi codiţele lor răsfirate tresaltă de plăcere.

Entebbe (în Uganda) este un oraş din cele mai frumoase. Englezii, care se pricep la gazon şi la peluze, au reuşit să facă din el un parc imens, împodobit cu plantele cele mai fermecătoare. O armată întreagă de grădinari şi de culi întreţin, curăţă, răzuiesc de zor. Peste tot flori, păsări, o multitudine de păsări cu penajul în culori vii, setoase de lumină şi de soare par să-şi fi dat întâlnire aici pentru a se oferi drept spectacol.

Din încăperea în care ne aflăm avem panorama lacului Victoria ale cărui ape colorate într-un albastru intens sunt presărate cu insule verzi şi cu stânci. În timp ce contemplu împreună cu Jean prin fereastra larg deschisă acest paradis pierdut în inima Africii, medicul şef a pornit o discuţie lungă cu John asupra primejdiilor de moarte care ne pândesc în această ţară ciudată în care

infernul se învecinează nemijlocit cu paradisul. Ne este greu să înţelegem engleza împestriţată de termeni tehnici pe care o vorbeşte. Dar la urma urmei puţin ne pasă. Păsările îşi văd de vânzoleala lor şi apoi la ce bun toate aceste discuţii nesfârşite, de vreme ce oricum suntem hotărâţi să ne urmăm călătoria?

Din păcate ne convingem foarte curând că lucrurile nu merg atât de uşor. N-a apucat să-şi sfârşească medicul şef avertismentele şi iată că trece la rând inspectorul de vânătoare, un omuleţ cu părul roşcat, gras şi rumen la faţă, îmbrăcat în şort şi cămaşă de culoare kaki. Sub paza lui se află rezervaţia animalelor sălbatice din Uganda.

Omul acesta ne pune la dispoziţie date uluitoare cu privire la ravagiile săvârşite de crocodilii şi hipopotamii care trăiesc pe malurile fluviului. El ne informează că scafandrii care lucrează la fundaţiile marelui baraj ce se construieşte la cascada Owen pe Nil, la o depărtare de 100 km de Kampala, nu se scufundă niciodată în apă decât după ce crocodilii au fost îndepărtaţi de la locul lor de muncă cu ajutorul exploziilor de dinamită. „Ceea ce nu împiedică, adaugă el, să se producă frecvente accidente, atât de numeroşi sunt crocodilii în acest sector. Cât despre elefanţi nici nu mai vorbesc!”

În birourile administraţiei din Kampala şi Entebbe au loc adevărate conferinţe. Reprezentanţii autorităţilor se apleacă cu un aer grav asupra imenselor hărţi multicolore, clătinând din cap cu un aer sceptic. Anumite trasee sunt interzise fiind bântuite de boli endemice care decimează populaţia; altele din pricină că prin ele mişună fiarele sălbatice.

Regiunea Nilului Somerset, care se întinde la nord-est de lacul Victoria, a devenit o rezervaţie pentru animale sălbatice, un „sanctuar”, cum scrie prin broşurile de turism, în care accesul este interzis sub ameninţarea celor

mai grave sancţiuni. Pe hărţile cele mai recente, desfăcute în faţa noastră este menţionat: „Regiune nelocuită, neexplorată, fluviu nenavigabil”. Este pasionant din toate punctele de vedere. Din păcate, toate elementele se opun călătoriei noastre cu caiacele prin acest sector lung de 80 km.

După multe ezitări, foarte fireşti dacă se ţine seama de ciudăţenia cazului nostru, autorităţile care, în pofida încăpăţânării noastre, dau dovadă de răbdare şi înţelegere acceptă să ne elibereze autorizaţiile necesare pentru a vizita nordul ţării, cu excepţia a doua sectoare de pe fluviu vestite ca fiind inaccesibile. Acestea sunt: regiunea căderilor de apă Ripon, care, pe o distanţă de 60 km, este o succesiune de cascade şi de curenţi rapizi, locurile fiind pe deasupra infestate cu ţeţe, şi regiunea Nilului Somerset, la o depărtare de 200 km spre nord-est. Pe lângă particularităţile prezentate de prima regiune, cea de-a doua este în plus nelocuită, aproape neexplorată; este o rezervaţie pentru animalele sălbatice a căror pace este interzis s-o tulburi.

În ansamblu, cele două sectoare reprezintă mai puţin de 200 km. Este puţin, dacă se ţine seama numai de distanţă (lungimea totală a Nilului fiind de 6 671 km). Din păcate, cele două regiuni tabu fac parte din rândul celor mai interesante de pe cursul superior al Nilului, tocmai fiindcă sunt prea puţin sau de loc cunoscute şi am fi dorit nespus să le vizităm. Dacă nesocoteam regulile stabilite de autorităţile Protectoratului[20], riscam să fim expulzaţi, ceea ce ar fi însemnat eliminarea noastră definitivă din acest sector al Nilului. Suntem aşadar nevoiţi să ne supunem. Chestiunea fiind soluţionată într-un fel care ne satisface numai pe jumătate, mai avem de rezolvat problema

20 Pînă la 9 octombrie 1962, cînd şi-a dobîndit independenţa, Uganda a fost protectorat britanic. ••— N.T.

echipamentului deteriorat de curenţii rapizi ai Kagerei.

În ceea ce priveşte caiacul sfărâmat n-avem altă soluţie decât să-i informăm pe constructorul Jean Chauveau din Paris. Întrucât nu putem aştepta la Kampala piesele de schimb pe care i le cerem, îl rugăm să ni le expedieze cu avionul la Juba, la frontiera cu Sudanul. Pe traseul de la Kampala până la Juba, lung de 500 km, sperăm să putem înlocui ambarcaţia absentă cu o pirogă băştinaşă.

De asemenea, John se va ocupa de aparatul de filmat care necesită o revizie generală. După ce şi-a revenit din emoţiile prin care a trecut şi i s-a reaprins entuziasmul s-a repezit la Nairobi (cale de 1.500 km dus şi întors), unde a reuşit să-i repare în scurt timp. După opt zile vom avea un aparat care va funcţiona normal.

În aşteptarea întoarcerii lui John, Jean şi cu mine hotărâm să facem o mică excursie în direcţia Muntelui Ruwenzori, care se înalţă la 300 km spre vest de Kampala. Este unul din cele mai îndepărtate surse de alimentare cu apă a Nilului şi din acest punct de vedere ne interesează nespus.

Urcăm într-un autobuz local care zdrăngăne anevoie pe potecă, abia mai putând să-şi ţină suflul. Este plin de călători negri încărcaţi cu nenumărate boccele. Aceia care nu şi-au putut găsi un loc în interior au urcat pe acoperiş. M-am aşezat lângă o matroană rotofeie care a reuşit să plaseze sub bancheta ei (şi sub a mea) un coş cu găini care scot ţipete stridente la fiecare hurducătură a maşinii. Şoferul îşi mână maşina agale, de parcă ar avea înaintea lui veşnicia. În afară de opririle pe care i le impun călătorii, el stopează cu regularitate din jumătate în jumătate de oră. Când maşina s-a oprit, ajutorul şoferului coboară, desface capota peticită a maşinii şi cercetează motorul. Inspecţia pe care i-o face îl duce aproape fără

greş la concluzia că nivelul apei din radiator este scăzut la maximum. Atunci înhaţă un bidon vechi şi pleacă în căutarea preţiosului lichid. La începutul călătoriei totul a mers foarte bine. Treceam prin smârcuri şi nu era greu să dăm de apă. Când am ajuns însă pe podiş, situaţia s-a schimbat în rău. Jean şi cu mine am avut impresia netă că până la urmă va trebui să ne sfârşim drumul pe jos. Călătoria a durat mai mult de 24 de ore. Am avut astfel răgaz suficient ca să contemplăm peisajul, plantaţiile verzi de banani din vale, pădurea şi imensele plantaţii de ceai ocupând înălţimile de pe ultima sută de kilometri pe care o străbatem.

Tribulaţiile noastre iau sfârşit la fortul Portal, un simplu post pierdut în inima savanei instalat la poalele masivului Ruwenzori. Un industriaş parizian, sătul de vicisitudinile la care războiul şi perioada postbelică i-au supus întreprinderea, construieşte aici un hotel pentru amatorii de vânătoare şi de turism în stil mare. Pentru noi este un noroc neaşteptat, deoarece francezii sunt destul de rari în Uganda; cred că ar putea fi număraţi pe degete. Hotelul se află încă în stadiul de şantier, dar compatriotul nostru ne instalează cu multă amabilitate într-un vagon de camping foarte confortabil care i-a fost lăsat de cineva, în custodie. Prilejul ce ni se oferă este cu atât mai binevenit, cu cât n-am socotit necesar să ne încărcăm bagajele cu un cort pentru călătoria aceasta scurtă.

Ni se mai oferă încă un prilej plăcut: la fortul Portal îşi are sediul o importantă misiune catolică a unor preoţi canadieni de limbă franceză. Lui Jean, care se exprimă foarte greu în limba engleză, nu-i mai tace gura şi astfel petrecem amândoi o seară plăcută în tovărăşia acestor preoţi. A doua zi ei ne pun la dispoziţie doi ghizi băştinaşi pentru ascensiunea primilor munţi din masivul Ruwenzori.

Întrucât timpul de care dispunem este limitat, nu ne

putem îngădui decât un mic urcuş care nu merită să fie denumit ascensiune. Această excursie ne va oferi totuşi prilejul să facem cunoştinţă cu bakanjo, o populaţie primitivă, şi să aruncăm în treacăt o privire asupra unei vegetaţii unice în lume.

Urmând sfatul preoţilor, alegem pentru urcuşul nostru Muntele Karangora, înalt de peste 3.000 m. Un fel de ţară a nimănui alcătuită din primele povârnişuri ale muntelui îl separă pe bakanjo de oamenii de la şes care duc un trai tihnit, hrănindu-se cu fructele bananilor şi cu alte roade oferite de un pământ darnic. După ce am trecut de această ţară a nimănui largă de câţiva kilometri, ne pomenim în mijlocul unor ogoare mici de grâu. Fiecare ogor este împrejmuit în chip ciudat cu garduri înalte de doi metri. Bănuim că aceste împrejmuiri au menirea de a proteja ogoarele împotriva stricăciunilor pe care le-ar putea pricinui animalele sălbatice. Pentru a trece de pe un ogor pe altul se escaladează gardurile cu ajutorul unor scări, deoarece nu există porţi. Nu-i prea practic, în schimb este foarte pitoresc. Mica noastră caravană urcă şi coboară fără încetare peste câmpuri.

Ne aflăm în perioada secerişului şi bakanjo tocmai trudesc pe ogoarele lor. Pentru a se apăra împotriva frigului pătrunzător, s-au înfăşurat în piei de animale, ceea ce le dă o înfăţişare întrucâtva fioroasă. Cu toate acestea, oamenii pe care-i vedem nu sunt răi. Sunt nişte munteni aspri, dar totodată ţărani de treabă care se îndeletnicesc cu strânsul recoltei lor, aşa cum fac ţăranii în toate ţările lumii.

În ultimul timp au învăţat să-şi înlocuiască bietele lor culturi tradiţionale cu cea a griului care creşte bine la această altitudine şi cu cea a orezului pe care o practică în fundurile jilave ale văilor. S-au deprins repede să cultive aceste cereale, ceea ce dovedeşte că sunt oameni deştepţi.

Ce e drept, uneltele lor de muncă nu sunt încă prea dezvoltate. Oamenii pe care-i vedpm lucrând îşi recoltează grâul cu mâna ajutându-se cu cuţite mici de fier. Apoi desprind pe rând spicele de pe tulpini fără a se zori şi alcătuiesc cu ele jerbe mici pe care le cară până la coliba lor aninată de capătul unei prăjini. N-au ajuns încă în stadiul folosirii unei secerători-treieră tori. Tehnica lor se aseamănă mai curând cu cea din epoca preistorică. În sat, mănunchiurile de spice de grâu se usucă la soare atârnate de sfori în faţa fiecărei colibe.

Pe poteci întâlnim femei bakanjo purtând în spinare coşuri cu poveri grele. Coşurile nu sunt prinse pe umeri cu legături aşa cum se obişnuieşte în ţinuturile de la *şes*, ci cu o curea de piele înfăşurată în jurul frunţii femeilor. Poverile fiind foarte grele, femeile bakanjo umblă încovoiate cu capul la o depărtare de 50 cm de la sol, semănând mai curând cu nişte animale de tracţiune decât a fiinţe omeneşti.

Fetele tinere îşi încercuiesc gâtul, braţele, gambele, gleznele cu cercuri de aramă sau de akmă cântărind multe kilograme. Cu cât bărbatul e mai bogat, cu atât soaţele lui au mai mult drept la acest giuvaier stânjenitor care le face să semene cu nişte mormane umblătoare de metal.

Dincolo de 2 300 m altitudine povârnişurile muntelui devin foarte abrupte şi ogoarele bakanjoilor dispar. Peste puţin pătrundem în regiunea unor întinse desişuri de bambus. Pădurile de bambus sunt un refugiu pentru gorile, oferindu-le într-adevăr dublul avantaj că sunt aproape de nepătruns şi în plus conţin o hrană abundentă şi gustoasă: mlădiţele de bambus. Nu trebuie să ne temem de vreo întâlnire neplăcută, deoarece gorilele, animale fioroase, dar se pare fricoase, nu riscă să se arate prin apropierea potecilor. Într-adevăr, în tot timpul ascensiunii, animalele acestea nu ne vor tulbura.

Pe poteca pe care o urcăm agăţându-ne cu mâinile de crengile arborilor întâlnim din loc în loc capele minuscule ridicate de către bakanjo din crengi, în care sunt aşezate ofrandele oferite de localnici spiritelor pădurii şi ale muntelui: flori, spice de grâu, banane. Rozătoarele şi păsările au aici cămări bine aprovizionate, dar bakanjo ne asigură că de fapt nu animalele le golesc capelele de conţinut, ci spiritele care s-au încarnat în trupul acestor animale. În felul acesta, toată lumea este mulţumită.

La altitudinea de aproximativ 3.000 m peisajul devine golaş. Ajungem pe înălţimi bătute de vânturi care au devenit foarte reci. Unul dintre tinerii noştri ghizi care n-a avut grijă să-şi ia cu el pielea de animal este atât de rebegit, încât îi împrumut hanoracul meu. Preoţii ne preveniseră de această schimbare a temperaturii, astfel că noi ne-am încotoşmănit bine de tot. Suntem învăluiţi în straturi groase de nori care fac să ne pătrundă umezeala până la piele. Între doi nori îşi face apariţia un soare sfios. În clipa aceea ni se dezvăluie în faţa ochilor un peisaj nemaivăzut. Pământul este acoperit cu lobelii uriaşe. Aceste plante care ating adesea înălţimea de 2, 50 până la 3 m au înfăţişarea unor cactuşi mari cu frunzele de un verde-metalie, din mijlocul cărora se înalţă o tulpină lungă acoperită de flori mari liliachii semănând cu lalelele. O altă specie are tulpina acoperită cu peri lungi coloraţi într-un albastru deschis şi par pudraţi. Ne afundăm până peste cap în desişuri de petimbroase (*Senecio*), plante care seamănă cu anghinare uriaşe ale căror frunze s-au desfăcut. Trecem cuprinşi de încântare prin locuri prin care creşte siminocul de un galben strălucitor. În sfârşit, tot urcând povârnişuri din ce în ce mai abrupte, pătrundem într-o pădure de ferigi arborescente, de ale căror crengi răsucite atârnă muşchi şi licheni ca nişte jurubiţe lungi de aţă. În ceaţa care învăluie vârfurile

tufelor, aceste jurubiţe par fantomatice.

Unul dintre preoţii misiunii de la fortul Portal care se pricepe la botanică ne-a explicat că această vegetaţie Unică în felul ei este o rămăşiţă a epocilor geologice străvechi. În urma mişcărilor Pământului, care au dus la formarea Muntelui Ruwenzori şi a altor câtorva munţi din Africa răsăriteană, cum sunt bunăoară Kenya şi Kilimandjaro având înălţimea între 5.000 şi 6.000 m, au fost izolate vaste regiuni muntoase, ceea ce le-a îngăduit să-şi păstreze vegetaţia din era mezozoică. Aceste lobelii, petimbroase şi ferigi arborescente ar fi aşadar adevărate fosile vii, la fel ca şi peştele *Coelacantha* din Oceanul Indian, despre care se vorbeşte atât de mult în ultimii ani. Niciuna dintre plantele care cresc pe Ruwenzori n-a putut fi aclimatizată în vreo grădină botanică, spre deosebire de alte plante de munte, cum sunt cele de pe Himalaya, fapt care face să sporească şi mai mult interesul ce li se acordă în lumea ştiinţifică.

Din păcate, din vârful Muntelui Karangora nu vom avea putinţa să zărim Muntele Stanley, de 5 125 m, punct culminant al masivului şi unul din cei mai înalţi din Africa. Muntele Stanley este aproape veşnic învăluit în nori şi din această pricină numeroase expediţii europene au trecut pe la sfârşitul secolului al XIX-lea prin vecinătatea lui fără să-i bănuiască măcar existenţa. Stanley, care venea din Congo în 1888, a zărit pentru prima oară povârnişurile stâncoase şi gheţarii din vârful care-i poartă astăzi numele. Noi nu vom avea norocul lui şi din înălţimea masivului Ruwenzori nu vom putea contempla decât pantele muntelui înveşmântate în desişul junglei.

Versantul vestic al masivului dă naştere unui râu important, a cărui panglică argintie o vom zări şerpuind prin mijlocul pădurii în cursul unei alte ascensiuni. Râul acesta este Semliki.

Semliki se varsă în lacul Albert care, la rândul lui, joacă rolul de rezervor al Nilului, slăbit foarte mult de trecerea sa prin smârcurile lacului Kioga. În felul acesta, Ruwenzori este una din sursele cele mai importante de alimentare cu apă ale marelui fluviu. S-ar putea ca tocmai acest masiv să fie acei legendari „Munţi ai Lunii”, pe care anticii îi situau în centrul Africii şi din care, după cum afirmau ei, ia naştere Nilul”.

Lacul Victoria şi cascada Ripon

La 2 decembrie, John s-a întors de la Nairobi cu aparatul de filmat în stare de funcţionare. Ne luăm rămas bun de la Kampala şi pornind de-a lungul malului lacului Victoria, înecat într-o vegetaţie luxuriantă, ajungem la cascada Ripon, prin care lacul Victoria îşi revarsă surplusul apelor sale spre nord. De aici ia naştere un nou Nil, Nilul Alb, care curge până la Khartoum. Pentru a evita o confuzie trebuie precizat că sectorul Nilului Alb care curge între lacul Victoria şi lacul Kioga se numeşte Nilul Victoria. În amunte de lacul Albert se numeşte Nilul Somerset, după aceea Bahr el Jebel, sau Fluviul Muntelui, care curge între acest din urmă lac şi marele şes sudanez.

Lacul Victoria, căruia băştinaşii îi spun Nyanza, adică „întindere de apă”, este unul din lacurile cele mai mari din lume, având o suprafaţă de două ori mai mare decât cea a Belgiei. Este o adevărată mare interioară oare umple depresiunea centrală a podişului Ugandei. Este puţin adânc (maximum 80 m), dar este adesea agitat de furtuni cu atât mai periculoase, cu cât izbucnesc pe neaşteptate. Datorită imensităţii sale, lacul Victoria suferă influenţa fluxului şi refluxului. Băştinaşii afirmă că creşterea şi descreşterea apelor, fenomen curios pe care-l remarcă zilnic, sunt provocate de numărul imens al hipopotamilor care se afundă în fiecare dimineaţă în el şi ies abia seara pentru a paşte pe malurile lui.

Lacul Victoria a fost descoperit de Speke în urmă cu o sută de ani.

John Speke este unul dintre călătorii cei mai interesanţi ai secolului trecut. Vânător pasionat de fiare sălbatice, el este prototipul descoperitorului de ţinuturi noi şi al căutătorului neobosit de plante, minerale şi animale necunoscute. S-a născut în 1827 în Anglia în comitatul Somerset (de unde denumirea de Nil Somerset pe care a dat-o acelei părţi a fluviului care curge în amunte de lacul Albert). În calitate de ofiţer în armata britanică din India, Speke străbate mai întâi regiunea munţilor Himalaya şi Tibetul. Explorează apoi Somalia împreună cu Burton, un alt mare călător din secolul al XIX-lea, şi câtva timp mai târziu ia parte la războiul din Crimeea… în armata turcă. A profitat de acest prilej pentru a studia fauna specifică a Caucazului. Apoi a plecat din nou împreună cu prietenul său Burton, de astă dată în Africa centrală, când a descoperit (în 1858) lacul Nyanza căruia i-a dat numele reginei Victoria a Angliei.

În cursul unei a doua călătorii, Speke a descoperit cascada Ripon (dându-i numele ministrului său de război care I-a ajutat să-şi întreprindă călătoriile). A emis atunci ipoteza că această cascadă ar fi izvorul Nilului. În acea perioadă nu se cunoştea încă locul unde ia naştere Nilul. Toţi călătorii care veneau dinspre nord, trecând prin Egipt şi Sudan, fuseseră opriţi în drumul lor de mlaştinile întinse *Sudd*, care taie în două Sudanul şi pe care vom avea peste puţin prilejul să le cunoaştem.

Speke însă a venit dinspre sud, dar i-au lipsit mai multe elemente pentru a se putea pronunţa fără risc. El a descoperit un imens bazin fluvial la o depărtare de 2000 km de Nilul cunoscut şi întemeindu-se pe consideraţii de ordin geografic şi climatdlogic a tras imediat concluzia că aceste ape care se scurg din lacul Victoria sunt de fapt

apele Nilului. Emiţând această ipoteză, el a dat dovadă de o intuiţie excepţională.

Reîntors în Anglia, Speke şi-a susţinut cu tărie descoperirea, dar nimeni n-a vrut să-i creadă, mai ales domnii orgolioşi de la Societatea de Geografie din Londra care I-au luat în derâdere, învinuindu-l că a făcut o glumă de prost gust. Se istoriseşte că Speke a fost atât de abătut de această lipsă de înţelegere, încât la o vânătoare s-a sinucis.

Lucrurile s-au petrecut în 1864. În acelaşi an, un alt călător cutezător, uriaşul Samuel Baker, a descoperit lacul Albert şi verigile necunoscute până atunci ale Nilului, dând astfel o strălucită confirmare intuiţiei geniale a sărmanului Speke.

Iată-l pe acesta din urmă descriind cum a descoperit cascada Ripon:

„După nenumărate suferinţe îndurate în timpul traversării unei ţări pustiite de elefanţi care, după ce au devorat tot ce se putea mânca, nu au lăsat în picioare nicio colibă, niciun banan, am ajuns la ţinta călătoriei noastre… Peisajul, oricât de frumos ar fi fost, nu era chiar aşa cum mi-l închipuisem, căci vederea lacului imens ne era ascunsă de o culme, iar cascada care măsoară aproximativ douăsprezece picioare înălţime pe patru-cinci sute de picioare lărgime era tăiată ici-colo de stânci. Cu toate acestea, vuietul apelor, salturile numeroşilor peşti călători, pescarii din Usoga şi Uganda veniţi în pirogile lor şi care stăteau cu undiţele în mâini pe toate proeminenţele stâncii, hipopotamii şi crocodilii care-şi plimbau pe unde lenevia lor somnolentă, cirezile mínate la adăpat la malul lacului, toate aceste amănunte care-şi adăugau farmecul pitoresc celui al unei naturi pitoreşti alcătuiau un tot cât se poate de atrăgător”.

Noi înşine contemplăm îndelung priveliştea apelor

lacului Victoria care năvălesc furioase printre sute de stânci căzând apoi de la o înălţime de câţiva metri cu un vuiet formidabil.

Stând la marginea cascadei urmărim îndelung cu privirea prin apa străvezie manevrele mrenelor din Nil care încearcă să înoate împotriva curentului şi să traverseze cascada. Îşi fac vânt lovind cu putere din coadă, sar, ajung până sus, apoi cad iar la picioarele cascadei. Sunt rare exemplarele care-şi ating ţinta, dar se pare că toate îşi reiau încercările până la epuizare.

Ce putere misterioasă le mână?

Câte unele sunt zvârlite afară din apă pe stânci. Aici cad pradă crocodililor şi cormoranilor care dispun astfel de un heleşteu veşnic împrospătat.

Cormoranii sunt păsări cu penajul de un negru strălucitor, cu un gâtlej lung ca de şarpe şi un cioc prelung ca o sabie. Când pescuiesc li se zăresc ieşind din apă doar capul şi gâtul. Înoată cu repeziciune, ajutându-se de aripi în aceeaşi măsură în care se folosesc de labe şi afundându-se în fiece clipă îşi urmăresc prada în fundul apei, o străpung cu ciocul şi o înghit cu lăcomie înainte chiar de a ajunge la suprafaţă. După ce s-au săturat, se cocoaţă pe o stâncă sau pe un arbore şi-şi desfac larg aripile pentru a-şi le usca.

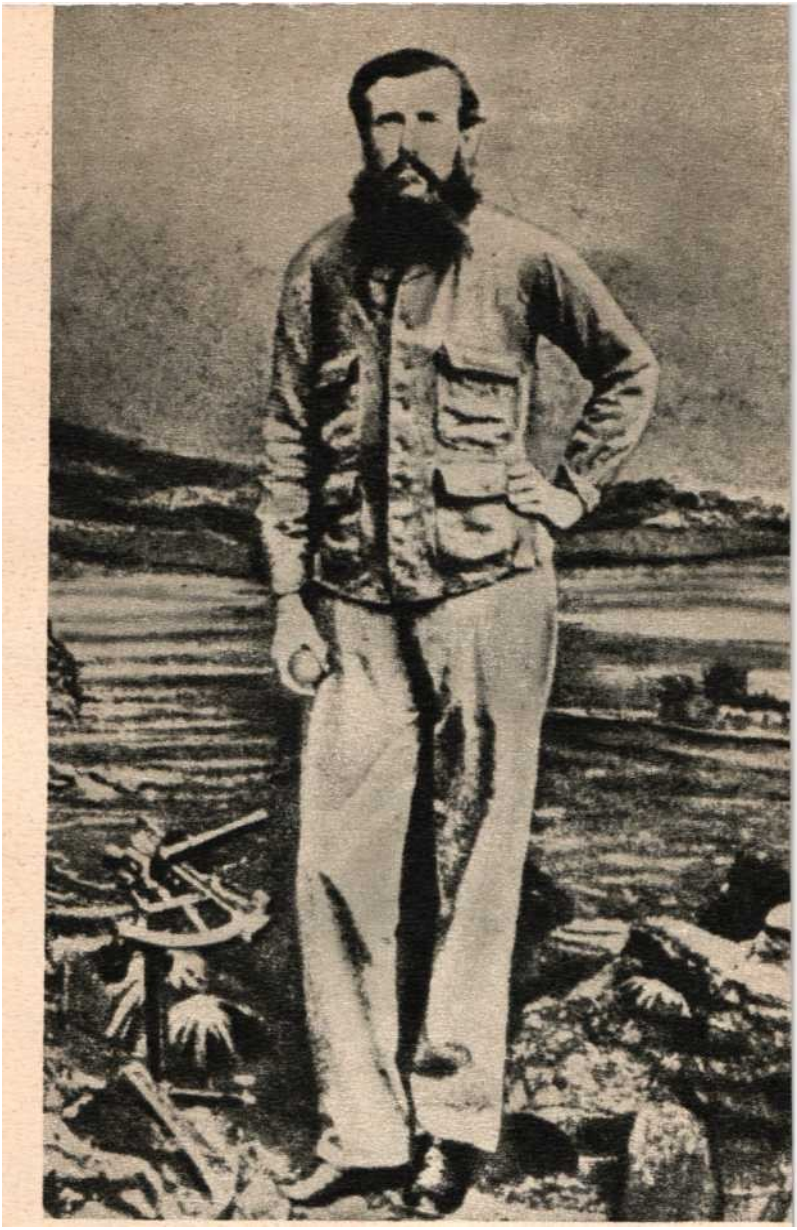

Portretul lui). K Speke (după Hiscoire des explora*

tions, voi IV).

Lacul Eduard din bazinul superior al Nilului (după Westermanns Hausatlas).

Cascada Ripon (după Histoire des Nilul Victoria la ieşirea din lacul explorations. voi IVV Victoria (după Histoire des explorations. voi IV).

Balaeniceps rex, pasăre rară de circa 80—100 cm înălțime, care trăiește exclusiv în mlaștinile Nilului superior (după Jean Laporte).

Tinere sudaneze (după National Geographic, 1963)

¡păş

Cascada Murchison (după National Geographic, 1960).

Cascadă pe Nilul Albastru în Sudan (după Atlas Mondial).

Hipopotami în apele Nilului (după Les Animaux de Merbert Wendt).

Nilul Alb pe teritoriul Sudanului (după Atlas Mondial).

Barajul Sennar pentru irigaţie de pe Nilul Albastru (după Géographie universelle Larousse).

A doua cataractă a Nilului (după Der grosse Brockhaus Atlas).

Templul de la Abu Simbel de pe malul Nilului (după National Geographic, 1963).

Intrarea în templul lui Ramses al II-lea de la Abu Simbel (după L'Égypte de Cl. Aveline).

Uscăciune la Assuan (după National Geographic, 1963).

O lespede cinstind memoria lui Speke este aşternută pe o stâncă şi acoperită cu saci de nisip.

Cascada Ripon, una dintre cele mai frumoase de pe Nil, este de fapt osândită să dispară. Ea va fi curând înecată de apele unui baraj care se construieşte mai departe în aval la cascada Owen. Debitul extraordinar al acestei cataracte (50.000.000 m^3 pe zi) a fost o tentaţie prea mare pentru om.

Ingineri adunaţi aici din toate părţile Europei ne conduc pe şantierul uriaş al unei hidrocentrale proiectate pentru a furniza electricitate ieftină Ugandei şi reprezentând un prim pas spre reglementarea apelor cursului superior al Nilului, reglementare de care Egiptul

şi Sudanul, dar mai ales Egiptul, au neapărată nevoie.

Ne gândim, nu fără melancolie, că ar fi necesar aproape o sută de ani pentru a transforma această regiune atât de sălbatică întruna activă, industrială.

ZI ŞI NOAPTE

PRIN Stă/FÂRCURILE LACULUI KIOGA

Suntem singuri în unicul vagon rezervat pentru „albi” din trenuţul care gâfâie prin savana Ugandei superioare. Am îngrămădit pe banchete, până şi pe platformele din faţa şi din spatele vagonului, cele trei caiace demontate şi strânse în husele lor, precum şi sacii cu echipament. Nu le purtăm de grijă, deoarece în această ţară pustie niciun călător din categoria noastră nu va uiksa pe drum.

Cântăm. În dimineaţa aceasta am pornit într-o nouă etapă. S-a sfârşit cu atmosfera deprimantă a oraşului şi a birourilor. Suntem liberi.

Poate că mâine vom putea lansa din nou la apă ambarcaţiile noastre în direcţia nord. Un singur amănunt ne umbreşte buna dispoziţie: piroga ce va trebui să înlocuiască vremelnic caiacul meu sfărâmat. Vom găsi oare una uşor? Dar asemenea griji se ivesc doar în treacăt printre gândurile noastre, căci am redevenit brusc optimişti. Am pornit iar la drum, asta-i principalul. Cât priveşte restul ne vom descurca întotdeauna.

Trenuţul trece printr-o regiune de mărăcinişuri şi ierburi înalte destul de mohorâte. Nici urmă de sate. Întâlnim animale puţine. Este adevărat că trenul acesta, care se târăşte anevoie, gâfâie tare şi scuipă fum cu nemiluita, are darul să-i îndepărteze pe locuitorii savanei. Trenuţul se opreşte la staţia terminus: Namasagali, o modestă staţie fluvială la capătul pragurilor Nilului Victoria. Vapoare cu fundul plat dau putinţa călătorilor nu prea zoriţi să traverseze lacul Kioga în direcţia lacului Albert, paradisul pescarilor de peşti mari.

În localitatea aceasta, din care nu se zăreşte decât cheiul vechi pe piloni, se află un singur european: „comandantul” şef al navigaţiei pe lacul Kioga. Trebuie să-i dăm onorurile cuvenite: ne ducem să-i facem vizita de curtoazie care se impune. Comandantul este un bătrân marinar englez, pensionar, de tipul cel mai clasic, tăbăcit de vânturile mărilor, congestionat de consumul excesiv de rachiu, gălbejit de fumul pipei, flegmatic şi taciturn.

Descurcăreţ ca de obicei, John a ştiut să-i dezgheţe pe bătrânul marinar. A obţinut de la el îngăduinţa să ne instalăm la bordul unui vechi vapor cu zbaturi care-şi sfârşeşte în tihnă zilele lângă debarcader. Adăpostul acesta ne oferă avantajul nepreţuit de a ne feri perfect de ţânţari. În aceste ţinuturi în care făptura cea mai primejdioasă dintre toate vieţuitoarele este stăpână atotputernică, europenii sunt într-adevăr nevoiţi să trăiască în adevărate cuşti şi noi ne străduim să-i imităm pe cât ne stă în putinţă.

În ceea ce-i priveşte pe băştinaşi, nefericiţii sunt nevoiţi să se descurce cum pot neavând văluri apărătoare de ţânţari. Se spune că au pielea groasă care face atacurile ţânţarilor neputincioase, dar este inexact, deoarece sunt necesare alte remedii pentru a alunga aceste insecte infernale. Nu le descurajează nici pielea dură ca blindajul unui tanc al hipopotamului. Pentru a scăpa de supliciu băştinaşii îşi ung corpul, în lipsa esenţei de lămâiţă, cu produse locale, cum ar fi cenuşa rezultată din arderea lemnului, lut sau baligă de vacă. Aceasta din urmă este un remediu excelent; fără doar şi poate că nu emană mireasma lămâiţei, dar se spune că este foarte eficace.

În căutarea unei pirogi

De cum ne-am instalat în casa noastră plutitoare ne aşezăm la lucru. John pleacă în căutarea unei pirogi, iar Jean s-a apucat să facă o revizie a întregului echipament. Mie îmi revine sarcina de a mă ocupa de aprovizionarea cu

alimente în vederea călătoriei şi de bucătărie.

Cei doi tovarăşi ai mei au binevoit să-mi adreseze complimente în privinţa activităţii mele, aşadar voi continua să mă ocup de bucătărie până la sfârşitul expediţiei. Trebuie să mărturisesc de la bun început că în materie culinară atât Jean cât şi John nu sunt prea pretenţioşi. Jean acceptă tot ceea ce i se dă, cu condiţia ca mâncarea să fie consistentă. Or, în materie de bucătărie, mai ales în cursul unei expediţii de explorare, abc-ul artei culinare a fost întotdeauna pregătirea unei mâncări consistente. În ceea ce-l priveşte pe John, lucrurile nu stau chiar aşa, sunt puţin mai complicate poate, dar mai uşor de rezolvat. El mănâncă puţin, nu suferă felurile prea consistente şi când aspectul unei mâncări nu-i surâde se abţine în tăcere să se atingă de ea. îi cunosc slăbiciunea: îi trebuie lapte. Laptele era băutura lui preferată la Los Angeles, el rămâne acelaşi şi pe Nil. Este o băutură sănătoasă şi hrănitoare. Am cutii cu lapte praf. Diluez praful acesta în apă provenită din Nil, care a ajuns repede băutura noastră obişnuită şi astfel John îşi are porţia zilnică de lapte.

Problema apei ne-a dat multă bătaie de cap la început. Luasem, ce e drept, cu noi nişte filtre, dar ele purificau apa într-un ritm atât de lent, încât practic nu ne erau de niciun folos. Ne-am deprins repede să bem apă de-a dreptul din Nil, încurajaţi de sfatul unor misionari. Ei ne-au asigurat că de la sosirea lor aici n-au băut altfel de apă şi n-au avut de suferit din această pricină.

La Namasagali posibilităţile de aprovizionare cu alimente sunt foarte restrânse. Găsim portocale, coşuri pline cu portocale la preţul de 20 de gologani kilogramul, şi la asta se rezumă totul. Se mai găsesc cantităţi mici de banane şi foarte puţine legume verzi. Ouăle şi găinile, care în Africa Neagră sunt alimentele cele mai comune, aici nu

se găsesc. Nu sunt totuşi prea îngrijorat, ştiind că voi găsi peşte la pescari.

După multe căutări care pun la încercare răbdarea lui John, el a descoperit în sfârşit un pescar de prin partea locului, doritor, pare-se, să ne întovărăşească în pirogă la traversarea lacului. Este un bătrân cărăuş care are mai curând înfăţişarea unui lup de râu decât cea a unui pescar blajin, dar n-avem de ales. Dimpotrivă, va trebui să facem uz de tot darul nostru de convingere pentru a-l hotărî să pornească. Lui Huma, aşa îl cheamă, îi trebuie trei zile ca să se hotărască, trei zile în cursul căro Ra dispare, revine, iar dispare, trimite emisari şi se joacă de-a v-aţi ascunselea cu John. Ne stăpânim anevoie nerăbdarea, dar ce putem face? Pescarii sunt bănuitori şi nu se arată de loc dispuşi să ne întovărăşească pe lacul Kioga.

Tocmeala ţine trei zile în cap. Africa este o admirabilă şcoală a răbdării, un ţinut în care timpul nu contează. În sfârşit, Huma îşi aduce piroga. îl însoţeşte un biet negru bătrân cu picioare tremurătoare, căruia Huma îi rezervă rolul de vâslaş.

Pentru două cămăşi kaki, o lanternă electrică şi un aconto de 35 de şilingi, pe care pretind că vor să-i lase familiilor lor înainte de plecare, reuşim să-i convingem să se urnească. Voinicii noştri ştiau bine că n-aveam încotro.

Din nou la drum

De îndată ce s-a încheiat târgul hotărâm să plecăm. Ora nu-i prea fericită, căci amiaza a trecut de mult, dar ne temem ca luntraşii noştri să nu se răzgândească şi ne grăbim s-o luăm din loc.

Urmăriţi de privirile oarecum batjocoritoare ale localnicilor adunaţi pe mal pentru a asista la acest eveniment memorabil, încărcăm caiacul avariat în pirogă şi, ridicând cu precauţie cele două ambarcaţii valide, le coborâm la marginea apei. „Bărci destul de mititele pentru

un fluviu atât de mare”, gândesc pesemne cei de faţă.

Între timp, Jean şi John pornesc ţinând padelele strâns în mână. Fac o mică demonstraţie a calităţilor de cursă ale caiacelor lor care pare să schimbe dispoziţia publicului în favoarea noastră.

În ceea ce mă priveşte, mă pomenesc într-o postură mai puţin glorioasă, îmbarcat pe un trunchi de arbore niţeluş scobit, înaintând pe apă cu viteza ridicolă de trei kilometri pe oră. Piroga lui Huma este fără doar şi poate cea mai greoaie şi mai urâtă din toată regiunea lacului Kioga. Mă simt ruşinat şi năuc. Răsuflu uşurat abia când Namasagali dispare în zare. Cei doi tovarăşi ai mei îmi înţeleg mâhnirea şi-mi propun mărinimoşi să facă schimb cu mine. Trunchiul de arbore care-mi serveşte drept ambarcaţie are o lungime de cinci-şase metri. Un ciot de lemn înfipt în faţă ţine loc de catarg. Două bucăţi mari de stofă servesc drept pânze pentru eventualitatea că ar sufla vântul.

Huma s-a instalat cu de la sine putere în spatele ambarcaţiei. Ţine mânerul cârmei, ceea ce-l dispensează de vâslit. Tovarăşul lui vâsleşte cu înfocare, iar eu îl ajut pe cât mă ţin puterile în această sarcină istovitoare.

Cei doi oameni, vorbăreţi ca nişte coţofene, nu mai contenesc să tot schimbe păreri asupra celor trei fiinţe ciudate pe care le însoţesc. De câte ori întâlnim o pirogă de-a băştinaşilor Huma le istoriseşte nemaipomenita sa poveste. Strigă tare de tot pentru a se face auzit, punctând fiecare frază cu ţipete scurte care par să spună: „M-aţi înţeles bine?” Din păcate nu suntem în stare să urmărim aceste conversaţii care se poartă în limba localnicilor.

În Uganda, această ţărişoară care nici nu atinge jumătate din suprafaţa Franţei şi care numără aproape 7.000.000 de locuitori, trăiesc numeroase triburi, dintre care unele n-au decât câteva mii de membri. Toate aceste

triburi au obiceiuri şi vorbesc dialecte foarte diferite. Au fost identificate până în prezent circa trei sute de dialecte şi lista nu se încheie aici, deoarece studierea acestei ţări se află abia la început. Ţinând seama de situaţia aceasta socotim că nu are raţiune să căutăm să învăţăm ceva din limbile locale, cu atât mai mult cu cât există o limbă de legătură care te ajută să te descurci în toate locurile populate de aici. Aceasta este limba suahili.

Limba suahili este un sabir[21], având la bază limba bantu şi foarte multe elemente arabe. Este vorbită în toată Africa răsăriteană. Am învăţat câteva expresii elementare luate la întâmplare pe care am început să le folosim.

Îi salutăm pe pescari cum ne pricepem:

— *Djambo sana* (Bună ziua).

— *Habari P* (Ce-i nou?)

— *Muzuri sana* (Toate-s bune).

— *Somaki Mingui P* (Ai mult peşte?)

— *Kidoko* (Puţin).

— *Kouaeri* (La revedere).

Încet, încet o să ajungem să ne descurcăm în limba aceasta, dar deocamdată suntem la primele bâiguieli. Când însă o s-o stăpânim puţin mai bine nu vom mai întâlni în drumul nostru limba suahili (la frontiera cu Sudanul) şi-i va lua locul arabă.

Fluviul îşi lărgeşte fără încetare albia. La plecarea noastră din Namasagali ajunsese de două ori mai larg, cum este bunăoară Ronul la Arles. A doua zi, stând pe unul din maluri abia dacă-l putem desluşi pe celălalt. Malurile joase acoperite cu papirus şi trestie nu se mai zăresc decât ca o linie la orizont.

Pătrundem într-un adevărat ocean de verdeaţă: este lacul

---

21 Un jargon în care se întîlnesc cuvinte arabe, franceze, italiene, spaniole, vorbit în unele regiuni ale Africii. - N.T.

Kioga. Lacul îşi întinde ramificaţiile mlăştinoase ca o stea de mare pe sute de kilometri. Este prima zonă mare de revărsare a apelor Nilului. În cursul acestui accident, Nilul îşi epuizează forţele, iar prin evaporare, datorită soarelui nemilos, îşi pierde cea mai mare parte din apă.[22]

Plutim de-a lungul unor imense pânze de apă tapisate cu nuferi liliachii şi aurii, cu nuferi albi imenşi, cu muşchi, lintiţă şi o plantă plutitoare cu frunze cărnoase care seamănă cu o căpăţână de varză, din care pricină a fost denumită de englezi *watercabbage* (varzăde-apă).

Lacul Kioga este paradisul păsărilor.

Cormoranii lacomi, negri ca nişte corbi, pescuiesc fără răgaz. Pelicanii cu guşile lor enorme, cu ochii acoperiţi de o membrană, cu penajul de un galben-murdar trăiesc în cete numeroase pe apele libere. Au o înfăţişare neasemuit de gravă şi tristă. Tulburaţi de trecerea celor trei caiace îşi deschid ciocul lor enorm ca şi cum ar intenţiona să le înghită. Apoi se înalţă greoi în văzduh pentru a ameriza în zbor planat puţin mai departe.

Prin desişul papirusurilor se foiesc numeroşi bâtlani cenuşii ale căror ţipete stridente se aud din depărtare, egrete albe, însoţitoarele obişnuite ale hipopotamilor şi elefanţilor de pe epiderma cărora ciugulesc căpuşele şi alţi paraziţi, diferite specii de pescăruşi, unele dintre ele de o rară frumuseţe. Unul de culoare deschisă cu dungi cenuşii-argintii, mic cât un piţigoi, are o manieră cu totul aparte de a prinde peştii. Bătând din aripi cu viteza unei elice ide avion, el rămâne suspendat în aer la vreo zece metri deasupra apei. Cu moţul înfoiat şi cu ciocul îndreptat în jos

22 Există un proiect de amenajare generală a apelor Nilului care prevede dispariţia lacului Kioga şi canalizarea fluviului pe o lungime de peste 100 km pentru a-i mări debitul în avantajul Sudanului şi al Egiptului. Dar aceste proiecte sînt de o asemenea amploare, încît hipopotamii pot să doarmă liniştiţi. Vor mai trăi încă multe generaţii înainte de a fi expulzaţi de pe aceste meleaguri. - N.A.

în linie verticală îşi caută prada. Deodată se repede în jos ca un bolid. Se aude un plescăit surd şi păsărică a dispărut în unde pentru a ataca peştişorul ochit.

Un alt pescăruş este pasărea cea mai gingaşă şi cea mai frumos colorată pe care am întâlnit-o în acest paradis al păsărilor. Are ciocul stacojiu, penele de pe corp portocalii şi labele de un roşu-aprins. Stă cocoţat pe tulpinile de trestie lăsându-te să te apropii de el. E o plăcere să-i priveşti. Când ne arătăm prea îndrăzneţi, zboară ca o săgeată instalându-se puţin mai departe. Prezenţa noastră îl interesează foarte mult şi zburând din desiş în desiş ne ţine de urât pe drum.

Aş vrea să vorbesc şi de jacana[23], o pasăre mică cu picioroange, cu capul alb şi corpul de un roşiatic frumos, având ciocul lung şi ascuţit, iar degetele şi ghearele foarte lungi semănând cu picioarele unui păianjen. Aleargă cu repeziciune pe frunzele plantelor acvatice şi, săltând de pe o insuliţă de vegetaţie pe alta, îşi petrece astfel pe apă cea mai mare parte a timpului în căutarea micilor vietăţi acvatice. Le vedem adesea cocoţate pe spinările hipopotamilor ciugulindu-le căpuşele.

Trecem tot timpul pe lângă insuliţe de plaur care se lasă purtate alene de curent: sunt mănunchiuri de papirusuri şi de trestii pe jumătate putrezite care s-au desprins de pe maluri sub presiunea vântului. Unele dintre aceste insuliţe cărora li s-au adăugat crengi de copaci şi un strat gros de humus sunt destul de voluminoase şi grele pentru a suporta povara noastră. Sub acţiunea vânturilor şi a contracurenţilor mănunchiurile acestea se unesc devenind tot mai mari. Ele se agaţă de maluri şi sfârşesc prin a bloca trecerea. La cea dintâi vijelie insuliţele se desprind, iar altele se agaţă puţin mai departe. Astfel, fizionomia lacului se schimbă în permanenţă, ceea ce ne

23 Jacana jacana. - N.T.

face navigaţia pe el dificilă. Din fericire, avem ca punct de reper o serie de înălţimi care se zăresc tot timpul şi sunt indicate pe hartă; ele sunt situate puţin mai la vest de Masindi-Port, mic post fluvial aşezat la ieşirea din lacul Kioga, la o depărtare de patru zile de navigaţie cu piroga de la Namasagali.

Suntem urmăriţi de hipopotami

Se lasă noaptea, o noapte senină, plină de freamăte misterioase* de scrâşnituri, de clinchete de clopoţei. Papirusurile se încovoaie şi foşnesc în bătaia uşoară a vântului. Apa clipoceşte molcom. O reptilă se scufundă cu un plescăit sonor. Peştii ţâşnesc de pretutindeni; se întâmplă să cadă şi pe ambarcaţiile noastre.

Tulburate din odihna lor prin desişurile de pe maluri, păsărelele se înalţă în zbor într-un fâlfâit precipitat.

Suntem impresionaţi de frumuseţea aceasta stranie a nopţii, dar obosim repede tot admirând-o. Pe întinderile mlăştinoase ale lacului Kioga anevoie se poate găsi un loc de poposit. Se întâmplă să vâslim ore în şir prin beznă de-a lungul unui zid nesfârşit de papirusuri. Este cu atât mai neplăcut, cu cât în jurul nostru mişună hipopotamii. Ziua, animalele acestea pot fi evitate uşor. Lacul este mare şi se găseşte loc destul pentru toţi. Noaptea însă este cu totul altceva. Încercăm de bine, de rău să le reperăm prezenţa după sunet, dar nu reuşim să determinăm cu exactitate poziţia lor.

Nu ştiu de ce au hipopotamii o plăcere răutăcioasă să se ţină după noi înot de cum s-a lăsat noaptea pe o distanţă de mulţi kilometri. Se scufundă în apă, ies la suprafaţă reluându-şi zgomotos răsuflarea, sfârâind şi mârâind când în dreapta, când în stânga noastră. Noaptea, mârâiturile acestea au o sonoritate cu totul aparte. Mania lor de a ne escorta nu-i lipsită de primejdie pentru noi. Ne întrebăm în fiece clipă dacă animalele acestea proaste vor împinge

curiozitatea până acolo, încât să vrea să ne e caiacele şi să joace polo cu ocupanţii lor. O răsturnare în – na în mijlocul hipopotamilor şi în imposibilitatea aproape abscă în care ne aflăm de a pune piciorul pe uscat este o perspectivă care nu ne putem gândi cu prea mare plăcere.

Iată însă că în depărtare licăreşte o luminiţă vestindu-ne apropierea unui sălaş de pescari, unde vom putea poposi noaptea.

< Reînvie speranţa. Vâslim cu mai multă putere fără să ne pese de amicii noştri, hipopotamii. Nimic însă nu este mai înşelător decât aceste lumini care par foarte aproape, dar care de fapt se află la o depărtare de mulţi kilometri. Apar şi dispar ca printr-o vrajă. Vâslim timp de o oră, timp de două, dar se pare că n-am înaintat de loc.

În sfârşit, lumina pare să crească şi să se contureze. Îl strig pe John care se află în dreapta mea la bordul greoaei pirogi. Îmi răspunde un mârâit. Este un hipopotam. Ciulesc urechea. Alte mârâituri mai îndepărtate îi ţin isonul. Prin preajma noastră se află o ceată mare. Mă îndepărtez în grabă, dar nu prea ştiu în care direcţie s-o iau. Bezna este atât de opacă 1 Deodată, un mârâit groaznic mă face să mă cutremur. Caiacul meu este zguduit puternic şi mă pomenesc împroşcat cu apă. Fără doar şi poate că este un hipopotam. îi simt acum respiraţia zgomotoasă în spatele meu. Inima-mi bate gata să plesnească. Oricât ai fi de deprins cu vecinătatea acestor pahiderme, prezenţa lor în întuneric nu poate să nu te impresioneze. Poţi fi atacat oricând. Picături mari de sudoare mi-au îmbrobonat fruntea. Deschid ochii mari încercând să desluşesc ceva în întuneric, dar în zadar. Simt totuşi prezenţa lor atât de aproape, încât i-aş putea atinge cu padela. În jurul meu aud mârâituri ameninţătoare şi văd parcă boturile lor imense închizându-se peste ambarcaţia mea minusculă şi totodată peste mine. Îmi fac vânt şi

împing caiacul înainte, aidoma unui cavaler care atacă fără a se gândi la vreun obstacol, apoi cotesc uşor înspre ceea ce cred că este malul. Hipopotamii au amuţit. Parcă s-au spulberat. Profit pentru a naviga prin apropierea malului în sfârşit regăsit. Acum a dispărut însă blestemata aceea de luminiţă. S-a pierdut în desişul papirusurilor. Cu toate acestea, nu intenţionez să mă depărtez de mai; prea a fost mare spaima pe care am tras-o. Continui să navighez pe lângă papirusuri, ca şi cum ele ar fi salvarea mea. Aud plescăitul, care mă linişteşte, al apei răscolite de o padelă şi desluşesc vag profilându-se în obscuritate forma întunecată a unui caiac şi a ocupantului ei. Răsuflu uşurat.

De astă dată nu mai sunt singur. Nu greşesc: este Jean care y un loc de acces spre mal.

Dar unde-i piroga?

Nici urmă de pirogă.

Strigăm.

— Iată-ne, *boys*. Aţi găsit ceva?

John a răspuns. Vocea lui pare că răsună destul de departe-Prin strigătele noastre repetate orientăm piroga spre noi.

— Hii hii… Hii hii 1

Este Huma care caută să ia contact cu pescarii de pe yn & ţ» al e căror focuri le zărisem nu de mult. Dar aceştia, bănuitori, rămân tăcuţi. Nu mai avem vreo speranţă să ieşim la liman. Ne urmăm drumul navigând foarte aproape de mal.

— Asta-i, exclamă Jean. Am găsit ceva.

Ne apropiem. Zidul de vegetaţie pare că se desface. Un şenal îngust pătrunde în linie şerpuită printre papirusuri. Oare nu riscăm să ne pierdem într-un labirint? Asta ar fi culmea I O luăm totuşi spre interior, căci trebuie să încercăm ceva. La o cotitură zărim o luminiţă, apoi două, apoi încă trei. Ardem de nerăbdare. Ne aflăm în faţa

unui sălaş de pescari; duhoarea de peşte ne-o spune.

— Hii hii… Hii hii I…

Huma îşi reia încercările de a stabili un contact cu ei. De astă dată pescarii îi răspund.

Canalul se lărgeşte. Într-un golfuleţ se văd, prinse de mai, câteva pirogi. Coborâm pe uscat. Peticul acesta de uscat pe care putem în sfârşit să punem picioarele ni se pare minunat.

La pescarii Bakedi

Negrii ne primesc cu o curiozitate copilăroasă. Este adevărat că suntem prezentaţi de unul de-ai lor şi, prin urmare, nu-i surprinde prea mult faptul că ne văd apărând din noapte ca nişte fantome. Mai târziu ni se va întâmplă să nimerim pe neaşteptate, singuri şi neînarmaţi, în mijlocul unor triburi de negri din cei mai izolaţi, din cei mai „sălbatici", vom petrece noaptea prin sălaşurile lor cele mai pierdute în junglă, fără a avea de suferit cea mai mică neplăcere din partea lor. Chiar şi furtişagurile vor fi o excepţie.

Pescarii din regiunea lacului Kioga sunt din neamul bakedi, un trib numărând câteva mii de oameni care trăiesc prin smârcuri în condiţii nespus de grele. Cu toate acestea, sunt oameni veseli şi foarte primitori. Strângem cea dintâi mână care ni se întinde. Ni se întind apoi toate celelalte mâini şi nu mai sfârşim cu bineţele. Este ceva cu totul neaşteptat şi suntem înduioşaţi.

Tragem la mal caiacele noastre lângă pirogi, debarcăm ladabucătărie, cortul apărător de ţânţari şi cei trei saci ai noştri cu bagajele personale. Mai înainte însă Jean a avut grijă stă umple un burduf cu apă în plin curent pentru pregătirea cinei.

Locul unde-am poposit nu e prea confortabil. Este peste măsură de aglomerat şi accidentat. Ne alegem un ungher în spatele celui mai mare dintre focurile pescarilor,

în aşa fel încât fumul să alcătuiască un ecran între mirosurile urâte şi noi.

Pescarii veghează în jurul focurilor. Desluşim acum prin preajma sălaşului nenumărate reţele înalte de un metru împletite din crengi, pe care sunt aşezaţi peştii la afumat; oamenii trebuie să supravegheze focurile toată noaptea. Grămezi de peşti îşi aşteaptă rândul într-un ungher al sălaşului. Unii mai palpită încă, alţii au început să se înverzească şi sunt acoperiţi de muşte. Resturile putrezesc în desişul papirusurilor în condiţii prea puţin igienice. N-avem însă încotro şi nu putem să facem pe mofturoşii.

Despachetarea echipamentului şi instalarea cortului stârnesc curiozitatea generală. Pescarii ne privesc tăcuţi cu un respect aproape religios, ca şi cum am fi nişte vrăjitori care oficiază un ritual magic. Din când în când câte unul arată cu mâna un obiect care pare să-i intereseze îndeosebi. Le atrag mai ales atenţia cele două primusuri pe care le aprind pentru prepararea cinei şi care scuipă foc şuierând ca nişte drăcuşori.

Prezenţa noastră în mijlocul acestor oameni al căror trai este atât de diferit de al nostru, ale căror preocupări sunt atât de departe, dar care totuşi ne sunt atât de apropiaţi prin gesturile, râsetele şi uimirile lor este o adevărată destindere şi plăcere. Limbile pe care le vorbim sunt diferite şi totuşi ni se pare că ne putem înţelege perfect.

Din păcate, nu putem să prelungim atât cât am dori această primă seară în mijlocul prietenilor noştri pescari. Ţânţarii ne asaltează în batalioane atât de strânse, încât dăm zor să preparăm cina şi ne retragem în grabă în cort cu gamelele noastre pline de orez şi peşte. Aşezaţi pe paturile noastre de campanie ne terminăm, la lumina unei lanterne electrice, însemnările asupra evenimentelor din

ziua aceea şi încercăm să fixăm pe hartă locul unde ne aflăm. După aceea, ne strecurăm în sacii noştri de dormit, dar nu ne putem odihni, deoarece ţânţarii ne urmăresc până în cort şi târziu noaptea, în ciuda oboselii, mai suntem ocupaţi să-i alungăm înjurând şi blestemând cât ne ţine gura. Poţi să înnebuneşti de-a binelea! Pesemne că pescarii care dorm sub cerul liber, protejaţi doar de focurile lor, au pielea foarte rezistentă, dacă pot ţine piept acestor asalturi.

A doua zi dimineaţa când ne trezim soarele este sus de tot pe bolta cerului. Ne aruncăm privirea în jur. Cele mai multe dintre pirogi au dispărut; pescarii sunt duşi la lucru. Au rămas să se ocupe de afumatul peştelui doar bătrânii şi câţiva tineri. Mulţumim bătrânilor pentru ospitalitate cu gesturile cuvenite şi ne pregătim de plecare. Tinerii ne-au luat în spinare sacii, foarte mândri că ne pot face acest ultim serviciu şi toată lumea ne întovărăşeşte până la micul golf, din apropiere.

Cele două ambarcaţii albe cu formele alungite, cu căptuşeala lor subţire, le stârnesc uimirea poate mai mult încă decât tot ceea ce au văzut la noi. Este limpede că ele se deosebesc foarte mult de pirogile lor greoaie scobite în trunchiuri de arbori. „*Muzuri sana*, *muzuri sana*” (sunt foarte bune), repetă ei într-una cu o adâncă convingere care ne face plăcere. Îi lăsăm să cântărească în mâini padelele de aluminiu. Nu-şi mai vin în fire de uimire. Scot exclamaţii pline de admiraţie, îşi înalţă braţele spre cer şi un zâmbet larg le luminează chipurile negre. De când sunt n-au văzut aşa ceva în ţara lor.

Unul dintre ei dispare câteva clipe şi se întoarce cu economiile sale înfăşurate într-o cârpă jegoasă. Ne întinde 5 şilingi arătându-ne prin gesturi că vrea să cumpere un caiac. Refuzul nostru îl miră nespus, deoarece în ochii lui aceşti 5 şilingi sunt o adevărată comoară. Pare foarte

dezamăgit şi priveşte cu jind la mica ambarcaţie. Încercăm să-i explicăm că ar putea construi o ambarcaţie asemănătoare folosind pieile unor animale sălbatice, dar nu pricepe o iotă.

Iată-ne porniţi iar pe lac.

În ziua aceea întâlnim în mai multe rânduri pirogi foarte frumoase conduse de negri care fac parte dintr-unul din triburile din Uganda mai dezvoltate decât bakedi. Aceste ambarcaţii sunt confecţionate din scânduri cusute cu ajutorul unor liane şi călăfătuite cu cauciuc autohton. Bordurile lor sunt ridicate şi desenate cu figuri geometrice în culori albe, verzi şi ocru. Prova în formă de pinten este împodobită cu o pereche de coarne de antilopă.

Pirogile acestea sunt ocupate fiecare de o duzină şi mai bine de negri care vâslesc într-o cadenţă uluitoare, însoţindu-şi mişcările cu cântece intonate într-un ritm la fel de repede. Strigătele lor ritmice răsună departe în spaţiile libere ale lacului Kioga însoţindu-ne câtva timp în drumul nostru. Apoi se lasă, iar tăcerea grea a mlaştinilor abia tulburată de plescăitul apei răscolite de padelele noastre şi de ţipetele păsărilor. Aproape că a dispărut chiar şi mârâitul hipopotamilor în partea aceasta centrală a lacului „unde am ajuns.

Într-un rând provoc la întrecere una din pirogile care trec pe lângă noi. Negrii se lasă antrenaţi la joacă şi acceptă cursa. îi văd cum îşi accelerează ritmul. Torsurile lor goale strălucind la soare se apleacă şi se îndreaptă într-un ritm precipitat. Cele douăsprezece vâsle mititele din lemn uşor pătrund simultan în apă. Vâslaşii şi-au curmat cântecele şi nu se mai aud decât strigăte puternice: Oho! ieşind din adâncul piepturilor lor şi bătând măsura. E o plăcere să-i priveşti vâslind. Lupt din toate puterile mele, dar puţin câte puţin pierd teren şi sunt nevoit să mă dau bătut. În mijlocul lor izbucneşte o explozie de bucurie

copilărească: îşi salută triumful cu strigăte puternice. Apoi îmi ţipă tare ceva. Nu-i greu de ghicit ce vor. Îmi cer tutun mimând gestul fumatului. Piroga cea mare se apropie de caiacul mititel şi le împart ţigări, în timp ce John filmează scena.

Tutunul este pentru noi o monedă de schimb ideală din care am făcut la Kampala o provizie serioasă. Este un tutun ieftin al cărui gust usturător arde gâtlejul, dar tocmai de aceea le place pescarilor.

Noaptea ne surprinde în mijlocul smârcurilor

Trei zile după ce am părăsit Namasagali ne aflăm tot în mijlocul mlaştinilor. După aprecierea noastră, în aceste trei zile am străbătut 75 km. Înaintăm încet de tot. Curentul este lent şi trebuie să ţinem seama de vânt care mai mult ne stânjeneşte decât ne împinge. Pe de altă parte, cele două caiace ale noastre nu pot înainta prea repede din pricina pirogii ale cărei calităţi nautice sunt jalnice. Huma a încercat în mai multe rânduri să-i ridice pânzele (două bucăţi de stofă peticită cusute la un loc), dar fără vreun rezultat apreciabil. Piroga îşi vede de drum cu alunecarea ei molcomă. După calculele făcute de Jean dacă înaintăm în ritmul acesta ne va trebui un an şi jumătate ca să ajungem la Alexandria. Din fericire, sperăm să putem lăsa din nou la apă cel de-al treilea caiac al nostru la frontiera cu Sudanul, mulţumită pieselor de schimb trimise de la Paris, şi să beneficiem de un curent mai repede.

Deocamdată, avem impresia că batem pasul pe loc. Papirusul şi trestia se întind cât vezi cu ochii înaintea noastră, ca şi până acum. Pirogile cu pescari şi vâslaşi se răresc, iar hipopotamii au dispărut aproape cu totul, ceea ce contribuie la monotonia peisajului. Păsările, la fel de numeroase, sunt singurele care populează singurătatea mlaştinilor.

Se apropie înserarea. Am vizitat singurul sălaş de

pescari întâlnit în cursul zilei, aşezat în mijlocul papirusurilor pe un teren puţin mai ridicat deasupra apei. Este un adăpost vremelnic ocupat de vreo zece pescari bakedi. Am dori foarte mult să ne oprim pentru a înnopta aici, dar este aproape cu neputinţă să ne instalăm cortul pe un astfel de sol. Decât să poposim fără să ne desfacem cortul este mai bine să rămânem pe apă, deoarece aici numărul ţânţarilor este mai mic. Cât am putut pricepe din gesturile pescarilor, aceştia ne-au indicat un loc de popas pe teren solid la o depărtare de o oră sau două de mers pe apă, ceea ce ne convine, fiindcă noaptea nu s-a lăsat încă.

Ne îndoim aşadar eforturile şi peste puţin ajungem într-un golf destul de mărişor. În fundul lui şi mai la adăpost zărim fumul unei aşezări. Dacă avem un pic de noroc vom ajunge la liman. Cercetăm cu privirea bariera de papirus, dar nu putem descoperi vreun şenal care să ducă spre uscat. Strigăm din răsputeri timp de vreo zece minute, dar zadarnic. Pescarii sunt cil ochii în patru şi nu răspund. Plecăm dezamăgiţi cu speranţa vagă de a găsi altceva. S-a înnoptat de-a binelea, dar noi ne aflăm tot pe apă vâslind fără încetare. Nu se zăreşte niciun foc şi pierdem nădejdea să mai putem acosta undeva.

Fiind sfârşiţi de oboseală, hotărâm să ne odihnim puţin. Hipopotamii au dispărut cu totul, astfel că nu avem a ne teme de curiozitatea lor periculoasă. Tragem caiacele şi piroga lui Huma aproape de tulpinile unor papirusuri mai rezistente. Fiecare din noi se acoperă cu ce are: un tricou sau o manta de ploaie, căci ceaţa care se înalţă din mlaştini nu prea are darul de a ne încălzi, încercăm să ne odihnim puţin ghemuiţi în fundul ambarcaţiilor noastre.

Întâmpinăm zorile cu un sentiment de uşurare. Suntem cu desăvârşire anchilozaţi şi articulaţiile degetelor care s-au încordat ore nenumărate pe padelă ne dor. Mâinile noastre jegoase sunt înăsprite şi ţepene. Ne-ar

trebui un duş rece ca să ne dezmorţim, dar nu avem; altă putinţă decât să ne stropim corpurile cu apa călduţă a Nilului.

În cursul dimineţii constatăm cu plăcere ca papirusurile, încep să se rămască. Malurilo lacului Kioga se apropie. Lacul redevine fluviu.

Singurătatea apăsătoare a mlaştinilor a luat sfârşit. La orizont se profilează câteva piscuri, iar malurile stâncoase permit acostarea, îşi fac iar apariţia arborii maiestuoşi şi ospitalieri. Cocoţaţi în vârfurile lor, vulturi-pescar cu gâtul de un alb imaculat plecându-şi capetele no privesc trecând. Ne salută cu cun ţipăt ascuţit care străbate tăcerea adâncă a naturii sălbatice. Este un strigăt pătrunzător pe care-l mai aud şi astăzi de parc-ar fi fost ieri şi care trebuie să semene groaza printre micile vieţuitoare.

Întâlnim bărcuţe ciudate cu fundul plat în care se află cel mult câte doi băştinaşi; unul din ei vâsleşte şezând la prova în genunchi. Bărcile acestea se aventurează adesea foarte departe în larg. Am văzut unele urcând şi coborând creasta valurilor pe un vânt violent, în timp ce noi luptam anevoie ca să înaintăm.

Zilele petrecute pe lacul Kioga ne-au bronzat şi acum arătăm ca nişte adevăraţi orientali. Expuşi cât e ziua de mare razelor unui soare nemilos, fără ia avea putinţa de a găsi cel mai mic petic de umbră, ne-am fript şi răsfript; semănăm cu nişte homari.

Am luat obiceiul de a umbla aproape goi. N-avem nevoie de fapt decât de o pălărie eu borul mare şi de ochelari cu lentile fumurii. În toiul arşiţei ne protejăm umerii şi pieptul cu o cămaşă sau cu un tricou. Ne ungem nasul şi buzele cu pomadă pentru a le feri de dogoreala soarelui, dar asta nu ne împiedică să avem nasurile cojite, buzele umflate şi crăpate şi feţele roşii. Avem acum aerul

unor adevăraţi exploratori.

Mâncăm din oră în oră portocale. Am adus o cantitate destul de mare de la Namasagali, unde sunt foarte ieftine şi acum binecuvântăm cerul pentru spiritul nostru de prevedere. Avem chiar putinţa să ne facem sucuri de portocale foarte gustoase cu ajutorul apei din lacul Kioga.

Orele lungi petrecute pe acest lac imens înecat în verdeaţă nu sunt lipsite de monotonie şi oboseală. Caiacele noastre au, ţin să reamintesc, 5 m lungime şi 80 cm lăţime. Prea puţin spaţiu ca să-ţi poţi destinde mădularele. Aproape toată ziua, uneori chiar mai mult, stăm înşurubaţi pe scaunele noastre de lemn lustruit, capitonate cu burete de cauciuc. Buretele supraîncălzit şi îmbibat de sudoarea care ni se prelinge pe spinare desenând cercuri mari albicioase pe cămăşile noastre tinde şi el să se topească.

În mlaştinile acestea posomorâte prin care de patru zile vâslim ca nişte ocnaşi de pe galere simţim că enervarea începe să pună stăpânire pe noi. Trebuie să ne aerisim cu orice preţ mintea. Ne apucăm să cântăm. De fapt nu cântăm, ci urlăm cât ne ţin plămânii. Între două duşti de suc de portocale facem uz de întregul nostru repertoriu: cântece din tinereţe, refrene de la regiment, arii din opere…

Putem să ţipăm, să urlăm, să ne spargem gâtlejul, să dăm frâu nostalgiei care a pus stăpânire pe noi gândind la tot ceea ce am părăsit acasă *şi* care acum ne pare că aparţin unei alte lumi; în faţa noastră se întinde un ţinut pustiu.

Mai târziu, când malurile Nilului se vor contura iar şi-şi vor face apariţia stâncile, ecoul ne va îngădui să ţinem monologuri nesfârşite cu noi înşine.

ÎNSOŢITORII NOŞTRI DE FIECARE ZI, ELEFANT”, HIPOPOTAMII ŞI CROCODILII

Am traversat în cinci zile lacul Kioga.

În faţa noastră se întinde o regiune sălbatică şi nelocuită, regiunea cascadei Murchison. Din păcate nu putem ajunge la ea intrând pe poarta mare, aceea a Nilului Somerset, deoarece autorităţile acestui teritoriu au interzis-o oamenilor, rezervând-o animalelor sălbatice. Suntem nevoiţi să facem un mic ocol spre vest şi să traversăm lacul Albert.

La Masindi-Port, unde am poposit în acest scop, găsim fără prea mare greutate un mijloc de transport în direcţia lacului Albert. Străbatem într-o singură etapă cei 100 km ai podişului Masindi, pietros şi acoperit cu mărăcinişuri uscate. S-au mai păstrat doar câteva păduri mari şi frumoase.

Pe neaşteptate, drumul ajunge în preajma unei depresiuni întinse şi adânci, cu marginile foarte povârnite care coboară la câteva sute de metri în adâncime. În depărtare, la vreo 60 km spre vest, se desluşeşte marginea opusă prin ceaţa uşoară a arşiţei. Acolo este frontiera dintre Uganda şi Congo.

În ultimul plan, cât văd ochii spre nord şi spre sud, se întinde pânză strălucitoare a unui lac. Este lacul Albert, ale cărui dimensiuni sunt pe măsura continentului african: 160 km lungime, 40 km lărgime, depăşind de o sută de ori suprafaţa lacului Annecy[24].

Depresiunea care se întinde la picioarele noastre are o adâncime de 500 m. Ea face parte dintr-o zonă de prăbuşire a scoarţei terestre lungă de 6.000 km, din Palestina (Israel) până în Mozambic, pe al cărei fund se află o mulţime de lacuri mici şi mari: Marea Moartă, lacurile Tanganyika şi Nyasa, precum şi lacul Albert pe care-l avem acum în faţa noastră[25].

---

24 Lac în Franţa, în departamentul Haute Savoie.

25* ♦ Lacul Albert a fost descoperit de englezul Samuel Baker,

În fundul acestei plinii înconjurate de stânci înalte soarele dogoreşte tare, iar vântul suflă rar. Zăpuşeala este înăbuşitoare. Avem impresia că ne coacem pe un foc domol într-un cuptor. De dimineaţă sudoarea şiroieşte pe noi şi ne trecem timpul ştergând-o întruna. Ne aminteşte de căldura toridă şi umedă de pe coastele Oceanului Indian, unde marea îmbâcsită cu alge şi moluşte pare o baie fierbinte.

Din fericire, apele verzi ale lacului Albert sunt mai proaspete, mulţumită afluxului de apă din râul Semliki, care coboară drept din înălţimile mari ale Muntelui Ruwenzori. Ne scăldăm în apropierea unor plaje frumoase cu nisip fin, mărginite cu palmieriborassufe ale căror fructe pufoase par să fie mult gustate de elefanţi.

Butiaba, unde ne instalăm pentru câteva zile, este un mic port lacustru, care ar putea deveni paradisul pescarilor sportivi, existenţa acestuia lui Baker care pe atunci se afla împreună cu soţia sa în regiunea cursului superior al Nilului, fiind trimis acolo de către kediv-ul Egiptului într-o misiune antisclavagistă.

Perechea Baker era una din cele mai uimitoare din câte se pot întâlni. Baker era de statură uriaşă, iar soţia lui mititică; curajul şi voinţa ei de neînfrânt îi înlocuiau forţa fizică. I se părea aşadar foarte firesc să-şi întovărăşească soţul în expediţiile lui istovitoare prin preajma ecuatorului. Când Baker s-a îmbolnăvit grav, fiind scuturat de friguri în mijlocul savanei, ea i-a îngrijit cu un devotament neobosit.

De îndată ce a primit sugestiile lui Speke, Baker nu a mai avut decât un singur gând: să descopere Marele Lac. Descrierea descoperirii sale merită să fie reţinută, ea fiind o dovadă a entuziasmului cu care se dăruia un explorator

---

vînător cutezător, mare amator de aventuri şi explorator pasionat. Speke, descoperitorul lacului Victoria, îi auzise pe indigeni vorbind despre celălalt lac, dar n-a avut niciodată posibilitatea să ajungă pînă la el. I-a semnalat

de pe vremuri cauzei sale:

„14 martie 1862. Ziua se anunţa frumoasă şi senină, istoriseşte Baker. Ne târam anevoie prin fundul unei văi adânci, apoi am început să urcăm povârnişul opus. Zoream să ajung pe culme. Bucuria descoperirii noastre a ţâşnit pe neaşteptate. Jos spre extremitatea sudică a vastei întinderi de apă aidoma unei pânze de mercur se desfăşura un orizont fără margini strălucind sub razele soarelui sudic. Spre vest, la o depărtare de 50 sau 60 de mile, Munţii Albaştri se înălţau la sudul lacului la o altitudine de 3 300 de picioare deasupra nivelului său.

Îmi este cu neputinţă să descriu triumful acelei clipe. Ea a fost recompensa întregului nostru efort, a anilor de căutări îndârjite în timpul cărora ne-am zbătut din greu în Africa. Anglia câştigase bătălia izvoarelor Nilului. Cu mult înainte de a ajunge în acest loc visasem că voi striga de trei ori ura în cinstea descoperirii. Acum însă, contemplând această uriaşă mare interioară cuibărită în inima Africii, mi-am dat seama că nu eram decât un umil instrument datorită căruia a putut fi dezvăluită o parte a marelui mister. M-am simţit prea pătruns de o adâncă reculegere pentru a-mi putea manifesta sentimentele prin aclamaţii deşarte şi i-am mulţumit din inimă lui Dumnezeu pentru că ne-a călăuzit şi susţinut în mijlocul tuturor primejdiilor până la deznodământul acesta fericit”.

dacă drumul până la el le-ar fi accesibil. Aici se pescuiesc peşti de dimensiuni uriaşe, mai ales bibanii-de-Nil, ale căror migraţiuni le vom observa pe cursul superior al Nilului. Specimene cântărind 100 de livre nu sunt rare. Se pare că greutatea record a acestui peşte este de 140 de livre.

La Butiaba trebuie mai întâi să căutăm un mijloc de transport până la cascada Murchison. Apoi, după ce vom ajunge la punctul nordic al lacului Albert, vom lăsa

caiacele noastre la apă în locul unde Nilul părăseşte lacul îndreptându-se spre nord. Voi încerca eu însumi să găsesc o pirogă pentru a înlocui caiacul scos vremelnic din funcţie.

Meandrele pe care le face Nilul în nordul Ugandei sunt foarte complicate din pricina barierelor stâncoase de care se loveşte şi care-l silesc să-şi schimbe de mai multe ori direcţia. Consultăm tot timpul harta pentru a ne putea orienta prin acest labirint. L-aş ruga pe cititor să binevoiască a face la fel, căci acest lucru. Îmi va înlesni explicaţiile.

Rămânem câteva zile la Butiaba până când se iveşte prilejul mult aşteptat. Un inginer hidrolog englez care pleacă cu o şalupă în partea nordică a lacului Albert în vederea efectuării unor releveuri, iar de acolo se va repezi până la cascada Murchison, ne ia, fără prea multe rugăminţi, la bordul ambarlaţiei sale. După trei ore de navigaţie fără peripeţii pe noi întinderi de apă năpădite de papirus regăsim cursul Nilului pe care urmează să-i străbatem pe o distanţă de 40 km.

Maiestatea sa elefantul

Aceşti 40 km de-a lungul cărora fluviul îşi îngustează puţin câte puţin albia reprezintă cea mai mare rezervaţie de animale sălbatice din lume. Pe tot întinsul celor 40 km nu vom conteni să ne minunăm şi să admirăm. Priveliştea ce ni se înfăţişează este cu atât mai rară, cu cât ne aflăm în plin anotimp secetos. Xntrucât interiorul ţinutului este aproape cu desăvârşire lipsit de apă, prin preajma fluviului s-au adunat numeroase animale din savană.

Malurile sunt mai întâi joase şi mlăştinoase. Ele se înalţă apoi pentru a coborî spre fluviu când în pante domoale, când în povârnişuri abrupte, oferind privirilor mari întinderi de savană acoperite pe jumătate cu păduri.

Animalele care-ţi atrag numaidecât atenţia prin

dimensiunile şi numărul lor sunt elefanţii; în această regiune, numeroase turme trăiesc pe malurile Nilului.

În apropiere de locul unde Nilul se varsă în lacul Albert, elefanţii traversează mari întinderi acoperite cu papirus venind să se scalde în apele limpezi. îi privim cum se bălăcesc cu mişcări greoaie, prin nămol, ridicându-şi enormele picioare de dinapoi pentru a ieşi din terenul mocirlos. Corpurile lor sunt acoperite cu noroi albicios, cenuşiu sau ciocolatiu, după cum e solul prin locurile frecventate de ei.

De îndată ce au ajuns la malul fluviului, animalele îşi fac un duş copios cu ajutorul trompei lor. Aidoma oamenilor, ei suferă de arşiţa cumplită a zilei şi simt nevoia să se răcorească. După aceea se adapă îndelung: aspiră apa cu trompa lor flexibilă, apoi îşi răstoarnă litri întregi în gura mică. Apoi îşi fac iar duş. Dar turma nu se mulţumeşte cu atât. Locurile sunt liniştite, nu se simte vreo primejdie şi apa e atât de îmbietoare. Elefanţii înaintează până în mijlocul curentului, răgând şi mormăind de plăcere. Mormăitul lor răsună până în depărtare în tăcerea adâncă a savanei. Apoi, unul câte unul, se trântesc în apă. Pot fi văzuţi răsturnându-se ca o singură masă în râu, stârnind valuri circulare care fac să se unduiască şi să foşnească papirusurile. Nu li se mai zăresc decât pântecele care par nişte butoaie uriaşe plutind la suprafaţa apei. După o clipă de buimăceală, puii de elefant rămaşi pe mal dau buzna şi ei în apă, afundându-se şi dispărând aproape cu totul în vâltoare. Se văd doar micile lor trompe înălţate la suprafaţă ca periscoapele unor submarine. Este o privelişte uimitoare. Toţi aceşti pui ştiu de bună seamă să înoate bine şi se simt aici ca în elementul lor.

După ce-au sfârşit cu scăldatul, elefanţii se întorc cu pas greoi pe malul înalt, escortaţi de o puzderie de păsări. De cum au ajuns pe uscat adună cu trompa ţărână din

jurul lor, presărând-o apoi din belşug pe toate părţile trupului. Trompa se dovedeşte a fi, fără doar şi poate, o unealtă din cele mai utile. Mamele nu uită să-şi acopere cu ţărână puii, precauţie înţeleaptă, desigur, împotriva roiurilor dense de insecte care zumzăie fără încetare în jurul pahidermelor.

Pe măsură ce înaintăm spre cascada Murchison desişul se lărgeşte. Îşi face apariţia pădurea cu înfăţişare de parc. Aici cresc salcâmi spinoşi cu scoarţa roşie, palmieri-borassus şi arbori-decârnat. Arborele-de-cârnat este un foarte curios specimen al vegetaţiei de pe cursul superior al Nilului. În acest anotimp, de pe crengile lui atârnă, agăţate de pedunculi lungi, păstăi mari în formă de cârnaţi. Din păcate, cârnaţii aceştia nu sunt comestibili nici măcar pentru elefanţi.

Aceştia se despăgubesc în schimb cu salcâmii pe care-i despoaie de frunzişul lor cu o dibăcie uimitoare. Unii înşfacă frunzele cu trompa şi le-ndeasă într-una între colţi şi buza lor ascuţită. Alţii rup crengi mari de parcă ar fi nişte trestii. Îşi aşază pe arbori picioarele grele, frângând, pare-se, cu uşurinţă, crengile încărcate cu frunze. Dacă creanga rezistă folosesc colţii drept pârghii, făcând astfel dovada unei inteligenţe deosebite. Se întâmplă însă uneori ca în urma efortului colţul folosit în felul acesta să se spargă. Am avut prilejul să vedem elefanţi ghinionişti pe care asemenea accidente i-a privat de ambii colţi, ceea ce-i face pe jumătate infirmi…

Sunt elefanţi foarte puternici care smulg arbori din rădăcină pentru a le devora cu mai multă uşurinţă frunzişul şi ramurile. În drumul nostru vom întâlni păduri din savană în oare toţi arborii tineri, uneori destul de mari, vor fi smulşi, sfărâmaţi sau răsuciţi şi despuiaţi cu desăvârşire de frunzele lor; este opera elefanţilor. Dacă ţinem seama de faptul că un animal adult mănâncă zilnic

circa 400 kg de verdeaţă vom înţelege ce ravagii lasă în urma ei o turmă de elefanţi. Când nimeresc într-o plantaţie de banani sau în vreo altă plantaţie cu pomi ale căror fructe le plac nu-i nici urmă de (îndoială că nu se vor sfii să se servească din plin, stricăciunile pe care le fac fiind considerabile.

Din şalupa care despică acum apele Nilului cu o încetineală înţeleaptă urmărim cu atenţia încordată mişcările acestor animale nobile. Puii umblă cuminţi lângă mamele lor, aproape lipiţi de ele. Cei mai răsăriţi fac un galop de recunoaştere prin savană, cheltuindu-şi astfel energia juvenilă, dar nu se pot depărta prea mult; părinţii lor îi cheamă la ordine cu răgete răguşite care par să-şi facă efectul.

Pe la amiază, adulţii îşi fac în linişte siesta la umbra arborilor, îşi rumegă hrana în picioare râigâind fără nicio sfială, legănându-şi trompele cu un aer fericit sau iscăipimându Hse de trunchiurile arborilor-cle-câmat care se apleacă îşi’s, aârţâie de parcă ar fi nişte copăcei. Stoluri de păsări zboară de colo-colo, se aşază pe spinările lor ciugulindu-le căpuşele şi alţi paraziţi cuibăriţi prin zbârciturile pielii lor aspre., în jurul animalelor, pe pământ se zăresc alte cete de păsări oare se ţin tot timpul pe urmele paşilor lor. Când păşesc, elefanţii stârnesc din ţărână o sumedenie de insecte pe care păsările le devorează cu lăcomie. Cele mai multe din aceste păsări sunt *Buphagus erithrorhtjnchus*, nişte păsări mici cu picioroange care se disting uşor prin frumosul lor penaj alb. La cea mai mică alarmă, aceşti însoţitori ai elefanţilor se agită şi scot ţipete stridente, asumându-şi rolul preţios al unor sirene de alarmă şi plătindu-şi astfel datoria faţă de elefanţi.

Asocierea strânsă dintre mamiferele mari îşi păsări (hipopotamii îşi au de asemenea păsările lor parazite),

oare o aminteşte pe aceea dintre rechin şi peştele-pilot[26], ne va deveni repede familiară. Pe ulicioarele satelor din Sudan vom vedea egretele cocoţate caraghios cu picioarele Iot înalte pe spinările caprelor.

De crengile unor salcâmi atârnă o mulţime de cuiburi ale ţesătoarelor, păsări cu penajul galben. Din depărtare seamănă cu canarii, fiind aproape de aceeaşi mărime cu aceştia din urmă. Trăsătura caracteristică a ţesătoarelor o constituie faptul că «trăiesc în colonii numeroase. Poţi găsi câteodată într-un desiş sute din aceste păsări ţipând (şi făcând o zarvă asurzitoare. Îşi ţes cuiburile din paie şi fibre de copaici pe ¡care le atârnă de crengi. Unele colonii au cuiburile de formă ovoidală, altele în formă de mici amfore cu gâtul lung alcătuind în ansamblu o privelişte foarte pitorească. Îndemânarea cu care-şi ţes cuiburile le-a atras numele de „ţesătoare”. Dacă un elefant se apropie de un salcâm ocupat de o colonie de ţesătoare, păsările încep să se agite îşi scot ţipete atât de stridente, încât gigantul îşi vede demn de drum şi nu mai stăruie.

Elefanţii au un aer de superioritate senină care ne trezeşte invidia. Întreaga lor făptură emană pacea, demnitatea, aş putea spune maiestatea. Sunt siguri de ei şi de puterea lor, dar nu par să simtă nevoia de a şi-o manifesta faţă de alte animale. În această privinţă zise ¡deosebesc fundamental de oameni.

Elefantul este unul din exemplarele cele mai originale ale naturii. Simţi că este făcut pe măsura lumii care-l înconjură şi în acest sens pare să fie unic în felul său. Omul se pierde an ierburile înalte, se pierde în mlaştini, se pierde în pădurea care-l striveşte. Elefantul însă are dimensiunile savanei. El domină ierburile mari de la înălţimea celor patru metri, cât măsoară (cu capul ridicat), traversează mlaştinile de parcă s-ar juca şi

26 Naucrates ductor. - N.T.

pătrunde în pădurea cea mai deasă cu aceeaşi uşurinţă cu care cineva s-ar plimba în Bois de Boulogne[27].

Înfăţişarea elefantului estre înşelătoare. Cu el zise întâmplă la fel cum se petrec lucrurile cu unele picturi moderne. Totul se schimbă în funcţie de locul de unde este privit. Îndărătul barierelor impuse de o grădină zoologică elefantul pare greoi, apăsat de propria lui greutate. Din depărtare, în savană, efectul este contrar. Pare admirabil proporţionat, perfect echilibrat. S-a făcut remarca justă că profilul lui se înscrie într-un cerc. Centrul de greutate al animalului corespunde aproape exact «centrului cercului> de aceea efortul pe care-l face mişcându-se este minim. Poate să străbată mai bine decât oalul distanţe enorme fără să gâfâie. Nici n-ai bănui acest lucru vá¿îndul de aproape în captivitate.

Elefantul, cel mai nobil dintre animale, nu are duşmani în natură. Numai omul, mai ales de când a început să folosească puşca, această născocire diabolică, constituie o primejdie pentru el. Băştinaşul al ucide pentru a-l mânca, dar armele lui sunt primitive. La rândul lui, elefantul îi pustieşte plantaţiile. De o parte şi de alta este lupta pentru viaţă, iar forţele angajate în luptă sunt egale, nimic de spus. Lucrurile se schimbă însă atunci când este vorba de omul civilizat. Pentru plăcerea de a vâna şi pentru a pune mâna pe colţii animalului (care pot cântări până la 75 kg fiecare), europenii şi arabii au făcut revoltătoare hecatombe de elefanţi. După unele evaluări, pe la sfârşitul (secolului trecut, când masacrele ajunseseră la apogeu, erau ucişi între 60.000 şi 70.000 de elefanţi pe an. Prin urmare, nu este de mirare că într-un interval de cincizeci de ani animalul acesta a dispărut din numeroase regiuni ale Africii şi că numărul lor s-a împuţinat în celelalte părţi ale globului. Pot fi întâlniţi în număr mare

27 Loc preferat de recreere la marginea Parisului. - N.T.

doar în imensele rezervaţii naturale, aşa cum am avut prilejul ss-o facem noi.

Astăzi, din fericire, materialele plastice au înlocuit fildeşul la fabricarea bilelor de biliard şi animalul care. a fost vânat mult timp cu cruzime pentru a-i permite omului să joaoe acest joc demodat este astăzi protejat cu rigurozitate. Întrucât elefantul este un animal foarte prolific, atunci când vânătorile nu-i decimează nu mai este ameninţat să dispară. În ritmul în care era vânat se poate spune că a scăpat ca prin minune de la o exterminare totală. Dispariţia lui de pe suprafaţa pământului ar fi fost o adevărată crimă şi nu ezit să afirm că aceia care-l vânează numai din sport sunt nişte ucigaşi orbi.

În zilele noastre, marile rezervaţii din Africa centrală şi răsăriteană adăpostesc fiecare mii de elefanţi care au astfel posibilitatea de a trăi şi de a se reproduce în pace. Se apreciază că numai în rezervaţia din regiunea cascadei Murchison, prin care călătorim în clipa de faţă, trăiesc vreo 30.000 de indivizi. Este rezervaţia cea mai bogată din Africa şi din lumea întreagă.

După câteva zile, când vom pluti iar cu caiacele spre frontiera sudaneză, ne vom putea apropia foarte mult de elefanţi.

De alte ori îi zărim şi malul ne îngăduie să debarcăm, coborâm pe uscat. Avem astfel dăteodată prilejul să-i contemplăm de la o depărtare de mai puţin de 30 m. De ¡îndată ce ne-au simţit, trebuie să fim prudenţi. Unii indivizi se depărtează fără să ne acorde atenţie, dar alţii nu iau lucrurile atât de uşor. Par să nu aprecieze de loc incursiunea noastră pe teritoriul lor. Încep să-şi agite urechile, să-şi înalţe trompele şi iau o atitudine ameninţătoare, manifestându-şi mânia prin răgete care ne neliniştesc. Nu stăruim şi ne întoarcem în goană la caiacele noastre.

La postul Packwach întâlnim un număr de negri care pescuiesc cu undiţa în fluviu, întocmai cum se obişnuieşte în Franţa. Stau imobili de-a lungul malului printre papirusuri şi trestii. Îi privim câtva timp cum pescuiesc, când deodată ierburile înalte din spatele lor se agită. Este o turmă de elefanţi care-şi caută hrana prin apropiere. Animalele uriaşe se desluşesc vag în desişul de pe mal, totuşi ne putem da lesne seama că elefanţii nu sunt departe, cam la vreo cincizeci de metri în spatele pescarilor. Aceştia se ridică iritaţi scoţând ţipete ascuţite, cam aşa cum s-ar face la noi la ţară pentru a alunga nişte vaci rătăcite prin vreun câmp de lucerna. Pahidermele, cumsecade, pricep apostrofările pescarilor şi se depărtează cu demnitate fără a face tărăboi…

Soierul hipopotam

Hipopotamul, însoţitorul nostru de fiecare zi pe cursul superior al Nilului, se comportă cu totul altfel. Turme nenumărate da hipopotami împânzesc apele fluviului. Nu exagerez afirmând că de la râul Kagera şi până la ieşirea din mlaştinile Sudd, pe o distanţă de 2000 km pe care o vom străbate în trei luni şi ceva, vom întâlni *zilnic* sute de exemplare.

Până atunci îi văzusem cufundaţi în apă, din care le răsăreau doar boturile acoperite cu peri deşi şi urechile mici şi ascuţite, în rezervaţia de la cascada Murchisom vedem hipopotami plimbându-se ziua în amiaza mare pe malurile fluviului, contrar obiceiului lor. Explicaţia o găsim în faptul că în această întinsă rezervaţie se simt la adăpost de primejdii. De aceea îşi fac apariţia ziua umblând în căutarea păşunilor sărăcăcioase pe timp de secetă.

Un hipopotam adult cântăreşte aproximativ trei tone. Circumferinţa taliei lui poate depăşi patru metri. Trupul îi stă înfipt pe picioare mici care par proptite în pământ pentru a-i putea susţine masa impunătoare a corpului. S-ar

zice că este un burduf plin care stă gata să plesnească. Ar părea un porc uriaş, dacă craniul lui mare şi botul pătrat înarmat cu colţi ameninţători nu i-ar da o înfăţişare sălbatică şi hidoasă (bietul hipopotam, nu-i vina lui), cu totul deosebită de cea a micului şi bravului porc domestic. Se pare că botul lui este cel mai mare din câte cunoaştem printre vieţuitoare. Doar balena are gura mai mare, dar datorită frumosului ei şirag de fanoane nu-i poţi zări niciodată fundul gurii. Aşadar, în ceea ce priveşte botul, hipopotamul este regele necontestat al animalelor.

În schimb puii lui sunt făpturi mici şi drăgălaşe. Din păcate nu i-am putut zări des, deoarece mamele lor sunt foarte prevăzătoare şi caută să-i protejeze ţinându-i cât mai bine ascunşi de privirile indiscrete. Am văzut uneori pui cocoţaţi pe spinarea namilelor lor de mame arătând ca nişte miniaturi ale acestora. Alţii mai mărişori, dar a căror înălţime nu atingea 40 cm, îşi urmau îndeaproape părinţii când aceştia urcau pe mal seara pentru a se duce să pască în desişul ierburilor înalte.

Se pare că animalul acesta are vederea slabă. Putem să venim foarte aproape de el, la vreo 30 m, fără ca el să-şi dea seama de prezenţa noastră. De îndată ce ne-a simţit aţinteşte spre noi o privire mioapă. Pesemne că nu desluşeşte decât o umbră vagă. La cea mai mică mişcare a noastră se repede în apă, mediul său natural. În asemenea cazuri, prudenţa ne impune să ne ferim din calea lui.

Hipopotamul este admirabil adaptat mediului acvatic. Respiraţia lui are un ritm excepţional, iar plămânii un volum anormal de mare, fiind prevăzuţi în partea lor superioară cu nişte pungi cu aer. Se pare – că sângele ¡se acumulează în unele părţi ale corpului în mari cavităţi constituite în detrimentul sistemului nervos şi servindu-i drept rezervă de oxigen. Aceste particularităţi par să explice de ce hipopotamul poate să stea un timp

îndelungat sub apă.

La începutul călătoriei noastre urmăream îngrijoraţi scufundările acestor animale: opream ¡caiacele aşteptând să le vedem ivindu-se iar la suprafaţă. Dar nu ne alegeam cu nimic, deoarece hipopotamii îşi făceau rareori apariţia în faţa ochilor noştri. Sunt în stare să rămână necrezut de mult sub apă, prin care se mişcă aidoma peştilor şi pot chiar să umble repede pe fundul apelor. Nu-i de mirare deci că pot să iasă la suprafaţă la mari depărtări de locul unde s-au scufundat şi pe care nu-i putem repera decât întâmplător.

Vânători de profesie ne-au afirmat că atunci când este speriat, hipopotamul poate să rămână sub apă mai mult de un sfert de oră mulţumită sistemului său respirator care n-are echivalent în regnul animal. În condiţii normale îşi reia respiraţia la intervale relativ distanţate de două, trei şi «chiar patru minute.

Dar cum se explică totuşi faptul că animalul acesta poate să umble sub apă? Hipopotamul este un fenomen. Greutatea lui specifică este superioară cifrei unu – ceea ce-i îngăduie să se menţină fără dificultate pe fund, să umble şi chiar să alerge în acest loc, cu condiţia, bineînţeles, ca albia râului să nu fie mâloasă. Hipopotamii îşi aleg astfel anumite locuri şi când sunt în ceată se grupează după volumul lor: tinerii prin apropierea malurilor sau pe un promontoriu stâncos, iar adulţii în apa adâncă.

Animalele acestea ciudate» caută îndeosebi băile de nămol în care se tăvălesc cu plăcere, chiar ¡dacă au la încleimână apă curată. Zărim tot timpul indivizi care se zbat din greu să iasă din mocirlele adânci pentru a evita întâlnirea eu noi. Poate că aceste băi de nămol sunt un mijloc de a scăpa de paraziţii care le ciuruiesc fără încetare pielea şi-i înţeapă în locurile unde pielea este mai sensibilă.

În apă, unde-şi petrec aproape toată ziua, sau în mocirla lor, hipopotamii nu fac altceva decât să-şi digere cele 200 kg de ierburi pe «care le-au ingeiat în timpul nopţii. Este o operaţie formidabilă oare acaparează ore întregi activitatea orgianismului lor şi explică de ce în aceste clipe ei nu sunt agresivi. În timp ce digeră astfel în mediul lor natural, peştii-sanitari pasc algele şi planctonul pe care curentul le depune pe pielea lor.

Când soarele apune, hipopotamii îşi părăsesc locurile, ies unul câte unul din apele fluviului dulciându-i-se să piască pe mal. De aceea sunt atât de supărăcioşi cu noi după ioe se lasă noaptea, riscând să ne răstoarne caiacele.

Nu de mult s-a constatat că hipopotamul nu se duce să pască oriunde, deşi în genere are la dispoziţie mari întinderi de câmpie acoperită cu ierburi. Între turmele de hipopotami se iscă o con curenţă. Fiecare turmă se comportă în aşa fel, de parcă ar poseda un teritoriu anume pe care-l păzeşte şi-l apără împotriva incursiunilor vecinului cu tot atâta îndârjire precum este apărată proprietatea privată de către specia umană. La ieşirea din apă turma se duce să pască, sub conducerea probabilă a unui mascul, într-o anumită zonă pe care o „delimitează cu excremente împrăştiate cu piciorul şi stropite cu jeturi abundente de urină”. În decursul cercetărilor efectuate asupra vieţii în mare parte misterioase a hipopotamului, observatori atenţi au constatat acest fenomen.

Şeful turmei nu admite decât pe femela sau pe femelele sale împreună cu puii lor şi eventual pe părinţii bătrâni. Toţi intruşii sunt alungaţi fără cruţare, ceea ce generează uneori încăierări înspăimântătoare. În schimb se pare că alte animale: elefanţi, bivoli, antilope şi chiar animale de pradă pot să traverseze zonele lor de păşune şi chiar să zăbovească mai mult pe ele, fără a avea vreo

neplăcere.

În nordul lacului Albert, băştinaşii se îndeletnicesc cu vânarea hipopotamilor care pentru ei. reprezintă o sursă extraordinară de carne, grăsime, piele, intestine, tendoane, copite eic… Procedeele lor vânătoreşti sunt însă prea puţin eficace, dacă judecăm după numărul mare de hipopotami care mişună în apele Nilului.

Întâlnim adesea acest gen de vânători uşor de recunoscut după echipamentul lor. Într-adevăr, în fundul pirogilor acestora se află întotdeauna un arsenal întreg de suliţi şi de bile de lemn. Suliţele au lamele îndoite şi servesc drept harpoane, iar bilele cioplite din ambacia, lemn care are proprietăţile plutei, servesc ca atare.

Atunci când vânătorii surprind un hipopotam izolat şi într-o poziţie favorabilă aruncă harponul de la o depărtare cât pot de mare. Dacă este atins, animalul se scufundă refugiindu-se sub apă. Vânătorii se depărtează grabnic în partea opusă pentru a evita un atac oricând posibil din partea fiarei rănite. Datorită plutelor ei îi urmăresc mişcările în adâncime şi de îndată ce socotesc că a sosit clipa prielnică reîncep atacul. Străpuns de suliţe, pahidermul masiv sfârşeşte prin a sucomba. Îndeobşte cade la fund şi cadavrul revine la suprafaţă abia după câteva ore, după ce se umflă datorită fermentării gazelor din stomac. Vânătorii îl trag atunci pe mal şi-l ciopârţasc. Se înţelege că o asemenea vânătoare nu este întotdeauna încununată de succes, deoarece hipopotamul are o putere înspăimântătoare). poate fi deci foarte primejdioasă. În ¡faţa unui hipopotam înfuriat din cauza rănilor căpătate o pirogă indigenă nu înseamnă mare lucru. Am încercat adesea să asistăm la una din aceste vânători de pe cursul superior al Nilului, dar localnicii n-au acceptat niciodată ca prezenţa noastră să le stânjenească vânătorile.

Noi privim vânătoarea ca pe un sport sau ca pe o

distracţie de duminică, pe când pentru indigeni este o îndeletnicire foarte serioasă pe care fără doar şi poate că n-ar practica-o, dacă n-ar fi mânaţi de o nevoie imperioasă, aceea de a mânca. Nu-i interesează câtuşi de puţin spectacolul în sine şi nici spectatorii care le-ar stânjeni mişcările, fiindcă cea mai mică stângăcie ar putea să-i coste viaţa.

Dacă uneori riscăm totuşi să-i stânjenim pe băştinaş în timp ce vânează, acesta ne plăteşte cu aceeaşi monedă rănind mai mulţi hipopotami decât ucide. Un animal al cărui pântece a fost sfâşiat de harpon, care a fost hăituit eu cruzime şi cu toate acestea a reuşit să scape cu viaţă nu păstrează o amintire plăcută despre clipele prin care a trecut. Devine sperios şi poate să se năpustească fără veste spre tot ce-i stă prin preajmă. Noi care defilăm în fiece zi prin faţa a sute de hipopotami în minusculele noastre caiace suntem tocmai la îndemâna unui asemenea animal care ar vrea să zise răzbune. Credem totuşi că hipopotamii ştiu să deosebească prietenii de duşmani, deoarece nu vom fi niciodată obiectul vreunei agresiuni din partea lor. E drept că în mai multe rânduri viaţa ne va fi primejduită de ei, dar, după cum se va vedea în paginile următoare, n-o vor face niciodată din răutate.

Un animal viclean şi fricos: orocodilul

Cel de-al treilea animal întâlnit mai frecvent în regiunea de pe cursul superior al Nilului este crocodilul. Contrar hipopotamilor, crocodilii se hrănesc în apă cu peşti *şi* cu animale acvatice şi-şi petrec cea mai mare parte a timpului lungiţi pe limbile de nisip sau pe terasele lipsite de vegetaţie de pe malurile fluviului.

— Cititorul pe care-l interesează viaţa hipopotamului poate să consulte, aşa cum am făcut şi eu, lucrările următoare: A1 b e r t Jeannin, *La Faune africaine* (Fauna africană), Ed. Payot, 1951; Sir Samuel Baker, *Les animaux*

sauvages et leur comportement (Animalele sălbatice şi comportamentul lor), Ed. Payot, 1951; H. H e d i g e r, *Observations sur la psychologie animale dans les pares nationaux du Congo belge* (Observaţii asupra psihologiei animalelor în parcurile naţionale din Congo belgian), Institut des pares nationaux du Congo belge, Bruxelles, 1951 – *NA*.

Îngrămădiţi unul lângă altul şi uneori chiar unul peste altul, cu pântecele lor galben lăţit pe pământ îşi digeră hrana cu botul larg deschis. Păsări carnivore le scormonesc cu un aer degajat prin maxilarele căscate, curăţindu-le de resturile de mâncare.

Crocodilii prezintă o particularitate curioasă: n-au limbă. Din această pricină nu pot să sfâşie prăzi mari şi să le mestece carnea proaspătă. Le trebuie carne putredă pe care o obţin lăsând prada să macereze într-o groapă cu apă de pe mal sau în vreun colţ liniştit al fluviului în care s-au adunat ierburi şi crengi. Devorează stârvul abia după ce s-a descompus suficient.

Crocodilii sunt animalele cele mai prudente din câte am întâlnit pe fluviu. Dacă se încălzesc la soare pe mal dorm, cum se spune, iepureşte. Do îndată ce ne facem apariţia, se ridică pe labele lor din faţă ca nişte monştri preistorici şi se scufundă pe dată în apele fluviului.

Vedem adesea crocodili înotând tăcuţi la suprafaţa apei şi dispărând ¡ca prin minune când trecem pe lângă ei. Dintr-un punct de vedere poate că e mai bine aşa, dar pentru cel care filmează este foarte supărător.

După câte se ştie, crocodilii au un creier foarte mic, cam de mărimea unui ou de porumbel. Acest lucru însă nu trebuie să ne facă să credem că sunt foarte proşti. Neîncrederea lor instinctivă este de fapt o dovadă de înţelepciune, şi vigilenţa pe care o manifestă nu este câtuşi de puţin de prisos într-o epocă în care pielea lor serveşte

la confecţionarea atâtor lucruri.

În ceea ce ne priveşte, ei ne zădărnicesc mereu încercările pe care le facem de a ne apropia de ei, dovedindu-se astfel mai vicleni decât noi. Niciun animal nu dispare cu atâta repeziciune din faţa obiectivului aparatului de filmat.

Crocodilul este viclean şi totodată frioos. În orice oaz nu prea este agresiv. Niciodată nu şi-a manifestat vreunul intenţia de a ne juca o festă urâtă. Luăm, fireşte, măsuri de precauţie şi nu împingem niciodată cutezanţa până acolo încât să ne scăldăm sub nasul lor, dar nici ei nu ne caută. De-ar dori, ar putea să pună laba pe noi fără nicio greutate făcând praf într-o clipită caiacele noastre cu ocupanţii lor cu tot.

N-am auzit niciodată ca vreun om adult să fi fost răpit de un crocodil. Băştinaşii se tem totuşi de el, deoarece animalele acestea viclene pot să le înhaţe cu repeziciune la malul apei prăzi mici: o capră sau un copil. Peste câteva zile, când vom trece iar prin regiuni locuite, vom constata că locurile de pe mal unde băştinaşii vin să ia apă sunt împrejmuite <cu (garduri semicirculare din pari pentru a proteja femeile, copiii şi vitele mărunte.

Privelişte a cea mai uimitoare ce ne-a fost dat să vedem în timpul interesantei noastre călătorii spre cascada Murchison a fost aceea a unei cete de baibuini care se zbenguiau în mijlocul unui grup de crocodili lungi de cinci metri. Scena se petrecea pe o plajă mică de nisip umbrită de arbori mari. Maimuţele au ieşit din pădure îndreptându-se spre malul apei ca să bea şi s-au apucat de giumbuşlucuri. Par să nu le pese de prezenţa crocodililor, de parcă ar fi nişte butuci de lemn răspândiţi pe jos. Se fugăresc de la un capăt la altul al plajei, scoţând strigăte stridente, sărind peste crocodili fără a provoca cea mai mică reacţie din partea monştrilor care rămân imobili. Puii

de maimuţă, agăţaţi de pântecele mamelor lor, iau parte la sarabandă cu o plăcere vădită. Mai la o parte de ceată şi părând că dispreţuiesc această vânzoleală deşartă, doi babuini bătrâni cu fălcile atfmându-le ţin sfat cu un aer grav aşezaţi pe partea lor posterioară şi cu labele odihnindu-se caraghios pe genunchi.

Nu am intenţia să descriu în aceste pagini decât animalele mari întâlnite în cursul călătoriei noastre. Pe maluri mişună literalmente antilope de specii diferite (Africa este patria antilopelor), mistreţi, nenumărate rozătoare şi insectivore, păsări multicolore şi broaşte-ţestoase.

În schimb bivolii şi fiarele de pradă rămân invizibili; în cele zece luni, cât a durat călătoria noastră, nu vom avea niciodată plăcerea să le facem cunoştinţa, cu excepţia câtorva specimene pe care le vedem în parcurile din Kenya. Bivolii se ascund bine în ierburile înalte, iar fiarele de pradă, mai ales leii, ies doar noaptea la vânătoare.

De asemenea, să nu creadă cineva că în savana africană se întâlnesc atât de mulţi pitoni, cobre şi alţi şerpi veninoşi, încât n-ai unde să pui piciorul. În timpul călătoriei noastre prin regiunile din Africa, cele mai propice acestor reptile, vom întâlni doar *o* singură viperă cu corn, specie din cele mai primejdioase, a cărei muşcătură provoacă moartea în câteva ore. A fost descoperită de John care a găsit-o încolăcită în crăpătura unei stânci şi a prins-o cu un băţ. Vrând să ne-o aducă pentru ca s-o admirăm şi neştiind unde s-o pună, a strecurat-o în… bocancul lui. Vipera are pântecul umflat. A înghiţit nu de mult o pradă şi acum stă toropită. John o ucide. Amintindu-şi de cursurile de anatomie de la Facultatea de medicină din Los Angeles, îi face o incizie desăvârşită. Scoiate din interior un şobolan de apă zbârcit şi acoperit cu un înveliş de salivă, dar intact. Animalul

înghiţit era de trei sau de patru ori mai gros decât cel care-l înghiţise.

Cascada Murchison

Iată, în sfârşit, cascada Murchison, cea mai frumoasă şi mai sălbatică de pe tot parcursul Nilului. Poticnindu-se de o barieră de mioaşist, fluviul şi-a tăiat în istâncă un canal lung de vreo 100 m, a cărui lărgime nu depăşeşte 7 m.

Aproape că s-ar putea sări de la o margine la alta. Apele Nilului ecuatorial se precipită într-un torent prin acest canal, apoi se prăvălesc într-o masă compactă în vid de la o înălţime de 40 m.

Întruaât sosim din aval zărim mai întâi cascada: nori de stropi se înalţă, sunt apoi luaţi de briză şi mânaţi spre vale. Jos, apa a săpat stânca, adunând o masă considerabilă de sfăiâmături printre care se încâlcesc resturi vegetale aduse de fluviu. Malurile udate de burniţeala permanentă sunt acoperite de o vegetaţie luxuriantă care conferă acestui peisaj, şi aşa grandios, o frumuseţe nemaipomenită.

Într-un golfuleţ liniştit, retras, din drumul tumultuos al apelor, un hipopotam îşi scoate capul din apă şi cască prelung, apoi se afundă iar. Zărindu-ne, mai mulţi crocodili se agită şi părăsesc cu repeziciune plaja.

Urcăm stânca.

În vârful cascadei spectaoolul este la fel de impresionant. Năpustindu-se în fundul unui canal cu pereţii verticali, pe care I-a săpat încetul cu încetul în stâncă, Nilul împroaşcă jeturi de apă înalte de câţiva metri. O ploaie de stropi fini se abate asupra noastră muindu-ne până la piele. Este cu neputinţă să auzi altceva decât vuietul cascadei care seamănă cu bubuitul continuu al unui tunet.

În amunte încep cheile neexplorate ale Nilului

Somerset. În aceste chei, Nilul coboară panta cea mai povârnită de pe parcursul lui. Din păcate, nu avem autorizaţia de a coborî în aceste chei.

Seara, amărâţi la gândul de a nu le fi putut vizita, urcăm iar în şalupa inginerului care ne poartă spre lacul Albert. La cererea noastră suntem debarcaţi pe un mal pustiu pe care ne instalăm tabăra. A doua zi ne vom relua navigaţia cu caiacele şi cu piroga (dacă vom avea una) spre Sudan.

CĂLĂTORIM

PE CURSUL LUI BAHR EL JEBEL

De la lacul Albert avem de străbătut o etapă de 400 km pula la Juba, important centru pe teritoriul Sudanului.

Prima jumătate a traseului este uşoară. Nilul curge fără a întâlni obstacole în cale cu o viteză relativ lentă de 5 – 6 km pe oră, pe un podiş acoperit cu savane ierboase. Din când în când se întâlnesc păduri în care-şi duc tihnit traiul animale sălbatice mari. Aşezările omeneşti sunt rare.

Jean şi John parcurg în caiac acest prim traseu de 200 km* iar eu am dibuit o pirogă în care voi călători împreună cu cei doi proprietari ai ei, negri aicioli, care nu s-au lăsat prea mult rugaţi ca să ne însoţească. Ambancaţia lor este, din fericire, mai rapidă decât piroga lui Huma cu care am călătorit pe lacul Kioga. Înaintăm cu o viteză destul *de* mare, astfel încât cei doi tovarăşi ai mei nu sunt nevoiţi să şi-o reducă prea mult pe cea a caiacelor lor.

Ospitalitatea africană nu este o vorbă. deşartă

Petrecem crăciunul la Arua, centru administrativ aşezat la frontiera cu Congo.

În ajun am sosit la Rhino-Camp, o simplă staţie pentru egrenat bumbacul. Nu se află aici nici cea mai elementară posibilitate de cazare pe care te aştepţi s-o găseşti în cel mai modest dintre satele africane. Culme a

ghinionului, fabrica este închisă, deoarece ne aflăm în plin anotimp secetos, într-o perioadă în care bumbacul a fost recoltat de mult şi supraveghetorul staţiei a încuiat-o, punând cheia sub poarta vilei sale.

Prin apropiere se află un sat sărăcăcios al cărui sector comercial este reprezentat prin doi indieni costelivi care-şi ţin dughenele în nişte barăci de scânduri. Pe rafturile lor colbuite nu se află nici măcar sticla de bere (caldă) pe care-o găseşti peste tot.

John is-a făcut nevăzut cu o înfăţişare misterioasă. În situaţia în oare ne aflăm aşteptăm cu o vagă speranţă să se producă o minune. După ce a făcut de mai multe ori înconjurul împrejurimilor, bietul de el se întoarce plouat aducând trei ouă şi două portocale verzi, înfăşurate cu grijă în batista lui mare în carouri. Este atât de mâhnit, încât n-avem curajul să-i luăm în zeflemea. Jean, întotdeauna nepăsător la bunurile acestei lumi, primeşte această nouă lovitură a destinului cu flegmatismul lui obişnuit şi, resemnat, se apucă să-şi revadă însemnările de călătorie. Pe mine însă, în calitatea mea de responsabil cu bucătăria, mă cuprinde desperarea şi n-am de loc chef de glumă. Rezervele mele se reduc la puţin orez, biscuiţi, o tabletă de ciocolată şi... apa Nilului pentru a uda toate acestea.

În timp ce meditam dezamăgit la precara aprovizionare cu alimente pe teritoriul african, aud zgomotul unui motor. îl aude şi John, şi ne repezim amândoi să vedem ce se întâmplă. La vreo 200 m vedem staţionând pe şosea un camion. El produce asupra noastră efectul pe care I-ar avea o navă zărită în zare de nişte naufragiaţi eşuaţi pe o insulă pustie. Din maşină coboară un vânător. Facem cunoştinţă. Aflăm că este iranian, că tatăl său are o prăvălie foarte ¡frecventată la Arua, la o depărtare de 60 km de locul unde ne aflăm, şi că se

întoarce de la vânătoare, unde s-a dus în vederea mesei din seara de crăciun, la care avea numeroşi invitaţi. În fundul camionului său, zărim două splendide antilope-oryx cu ooarnele în formă de liră. Ali, aşa se numeşte norocosul vânător, ne propune cu multă amabilitate să urcam în camionul lui şi să petrecem sărbătoarea în mijlocul familiei sale. Primim fără a ne lăsa prea mult rugaţi.

Ne pomenim astfel de sărbătorile Crăciunului într-un orăşel din Uganda, la frontiera cu Congo.

Ali şi fraţii săi (sunt patru la număr: Ahmed, Salim, Mohamed şi Ali, mezinul) se fac luntre şi punte ca să ne facă plăcere: sunt politeţea şi ospitalitatea întruchipate.

Venirea noastră în mijlocul familiei lor stârneşte totuşi cea mai mare tulburare. Abia am apucat să zărim femeile, că s-au făcut pe dată nevăzute. Femeile musulmane nu obişnuiesc să se arate în faţa străinilor. Prietenii noştri persani sunt într-adevăr musulmani, ceea ce nu-i împiedică să sărbătorească crăciunul şi toate celelalte sărbători care le oferă prilejul de a se veseli, fie ele creştine sau ale altui cult. Ne simţim totuşi foarte stânjeniţi că le-am tulburat reuniunea familială, dar nu mai putem da înapoi.

A doua zi ne ducem să facem o vizită administratorului britanic*, şeful acestui district. îl rugăm pe Ali să ne ducă cu maşina, drumul fiind lung. Ali ne îndeplineşte dorinţa, dar simţim că nu o face cu plăcere. Peste puţin înţelegem cauza reticenţei sale: se teme că va fi lăsat să stea afară, deoarece englezii nu obişnuiesc să primească la ei oameni de culoare.

Întrucât nu împărtăşim asemenea prejudecăţi, stăruim ca Ali să ne însoţească în interiorul „augustei locuinţe”. Prietenul nostru nu merită să fie tratat ca un servitor.

Surprins de această intrare neaşteptată a noastră,

comisarul districtului se simte stânjenit şi nu ştie ce atitudine să adopte. Gândeşte, pesemne, că suntem prost crescuţi şi nu ştim cum să ne purtăm, dar îşi învinge resentimentul şi-l pofteşte pe Ali să ia loc. Acceptă chiar să nu-i ignoreze cu totul prezenţa, punându-i întrebări referitoare la familia şi la îndeletnicirile sale. Ali care şade stângaci pe un colţ al fotoliului aidoma unui actor nu prea se simte în apele lui. Pentru a destinde atmosfera începem repede o conversaţie, făcând o descriere amănunţită a călătoriei noastre.

În cele din urmă, comisarul ne invită cu cea mai desăvârşită politeţe (cu excepţia lui Ali, bineînţeles) la o recepţie pe care o dă chiar în aceeaşi seară şi la care sunt invitaţi toţi europenii de prin partea locului.

Suntem puşi în cea mai mare încurcătură. Ştim că englezii sunt protocolari în materie vestimentară la acest gen de reuniuni, dar costumele noastre care stau îndesate de câteva luni în fundul sacilor noştri de cauciuc sunt îngrozitor de mototolite, tocmai bune să ne prezentăm cu ele la un bâlci de ţară.

— Nu vă faceţi griji, ne spune Ali, avem acasă tot ce vă trebuie. O să vă îmbrăcăm.

Suntem trei la număr. Nu-i de loc o treabă uşoară să îmbraci din cap până în picioare trei vlăjgani, mai ales pe John a cărui statură depăşeşte cu mult pe aceea a prietenilor noştri persani.

— Ce-ar fi să cerem ca reuniunea să fie transformată într-un bal consumat, sugerează Jean. În echipamentul nostru de drum ne-am prezenta de minune.

Dar Ali ne duce acasă la el. Scotocim prin garderoba celor patru fraţi şi ne gătim, de bine ide rău, cum putem.

Iată că a sosit şi seara. Vila comisarului străluceşte feeric. Parcul este luminat de focurile roşietice ale unor torţe. Maşinile sosesc una după alta, mari şi mici,

autoturisme şi camionete, revărsându-şi fiecare contingentul de invitaţi. Ai crede că te afli la balul reginei. Doamne sosite din cele mai îndepărtate colţuri ale savanei pătrund în anticameră în toalete de bal foarte decoltate, acoperite de bijuterii. Bărbaţii sunt în haină neagră sau în smoching. Chiar şi misionarii catolici şi-au pus sutanele cele mai frumoase. Nu lipseşte idecât sărutatul mâinilor, dar este ştiut că englezii nu practică moda aceasta învechită.

Credeam că vom fi într-o ţinută cât se poate de cuviincioasă. La drept vorbind, lui John haina îi vine cam scurtă şi nefericitul nu izbuteşte să şi-o încheie, iar pantalonii lui Jean sunt cam largi, dar având în vedere că este noapte isperăm că aceste amănunte vor trece neobservate.

Din nefericire, seara aceasta de crăciun nu este atât de întunecoasă pe cât ne-am fi aşteptat şi mania mondenităţii amicilor noştri englezi complică mult situaţia. În faţa atâtor toalete strălucitoare, micile defecte ale veşmintelor noastre iau iproporţii catastrofale. Avem o clipă de ezitare.

— *My goodness* 1 exclamă John, n-are rost să ne codim. Am străbătut tot – lacul Kioga, o să păşim fără să ne poticnim şi pragul acestei locuinţe.

Am mai avut prilejul să constatăm că John nu-i omul care să dea înapoi în faţa unei greutăţi, iar Jean, ocupat să calculeze în minte numărul kilometrilor ce ne mai rămân de străbătut până la Mediterană, pare să nu bănuiască drama pe care am stârnit-o şi ai cărei eroi involuntari suntem.

Intrăm. Apariţia neastră provoacă, ceea ce am putea numi, o oarecare agitaţie, dar persoanele elegante din jurul nostru se stăpânesc repede şi se comportă ea şi cum am fi nişte gentlemani adevăraţi.

— Ştiţi, îşi] comunică unul altuia, aceştia-s *boys* care au traversat lacul Kioga pe ale lor *little canoes*[28].

În ultimele zile telefonul a funcţionat intens prin savană şi prea puţine lucruri au rămas neştiute despre escapada noastră.

7*

Suntem chiar foarte miraţi şi puţin înduioşaţi aflând că o tânără pereche engleză din Arua, auzind că am sosit aseară la Rhino-Camp, s-a sculat astăzi în zori şi a plecat ca să ne culeagă de pe malul fluviului, ceea ce reprezintă 120 km dus şi întors, între timp însă, mulţumită lui Ali, ajunsesem la Arua. Bieţii oameni au făcut drumul de pomană, «dar această nouă manifestare a ospitalităţii ce ni s-a arătat în Africa ne-a mers drept la inimă.

Gheaţa se sparge repede în salonul comisarului districtului, cu atât mai mult cu cât bufetul este îmbelşugat şi băuturile excelente. John nu mai conteneşte să istorisească peripeţiile călătoriei noastre, vorbeşte îndeosebi despre naufragiul pe care l-am suferit şi despre întâlnirile noastre cu hipopotamii şi cu elefanţii. Este foarte guraliv din fire şi acum este nespus de fericit că-şi poate scoate pârleala pentru lungile tăceri la care este constrâns pe apă. Jean face şi el, într-un jargon franco-englez, cele mai savuroase precizări despre caiacele noastre, despre echipamentul nostru, despre paturile noastre din duraluminiu şi cortul nostru apărător de ţânţari… Mie îmi mai rămâne să dau explicaţii asupra felului în care asigur aprovizionarea şi cum prepar mâncărurile.

Pe scurt, a fost o seară folosită din, plin.

Ni «se propune să ne prelungim şederea la Arua pentru a vizita regiunea, dar cu părere de rău suntem nevoiţi să refuzăm, deoarece trebuie să mergem mereu

---

28* +* Canoe mici (în limba engleză). - N.T.

înainte, dacă nu vrem să ajungem cu un an întârziere la Mediterana. De la plecarea noaistră nu ne-au lipsit ocaziile de a hoinări.

A doua zi după întoarcerea noastră la Rhino-Camp, un incident supărător ne alungă buna dispoziţie. Cercetând bagajele pe care le depozitasem în absenţa noastră în vila neocupată a supraveghetorului staţiei de egrenat bumbacul, Jean constată dispariţia trepiedului metalic al aparatului de filmat. Lovitura este grea, deoarece nu poţi să filmezi unele scene fără ajutorul acestui accesoriu. Cercetarea riguroasă la care este supus bătrânul paznic al acestor locuri nu dă niciun rezultat. Nu ne mai rămâne altceva de făcut decât să trimitem la Paris o scrisoare, în care să semnalăm cazul *şi* să cerem ajutor. O încredinţăm unui emisar local, rugându-ne lui Dumnezeu ca ea să ajungă fără dificultăţi la oficiul poştal din Arua.

Acesta este singurul furt de oarecare importanţă de care aveam să ne plângem în cursul călătoriei noastre. Adevărul este că suntem din fire neglijenţi. Foarte adesea ne lăsam caiacele pline cu echipament, fără nicio supraveghere, nopţi în şir prin săiaşuri de pescari sau prin apropierea satelor. Ni se spune adeseori că asta înseamnă să-i ispitim pe diavol, dar trebuie să credem că diavolul se manifestă destul de a lab în aceste ţări, aşa-numite „sălbatice”, căci în cursul lungii noastre călătorii a avut de mii de ori prilejul să-şi arate nănavul. Populaţiile „primitive”, în mijlocul cărora ne vom afla luni de-a rândul, nu vor dovedi nici cea mai mică intenţie de a ne jefui. Lucrul acesta este cu atât mai remarcabil, cu cât vom fi în permanenţă singuri, nepăziţi de nimeni, cu totul la discreţia lor, poliţia fiind inexistentă în majoritatea locurilor umde suntem nevoiţi să poposim. Ce ispită trebuie să reprezinte aceste obiecte, mai mult sau mai puţin misterioase, îngrămădite la îndemâna lor pe nişte

ambarcaţii lăsate pe mal 1 Le trece oare măcar prin gând să ia ceva? Se socot oare fericiţi cu puţinul pe «oare-l au? Este icert că oamenii aceştia n-au instinctul furtului şi că în această privinţă ar putea constitui un exemplu pentru numeroşi oameni „civilizaţi”.

La frontiera cu Sudanul

Câteva zile după ce am părăsit Rhino-Camp am ajuns fără nicio peripeţie la Nimule, la frontiera cu Sudanul.

Aici Nilul pă/trunde într-o regiune de munţi stâncoşi, Munţii Kuku, escaladează numeroasele praguri Foia, despre care se spune că sunt foarte periculoase, dar cu privire la care n-avem, ca de obicei, niciun fel de informaţii şi, eu puţin înainte de a atinge oraşul Juba, ajunge în marele şes sudanez, unde va avea de trecut, în scurt timp, prin noi aventuri. Acest traseu este lung de aproximativ 200 km.

Este a treia întrerupere a cursului Nilului după ce acesta părăseşte lacul Victoria, deci după ce a străbătut 600 km. Prima întrerupere este reprezentată de pragurile Nilului Victoria, având ca punct de plecare cascada Ripon; a doua întrerupere – pragurile Nilului Somerset, având ca punct de sosire cascada Murchison, iar a treia întrerupere o formează pragurile Foia.

Pe lângă – faptul că este tăiat de cataracte, Nilul îşi schimbă în permanenţă direcţia. Estte aidoma unui bolnav cuprins de febră care se răsuceşte tot timpul în aşternut. Febra Nilului o constituie barierele de stânci care-i aţin în permanenţă calea în înaintarea lui spre nord, silindu-l să-şi schimbe de cinci ori în şir direcţia de-a lungul celor 600 km.

Călătorul care vrea să ajungă din Uganda în Sudan pe altă cale decât pe cea a aerului este nevoit să se supună aceloraşi tribulaţii. Trebuie să ia pe rând trenul (60 km), vaporul (250 km), autobuzul (100 km), din nou vaporul

(300 Ian), apoi iar autobuzul (200 km), fiind în cele din urmă silit să facă ocoluri totalizând peste 300 km.

Nilul, departe de a sluji drept cale de comunicaţie, izolează toată regiunea, descunajând astfel pe cei care ar încerca să se instaleze pe malurile lui. Pe tot cursul Nilului de la lacul Victoria şi până la Juiba, nu vom întâlni mai mult de zece europeni oare de fapt nu vor fi coloni, ci agenţi ai autorităţilor sau misionari.

Populaţia băştinaşă este de asemenea foarte rară. În schimb, mişună o puzderie de animale sălbatice: elefanţi, hipopotami, crocodili, antilot pe, maimuţe, mistreţi, rozătoare şi tot felul de păisări. Într-un cuvânt, o regiune prea puţin favorabilă omului, dar în care poţi respira în voie mireasma savanei. Nici nu cerem mai mult.

La Nimule ne aşteaptă o mare dezamăgire. Am v-s lit toată ziua cu încordare viinjd să apropiem clipa când vom putea intra în posesiunea poştei noastre de crăciun, deoarece s-a împlinit luna de când am pierduit legătura cu oficiile poştale. Din păcate, constatăm că nu există un asemenea oficiu la Nimule care, în pofida numelui său scris cu litere mari pe hărţile geografice, nu-i altceva decât o simplă barieră vamală.

Lipsa poştei este una din loviturile cele mai grele pe care le-am îndurat de când ne aflăm pe drum. Ne întoarcem amărâţi la debarcader. Ne instalăm tăcuţi cortul pe malul fluviului, rumegându-ne gândurile sumbre. Amânăm pentru a doua zi primul contact cu pragurile Foia, al căror vuiet îl auzim din locul unde-am poposit.

Ziua următoare este ca de obicei copleşită de o lumină strălucitoare. Dezamăgirea noastră s-a spulberat odată cu noaptea. Pornim la drum stăpâniţi cu totul de grijile etapei următoare a călătoriei.

Facem din nou bilanţul drumului străbătut. De la izvoare până aici am parcurs circa 1700 km. Până la

Mediterana mai avem, aşadar, de făcut încă 5.000 km.

Ne-am deprins cu viaţa aceasta pribeagă pe apă şi suntem în stare să facem zilnic un număr respectabil de kilometri care variază după puterea curentului şi a vântului favorabil sau potrivnic. Muşchii noştri s-au oţelit, iar mâinile ni s-au înăsprit destul pentru a putea mânui padela zilnic ore nemăsurate.

Am slăbit mult în ultimele două luni, dar în genere suntem sănătoşi. Jean suferă totuşi de o sinuzită cronică, ceea ce ne îngrijorează întrucâtva, fiind o boală foarte stânjenitoare care-l oboseşte şi poate da loc la complicaţii.

Curentul este atât de puternic la pragurile Foia, încât trebuie să renunţăm la gândul de a le traversa cu caiacele.

Nilul se izbeşte aici de o nouă barieră stâncoasă prin care-şi croieşte drum cu o violenţă irezistibilă. Năvăleşte mai întâi printre stânci nenumărate lărgindu-şi albia şi devenind puţin adânc.

Insulele plutitoare şi tot soiul de resturi vegetale se îngrămădesc în cantităţi atât de mari, încât în unii ani formează în anotimpul secetos un pod aproape continuu de la un mal la celălalt. Băştinaşii ne asigură că (podul acesta îngăduie animalelor sălbatice mari, mai ales elefanţilor, să-şi urmeze migraţiunile lor misterioase de la est spre vest.

Nilul pătrunde apoi prin nişte chei actenci. Îşi taie în pereţii stâncoşi o trecere care în anumite puncte nu atinge nici 12 m în lărgime (cascada Murohison are 7 m). Apele, cu forţa obişnuită a vârtejurilor lor, sapă în piatră marmite adânci. Urmează apoi un lanţ de praguri care se succed pe o distanţă de 200 km, traseu care ne este cu totul necunoscut.

Urmând cursul lui Bahr el Jebel

După ce ţinem sfat hotărâm să străbatem pe jois cei 200 km ai cursului Nilului, porţiune pe care sudanezii au botezat-o *Bahr el Jebel,* Fluviul Muntelui. Până acum am

văzut savana doar dinspre Nil. Avem acum prilejul s-o cunoaştem din perspectiva opusă.

Mai întâi, trebuie să ne punem bagajele la loc sigur. Profităm de bunăvoinţa unui inginer englez de poduri şi şosele care ne iese în cale cu camioneta lui, şi pornim pe şoseaua care duce spre Juba.

La Juba găsim numeroase scrisori, iar prietenul nostru, inginerul, ne oferă ospitalitate în casa lui bine apărată împotriva ţân ţarilor. Prilejul este cu atât mai binevenit, cu cât Jean a contractat o bronşită care-l sileşte să stea în pat. Transpiraţia şi curentul de aer la care suntem supuşi în timpul nopţii inau biruit organismul extenuat. Pe deasupra, un puternic aoces de malarie ne trânteşte la pat, pe John şi pe mine. Tratamentul energic pe care ni-l aplică *tubib*-ul (medicul) localnic ne pune pe picioare în două zile. Din nefericire, Jean mai trebuie să stea în pat o săptămână încheiată. Hotărâm aşadar să ne întoarcem la Nimule numai noi doi, tot cu o maşină a Departamentului de poduri şi şosele care pleacă într-acolo. Cu ajutorul şoferului nostru, reuşim să angajăm trei hamali la tariful semioficial de 5 piaştri pe zi.

Bagajele noastre care au fost reduse la minimum cântăresc doar vreo 50 kg. Ele cuprind cortul şi două paturi pliante, câteva rufe, o carabină şi 30 de cartuşe, aparatul de filmat, două aparate de fotografiat, un pachet gros conţinând filme şi lada-bucătărie care acum este foarte uşoară cuprinzând doar puţine provizii de orez, biscuiţi şi câteva cutii cu conserve. Am făcut din toate acestea trei baloturi de greutate aproape egală, pentru a nu ne crea complicaţii leu hamalii.

După ce am organizat mica noastră expediţie, pornim drept qpre Nil, luâind-o printr-un defileu al Munţilor Kuku. Aceşti munţi, ale căror culmi nu depăşesic 2000 m, nu sunt altceva decât nişte sufipături stâncoase prin care cresc

mărăcini piperniciţi. În jur totul este îngrozitor de arid. Ploaia n-a căzut de câteva luni şi pământul este orăpait. Ienburile arată ca paiele şi se frâng sub paşii noştri de parcă ar fi sticlă.

Ajungem în fundul unor chei adânci, prin care Nilul se năpusteşte urlând din cascadă în cascadă. Apoi valea se lărgeşte. Cele două maluri sunt înveşmântate într-o vegetaţie relativ rară de arbuişiţi: tutfişe de salcâmi cu spini ascuţiţi sau tufe de mimoze delicate, crânguri de sicomori şi de arbori-capoc[29], plantaţii sălbatice de palmieri-rafia, colonii de ciulini mari pline de spini primejdioşi.

Nilul domolit curge acum printre papirusuri şi trestii. Abia putem să zărim din când în când prin vegetaţia deasă de pe maluri oglinda strălucitoare a apelor lui. Ne călăuzim după vuietul lui înăbuşit şi după sforăiturile zgomotoase ale hipopotamilor» ale căror turme numeroase îi împânzesc şi aici apele.

Ici-colo, pădurea cedează locul ierburilor înalte. Ne strângem aftunci unul lângă altul instinctiv şi înaintăm în monom, deoarece ierburile înalte sunt lăcaşul favorit al turmelor de bivoli. Fiind literalmente înecaţi în mijlocul unei vegetaţii care atinge cu uşurinţă o înălţime de doi metri jumătate şi înaintând pe dibuite, ne putem trezi în fiece clipă nas în nas cu una din rumegătoarele acestea oare cu siguranţă că n-ar ezita să ne atace şi să ne srtrăjpungă. Pe un asemenea teren n-avem nicio putinţă să fugim. Singura armă de care dispunem este o puşcă cu ţeava lungă de calibrul 22 oare, în împrejurările de faţă, este absolut ineficace. Ţin să menţionez că, în tot timpul drumului nostru de-a lungul acestui sector al Nilului, nu

---

29 Ceiba pentandra, arbore din fructul căruia se obţine un fel de lînă mătăsoasă, folosită la umplutul saltelelor şi al plapumilor. - N.T.
Hyracoidea. - N.T.

ne-am pomenit niciodată faţă în faţă cu vreun bivol. Le simţim prezenţa prin apropiere, dar nu-i veidem, ceea ce ne face foarte nervoşi. La fiece pas descoperim viranele lăsate de copitele lor şi baligja lor proaspătă. În inimi ne mijeşte o speranţă tainică (în pofida primejdiei) că ne vom putea apropia de ei. Bivolii rămân însă invizibili, deoarece ne-au simţit prezenţa cu mult înainte de a fi simţit-o noi pe a lor şi s-au făcut nevăzuţi cu multă discreţie.

După ce am ieşit din ierburile înalte, urcăm o colină acoperită cu arbori nari şi cu iarbă deasă. Într-o vâlcea o şuviţă de apă mlăştinoasă este pe cale să sece de tot, căci ne aflăm în plin anotimp secetos. La marginea şuviţei de apă paşte o turmă de antilope mari. Masculii pot fi recunoscuţi cu uşurinţă după coarnele lor mari, cu forme elegante. Femelele care n-au coarne de loc, dar în schimb au blana mult mai frumoasă, îşi înalţă din când în când capetele aruncând câte o privire puilor care aleargă prin preajma lor, lingându-i cu dragoste şi împlingându-i încetişor cu boturile în direcţia dorită. Priveliştea acestor animale atât de frumoase care se plimbă în linişte prin desişurile savanei ne încântă.

Aproape toate pfâraiele întâlnite în oale sunt secate, ceea ce ne înlesneşte înaintarea. Chiar şi râurile mari (mari, dacă judecăm după albiile lor aşternute cu prundiş) sunt secate. În nisipul de pe maluri sunt imprimate nenumărate urme de păsări, de reptile şi de mamifere atrase de vecinătatea Nilului.

Savana este brăzdată în toate sensurile de poteci croite de animale, de la urmele mărunte lăsate de rozătoare până la cele mari ale elefanţilor şi hipopotamilor. Multe din aceste urme duc la mocirle acum secate, unde se văd imprimate adânc în solul întărit urmele paşilor acestor pahiderme.

Tot felul de animale se ivesc şi dispar în desiş. Dintre

speciile mici, cele mai ciudate sunt veveriţele zburătoare. Familii întregi din aceste animale coboară în zbor planat din creangă în creangă şi saltă de la un arbore la altul la distanţe respectabile. Secretul uşurinţei saltului lor rezidă în câte o membrană întinsă peste cele patru labe ale lor, pe care le desfac atunci când sar, ceea ce măreşte suprafaţa lor portantă. De asemenea, sunt foarte curioşi damanii *, mamifere mici care au copite la fel ca şi copitatele, iar dentiţia asemănătoare celei a elefanţilor. Băştinaşii îi vânează mult pentru carnea lor icare are gustul cărnii purcelului de lapte, precum şi pentru copite cărora le atribuie o putere magică şi din care confecţionează brelocuri foarte frumoase.

Prin desişuri gânguresc turturele, pe care nu ne-am fi aşteptat să le găsim. În mijlocul acestei naturi sălbatice. Întâlnim de asemenea numeroase pâlcuri de bibilici care dispar repede de îndată ce ne apropiem. Bibilicile africane nu-şi iau zborul, cum fac cele mai multe dintre păsări, pentru a scăpa de urmăritori. Ele o iau la goană, fugind cât de reptede la ajută picioruşele lor. Am încercat de mai mul/te ori să prind vreuna, dar nu-i chip să le ajungi din urmă. Au zborul greoi, dar aleargă foarte repede pe sol şi posedă arta de a fugi în zigzag în aşa fel, încât le pierzi foarte repede din vedere.

Mistreţii, maimuţele şi antilopele de toate dimensiunile se simt de minune în oceanul acesta de ierburi în care omul este aproape absent.

Am ţinut să rămânem în şorturi ca să avem picioarele libere şi să putem umbla mai uşor, dar nu ne-am gândit la ciulinii şi la spinii care ni se înfig în piele la fiecare pas şi pe care ni-i smulgem anevoie. Dăm la tot pasul peste plante ale căror urzicături sunt foarte usturătoare. În scurt timp, braţele şi picioarele ne sunt pline de răni supurânde. Din fericire, avem la noi alifii cu penicilină, a căror acţiune

este foarte eficace. În tot cursul lungii noastre călătorii, medicamentul acesta ne va fi salutar în multe ocazii.

Cu toate că pielea ne este ciuruită de tăunii care ne sâcâie, cu toate că ierburile tăioase ne sfâşie picioarele şi mâinile şi suntem plini de ciulini, cu toate că gâtlejurile ne sunt uscate şi suntem ameţiţi, căci umblăm în orele cele mai dogoritoare ale zilei, când întreaga fire pare căzută în letargie pradă mângâierii fierbinţi a soarelui – facem doar un scurt popas pentru a lua o gustare rece în loc de prânz – înaintăm de-a lungul fluviului stimulaţi tot timpul de priveliştea încântătoare ce ni se desfăşoară în faţa ochilor şi dornici de a vedea mereu altele.

Toată ziua ne chinuie o sete sfâşietoare. Din fericire, nu ne este prea greu s-o potolim. Nilul curge aproape de tot, iar dacă malurile sunt acoperite de papirusuri, fiind foarte adesea inaccesibile, descoperim idin când în când poteci lăsate de pahiderme, care ne îngăduie să ajungem la fluviu fără un efort prea mare. Potecile acestea se lărgesc întotdeauna şi se sfârşesc la marginea apei prin nişte rovine întinse, aşternute cu papirusuri şi trestii strivite şi fărâmiţate. Ne dezbrăcăm, ne îmbăiem şi bem de-a dreptul din fluviu. După un sfert de oră ne reluăm drumul răcoriţi şi bine dispuşi, dar de îndată ce setea ne sugrumă iar gâtlejul şi găsim un prilej favorabil, o luăm de la capăt. Ochiul s-a deprins repede să descopere în zidul de papirus calea de acces spre fluviu. Mă întreb ce ne-am face, dacă n-am avea putinţa să ne scăldăm şi să ne potolim setea. Dacă n-ar fi apa, fără doar şi poate că n-am putea rezista, fiind prea puţin antrenaţi pentru un astfel de marş.

Hamalii noştri bari

Hamalii noştri nu sunt prea curajoşi.

În primele două zile am angajat hamali din tribul madi. Am trecut mai întâi prin ţinutul lor şi ar fi fost de

neconceput să alegem pentru această muncă oameni de alt neam. Madi alcătuiesc un trib de oameni destul de turbulenţi şi puţin sociabili, cu care triburilor vecine nu le place de loc să aibă de-a face. De îndată ce am trecut de teritoriul madi, hamalii noştri ne-au părăsit, din pricină că cei din acest trib nu sunt primiţi cu prea multă plăcere în alte sate, lucru lesne de înţeles. Am fost preveniţi de acest lucru şi am luat măsuri. Suntem informaţi că într-un anumit punct al traseului, folosind ajutorul unei căpetenii locale cu care ne-a pus în legătură şoferul nostru pe drumul spre Nimule, vom putea găsi fără greutate alţi hamali. Într-adevăr, în dreptul unui loc de trecere peste fluviu am găsit ceea ce căutam.

Cei trei hamali noi se numesc Akim, Ogone şi Ignatio. După nume ghicim că acesta din urmă este un fost învăţăcel al unor misionari italieni care posedă câteva misiuni pe cursul superior al Nilului. În pofida educaţiei alese pe care a primit-o, Ignatio nu-i nici mai bun, nici mai rău decât cei doi tovarăşi ai săi: un om căpăţânoş hotărât să lucreze cât mai puţin şi să tragă dt mai mult folos din situaţia ce i se oferă.

Micul nostru grup porneşte la drum. Cei trei negri păşesc în monom ţinând în mâini suliţi, purtând pe cap poverile noastre nu prea grele şi o bocceluţă în care şi-au pus straiele lor şi ceva de-ale gurii: o gamelă cu făină de mei şi batate. Ei umblă desculţi cu pasul elastic, făcând să le joace muşchii pulpelor, cu şalele cambrate sub cingătoarea Iot scurtă. Carabina pe care John şi cu mine o purtăm cu rândul le-a insuflat pe dată încredere. Ne lipseşte curajul să le mărturisim că arma aceasta nimereşte cu o precizie uluitoare vânatul mic (după cum am arătat mai înainte, este o armă cu ţeava lungă de calibrul 22), de care n-avem de fapt a ine teme, dar este absolut ineficace pentru vânatul mare care poate să ne

joace în orice clipă o festă urâtă.

Căutăm să menţinem în timpul mersului un ritm regulat (umblăm o oră, apoi poposim zece minute, ca la manevrele militare), în măsura în care ne îngăduie conformaţia terenului, fantezia lui John căruia îi plac escapadele şi setea care ne îmboldeşte să coborâm malul fluviului mai des decât ar trebui.

Facem cam treizeci de kilometri pe zi.

În timpul popasurilor hamalii noştri se aşază pe vine, deschid o tabacheră din scoarţă de copac, scot puţin din acel tutun umed care pesemne nu se poate fuma, îl îndeasă cu evlavie în pipa lor confecţionată de meşteşugari locali şi trag cu nesaţ din ea cu un aer de adâncă voluptate.

Panică în desişurile savanei

Când trebuie să pornim iar la drum e o adevărată poveste. Cei trei se lasă rugaţi, căutând să rămână pe loc cât mai mult. Pierzându-şi răbdarea, John profită şi dispare împreună cu carabina.

Într-o zi mă pomenesc eu însumi scotocind prin desişuri un timp mai îndelungat în căutarea unui pale de bibilici, când deodată mă fulgeră un gând nebunesc că m-am rătăcit. Grăbesc pasul căutând să ajung din urmă grupul, dar nu mai aud nimic, nici măcar murmurul fluviului.

Mă cuprinde o adevărată panică, una din acele panici care pun stăpânire pe omul cu nervii zdruncinaţi. Mă văd pe neaşteptate rătăcit într-un ţinut pustiu, murind de sete şi de istovire. Pierzându-mi stăpânirea de sine alerg câtva timp ca un ieşit din minţi, îmi pierd pălăria de soare, dar nu mai am curajul să mă întorc ca s-o caut. Mă opresc abia ţinându-mi suflarea, nădăjduind să aud vreo chemare, apoi pornesc în goană şi mai mare, fără să iau seama la mărăcinii şi la spinii care-mi sfâşie pielea, poticnindu-mă de pietre şi zdrelindu-mi destul de adiânc genunchii.

Cu sufletul la gură, şiroind tot de sudoare, mă opresc, (mă aşez pe jos şi încerc să mă liniştesc. Hotărăsc să aştept puţin gândindu-mă că fără doar şi poate am luat-o înaintea celorlalţi. După câteva minute văd într-adevăr trecând la o depărtare de trei sute de metri micuţa caravană a hamalilor cu suliţele în mâini şi cu boccelele pe cap, precedată de John a cărui siluetă de uriaş bărbos cu pălărie de cercetaş evocă destul de bine pe aceea a aventurierilor din secolul trecut. Mă dojenesc în gând, botezându-mă cu tot soiul de nume… dar de acum înainte sunt cu ochii în patru, ferindu-mă să mă mai depărtez prea mult de grup.

Nu este pentru prima oară că sunt stăpânit de frică, dar de astă dată este o frică stupidă, lipsită de orice temei, fără vreun motiv valabil. O frică ce-mi scurmă măruntaiele ca un junghi dureros, o adevărată panică animalică, o sminteală care din fericire nu durează mult. Este în orice caz un semn de încordare nervoasă de care va trebui să ţin seama în viitor.

Elefanţii

Pe înserate începem să căutăm un loc potrivit, unde să poposim noaptea.

De câte ori putem ne instalăm cortul pe un teren liber de ierburi, de preferinţă pe malul fluviului, dar mai la o parte de drumurile urmate de turmele de animale sălbatice care coboară să se adape la marginea apei.

De îndată ce ne-am ales locul, ne aşezăm pe treabă. John împreună cu hamalii se ocupă de cort şi de căratul apei şi al gătejelor pentru foc. La rându-mi, despachetez lada-bucătărie şi mă pregătesc să-mi încep activitatea.

No uimeşte absenţa aproape totală a ţânţarilor, fenomen datorat pesemne faptului că aceste meleaguri sunt foarte secetoase. Aşadar, în primele zile putem să ne bucurăm în tihnă de aceste minunate seri în inima savanei,

seri răcoroase şi senine, scânteind cu miriadele lor de stele, fremătânde de acea lume a vieţuitoarelor care abia aşteaptă apusul soarelui pentru a se trezi la viaţă.

Lângă noi, Akim, Ogone şi Ignatio dorm înfăşuraţi în cingătorile lor subţiri, cu suliţele lângă ei, la îndemână.

Într-o noapte însă Ogone ne trezeşte pe neaşteptate:

— *Bwana*, *Nsofu*, *nsofu mingui*! (Domnule, elefanţii, mulţi elefanţi!)

Prin apropiere trece o turmă de elefanţi. Pare că se apropie de noi. Se aud mormăituri prelungi. Peste puţin, trosnetul sec al crengilor smulse de către pahiderme şi al ierburilor înalte şi uscate călcate în picioare nu ne mai lasă vreo îndoială că primejdia este aproape.

Ce-i de făcut?

Ieşim tiptil din cort şi ne pitim după un arbore. Deschidem ochii mari, încercând să desluşim ceva în vălmăşagul vegetaţiei, dar bezna este totală şi nu izbutim să vedem nimic.

Cu toate acestea, animalele sunt aici, aproape de tot. Pământul începe să tremure. Un elefant smulge cu trompa un arbore din rădăcină pentru a-i devora frunzişul. Un foşnet puternic de frunze strivite ne dovedeşte că încercarea i-a izbutit. Suntem tot mai neliniştiţi. Stăm încremeniţi şi ne ţinem suflarea. Ne temem pentru noi şi pentru hamalii noştri, ne temem şi pentru cort, pentru întreg echipamentul care poate fi călcat în picioare şi nimicit.

Trebuie să fie orele două sau trei de dimineaţă. Noaptea este friguroasă, suntem rebegiţi, dar nu îndrăznim să facem nicio mişcare. Ni se pare că elefanţii ne înconjură din toate părţile şi că sunt atât de aproape, încât ne pot atinge. Ne gândim că dacă nu-i zărim noi, în schimb sunt ei în stare să ne simtă şi să se înfurie. Trăim câteva clipe de groază. N-avem altceva de făcut decât să

tăcem chitic şi să aşteptăm.

În asemenea clipe îţi aduci aminte de credinţa din copilărie şi începi să te rogi. Înalţ spre cer o rugă fierbinte, ceea ce n-am mai făcut de multă vreme, cerându-i să ne cruţe.

În sfârşit, după câtva timp ce ni se pare o veşnicie, se pare că animalele intenţionează să se depărteze. Se duc, fără îndoială, să se adape la fluviu, căci auzim mai jos de noi trosnind papirusurile. Pocnete puternice, ca cele produse de nişte ventuze uriaşe, şi plescăituri sonore ne dovedesc că animalele traversează mlaştinile de pe mal.

Mai rămânem câteva minute cu auzul încordat, apoi nu mai distingem nimic. Tăcerea s-a lăsat iar peste savană. Elefanţii sunt deja departe. Coşmarul s-a sfârşit, dar am tras o spaimă zdravănă. Ne ducem din nou la culcare şi adormim aproape numaidecât, atât suntem de extenuaţi.

În zori, pădurea răsună de urlete. Sărim din somn. De bună seamă că mai sunt vietăţi prin apropiere. De astă dată se pare că este o haită de hiene care ţopăie în jurul vreunui stârv. În zadar ne spunem că hiena nu este un animal de temut, că n-avem a ne teme de ea atâta timp cât suntem în viaţă; urletul ei lugubru, prelung, repetat, care răsună în savană, ne îngheaţă sângele în vine.

Suntem sătui până peste cap şi hotărâm să ne strângem tabăra cât mai repede. Mai întâi ne ducem să inspectăm împrejurimile. Hamalii noştri, aidoma unor indieni sioux care se apropie de un câmp de luptă, cercetează desişurile pentru a afla încotro au luat-o elefanţii.

În jurul nostru peisajul este transformat cu totul. S-ar zice că un ciclon a pustiit pădurea. Pe o rază de cinci sute de metri, arborii mijlocii şi mici sunt răsuciţi şi rupţi ca nişte fire de paie, despuiaţi de frunzişul lor, prefăcuţi în schelete. Mulţi dintre ei, şi nu dintre cei mai mici, au fost

pur şi simplu dezrădăcinaţi. Trunchiurile golaşe şi crengile frânte zac în mijlocul desişului alcătuind o privelişte din cele mai jalnice. Pe o întindere mare solul a fost despuiat de mantia lui de ierburi înalte şi de tufişuri. Ici-colo se zăresc nişte adâncituri în sol, de parcă ar fi trecut un buldozer pe acolo: pământul afinat a cedat sub greutatea animalelor (cinci tone şi chiar mai mult). Numărul mare al urmelor lăsate, cât şi baliga răspândită peste tot dovedesc că pe aici a trecut o turmă numeroasă. La mai puţin de douăzeci de metri de cortul nostru un arbore a fost rupt şi despuiat de tot frunzişul lui. În jurul cortului nostru sunt imprimate în sol urme uriaşe. E o minune că nu ni s-a întâmplat nimic. Se pare că elefanţii nu atacă niciodată o vietate imobilă, chiar atunci când sunt extrem de furioşi. Bună idee am avut să ne prefacem în statui tot timpul cât a durat vizita lor. O singură mişcare de-a noastră, dictată de spaimă sau de curiozitate, şi am fi fost pierduţi.

Hotărâm ca în viitor să ţinem focul aprins în tot cursul nopţii, ceea ce ne va sili să veghem cu rândul pentru a-l întreţine. Prietenii noştri, animalele, care sunt nişte adevăraţi noctambuli şi nu încetează să hoinărească noaptea prin savană, nu se aventurează niciodată până în apropierea unei flăcări.

Plecăm pe urmele unui rinocer şi ucidem... un mistreţ

Fiecare etapă a drumului ne aduce ceva nou. Ieri au fost elefanţii, iar astăzi descoperirea, mai puţin patetică, este adevărat, a unor izvoare de apă caldă, de fapt nu caldă, ci atât de fierbinte, încât puţin a lipsit să nu ne opărim picioarele. Mâine vor fi ruinele unei aşezări belgiene. Zărim scheletul metalic al unei bărci lungi (s-a sfârşit cu pragurile) pe plaja pe care se îngrămădesc mii de păsări de toate speciile: gâşte şi raţe sălbatice, cormorani, ibişi, bâtlani cenuşii, pelicani, ciconiforme mici

necunoscute etc… Cele mai multe dintre ele vin de fapt de pe meleagurile noastre, adică din Europa. Au străbătut în zbor mii de kilometri, folosind cel mai adesea itinerare cunoscute numai de ele.

Ruinele belgiene sunt aşezate la confluenţa cu un râu acum secat* dar care, judecând după lărgimea albiei sale, trebuie să fie foarte mare în anotimpul ploios. Mergând în aval de-a lungul malului lui, dăm peste un vălmăşag de bolovani care-i barează cursul. Când apele cresc mari, pesemne că în acest loc se formează o cascadă frumoasă. Numeroase urme lăsate de animale mari dovedesc că acest ungher este foarte frecventat, însă în timpul zilei animalele stau ascunse prin desişul pădurii.

John, care înainte de plecare s-a documentat serios în legătură cu fauna africană, descoperă în nisip urme de rinocer: s-ar părea că sunt urmele unei femele şi ale puiului ei. Atâta ne trebuie ca să ne stârnească interesul, căci regiunea prin care trecem este unul din ultimele refugii ale rinocerului alb, animal ajuns extrem de rar şi care trăieşte într-o zonă foarte restrânsă de pe cursul superior al Nilului.

Rinocerul alb este o varietate a rinocerului bicorn african. Este mai masiv decât specia comună şi are botul mai pătrat. Animalul nu-i nici mai alb, nici mai puţin alb decât cel comun, calificativul datorându-i-se se pare traducerii nu prea reuşite a unui cuvânt indigen. Este un animal relativ blajin, în orice caz mult mai puţin agresiv decât rinocerul comun. Acest lucru explică poate de ce a devenit atât de rar, deoarece vânătorii de altă dată nu lăsau să le scape prilejul de a-şi încerca precizia pe pielea lui. Este nespus de greu să-i descoperi, deoarece rarele specimene se ascund toată ziua în desişurile de nepătruns şi nu ies decât noaptea la păscut şi la adăpat.

Deşi nu ne putem îngădui să zăbovim mult prin

aceste locuri, hotărâm totuşi să ne încercăm norocul.

Îl luăm pe Akim, cel mai dezgheţat dintre hamalii noştri, lăsându-i pe ceilalţi să păzească bagajele. Mai luăm cu noi aparatul de filmat şi aparatele de fotografiat şi pornim prin savană în direcţia indicată de urme.

Ne pomenim repede înecaţi în mijlocul unei vegetaţii foarte dese. Cu greu putem înainta fără să ne trădăm prezenţa. Dacă vreo familie de rinoceri se află prin preajma noastră, atunci cu siguranţă că ne va repera numaidecât. Pierdem orice speranţă de a surprinde aceste animale în locul lor de refugiu şi încă mai puţin de a le fotografia sau filma. Hotărâm să facem cale întoarsă. Am pierdut o jumătate de zi.

La înapoiere avem o surpriză plăcută. Zărim într-o poiană o ceată de antilope-impalas păscând laolaltă cu o turmă de mistreţi. Văzându-ne, antilopele rămân o clipă uluite, dar îşi revin repede în fire şi din câteva salturi repezi dispar în desiş. Mistreţii, mai puţin perspicace, stau la gânduri dacă s-o ia din loc. În timp ce eu fotografiez, John îşi reazemă carabina de umăr pentru a face faţă oricărei surprize. Masculii şi puii se hotărăsc în sfârşit s-o ia la goană în grupuri mici grohăind furios. O femelă ne înfruntă cu curaj. Avem nevoie de alimente proaspete pentru noi şi hamalii noştri. Ocazia care ni se înfăţişează este prea ademenitoare, cu atât mai mult cu cât rezervele mele alimentare sunt aproape epuizate.

John ezită, gloanţele fiindu-i pe sfârşite şi, în afară de aceasta, animalul este prea masiv pentru carabina lui uşoară. Stărui totuşi să tragă.

Nefericitul mistreţ primeşte un glonţ drept în frunte, totuşi are destulă putere ca să fugă. Ne repezim pe urmele lui.

Alergăm prin desiş câteva sute de metri. Fiara este la capătul puterilor. Cu genunchii îndoiţi la pământ, face un

efort suprem ca să se ridice. John o izbeşte în craniu cu un bolovan, iar Akim îi dă lovitura de graţie înfigându-i suliţa în grumaz.

Tovarăşul meu îmi arată încărcătorul carabinei sale: e gol. Abia acum înţeleg de ce n-a tras încă o dată ca să doboare fiara: nu mai avea niciun cartuş. Până la Juba, arma noastră nu mai poate să fie folosită. Despre acest lucru însă nu suflăm niciun cuvânt hamalilor care ar putea să se neliniştească, tocmai când au căpătat o confirmare strălucită a eficacităţii ei.

John s-a dovedit încă o dată un trăgător excelent. Îmi făcuse dovada doborând turturele prin tufişuri cu o uşurinţă uimitoare. Atunci însă protestasem, fiindcă tulbura liniştea care domneşte în savană.

De astă dată însă ne bucurăm de pradă.

Examinăm animalul. Seamănă cu un mistreţ mare european cu perii scurţi. Doi colţi îndoiţi în semicerc îi ies dintre maxilare. Râtul este acoperit cu negi mari prea puţin atrăgători. Animalul este enorm şi ne va furniza carne suficientă pentru ultimele zile ale drumului ce avem de făcut până la Juba.

Cei trei hamali ai noştri jubilează, ţopăie în jurul prăzii scoţând strigăte triumfătoare. Facem câteva fotografii şi o lăsăm pe mâna lor. Pentru ei, să deschidă animalul, să-i jupoaie, să-i golească de măruntaie şi să desprindă carnea de pe oase e un fleac. Se folosesc în acest scop de lamele suliţelor lor care taie ca un brici şi sfârşesc treaba în mai puţin de o oră.

Au pus deoparte cu grijă măruntaiele, apoi le fierb chiar acolo în oalele lor micuţe. Le cer să ne frigă şi nouă câteva bucăţele pe care le aleg şi ne îndopăm cu fripturi în sânge.

Ca prin farmec şi-au făcut apariţia mai mulţi vulturi. Ne privesc cocoţaţi pe crengi înalte şi aşteaptă să plecăm

pentru a se năpusti să-şi ia tainul. În văzduh se rotesc şoimi descriind cercuri mari, apoi cu o îndrăzneală nemaipomenită se reped fulgerător la gamelele noastre încercând să fure bucăţi de carne. Vânzoleala lor ne amuză. Le întindem farfuriile şi apropiindu-se în zbor ei ne ating cu aripile lor.

Din desişul savanelor vedem ivindu-se sfios tot ca prin farmec doi băştinaşi, primii zăriţi de câteva zile încoace, ţinutul fiind aproape pustiu. Atraşi de pocnetul împuşcăturii, au traversat fluviul cu piroga şi au venit să vadă dacă n-ar putea trage cumva vreun folos şi ei. Păstrăm ciozvârtele şi muşchii mistreţului, lăsându-le restul cărnurilor în cantităţi voluminoase. Vulturii vor rămâne astăzi flămânzi, dacă nu vor găsi un alt prilej.

Pornim iar la drum, oarecum moleşiţi în urma ospăţului. Cei trei hamali ai noştri, pe care reuşita vânătorii i-a însufleţit, se urnesc fără a se lăsa prea mult rugaţi adăugând la povara lor o halcă mare de came.

Seara, când poposim, începem preparativele. Toată carnea aceasta trebuie afumată, apoi uscată în vederea conservării.

Cei trei oameni s-au aşezat tăcuţi pe treabă. Unul taie frigări din arbuştii savanei, altul meştereşte nişte capre, iar cel de-al treilea prepară carnea şi are grijă de foc. Nu se pierde timpul, nu se fac mişcări de prisos. Totul este prevăzut, totul este pregătit cu grijă şi executat cu repeziciune.

Ciozvârtele sângerânde sunt atârnate la înălţimea cuvenită. Muşchii sunt tăiaţi în fâşii subţiri care sunt întinse peste capre. Toată noaptea este întreţinut un foc domol care afumă pe îndelete carnea. A doua zi dimineaţa avem şuncă afumată şi bucăţi de carne transformate într-o păstramă excelentă. Prânzul zilnic ne este asigurat pentru etapele ce le avem de făcut până la Juba.

Avem foc berechet fără să recurgem la amnar

Băştinaşii aceştia se descurcă de minime în mediul lor natural. Nu rămân niciodată în încurcătură. Cunosc toate plantele, toate animalele folositoare, cât şi pe cele vătămătoare şi ştiu să se descurce în orice împrejurare.

Bunăoară, cerem hamalilor noştri să ne facă focul cu mijloacele de care dispunem: nimic nu-i mai uşor pentru ei. Folosesc ca material o bucată de lemn tare cu vârful rupt, o altă bucată de lemn moale despicată în două pentru a-i scoate la iveală măduva. Freacă cu putere în palmele ambelor mâini lemnul tare deasupra celui moale aşezat pe sol, în aşa fel încât vârful să pătrundă în măduvă. Aceasta se încălzeşte şi după un minut sau două un fum uşor şi un miros de pârlit dovedesc că operaţia este pe cale să reuşească. Focarul este alimentat apoi cu puţină baligă de hipopotam, de bivol sau de elefant (n-ai decât să te apleci ca să aduni de pe jos), la care se adaugă puţin muşchi, totul foarte uscat. O flacără se înalţă: operaţia a reuşit. Demonstraţia n-a durat nici cinci minute; vorbesc despre demonstraţia lor, cât ne priveşte pe noi asta-i altă poveste. Am încercat în mai multe rânduri, dar fără succes. Ne lipsea îndemânarea, precum şi o anumită agilitate de care eram incapabili.

Le trebuie un vas oarecare? Pătrund în primul desiş şi aleg un dovleac bine uscat. Dovlecii din ţinut le oferă o gamă completă de vase uşoare şi destul de solide pentru nevoile care le satisfac.

Este interesant de constatat cât de prompţi şi de sprinteni pot să fie atunci când un prilej li-l cere şi cât sunt în viaţa ootidiană de domoli, calmi, zgârciţi în mişcări şi în cuvinte, pe scurt, cu totul opuşi felului nostru de a fi, al lui John şi al meu, care suntem veşnic agitaţi şi în fierbere.

După două-trei zile, sosind într-un ţinut puţin mai locuit, întâlnim pe drum călători negri cu bocceluţe pe cap

şi cu suliţe în mâini. Aflăm că întâlnindu-se călătorii se salută, îşi comunică ştirile. La nevoie se opresc şi fumează împreună o pipă. Dacă se întâlnesc la ora dejunului, cei care sunt mai bine aprovizionaţi cu merinde împart conţinutul gamelei lor cu ceilalţi. În asemenea cazuri, invitatul are întotdeauna precădere. Frumos obicei pe care n-ar strica să-i adopte şi unii „civilizaţi”.

Sate beri

Dacă prima parte a traseului dă impresia unei regiuni aproape pustii, se pot observa totuşi numeroase urme ale unor vechi aşezări: lespezi din şisturi înfipte vertical, reprezentând vechi stâlpi de sprijin pentru pătule; pietre mari de gresie pentru măcinatul grăunţelor, scobite adânc din pricina uzurii, din acelea care se mai întâlnesc încă prin sate; tumuli împodobiţi cu pietre netede rânduite în semicerc. Aceste vechi sălaşe amintesc de aşezările neolitice din ţările noastre europene.

Aşezările pe care le întâlnim aici sunt de dată foarte recentă. Satele de negri se mută într-adevăr cu regularitate în căutarea unor pământuri noi. Administraţia le mută şi ea din oficiu la marginea drumurilor pentru a-şi înlesni controlul pe care-l efectuează, precum şi perceperea impozitelor. În sfârşit, arabii sclavagişti au săvârşit numeroase incursiuni pustiitoare până la extremitatea sudică a Sudanului, unde au lăsat amintiri proaste despre ei. S-ar putea prea bine ca distrugerile pe care le avem în faţa noastră să fie opera lor.

În ultimele zile ale călătoriei pe care-o facem de-a lungul lui Bahr el Jebel ţinutul se transformă cu repeziciune. După ce am traversat o savană aproape cu desăvârşire nelocuită, în care foiesc animalele sălbatice, am ajuns acum într-o regiune în care satele bari se succed la intervale regulate. Pe măsură ce ne apropiem de Juba întâlnim sate tot mai mari. La început, întâlnim cătune

sărace cuprinzând cel mult o duzină de colibe, urmează apoi sate mari care numără aproape o sută de vetre.

În jurul aşezărilor se întind ogoarele de mei. Această cereală creşte înaltă de trei metri dând nişte grăunţe mici, roşietice şi tari la măcinat. Populaţiile locale o consumă în mari cantităţi sub formă de lipii şi de fiertură. Când pătrunzi într-un ogor de mei ai impresia că te afli – mai curând într-o pădure deasă decât pe un câmp cultivat. În Africa dimensiunile diferă de cele din Europa.

În inima pădurii de mei dăm de un sat bari. Pe un teren măturat curat se înşiruie vreo cincisprezece colibe de formă rotundă ridicate de-a dreptul pe sol, aşezate câte două faţă în faţă; mai la o parte se văd pătulele ridicate pe piloţi.

Apariţia noastră în primele cătune stârneşte o stupoare vecină cu panica. Femeile se ascund pe dată în colibele lor, bărbaţii se fac ca prin farmec, nevăzuţi pe câmp, iar copiii încep să scoată urlete cărora le ţin isonul câinii, păsările şi orice vietate în stare să ţipe prin împrejurimi. Trecem mai departe fără să ne oprim, căci nu vrem să-i tulburăm pe locuitori. În satele pe care le întâlnim mai departe, oamenii se arată, din fericire, mai puţin înspăimântaţi.

De îndată ce ţinem pe unul sau doi dintre ei sub vraja aparatelor noastre (John le arată silueta mea colorată în oglinda opacă a aparatului său „Rolleiflex”, ceea ce le stârneşte râsul), toţi ceilalţi îi urmează; chiar şi ştrengarii se agaţă de pulpanele hainelor noastre, vrând să-şi aibă şi ei partea la distracţie.

Într-o zi asistăm, într-un golfuleţ al Nilului, la scăldatul fetelor unui sat. John îşi fixează pentru orice eventualitate aparatul de filmat spre această scenă pitorească. Suntem prea obişnuiţi să vedem femeile luând-o la sănătoasa sperioase şi nu ne facem prea multe iluzii cu

privire la reuşita încercării noastre. Toate femeile pe care le-am întâlnit până atunci în drumul nostru o luau la fugă de îndată ce ne zăreau, lepădându-şi poverile pe jos, de parcă I-ar fi văzut ivindu-se pe dracul în persoană.

Lucru surprinzător, femeile care se scaldă se lasă filmate fără a manifesta cea mai mică emoţie, oferind privirilor lacome ale operatorului pieptul lor cafeniu cu sânii drepţi şi tari pe care razele soarelui strecurate prin frunziş pun pete jucăuşe de lumină. Este un subiect ideal pentru filmat.

Femeile bari poartă drept veşmânt doar un şorţ din piele frumosbrodat cu mărgele roşii. Şorţuleţul acesta, de mărimea unei batiste, le slujeşte drept *cache-sexe* (prea puţin suficient, de altfel). Fetiţele poartă o podoabă încă şi mai ciudată alcătuită din mici vergele de metal atârnate de o curea de piele. Când umblă, lamele de metal zornăie cât se poate de plăcut.

Fetele sunt înalte, zvelte şi bine făcute. Au piepturi frumoase cu sânii de tipul „conic” specific populaţiilor africane. Chipurile lor au adesea trăsăturile destul de fine, de aspect prea puţin negroid, deoarece populaţiile bari sunt corcite cu elemente de rasă hamită. Într-un cuvânt, ar fi fete cu adevărat drăguţe, dacă n-ar avea obiceiul deplorabil de a-şi rade tot craniul şi de a-şi trece un fir de pai prin buza superioară. Când deschid gura, paiul se mişcă în acelaşi sens producând un efect mai curând comic.

Practica aceasta are pesemne scopul de a împiedica intrarea duhurilor răufăcătoare în gură şi este răspândită la majoritatea populaţiilor puţin dezvoltate din lume. Practica este extinsă la toate orificiile corpului: introducerea de verigi în lobul urechilor, în membrana care desparte nările nasului etc... La anumite triburi din regiunea Ciadului, femeile îşi introduc o bucată de lemn în

anus în acelaşi scop.

Mamele îşi poartă pruncii în spinare înfăşuraţi într-o piele moale de animal apărându-le capul de razele fierbinţi ale soarelui cu o jumătate de calebasă. În felul acesta, din mica făptură nu se mai zăresc decât cele două picioare care atârnă şi de care sunt prinşi zurgălăi.

La treizeci de ani, femeile bari apar urâţite din pricina lăuziilor lor succesive şi a muncilor grele de câmp pe care le îndeplinesc: cu gura ştirbă, cu trupul descărnat, cu sânii căzuţi nu sunt de loc arătoase.

Bărbaţii nu-şi rad capul ca femeile; îşi ung părul lânos cu un strat de ocru roşu lubrifiat cu ulei de susan, ceea ce-i arată ca şi cum ar purta o calotă pe cap.

Ocrul roşu joacă un rol de seamă în găteala bărbaţilor şi a femeilor bari. Într-un sat ne stârneşte curiozitatea un băştinaş care stă în umbra unei colibe având alături o calebasă mare plinii cu o pulbere roşie foarte fină. Hamalii noştri ne informează că este un negustor ambulant care-şi vinde prin sate produsul cosmetic (ocrul roşu) şi că acest negoţ este rentabil. Într-adevăr, localnicii bari folosesc această pulbere în mari cantităţi, mai ales femeile care-şi colorează peste măsură corpul. Bărbaţii, mai moderaţi, şi-o rezervă mai ales pentru păr.

Localnicii bari extrag pulberea roşie dintr-o argilă bogată în oxid de fier, întocmai cum făceau strămoşii noştri din preistorie, îndeosebi oamenii Neanderthal, care-şi colorau cu această substanţă cadavrele morţilor lor, sau indienii din America; aceştia din urmă găseau foarte distins să-şi vopsească obrazul, ceea ce le-a atras denumirea de piei-roşii.

De îndată ce ţăranii bari s-au familiarizat cu noi, profităm ca să le cerem ceva alimente. Ne-am cam săturat de carnea de mistreţ pe care o consumăm de câtva timp şi

la prânz, şi la cină. Ei ne oferă ouă pe care le adună la întâmplare de prin toate ungherele satului. Cele mai multe sunt sau clocite, sau stricate. Indigenii bari consumă prea puţin acest produs al găinilor, care reprezintă o mană cerească pentru cel ce călătoreşte prin Africa, iar dacă-l consumă nu le pasă de starea prospeţimii lui. Aş putea spune chiar că preferă ouăle stricate. N-avem, aşadar, niciun motiv să le facem reproşuri, căci n-au de unde să ştie că avem gusturi diferite de-ale lor. Ne mulţumim deci cu fructe, banane sau papaya, care au meritul de a fi proaspete, fiind culese de-a dreptul din pom.

Plătim cumpărăturile în moneda ţării, monedă din metal, bineînţeles, căci dacă am oferi bancnote nu ni s-ar da cu siguranţă nimic. Am întotdeauna la cingătoare o pungă plină cu monezi mărunte pentru plata cumpărăturilor noastre şi pentru a răsplăti micile servicii pe care ni le fac indigenii.

Bănuţii pe care li-i dăm: cenţi găuriţi şi şilingi de bronz din Uganda, miimi şi piaştri din Sudan, le slujesc deopotrivă pentru a-şi face cercei, brelocuri şi coliere, cât şi drept monedă propriu-zisă, deoarece pentru ei metalul îşi păstrează valoarea în sine, întocmai cum se petrec lucrurile la noi cu aurul şi argintul care sunt folosite ca podoabe.

Preţurile în această ţară sunt foarte accesibile: 50 – 75 de franci un pui, 30 de franci duzina de ouă. E drept că puii africani nu sunt nici prea mari, nici prea fragezi, iar ouăle de găină nu-s mai mari deoî cele ale porumbelului european. În schimb peştele, din care consumăm cantităţi mari (lucru foarte firesc, deoarece trăim pe malul unui fluviu), este întotdeauna de dimensiuni respectabile şi pentru 50 de franci în moneda noastră putem să avem specimene admirabile care să ne îndestuleze prânzurile.

Se întâmplă uneori să ne lipsească monezile. Atunci,

în schimbul unui pui, al unei cantităţi de banane sau al unui peşte, le oferim sare sau ţigări de fabricaţie locală care ne costă foarte ieftin. În

Africa fumează toţi, femeile ca şi bărbaţii, precum şi puştii dim vârstă cea mai fragedă. Tutunul este unul din produsele cele mai preţioase folosite la troc care pot fi luate într-o călătorie ca *st* noastră.

Focuri în savană.

În apropiere de Tuba, regiunea este de-a dreptul pustiită de focurile din savană. În Africa Neagră dăinuieşte din vremuri străvechi obiceiul de a da foc savanei în anotimpul secetos: aceasta. serveşte la defrişarea şi îngrăşarea unor terenuri, cenuşa slujind drept îngrăşământ. Este de asemenea un procedeu de vânătoare foarte comod, vânatul fiind astfel alungat de flăcările incendiilor în plasele vânătorilor. În cursul acestor operaţii trebuie să ai grijă să nu nimereşti tu însuţi în pălălaie.

Contemplăm de câteva ori pe zi spectacolul unor nori groşi de fum înălţându-se la cer şi revărsându-se în scântei peste capetele noastre. Animalele mici ale savanei: veveriţele, şobolanii, mangustele[30], damanii etc. Ţâşnind din desişuri aleargă ca fulgerul trecând pe lângă noi, printre picioarele noastre înainte ca noi să prindem de veste. Turme de antilope mari înnebunite de flăcări galopează drept înaintea lor descriind salturi fantastice peste desişiuri, abia abătându-se din traiectoria lor pentru a evita ciocnirea cu noi. S-ar părea că dacă ar greşi numai puţin în ocolul pe care-l fac ne-ar doborî la pământ.

De îndată ce auzim foşnetul focului şi lemnul arborilor mistuindu-se cu trosnete, începem să ne luăm măsurile de precauţie, căci flacăra activată de suflul

30 Herpestes ichneumon. Mamifer carnivor care vînează mai ales reptile şi batracieni; în Egiptul antic era considerat -animal sacru. - N.T.

vântului poate să înainteze foarte repede în savana cu vegetaţia uscată şi să cuprindă dintr-odată mari întinderi de pământ. Ne bizuim pe hamalii noştri care veghează atât pentru ei, cât şi pentru noi. Nefiind dispuşi să se lase fripţi, ei cercetează direcţia în care bate vântul şi ne silesc să facem ocolurile necesare.

Când ajungem la Juba aflăm că un sat din regiunea estică a ţinutului a căzut pradă unuia din aceste incendii dezlănţuite cu atâta imprudenţă, câţiva dintre locuitorii lui căzând victime pârjolului.

Apropierea incendiilor din savană ne oferă plăcerea de a ne mânji cu funingine în câteva clipe de parcă am fi nişte mecanici de locomotivă. Când traversezi regiuni de pădure pârjolite de incendiu nu poţi scăpa nemânjit. Din fericire, avem putinţa să ne ducem să ne spălăm la Nil pe care nu-i pierdem nicio clipă din vedere.

La o depărtare de circa 50 km de Juba profităm de faptul că găsi» o pirogă şi traversăm fluviul pe malul stâng. Drumurile devin foarte bătute de băştinaşi şi vânatul dispare aproape cu desăvârşire.

Câţiva pescari se întorc de la pescuit cu harpoanele în mâini sau cu plasele pe umeri. Femei urcă de la fluviu purtând pe cap urcioare imense, urmate de copii care-şi poartă micile calebase în acelaşi fel. (În Africa orice povară este purtată pe cap. Am văzut un negru aducând stăpânului său o marcă poştală pe craniul său ras; avusese grijă să aşeze o piatră peste marcă pentru ca să nu-şi ia zborul.) Alte femei se întorc de pe ogorul unde au muncit din greu o parte din zi, cărând coşuri cu batate şi legături de uscături.

Profităm de faptul că oamenii se arată prietenoşi şi le vizităm în voie colibele prin sate. Acestea sunt nişte adăposturi de formă cilindrică din vălătuci, cu clasicul acoperiş ascuţit din paie. Se pătrunde înăuntru printr-o

deschizătură rotundă, la care este adaptată o uşă din trestie. Interiorul este de o curăţenie meticuloasă, ceea ce nu se poate spune despre numeroase alte triburi de pe cursul superior al Nilului. Podeaua este bătătorită cu vălătuci, şi prevăzută cu nişte adâncituri dispuse în şah, în care gospodina poate să-şi păstreze diferitele ingrediente necesare bucătăriei. De-a lungul peretelui se înşiruie calebasele şi ulcelele de lut de toate formele şi dimensiunile. De grinzile care susţin acoperişul sunt atârnate suliţele, harpoanele şi plasele de pescuit. În fund, îndărătul unui paravan sau al unui perete din trestii se află un culcuş din papură aşezat pe patru buturugi la o înălţime de 20 cm de la sol. Câteva zdrenţe ţin loc de pătură. După cum e obiceiul în ţinutul negrilor, indigenii bari sunt poligami. Fiecare femeie îşi are coliba sa, iar soţii îşi vizitează soţiile cu rândul.

În exteriorul colibelor femeile se îndeletnicesc cu treburile lor zilnice: unele strivesc în pive de lemn grăunţele mici şi dure de mei. Îndoite din şale, cu picioarele proptite solid pe pământ, îşi saltă cu putere pisălogul lăsându-l să cadă greu în piuă. Altele, îngenuncheate pe pământ, sfârşesc de strivit grăunţele pe piatra de măcinat înainte de a le trece în vânturătoare.

Tolăniţi alene la umbra colibelor, bărbaţii adunaţi în grupuri mici stau la taifas sau dorm, în timp ce copii cu pântece enorme fugăresc păsările cu nuiele.

Ţăranii ne arată pătulele lor cărora le spun *gugu*. Aceşti *gugu* sunt nişte panere voluminoase din răchită aşezate pe piloni la o înălţime de un metru de la sol, acoperite cu o căciulă de paie-Toate găurile pe care le prezintă panerul sunt bine astupate cu baligă de vacă, iar în lipsă de acest material, cu lut. Pilonii sunt înfăşuraţi cu mărăcini pentru a împiedica accesul şobolanilor şi al altor rozătoare care mişună prin savană şi a evita distrugerile

pe care le fac. Fiecare familie posedă 4 – 5 *gugu* în care-şi depozitează meiul, susanul din care prepară ulei, manioca, boabele de arahide, batatele, mazărea, lintea etc… plante care se cultivă pe fiecare ogor.

Întâlnirea cu un „aducător de ploaie”.

Într-o zi, pe când traversam un câmp de mei, am întâlnit un bătrân lângă un mic altar făcut din tulpini de trestie şi împrejmuit cu un gard din pari. Omul este îmbrăcat ciudat. O piele de capră îi înfăşoară şalele, iar o fâşie de leopard îi împodobeşte pieptul. La gât poartă un colier alcătuit din fire de păr de elefant şi împodobit cu o gheară de animal de pradă; la glezne şi încheieturile mknilor poartă numeroase brăţări de alamă, iar pe cap o tocă din blană de maimuţă.

— Ăsta şef pentru apa din cer, ne spune Akim în jargonul său pidgin[31].

Auzisem vorbindu-se de aducătorii de ploaie, dar nu ne aşteptam să întâlnim unul, aşa pe neaşteptate, la o cotitură a drumului într-un câmp de mei. Pun să se despacheteze un balot, din care scot un cuţit nou şi-l ofer bătrânului în semn de prietenie.

Câştigându-i încrederea, acesta, după discuţia de rigoare, ne conduce până la o movilă golaşă pe care se înalţă un par lung, plin de crestături înconjurat de pietre netede înfipte în pământ. Bătrânul ne lămureşte că movila aceasta este mormântul tatălui său, un foarte puternic aducător de ploaie, un fel de sfânt bari foarte venerat. Mormiântul singuratic marcat de parul crestat are ceva înduioşător în simplitatea lui.

Ne întoarcem apoi în câmpul de mei şi el acceptă să ne facă enoarea de a-i auzi descântecele. Pe altar sunt rânduite o serie de pietre de măcinat din gresie conţinând câte un pumn de pietricele, cuarţ comun şi pietre opace

31 Limbă engleză scâlciată vorbită de băştinaşi. - N.T.

găsite în albiile râurilor. Toate aceste pietricele au o anumită semnificaţie, posedând fără doar şi poate anumite virtuţi.

În prima piatră de măcinat se află pietricele lungi şi ascuţite semănând vag cu forma unui falus[32]. În a doua sunt pietricele rotunde închipuind elementul feminin, iar în celelalte se văd alte pietricele închipuind copiii, sclavii etc... într-un cuvânt, diferitele elemente sociale ale populaţiei bari.

Ardem de dorinţa de a-i cere lui Koni (aşa se numeşte vrăjitorul nostru) să ne facă o mică demonstraţie a talentelor sale de aducător de ploaie, cu atât mai mult cu cât n-am mai primit o picătură de apă de când am părăsit Kampala, deci de mai mult de o lună. După puţină chibzuială ne dăm însă seama că este un subiect delicat şi renunţăm la această idee. Chiar dacă Koni ar fi acceptat să ne satisfacă dorinţa ar fi trebuit să aşteptăm prilejul favorabil (în Africa lumea nu-i grăbită) şi, odată cu consimţământul vrăjitorului, să câştigăm şi participarea satului, ceremonia aceasta având un caracter colectiv.

Iată, în orice caz, felul în care se desfăşoară acest ritual:

După ce se alege o zi anumită, vrăjitorul soseşte în satul care solicită binefacerile ploii, aducând cu sine pietrele de măcinat şi pietricelele. Sătenii oferă drept jertfă pentru a-i împăca pe zei o vacă, o capră sau o pasăre, după cum le este starea materială. Animalul oferit trebuie să fie de culoare neagră. Este înjunghiat şi apoi se depun câteva bucăţi de măruntaie aburinde pe altarul pe care sunt rânduite pietrele. Se adaugă câteva ierburi din savană. După aceea, vrăjitorul vine în faţa altarului şi rosteşte descântece când înălţându-şi capul spre cer, când aplecându-l spre pământ. Ia apă în căuşul palmei şi

32 Simbol al naturii creatoare Ia popoarele primitive. - N.T.

stropeşte altarul despre care se crede că transmite mesajul către apa cerului.

Se purcede apoi la un ospăţ vesel consumându-se carnea animalului sacrificat, după care oamenii se răspândesc pe la casele lor încrezători în bunăvoinţa cerească. Ritul are loc dimineaţa şi urmează să dezlănţuie ploaia în decurs de douăzeci şi patru de ore. Dacă totuşi nu plouă, lucrurile pot lua o întorsătură proastă pentru vrăjitor.

Într-o ţară bântuită de secetă ca aceea pe care o străbatem, aducătorii de ploaie erau pe vremuri fiinţe sacre. Fiecare familie, fără deosebire de rang, cea a căpeteniei ca şi cea a ţăranului sărac, dădea eu rândul un tribut în alimente necesare întreţinerii ghicitorului şi asistentului său, tămăduitorul: grăunţe, fructe pădureţe, termite prăjite etc... şi, cu prilejul fiecărei ceremonii, dăruia o vacă sau o capră pentru ospăţul ritual.

Uneori, în pofida tuturor implorărilor, ploaia refuza să cadă. Ţăranii bari chinuiţi de foame îşi întorceau atunci mânia împotriva ghicitorului neputincios. Acesta trebuia s-o ia cât mai repede din loc, dacă nu voia să fie sfâşiat.

La Juba, nişte misionari ne-au istorisit povestea înfiorătoare a aducătorului de ploaie Nigulo.

Întâmplarea a avut loc în 1860, când în ţinutul Bari a izbucnit foametea. În cătune nu se găsea nimic de mâncare şi indigenii începură să-i caute pe cel care era răspunzător de calamitate. Dacă nu ploua era vădit că cineva încătuşase prin farmece ploaia. Privirile lor se opriră rând pe rând la strângătorii de biruri arabi, sosiţi de puţin timp în ţinut în căutare de fildeş şi de sclavi, apoi la misionarii instalaţi nu de mult în ţinut. Dar nu puteau să le facă nimic, nefiind ei cei mai tari. Răspunderea pentru calamitate căzu atunci asupra lui Nigulo, care se făcu repede nevăzut. Turma lui fu jefuită, iar coliba lui arsă

până în temelii. Până la urmă I-au găsit şi pe el în savană. L-au sfâşiat şi i-au aruncat cadavrul vulturilor.

Nu e mult de când aceeaşi soartă era rezervată ghicitorilor ghii monişti şi n-aş pune mâna în foc afirmând că obiceiurile acestea au dispărut cu totul din savană. Din această pricină, aducătorii de ploaie au grijă întotdeauna să-şi satisfacă pe cât pot mai bine clientela, după cum o dovedeşte o altă întâmplare în care a fost amestecat personal un administrator din acest ţinut:

„În regiunea Redjaf plouase puţin, istoriseşte administratorul, şi căpetenia locală se plângea că un oarecare Jada încătuşase ploaia din pricina unei poveşti cu o femeie.

Am trimis să-i cheme pe Jada, i-am atras atenţia asupra situaţiei şi a neplăcerilor foarte serioase pe care şi le-ar putea atrage.

În douăzeci şi patru de ore a stârnit o ploaie bună şi fiecare a fost mulţumit. I-am spus atunci că poate să se întoarcă acasă, dar el a hotărât să rămână, pretextând că mai avea de adus ploaie şi în alte locuri din acest sector, şi într-adevăr a adus-o”.

Lucru ciudat, europenii, care ne istorisesc poveştile acestea par să creadă în ele ca în nişte minuni inexplicabile şi pe care nu le pun la îndoială.

Dansuri bari pe malul Nilului

Întrucât nu putem asista la o ceremonie aducătoare de ploaie îi cerem lui Koni (a cărui bună dispoziţie John a obţinut-o dăruindu-i o splendidă batistă în carouri) să organizeze pentru noi un dans local. Spectacolul ne este oferit în aceeaşi seară.

Dansul se desfăşoară pe un teren întins având ca fundal mai mulţi sicomori. În centru s-a instalat orchestra alcătuită din tobe, vergele de metal şi gonguri mici, toate laolaltă prinse pe doi pari înalţi de statura unui om.

După ce soarele asfinţeşte, dansatori şi dansatoare venind din satele şi cătunele învecinate se adună în grupuri mici pe terenul afectat ceremoniei. Bărbaţii poartă pe cap căşti din pene multicolore. Unii, pesemne având un rang înalt, au pieptul acoperit cu o blană de leopard. Mulţi dintre ei şi-au colorat corpul cu ocru roşu, în timp ce alţii s-au mânjit cu cenuşă şi arată parcă ar fi daţi cu făină ca nişte paiaţe. Femeile şi-au pus toate colierele şi s-au vopsit în întregime în roşu.

Bărbaţi şi femei se rânduiesc în cerc şi jocul începe.

Un bătrân cântăreţ intonează primul cuplet pe care ceilalţi îl reiau în cor. Dansatorii se pun în mişcare şi încep să se rotească încetişor în cerc. Glasul şefului răsună tot mai tare urmat de isonul corului. Se succed refrene triste şi refrene vesele. Dansatorii şi dansatoarele iuţesc ritmul bătând din mâini, lovind pământul cu călcâiele lor, făcând să sune zecile de zurgălăi prinşi de picioarele lor. Mereu alţi sosiţi intră în dans şi cercul creşte întruna. Muzicanţii se agită ca nişte turbaţi. Unii folosesc beţişoare de lemn cu care-şi lovesc tobele, alţii fac să răsune instrumentul lor plesnindu-l cu palma sau cu încheieturile degetelor. Vergelele şi gongurile scot note sonore sau înăbuşite.

O fată cântă:

„Laudele mele să se înalţe spre tine.

Să se reverse în şuvoaie pe umerii tăi

Tu, pe care te iubesc, cu toate că alţii te urăsc!

Un băiat răspunde:

„Mlădioase-ţi sunt braţele şi drept ţi-e pieptul.

Când surizi îţi arăţi dinţii albi care o vestesc pe cea binevenită”.

Urmează apoi dansul femeilor, denumit Nyala.

Bărbaţii poartă atârnate de cotul stâng cozi de bivoli, trofee din vânătorile recente la care au participat. Se apropie în salturi de cercul femeilor şi-şi aleg pe cea

preferată, mângâind-o cu smocul de păr ce le atânia de cot.

Una dintre femeile alese înaintează şi, în timp ce celelalte lovesc frenetic pământul cu călcâiele lor, cântă:

„Un pretendent îmi dă târcode.

Lokeur ar vrea să se însoare cu mine.

Tongun Kaks îmi caută dragostea.

Iar tatăl meu se amuză pe socoteala lor.

Dacă vitele lor n-ar fi pierit Aş fi fost măritată de mult”.

Se întoarce spre un pretendent spunându-i:

„Adă zece vaci tatălui meu, Djila.

Şi-mi vei căpăta dragostea

După ce poveştile de dragoste au fost tratate din plin, intră în joc războinicii dându-şi frâu liber vechii lor însetări de sânge:

„Modi, nu mai avem arme

Pentru bătălia care se anunţă ca o încercare *...?”

Serbarea se prelungeşte până noaptea târziu. Băieţi şi fete îşi cântă dragostea fără răgaz, la fel ca în toate ţările lumii, iar războinicii îşi cântă dorul după luptele din vremea de demult.

— Am cules aceste cântece la Juba graţie bunăvoinţei directorului Educaţiei din Provincia Ecuatorială. – *N.A.*

ÎN SMÂRCURILE

DIN REGIUNEA NILULUI SUDANEZ TRĂIESC URIAŞI GOI

La Juba îl găsim pe Jean vindecat complet de bronşita lui şi îndeletnicindu-se cu copierea unor planuri pentru gazda noastră, inginerul de la Departamentul de poduri şi şosele. Jean este un desenator excelent. Inginerul are aprecieri pline de admiraţie pentru munca lui şi ar vrea să-i ţină câtva timp la el. Noi însă n-avem decât un gând: să plecăm cât mai repede cu putinţă spre nord.

— Şi piesele de schimb pentru caiace?

— N-a sosit încă nimic de la Paris, ne spune Jean.

Suntem foarte dezamăgiţi. Cât timp o să mai batem pasul pe loc la Juba?

Vrând să ne consoleze, inginerul ne propune să-i însoţim într-o călătorie de trei-patru zile pe care trebuie s-o întreprindă la frontiera cu Congo, în regiunea locuită de abukai, unde se duce să inspecteze lucrările de construcţie a unui pod: 500 km dus şi întors, o ocazie pe care nu se cuvine s-o pierdem.

Avem nevoie de o autorizaţie specială eliberată de şeful poliţiei din Juba, în tot sudul Sudanului fiind impuse restricţii severe de circulaţie.

Ne ducem la poliţie la celălalt capăt al oraşului. Prietenul nostru, inginerul, ne oferă cu multă bunăvoinţă maşina sa, dar preferăm să ne ducem pe jos pentru a cunoaşte mai îndeaproape regiunea. Peste puţin timp ne facem o idee despre ea. Juba, care are aproximativ 10.000 de locuitori, se întinde pe o suprafaţă cât a Parisului. Are străzi largi mărginite din loc în loc de câte o vilă împrejmuită cu grilaj pierdută în mijlocul verdeţei. În Africa perspectivele sunt mari. Acum pricepem de ce se circulă aici numai cu maşina.

Trecem pe lângă clădirea administraţiei locale, o construcţie demodată cu balcoane de lemn căzute într-o rină pe care sunt arborate drapelul britanic şi cel verde cu semilună al Egiptului. Această din urmă ţară este reprezentată aici doar simbolic, Sudanul fiind cârmuit în realitate de către două mii de funcţionari britanici care sunt stăpânii absoluţi ai ţării. Ei se arată la faţă cât mai puţin cu putinţă, punându-i pe funcţionarii locali să le execute dispoziţiile potrivit prea înţeleptelor principii ale administraţiei indirecte[33].

33 Toate acestea fac parte din domeniul trecutului, deoarece Sudanul

După ce mai parcurgem un kilometru dăm de o piaţă mare în care gradaţi sudanezi cu obrajii tatuaţi instruiesc cu urlete, ca toţi. gradaţii din lume, pe noii recruţi ai poliţiei indigene. Un, doi, un, doi... Nori de praf... Ne îndreptăm paşii zoriţi spre bazar, un furnicar de oameni negri de toate obârşiile. Facem aici cunoştinţă pentru prima oară cu niloţii, uriaşi goi, mânjiţi cu cenuşă şi înarmaţi cu bâte solide. Şed adunaţi în grupuri mici pe scăunele mititele de care nu se despart niciodată în cursul peregrinărilor lor. Oriunde i-ai întâlni îi găseşti întotdeauna cu bâtele şi scăunelele lor. În piaţa din Juba şed imobili şi tăcuţi absorbiţi în gândurile lor. La întoarcere îi găsim în aceeaşi poziţie. Timpul n-are însemnătate pentru ei.

Niloţii se împart în trei grupuri principale: dinka, nuerii şi şillucii, trăind pe vaste întinderi de smârcuri la nord de Juba. Singurul lor avut sunt cirezile de vaci. Sunt oameni mândri şi sumbri, refractari la influenţe dinafară. Au fost ultimii negri africani care s-au supus penetraţiei europenilor şi n-au făcut-o decât constrânşi cu forţa. Nuerii, mai ales, s-au refugiat în adâncurile vastelor mlaştini Sudd şi nu s-au supus decât în 1930. Administraţia colonială, prudentă, nu i-a tulburat până la acea dată. Misionarii care caută să facă prozeliţi în această ţară, după ce niloţii s-au supus, ştiu cât de inaccesibili sunt: nu reuşesc să convertească decât un număr infim dintre ei, contrar celor ce se întâmplă în restul Africii Negre.

Suntem nerăbdători să cunoaştem aceste popoare ciudate vizitându-le în ţinuturile lor mlăştinoase.

Continuându-ne plimbarea prin Juba, ajungem în cartierul prăvăliilor care se aliniază în rânduri strânse lângă malul Nilului. Cele mai multe din aceste prăvălii aparţin unor arabi.

şi-a dobîndit independenţa la 1 ianuarie 1956. - N.A.

În estul Africii domina comerţul exercitat de indieni care monopolizau 80% din activitatea comercială a acestei întinse regiuni. De cum pătrundem în Sudan, indienii dispar cu totul cedând locul prăvăliaşilor arabi cu capetele înfăşurate în turbane şi înveşmântaţi cu totul în alb. În Sudan îşi mai exercită comerţul şi mici negustori greci, cei mai mulţi dintre ei veniţi din Cipru şi din Alexandria, posedând familii numeroase şi ducând un trai din cele mai modeste după moda sudaneză, pentru ca într-o zi să se poată întoarce în ţara lor cu o sumă frumuşică economisită.

În Sudan ne mai aşteaptă şi o altă schimbare. Limba suahili, cu care începusem să ne familiarizăm, cedează locul în prăvălii limbii arabe care va domina de aici înainte până la Mediterana. Din păcate, limba lui Mohamed are numeroase dialecte; între arabă sudaneză şi cea vorbită în Egipt sunt deosebiri mai mari decât între franceză şi italiană. Din fericire, în toate birourile se vorbeşte engleza.

Iată, în sfârşit, şi clădirea poliţiei din Juba. Am pătimit destul până să ajungem aici. Decât să fac şapte kilometri pe o atare arşiţă pe străzi unse cu gudron, prefer să parcurg paisprezece kilometri prin savana udată de Bahr el Jebel.

Şeful poliţiei este fără doar şi poate englez, dar un englez de o specie destul de rară. Este un Hercule cu grumaz de taur care nu prea face exces de politeţe, aş putea spune chiar că ne primeşte destul de prost. Primirea aceasta este cu totul excepţională, deoarece peste tot am avut relaţiile cele mai bune cu autorităţile britanice.

— Domnilor, ni se adresează el întrerupându-l brusc pe John care-i expunea proiectele noastre. Aici vă aflaţi într-o zonă militară de frontieră a Sudanului. Pe acest teritoriu am răspunderea menţinerii ordinii. Nu vă permit să plecaţi.

— Dar nu vedem cum anume putem tulbura această ordine, dacă însoţim în maşină un funcţionar al maiestăţii sale oare pleacă într-o călătorie de inspecţie în interiorul ţării.

— Funcţionarul acesta ştie prea bine că-i este interzis să ia turişti cu el (ţine cu orice preţ să ne considere turişti). Nu puteţi să plecaţi cu el în vest. Aici nu-i California (şi întorcându-se spre Jean şi spre mine) şi nici Coasta de Azur. Autorităţile din Khartoum v-au dat autorizaţia să traversaţi Sudanul urmând cursul Nilului. Şi asta-i prea mult, însă fiindcă aşa a hotărât Khartoum-ul mă supun. În ceea ce priveşte plecarea dumneavoastră în vest, refuz. E limpede? Gata, am terminat.

Comisarul de poliţie nu glumeşte, când e vorba de respectarea regulamentului. Primirea aceasta neobişnuită ne lasă buimaci. Ne retragem cu coada între picioare hotărâţi să ne luăm revanşa cu vârf şi îndesat asupra acestui personaj neînduplecat.

Prilejul nu se lasă aşteptat.

A doua zi suntem invitaţi la o serată la Clubul societăţilor de radio din Juba. Aici îl întâlnim – întâlnire cum nu se poate mai nimerită – pe Sir Andrew W… guvernatorul Provinciei Ecuatonale, care ne făgăduieşte cu cea mai graţioasă bunăvoinţă biletele de liberă trecere necesare.

Ne ducem astfel să vizităm ţinutul abukailor, vizită care ne va lăsa o amintire amară pentru un motiv cu totul străin de abukai. Am avut neglijenţa să ne aventurăm în această excursie fără a lua cu noi cortul-apărătoare de ţânţari. În taberele Departamentului de poduri şi şosele, unde am sperat să petrecem nopţi liniştite, nu putem închide ochii toată noaptea; ţânţarii ne devorează literalmente. E un adevărat coşmar. În timp ce noi ne perpelim astfel, amicul nostru, inginerul, sforăie de parcă

s-ar afla într-un loc răcoros. Este de neîndurat. În timpul zilei nu suntem buni de nimic: dormităm în fundul camionetei, ceea ce nu constituie o condiţie prea propice pentru a observa locurile prin care trecem. Singura noastră consolare este gândul că nu mai trebuie să ne temem de musca-ţeţe, această insectă înspăimântătoare, care se pare că nu trăieşte în sudul Sudanului. Cel puţin aşa ne spune inginerul ca să ne consoleze. În orice caz, ne mai rămâne perfida malarie care face să planeze asupra noastră o ameninţare permanentă.

La întoarcere s-a produs minunea. Piesele de schimb pentru caiacul avariat în cascadele Kagerei au sosit de la Paris şi ne aşteaptă la vamă.

Se porneşte pe dată o zarvă în lege. Ambarcaţia demontată este scoasă din husa ei de pânză, aşezată piesă cu piesă pe peluză, iar Jean, mare meşter în materie de caiace, purcede la lucru.

O singură nenorocire: una din piesele de lemn trimise de la Paris este pentru partea dreaptă, iar nouă ne trebuie pentru partea stângă. Dăm fuga la atelierul Departamentului de poduri şi şosele care acceptă să ne confecţioneze această piesă în cursul zilei. Vom fi salvaţi, dar vom întârzia plecarea cu douăzeci şi patru de ore.

Noi întâlniri cu crocodili şi cu hipopotami

A doua zi, la 30 ianuarie, pregătirile de drum sunt gata. Plini de bucurie transportăm la debarcader cele trei caiace ale noastre care au fost renovate. John arborează pentru prima oară fanionul lui mare de mătase de la Clubul exploratorilor din Los Angeles, pe care este brodată în verde şi roşu „Santa Maria” a lui Cristofor Columb. Fanionul i-a fost oferit solemn la plecarea sa din acest oraş de către preşedintele asociaţiei sale şi John este foarte mândru de el. Nevrând să rămânem mai prejos scoatem şi noi la iveală, Jean şi cu mine, fanioanele tricolore ale

Touring-Clubului Franţei.

Prietenii noştri au venit în număr mare să ne însoţească până la mal. În rândul din faţă stă o lorenă, căsătorită cu un englez, singura făptură de naţionalitate franceză din Juba. În afară de arările lor înduioşătoare de drum bun, toţi ne-au adus daruri utile şi anume alimente. Caiacele noastre sunt încărcate până la refuz cu banane, portocale şi pamplemuse[34], ciocolată şi prăjituri de casă.

Înarmaţi cu acest mic stoc de alimente vom putea suprima timp de câteva zile halta de la prânz, care durează întotdeauna mult, şi astfel să recuperăm timpul pierdut. Într-adevăr, la prânz avem nevoie de două ore în cap pentru a ne regrupa (căci înaintăm cele mai adeseori împrăştiaţi), a ne instala, a desface sacii, a prepara prânzul cald, a mânca, a spăla gamelele şi a împacheta totul la loc.

Cu un prânz simplu alcătuit din biscuiţi, ciocolată şi fructe, rămânem în caiacele noastre economisind un timp preţios. Revanşa ne-o luăm seara la cină.

Suntem în întârziere cu o lună şi mai bine faţă de programul pe care ni l-am întocmit la plecare. Ne obsedează cei 4 780 km ce ne mai rămân de străbătut, cât şi numărul mic de luni care ne despart de vara sahariană; trebuie să traversăm deşertul Nubiei înainte de luna iulie, dacă nu vrem să cădem pradă căldurii şi vânturilor aducătoare de nisip.

Calculăm: ne aflăm în 30 ianuarie. Aşadar, ne rămân mai puţin de şase luni pentru a parcurge cei 4 780 km. Ne revine în medie de făcut 30 km pe zi, pe care îi vom putea efectua doar dacă vom călători într-un ritm susţinut. Nu suntem nişte motoare cu reacţie şi maşinile noastre obosesc repede.

Dincolo de Juba, Nilul îşi lărgeşte albia. Descrie

---

34 O varietate de portocale de dimensiuni mari, cu coaja groasă, originara din India. - N.T.

curbe mari şi apele lui puţin adânci scot la iveală numeroase limbi de nisip pe care crocodilii se grămădesc cu zecile. Datorită unei denivelări destul de accentuate curentul este bun, circa 7 km pe oră. Dar acest lucru nu va dura decât câteva zile, căci peste puţin timp Nilul va curge leneş pe o distanţă de peste 2000 km prin vastul şes sudanez.

Plecarea noastră de la Juba pare să ne prevestească reuşită: curentul este repede şi nu suflă vântul. Facem astfel 50 – 60 km pe zi. Căutăm să nu pierdem prea mult timp pe drum. Reducem cât mai mult cu putinţă popasurile şi ne oprim la căderea nopţii. Malurile sunt bine degajate şi găsim cu uşurinţă plaje pe care ne instalăm cortul. Seara, umerii, pumnii şi articulaţiile degetelor ne dor. Suntem frânţi de oboseală şi adormim buştean. Nopţile sunt calme, deoarece pe malurile fluviului staţionează în mai multe locuri pescari sau păstori, ceea ce determină reducerea considerabilă a animalelor mari de pradă care vin să se adape la fluviu.

În schimb, hipopotamii continuă să fie foarte numeroşi, iar crocodilii mişună. Venind cu viteză mare, ni se întâmplă adesea să surprindem pe la meandrele fluviului crocodili îngrămădiţi pe limbile de nisip, dar, ca de obicei, monştrii nu se arată agresivi şi dispar prudenţi în adâncul apelor. Evităm apropierea malurilor, când acestea nu sunt prea înalte, căci se întâmplă să întâlnim crocodili care se încălzesc la soare. Când trecem pe lângă ei îi vedem cum se aruncă în apă de sus ca nişte buzdugane şi nu ţinem de loc să se prăvălească peste capetele noastre.

La puţină vreme după ce am părăsit Juba, un crocodil mi-a jucat o festă pe care o voi ţine minte mult timp.

Trec liniştit pe lângă o limbă de nisip răzuind fundul albiei cu padelele mele, când o izbitură teribilă îmi zguduie

caiacul. Şocul este atât de violent, încât mă simt proiectat în aer şi sunt pe

E

Îmătate smuls din ambarcaţia mea. Aceasta, pierzându-şi echilirul, se apleacă în chip primejdios pe o parte şi înghite o cantitate frumuşică de apă. Buimăcit cu totul de această izbitură neaşteptată mă străduiesc să îndrept ambarcaţia, când o altă izbitură tot atât de violentă mă împinge în partea cealaltă. Caiacul îşi revine într-o clipită în poziţia normală şi eu izbutesc să-mi recapăt echilibrul. După câteva clipe este iarăşi linişte. Îmi rotesc privirea în jur: nu se zăreşte nicio vietate. Suprafaţa apei este calmă, nimic nu-i tulbură oglinda. Îmi trag caiacul pe nisip, îl examinez, pielea cu care este căptuşit este intactă. A rezistat admirabil loviturii.

Singura explicaţie plauzibilă este că ambarcaţia s-a poticnit de un crocodil care stătea lungit pe fundul apei. Era fără doar şi poate un animal tânăr, fiindcă unul adult (având o lungime de 5 – 6 m) dintr-o singură lovitură de coadă ar fi azvârlit caiacul în aer şi Dumnezeu ştie ce s-ar fi ales de ocupantul lui. E mai bine să nu mă gândesc, nici măcar retrospectiv.

În orice caz, situaţia este foarte supărătoare. Acuma trebuie să ne ţinem departe nu numai de maluri, unde riscăm să ne pice crocodilii în cap, ci şi de limbile de nisip, unde tot aceste animale scufundate în apă pot să ne facă praf.

Mai târziu vom mai avea de tras asemenea spaime care, din fericire, se vor sfârşi toate mai mult cu frica decât cu vreun accident, noi fiind astfel obiectul amuzamentului tinerilor crocodili.

Regiunea nu e câtuşi de puţin liniştită; ne dau de furcă şi hipopotamii.

Cum am arătat într-un capitol anterior, cursul Nilului

este foarte capricios făcând numeroase meandre. Apele sale sunt puţin adânci lăsând descoperite limbi lungi de nisip. Curentul fiind repede ne ivim pe neaşteptate ca nişte diavoli la meandrele pe care le descrie fluviul, astfel că hipopotamii nu au timp să se ferească din calea noastră.

Către seara aceleiaşi zile pătrundem într-un culoar plin de insule şi limbi de nisip care formează la rându-le alte şenale. Se lasă noaptea şi vizibilitatea noastră este mult redusă. Fiind zoriţi să ajungem la un post indicat pe hărţile noastre şi mereu încrezători în steaua noastră norocoasă gonim cu toată viteza. La o cotitură a fluviului dăm buzna într-o turmă de hipopotami instalaţi în mijlocul trecerii. Animalele au văzut, în acelaşi timp cu noi, pericolul. Se ridică cu trupurile lor mătăhăloase şi ne înfruntă mârâind furioase. Oricât am fi de obişnuiţi cu priveliştea hipopotamilor ne trec fiori prin tot trupul. Aceste rituri imense, înarmate cu incisivi îndoiţi ca nişte colţi, ridicate în aer, n-au darul să ne liniştească prea mult.

Frânăm cât de tare putem cu padela. Ce să facem? N-avem încotro. În dreapta noastră se înalţă zidul papirusurilor care fac acostarea aproape imposibilă; la stânga este o insulă apărată de un alt zid de papirusuri, iar în mijloc hipopotamii. Lucrul cel mai bun ce-l avem de făcut este să încercăm să ne strecurăm cu băgare de seamă presându-i spre margini. De altfel, nici nu mai avem timpul să facem cale întoarsă. Suntem împinşi de curent şi fiecare secundă ne apropie de turmă.

John înaintează în frunte şi noi îi urmărim neliniştiţi mişcările. O ceată de hipopotami se ridică în faţa lui ameninţători cu boturile căscate, stârnind valuri care-i zgâlţâie primejdios caiacul. John îşi continuă înaintarea cu lovituri mici de padelă atingând uşor în treacăt malul. Fiarele se ridică tot mai ameninţătoare. Au de gând să se năpustească spre mica ambarcaţie care le-a tulburat

singurătatea? În acest caz s-a sfârşit cu el. John îşi continuă impasibil înaintarea mânuindu-şi padela cu prudenţă, abia atingând apa pentru a păstra direcţia cea bună. Îl admir. Hipopotamii sunt cuprinşi de o mare agitaţie. Îşi afundă şi-şi scot boturile din apă suflând ca nişte diavoli şi împroşcându-se reciproc, dar nu se urnesc din loc. Avem impresia că ar fi de ajuns un singur gest imprudent al lui John pentru ca să se repeadă la el, dar nu o fac. John, care acum este pe cale să-i depăşească îşi iuţeşte viteza şi trece. Îl vedem depărtându-se repede şi dispărând peste puţin.

Este rândul lui Jean acum. Jean a profitat de manevra lui John pentru a înainta în partea cealaltă de-a lungul insulei, unde îl întâmpină o altă ceată de hipopotami. Are însă unul din cele mai afurisite ghinioane. Caiacul lui răzuie o limbă de pământ şi eşuează pe ea. Ceata de hipopotami se află la vreo zece metri în dreapta lui. Îl aud pe Jean înjurând ca un apucat. Coboară repede din caiac, îl trage, îl degajează, sare apoi înăuntru şi începe să vâslească cu mişcări viguroase răzuind fundul, mai mai să-şi răsucească penele padelelor. Toate aceste manevre le face sub nasul hipopotamilor furioşi care dau un concert de mârâituri înfiorătoare. Iată-mă ajuns şi pe mine la vreo zece metri în spatele lui Jean. Sunt leoarcă de sudoare. Oare ceata, după ce a fost astfel provocată, nu-şi va revărsa răzbunarea pe mine? Mă rog lui Dumnezeu, la fecioara Maria şi la toţi sfinţii să mă cruţe într-o împrejurare atât de îngrozitoare şi, ţinâind padelele în palmele-mi crispate, înaintez pe cât îmi este cu putinţă, menţinându-mă la o distanţă egală de limba de nisip şi de hipopotami, ceea ce nu-i lucru uşor.

Bietele animale sunt cel puţin tot atât de speriate ca şi noi, căci deşi manifestă toate semnele unei intense agitaţii nu ne atacă. Ar fi desigur suficient să se repeadă la

noi un singur bătrân burzuluit de-al lor pentru ca excursia noastră pe Nil să ia sfârşit. Cu ajutorul cerului scăpăm însă şi de astă dată mai mult cu spaima decât cu vreun accident.

După ce insulele au dispărut, Nilul îşi lărgeşte iarăşi cursul, ceea ce ne îngăduie să punem o distanţă apreciabilă între cele trei caiace şi pahiderme. Vâslim cât ne ţin puterile.

Câteva luminiţe care licăresc în depărtare ne liniştesc: este Mongalla.

Primele întâlniri cu dinka

Cu trei sferturi de secol în urmă, la începutul ocupaţiei britanice, Mongalla era un important centru administrativ în sudul Sudanului. Ulterior, întâietatea i-a revenit Jubei, astfel că Mongalla a rămas doar un simplu sat dinka.

A doua zi, băştinaşii dinka se adună în număr tot mai mare pe malurile fluviului.

Pe cenuşiul şesului, sălaşele lor aruncă pete mici de un galben-auriu. Colibele cu acoperişurile ascuţite, uşoare ca nişte cuiburi de păsări (sunt construite din paie şi par întotdeauna gata să-şi ia zborul când suflă vântul pe şes), sunt noi de tot.

Dinka nu sunt aşezaţi aici de prea mult timp. Ne aflăm într-adevăr în epoca în care păstorii îşi părăsesc *kraal-nhle* (satele lor permanente) din interiorul ţării, unde în această perioadă lipseşte apa şi vin cu cirezile lor de vaci la malurile fluviului.

Dinka şi-au prins pirogile într-o scobitură a malului. Agăţăm şi noi cele trei caiace ale noastre, sărim peste ambarcaţiile grele de lemn care alcătuiesc o punte până la mal şi debarcăm.

Dinka se strâng curioşi într-un grup care creşte repede. îi salutăm:

— *Yibi, Yibi*.
Ei ne răspund în cor:
— *Yabi, Yabi*.
Dialogul continuă:
— *Yinut*.
— *Nut Yi misi Djuok*.
— *Ikal, djuok*.
Acest dialog poate fi tălmăcit astfel:
— Iată-ne, iată-ne.
— Ei bine, iată-vă.
— Suntem noi.
— Sunteţi voi. Să vă ocrotească cerul I
— Şi pe voi la fel.

Se pare că există vreo treizeci de formule de salut de acest fel care sunt folosite înainte de a atinge orice alt subiect de conversaţie cu dinka. Misionarii pe care i-am întâlnit pe fluviu ne-au învăţat câteva din ele.

— Cu formulele acestea vă veţi descurca întotdeauna, ne-au spus. Mai cu seamă să nu uitaţi să spuneţi: *Yibi*, *Yinut* şi să aşteptaţi să vi se răspundă. Dinka sunt oameni ceremonioşi.

Ne străduim să ne îmbogăţim vocabularul cu prilejul întâlnirilor întâmplătoare şi să ne îmbunătăţim accentul (ah I accentul acesta al niloţilor!), dar suntem nevoiţi să schimbăm formulele cu fiecare trib nou întâlnit, fapt ce nu are darul să simplifice lucrurile. Întâlnim mai întâi negri dinka, apoi pe nueri. Mai târziu vom da de şilluci. Aceste trei grupuri diferite de niloţi, care se succed începând de la Juba până la paralela a 12-a nordică, sunt departe de a vorbi aceiaşi limbă. Se întâmplă uneori să încurcăm saluturile, dar contrar celor istorisite de misionari, flăcăii întâlniţi nu ţin seamă de lucrul acesta, atât sunt de uimiţi văzând trei oameni albi sosind cu asemenea ambarcaţii în ţinutul lor.

Debarcarea noastră constituie o mare atracţie. Dinka se adună în jurul nostru, ca şi cum am fi o atracţie de bâlci. Unii se înalţă în vârful picioarelor, alţii se lasă pe vine întinzându-şi gâturile la dreapta şi la stânga şi cercetându-ne sub toate unghiurile. Unii se aventurează chiar să ne atingă cu băgare de seamă pielea cu vârful degetelor. N-iaş putea spune dacă atitudinea lor trădează respect sau dezgust. Negrilor nu le place de loc pielea noastră albă care le pare decolorată şi palidă ca cea a cadavrelor şi trebuie avut în vedere că am devenit nişte adevăraţi harapi, după cele trei luni petrecute sub fierbintele soare african. Ce-ar fi gândit, dacă ne-ar fi văzut cum arătam pe bulevardele pariziene? Picioarele noastre păroase îi amuză foarte mult. Ei, care au pielea spână, nu-şi pot închipui că poţi avea păr pe corp. Puţin lipseşte ca să se apuce să ne smulgă perii.

Toţi aceşti băştinaşi adunaţi în jurul nostru, bărbaţi şi femei, sunt de o statură puţin comună; au în medie 1, 80 m. O trăsătură caracteristică a tuturor niloţilor este că sunt înalţi şi par cu atât mai înalţi, fiindcă sunt slabi şi au membre uscăţive.

Personal n-am o statură cu care să mă pot lăuda şi în mijlocul acestor uriaşi am mai curând înfăţişarea unui pitic. Vrând să înfirip contactul între ei şi noi, întrucât nu ştim ce atitudine să adoptăm, mă apropii de cel mai înalt dintre ei şi cu un gest al mâinii fac să reiasă deosebirea dintre statura lui şi a mea. Gestul meu stârneşte în rândurile lor o ilaritate nemaipomenită. Cu asta i-am cucerit. Nu ne mai socot făpturi descinse dintr-o altă planetă, ci oameni de-o seamă cu ei, cu care se pot înţelege.

Băştinaşii dinka pe care-i avem în faţă sunt goi, atât femeile cât şi bărbaţii (la drept vorbind, femeile măritate poartă un *cache-sexe* minuscul). Când nu sunt mânjiţi cu

ocru roşu sau cu cenuşă iese în evidenţă pielea lor foarte neagră, de un negru foarte fotogenic care străluceşte în lumina focurilor. Goliciunea lor pune o problemă foarte stânjenitoare pentru operatorul cinematografic, cu atât mai mult cu cât dinka au atributele virile foarte dezvoltate, de care sunt foarte mândri. Nu-i chip să le cerem să-şi pună vreun petic de pânză. Ce va spune pudica Americă! John, foarte încurcat, încearcă cu desperare să-şi salveze prim-planurile, împărţindu-le toate batistele cu carouri pe care le are. Dar e ca şi cum ai cere unor femei drăguţe să-şi voaleze obrazul în faţa aparatului de filmat. Oamenii se simt foarte jigniţi.

Într-o zi, îi întrebăm în prezenţa unui misionar, care ne serveşte de interpret, de ce refuză cu atâta îndărătnicie să-şi acopere părţile intime ale corpului lor.

— Pentru un bărbat este o ruşine să vrea să-şi ascundă virilitatea, ne răspund cu un aer de sfidare lăsându-ne perplecşi.

John nu izbuteşte s-o scoată la capăt cu ei şi nu-i mai rămâne decât o soluţie: să ţină obiectivul aparatului său la o anumită înălţime.

Toţi aceşti diavoli înalţi oare ne privesc fără umbră de răutate sunt cu desăvârşire goi, dar în schimb sunt gătiţi cu atâtea podoabe, încât ar putea stârni invidia unei figurante de music-hol.

Bărbaţii, mai ales, dovedesc în această privinţă o fantezie din cele mai bogate. Cingători din mărgele albe şi roşii înfăşoară mijlocul celor tineri. Pe fondul negru al pielii lor, cingătorile acestea sunt de un efect foarte decorativ.

Bărbaţii însuraţi poartă la braţe şi la picioare o mulţime de brăţări din metal, cercuri din fildeş împodobite cu smocuri de păr de elefant sau cu zorzoane de acelaşi gen. Un număr de cercuri foarte strânse le încing ambele

braţe de la cot până la umăr. Cercurile acestea care le-au fost fixate pe braţe în copilărie şi nu le-au fost scoase niciodată împiedică foarte mult circulaţia sângelui, provocând o umflare vizibilă a braţelor. Dar acest lucru nu pare să-i stânjenească de loc.

Unii bărbaţi îşi rad capul chilug, apoi şi-l freacă cu cenuşă sau cu baligă de vacă. Alţii nu-şi rad decât tâmplele păstrându-şi în creştet părul lânos pe care-l vopsesc cu ocru roşu. Şi-l ung apoi cu unt rânced sau cu untura animală. Acest gen de coafură nu emană o mireasmă din cele mai suave, dar trebuie să te deprinzi cu ea şi vă asigur că te deprinzi repede. De altfel, toate aceste mirosuri se volatilizează sub răsuflarea largă a câmpiei sudaneze.

Craniile, rase sau nu, sunt întotdeauna bogat împodobite. Unii dinka îşi înfăşoară capul la nivelul frunţii cu mai multe şiraguri de mărgele de sticlă; alţii îşi gătesc frizura cu o cască din pene multicolore. Cei mai mulţi dintre ei au deasupra arcadelor sprâncenelor o serie de tumefieri mari cărnoase de aspect bizar. Se pare că operaţia acestui tatuaj în relief este extrem de dureroasă şi se execută întotdeauna de un „vraci” cu experienţă. Acesta crestează mai întâi carnea urmând linia desenului ales, care variază foarte mult după triburi şi clase sociale. Desenul poate fi o linie continuă, poate fi alcătuit dintr-o serie de puncte sau de trăsături paralele. Vraciul introduce apoi o substanţă iritantă extrasă din ierburi care tumefiază oamea provocând formarea unor perniţe sau a unor proeminenţe cărnoase, uneori foarte pronunţate. Sunt nişte veritabile tumori artificiale. Ni s-a spus că „vracii” se pricep să controleze şi să dirijeze dezvoltarea tumorii, dar nimeni n-a putut descoperi încă procedeul pe care-l folosesc, deoarece ei păstrează taina cu stricteţe.

Femeile dinka sunt mult mai puţin cochete decât bărbaţii. Fetele tinere poartă la gât şiraguri de mărgele

albe şi roşii care le cad în şuvoaie între sâni. Este o modă vestimentară încântătoare.

Un popor de păstori

Civilizaţia Dinka este tipul specific de civilizaţie păstorească. Aceşti negri trăiesc în mijlocul cirezilor lor de vaci (slabe) şi, ca toţi păstorii din valea Nilului, au un adevărat cult pentru vitele lor.

Vaca era un animal sacru în Egiptul antic şi a rămas ca atare până în zilele noastre pentru niloţi. După cum spun dinka, „ea este carnea şi sângele lor”.

O femeie dinka îşi spală vasele şi uneltele de bucătărie cu urină de vacă. După spusele ei nu le spală, ci oficiază ritualul purificării. Îşi purifică la fel şi copilul spălându-l cu urină de vacă. La puţin timp după naştere îşi întinde nou-născutul sub jetul urinei unei vaci, aşa cum se procedează la botezul unui prunc creştin. Rănile sunt dezinfectate de regulă în acelaşi fel.

Dacă într-o zi misiuni sanitare în trecere pe aici vor încerca să combată aceste practici puţin igienice vor avea de furcă, ele fiind expresia însăşi a unei religii înrădăcinate în inimile păstorilor.

Wattuşii, o altă populaţie de păstori pe care am întâlnit-o în munţii din Ruanda-Urundi, la izvoarele Nilului, au o zicală care rezumă bine situaţia: „Numai regele se află mai presus de vacă”.

Dinka, populaţie care n-are rege, poartă acelaşi respect animalului ce-i ajută să nu moară de foame. Bărbaţii poartă numele taurului lor preferat, femeile pe acela al junincii lor celei mai frumoase, iar vocabularul lor, atât de sărac în numeroase alte domenii, este de o bogăţie nemaipomenită în tot ceea ce se referă la vacă.

Vacile nu sunt ucise pentru mâncare. Dinka se hrănesc cu laptele lor, la nevoie cu sângele lor, făcându-le să sângereze. În împrejurări festive, la o nuntă bunăoară,

se sacrifică vaci în oadrul unui ceremonial lung şi complicat în cursul căruia vacile sunt copleşite cu onoruri şi înconjurate cu mult respect. Negrii clinica acceptă doar în aceste împrejurări să consume carnea animalului lor sacru care le va dărui putere şi virtute, dar o fac cu inima grea, de parcă şi-ar cere scuze. În timp ce-şi mestecă biftecul vor face următoarea reflecţie: „Pântecul meu este mulţumit, dar inima şi ochii îmi sunt trişti”.

Se cunosc cazuri în perioade de foamete, când dinka au preferat să moară în mijlocul cirezilor lor decât să se atingă de vreun animal.

Aceştia-s amicii noştri dinka, atât de înduioşători cu cultul lor vechi ca lumea, întotdeauna corecţi şi binevoitori cu noi.

Şi totuşi, ce gândesc la drept vorbind despre noi aceşti uriaşi goi de pe cursul superior al Nilului? într-o zi, aflându-ne în tovărăşia unor misionari (bunii noştri interpreţi, ca de obicei), profităm pentru a le pune întrebarea care ne frământă.

— Ei spun că sunteţi nişte nebuni, ne tălmăcesc preoţii. Nu cred că sunteţi oameni albi. Când văd trecând albi (ne aflăm într-o regiune pe unde trec uneori) aceştia sunt întotdeauna în maşini mari care fac mult zgomot şi umblă singure. Pe voi însă v-au zărit venind în nişte luntre mititele, vâslind din greu, transpirând ca nişte ocnaşi de pe galere şi înaintând cu viteza unei broaşte-ţestoase. Nu mai ştiu ce să creadă. Ei spun că nu sunteţi mare lucru sub soare, dar că vă primesc bucuros în mijlocul lor fiindcă nu se tem de voi.

Iată avantajul de a călători cu caiacul prin Africa.

O NUNTĂ LA NUERI

În inima mlaştinilor sudd

La 3 februarie dimineaţa sosim vâslind de zor la Bor, de unde încep să se întindă mlaştinile Sudd.

În trei zile şi jumătate am străbătut distanţa de 160 km oare separă această localitate de Juba. Viteza medie cu care înaintăm este excelentă: 45 km pe zi. Este viteza cea mai (bună pe care am înregistrat-o de la plecarea noastră. Curenţii şi vânturile ne-au fost prielnici. Popasul pe care liam făcut la Juba şi pe care prietenii noştri englezi s-au străduit să-i facă plăcut ne-a fost de mare folos. Muşchii noştri sunt acum bine antrenaţi, în stare să facă un efort prelungit. Constatarea aceasta ne face optimişti în privinţa reuşitei călătoriei noastre.

Bor este un simplu post administrativ. Aici se află un comisar de district englez şi soldaţi sudanezi încazarmaţi: creierul şi braţul care execută. Făcând abstracţie de aceasta, Bor este de fapt un sat dinka mare, care în anotimpul creşterii apelor este aproape în întregime cuprins de inundaţie. În limba dinka *bor* înseamnă inundaţie.

Ajunşi la Bor, cea dintâi grijă a noastră este să ne înfăţişăm la D.C. (*District Commissioner*), unicul european de pe aceste meleaguri.

D.C.-ul locuieşte într-o vilă mare şi frumoasă înconjurată de un parc plin de păsări cu pene multicolore. În fund se zăreşte o piscină mică la umbra unor arbori Plumeria.

Pe terasa superioară a locuinţei sale, comisarul districtual şi-a construit o imensă colibă cu ferestrele acoperite de plase metalice, unde-şi petrece cea mai mare parte a timpului. Nefericitul zace scuturat de friguri şi istovit de dizenterie. În pofida păsărilor şi a florilor sale, Bor, care este înconjurat din toate părţile de mlaştini, constituie unul din locurile cele mai nesănătoase din Africa; este un adevărat penitenciar.

— *Plumeria*, un arbore care seamănă cu leandrul. – *N.T.*

Comisarul districtual se târăşte până la parterul vilei sale pentru a ne primi. Cu obrajii scofâlciţi, cu pielea feţei galbenă ca ceara, cu ochii strălucitori de febră are înfăţişarea unui om foarte bolnav. Ne lămureşte că şase luni de trai la Bor au reuşit să-i aducă în halul în care-l vedem.

Ceea ce ne spune nu este prea încurajator. Se interesează mult de călătoria noastră, dar se miră că mai suntem încă în viaţă. Înclină să-şi închipuie că toţi oamenii sunt ca şi el în pragul morţii. Ne informează că pe fluviu au loc frecvent accidente.

Chiar în urmă cu o zi o pirogă a fost strivită de un hipopotam la câţiva kilometri în amonte de Bor, într-un loc prin care tocmai am trecut azi de dimineaţă. Fiara, pesemne înfuriată de nişte vânători neîndemânateci, s-a repezit la ambarcaţia care tocmai trecea pe acolo. Era o pirogă lungă de zece metri scobită într-un trunchi de copac. A fost zdrobită dintr-o singură mişcare a botului şi laolaltă cu ea au fost striviţi doi dinka. Alţi trei ocupanţi ai ambarcaţiei s-au înecat. Unul singur a izbutit să scape de furia animalului şi să ajungă până la mal.

Povestea aceasta ne pune pe gânduri. Ne întrebam adesea de ce hipopotamii inspirau o asemenea spaimă băştinaşilor. Teama lor ne făcea să râdem. Bunele animale ne păreau atât de puţin primejdioase, cel mult oarecum sperioase. Acuma ne dăm seama că e bine să te ţii cât mai departe de ele. Trebuie să fii un ageamiu ca noi ca să treci pe sub nasul lor şi să le sfidezi cu atâta inconştienţă.

După ce ne-a răcit astfel elanul, comisarul districtual încearcă să ne facă să renunţăm de bunăvoie la străbaterea cu caiacele a mlaştinilor Sudd. El ne explică îndelung ce reprezintă aceste întinderi mlăştinoase, despre care Gordon spunea că „erau în stare să vindece un om de ambiţie”. Pe lângă mlaştinile ce se întind înaintea noastră,

cele de la lacul Kioga pe care le-am străbătut foarte anevoios par nişte băltoace de pe uliţa satului.

Sudd în arabă înseamnă „dop” şi se pronunţă *Seudd*. Ele sunt într-adevăr un dop al Nilului, un dop care din cea mai adâncă antichitate împiedică trecerea călătorilor ce vin dinspre nord.

Comisarul districtual, foarte documentat în acest domeniu, ne aminteşte povestea celor doi centurioni trimişi de împăratul Nero ca să caute legendarele izvoare ale Nilului. Având sprijinul regelui Nubiei, ofiţerii romani izbutiră să înainteze foarte departe spre sud. Ajunseră într-o bună zi la nişte mlaştini întinse ai căror locuitori „nu le cunoşteau şi nici nu credeau să le cunoască vreodată capătul. Mlaştinile erau atât de mocirloase şi întreţesute cu ierburi, încât nu puteau fi străbătute nici măcar cu barca”. Cei doi exploratori se împiedicaseră de mlaştinile Sudd.

Sudd se întind pe aproximativ 500 km de la nord la sud şi pe 800 km în partea lor cea mai largă de la est la vest. Suprafaţa lor este apreciată în medie la 60.000 km², cam cât are lacul Victoria, sau de două ori suprafaţa Belgiei. împreună cu prelungirea lor spre vest (Bahr el Ghazal) alcătuiesc probabil cele mai întinse mlaştini din lume. Se lărgesc sau se îngustează în funcţie de variaţiile de debit ale Nilului, care depind, la rândul lor, de ploile ecuatoriale. Când apa este mică, o parte a regiunilor inundate se transformă într-o imensă mocirlă care este şi mai anevoios de străbătut.

Şesul sudanez al cărui relief este excesiv de neted explică de ce s-au format mlaştinile Sudd. Pe un platou a cărui pantă generală nu atinge niciun metru pe o întindere de sute de kilometri, apele Nilului nu găsesc o scurgere. Ele se răspândesc, se împrăştie fără să întâlnească obstacole formând un labirint nemaipomenit de braţe, de

şenale şi de lagune.

Se presupune că Nilul pierde în mlaştinile Sudd trei sferturi din apa sa[35].

Poţi străbate sute de kilometri fără să întâlneşti vreo moviliţă care ar putea servi drept punct de reper. Chiar şi arborii sunt rari, cu excepţia tufişelor de ambacia, al căror lemn spongios serveşte la confecţionarea plutelor pentru vânarea hipopotamilor.

În mediul acesta jilav şi cald, papirusul, trestia *şi* tot felul de plante acvatice se dezvoltă în schimb cu o vigoare extraordinară, ceea ce sfârşeşte prin a imprima ţinutului fizionomia lui cu totul aparte.

Sub presiunea creşterii apelor, pachete întregi de vegetaţie se desprind de maluri. Sporite cu resturi de tot soiul care nu încetează să vină din amunte, împinse de vântul care suflă aproape fără încetare pe acest şes imens cu relief neaccidentat, insulele plutitoare înaintează domol în curent, umplând şi barând şenalurile şi modificând într-una fizionomia fluviului.

Pentru o barcă este primejdios să se împotmolească printre aceste mase vegetale în mişcare care o pot strivi întocmai cum ar face-o gheţurile polare.

Îngrămădirile de vegetaţie putrezesc şi se îndeasă încetul cu încetul, formând un fel de turbă compactă care sfârşeşte prin a alcătui un pod continuu sub care se scurg apele fluviului. Apoi, sub presiunea elementelor totul

---

35 Există un proiect de asanare a mlaştinilor Sudd. Ar fi de ajuns să se sape o cale de scurgere a apei traversînd direct şesul de la nord de Bor pînă la lacul No şi canalizînd apele Nilului. Acest proiect se numeşte Jonglei Scheme, Jonglei fiind localitatea de la care ar porni canalul. Se pare că studiile acestui proiect sînt destul de avansate, dar este cu neputinţă de precizat cînd va fi realizată schema Jonglei, deoarece ar fi necesară o sumă de vreo sută de miliarde de franci vechi pentru a săpa în centrul Africii un canal lung de 300 km şi destul de larg şi de adînc pentru a drena apele Nilului. - N.A.

plesneşte şi peste puţin se formează mai încolo o nouă barieră din sfărâmăturile celei precedente. Astfel, Sudd îşi schimbă continuu aspectul.

— Vă închipuiţi, ne spune comisarul districtual, dacă ambarcaţiile voastre mititele, pierdute într-un ocean de verdeaţă înaltă de 4 – 5 m, s-ar putea descurca într-un asemenea labirint?

El ne istoriseşte că aici i s-a întâmplat în 1880 o aventură groaznică italianului Gessi, guvernatorul regiunii Bahr el Ghazal.

Chemat la Khartoum de către guvernatorul general pentru a da raportul asupra revoltei unor negri arabi, pe care o înăbuşise cu un an în urmă, Gessi se îmbarcă în zori pe o corabie luând la bord numeroşi soldaţi, toţi însoţiţi de rudele lor. Corabia avea rezerve de alimente pentru trei săptămâni.

După cincisprezece zile nu făcuse nici 100 km. În patru rânduri fusese blocată de nişte dopuri de vegetaţie pe care oamenii aflaţi la bord au fost nevoiţi să le înlăture. După ce înaintau vreo zece kilometri dădeau de o nouă barieră.

Peste puţin foamea începu să-şi arate colţii, soldaţii fiind nevoiţi să-şi completeze raţiile reduse cu plante acvatice. Mâncau flori de lotus care i-au îmbolnăvit rău. Corabia plecase la 25 septembrie, iar la 12 decembrie continua să se bălăcească printre papirusuri. Se sfârşise şi combustibilul. Situaţia devenise îngrozitoare.

Cei de la Khartoum începuseră să se neliniştească. Era şi de ce! Guvernatorul general ordonă să se trimită o corabie în ajutor, care nu mai găsi decât trei sau patru supravieţuitori, printre care însuşi Gessi. Erau nişte adevăraţi naufragiaţi de pe „Meduza”[36], pierduţi în oceanul

36 Referire la vasul „Meduza“ care a naufragiat în 1816 lîngă coasta occidentală a Africii. Acest naufragiu a inspirat vestita compoziţie a

de vegetaţie de pe Bahr el Ghazal şi din mlaştinile Sudd.

Abia în 1900, ne istoriseşte comisarul districtual în continuare, un ofiţer englez, maiorul Malcolm Peake, al cărui nume merită să rămână posterităţii, a stabilit o comunicaţie aproape sigură prin

Sudd, fără a izbuti totuşi să repereze adevăratul curs al Nilului. Maiorul Peake avea la dispoziţia sa o adevărată armată de negri care au fost nevoiţi să taie cu macetele rând pe rând nouăsprezece bariere compacte de vegetaţie. Unele din aceste bariere aveau o lungime de mai mulţi kilometri. Altele erau atât de groase şi dese (unele dintre acestea au fost măsurate constatându-se o grosime de şapte metri), încât a fost nevoie să fie. aruncate în aer cu dinamita. Maiorului i-au trebuit doi ani pentru a sfârşi această muncă herculeană.

Ultima dramă petrecută în Sudd a avut loc în 1936, la o epocă în care reţeaua braţelor Nilului care brăzdează mlaştinile era încă slab cunoscută.

În drum spre Juba, un vapor a pătruns într-un canal care sfârşea într-un impas. A înaintat cale de 30 km \>mă când căpitanul şi-a dat seama de eroarea sa, dar era prea târziu. Vaporul fusese imobilizat din toate părţile de vegetaţia plutitoare. Când au sosit ajutoarele, cei 23 de oameni aflaţi la bordul vasului muriseră de foame.

În faţa unor asemenea argumente ne vine greu să stăruim. Renunţăm să traversăm cu caiacele partea cea mai primejdioasă a mlaştinilor (adică până la lacul No), reprezentând un traseu de circa 400 km. Acesta va fi ultimul traseu pe care-l vom străbate altfel decât cu caiacele pe Nil.

Comisarul districtual ne informează că un vapor poştal „Redjaf” este aşteptat să sosească peste câteva zile şi că, mulţumită autorizaţiei sale binevoitoare, ne vom

---

pictorului francez Gericault Pluta Meduzei. - N.T.

putea îmbarca pe el.

În aşteptarea lui ne pune la dispoziţie casa de oaspeţi care este prevăzută, din fericire, cu două cuşti mari din plasă metalică instalate în aer liber pe o mică proeminenţă situată pe malul fluviului. Aici ne vom petrece nopţile aşteptând să sosească vaporul „Redjaf".

Timp de opt zile, şeful adjunct al districtului Bor, un sudanez din nord, vine să ne anunţe cu regularitate sosirea iminentă a vaporului poştal. Ne pregătim cu înfrigurare, încheindu-ne sacii şi scoţând caiacele din adăposturile lor, dar vaporul tot nu soseşte. Să se fi rătăcit oare prin mlaştină? Sudanezul ne liniştеşte. „Redjaf" nu-i grăbit şi-şi vede agale de drum.

În timpul acesta, John face un nou acces de malarie.

Arşiţa devine înăbuşitoare. Totul este putrezit şi viciat din pricina umidităţii. Atmosfera încărcată de miasme este aproape irespirabilă. Doar păsările par să se simtă la largul lor în clima aceasta care te îmbolnăveşte, una din cele mai ostile de pe glob.

11 deplângem sincer pe comisarul districtual care este osândit să trăiască aidoma unui deţinut în asemenea locuri.

Într-o zi, totuşi, se arată un fum în depărtare anunţând sosirea vasului „Redjaf". Ne năpustim spre locul unde ne sunt depozitate bagajele pe care le trimitem numaidecât spre mal. Comisarul districtual în semn de adio (de 48 de ore este ţintuit la pat) ne-a trimis prin grădinarul său legume luate dintr-o grădină de zarzavat pe care o întreţine cu mari cheltuieli, folosind pompe mecanice într-un loc mai ridicat de pe mal.

Mai trece o zi întreagă până când „Redjaf" ancorează la debarcaderul din Bor. îl crezusem deja pierdut, când iată-l că-şi face apariţia la căderea nopţii scuipându-şi tot fumul pe coş. Este un vas ciudat cu două punţi, apărat în

întregime cu plase metalice împotriva ţânţarilor. De bordul lui drept sunt lipite câteva şalande încărcate cu pasageri negri şi cu mărfuri. Întregul ansamblu este încins masiv cu fier.

Suntem primiţi cu mare pompă de către căpitan şi ne instalăm fiecare în câte o cabină mică. Ne începem călătoria prin mlaştinile Sudd.

Apa este la nivelul ei cel mai scăzut – este ultima cursă pe care o face „Redjaf" în acest anotimp – fapt ce nu are dăruil să înlesnească navigaţia.

Vaporul masiv înaintează tot timpul în zigzag, de la un mal la altul, pentru a evita bancurile de nămol pe care le întâlneşte la fiecare pas şi în care riscă să se împotmolească în orice clipă.

Lăsându-se antrenat de viteza sa dă câteodată buzna în mijlocul vegetaţiei şi atunci de pe puntea superioară, unde ne aflăm, ne amuzăm să apucăm papirusurile şi trestiile ou amândouă mâinile. Crocodili surprinşi de aceste apariţii neaşteptate se afundă pe dată în vegetaţia deasă legănându-şi coada.

Pilotul arab, foarte aferat, ţinând în mâini o porta-voce pentru a domina zarva de la bord, dă ordine în toate sensurile iar marinarii negri aleargă de-a lungul parapetelor pentru a i le îndeplini. Maşinile trepidează din toate mădularele, iar roata cu zbaturi din spate îşi accelerează viteza. Vaporul se degajează cu un puternic foşnet al vegetaţiei înlăturate, regăsind apa liberă. După câteva clipe scena se repetă. Auzim cum roata cu zbaturi răzuieşte zgomotos fundul. Răsună un ordin rostit cu glas aspru de pilot. Mers înapoi! răsună trosnet de papirusuri şi trestii strivite şi vaporul ca beat, vibrând şi trepidând furios, îşi zoreşte înaintarea. Înţelegem acum de ce „Redjaf" este atât de solid ferecat cu fier. Dacă nu s-ar fi luat această măsură de precauţie, carcasa lui n-ar fi ţinut

prea mult. Echipajul este în permanenţă cu ochii în patru.

De pe dunetă, unde ne petrecem cea mai mare parte a timpului, priveliştea este de o monotonie îngrozitoare. Întinderi vaste de papirus, trestie şi *umsuff* îmbracă şesul sudanez cât vezi cu ochii. Mici pete lăptoase indică pe alocuri ochiurile de apă liberă. Din când în când o cireadă de bivoli sau o turmă de elefanţi, abia vizibili în mijlocul acestei vegetaţii, rup monotonia dezolantă a apelor.

Noaptea, sumbrul zid vegetal se desfăşoară domol prin faţa noastră ca o umbră nesfârşită. În lumina lunii, tulpinile cu trei laturi ale papirusurilor aruncă sclipiri fugare. Nenumărate insecte fosforescente zboară în toate părţile brăzdând bezna cu luciri pale.

Vibraţia monotonă a maşinilor şi gâfâitul roţii cu zbaturi care răscoleşte fără încetare apa acoperă simfonia lumii animale care mişună prin smârcuri.

Regretăm caiacele noastre liniştite care ştiu să nu tulbure zgomotele misterioase ale nopţii.

Nuerii

După ce ajungem la lacul No părăsim bordul lui „Redjaf” şi ne reluăm călătoria cu caiacele.

Lacul No, vastă întindere de apă liberă în mijlocul mlaştinilor, este format din confluenţa Nilului Alb şi a unui fluviu lung de 1.500 km care se pierde pe două treimi din traseul său într-un adevărat labirint de smârcuri. Este *Bahr el Ghazal* sau Fluviul Gazelelor.

Avem de străbătut aproximativ 150 km înainte de a ajunge la următoarea aşezare: Malakal. Cea mai mare parte a traseului se întinde prin inima Sudd-ului. Totuşi, în această regiune, cursul Nilului nu este prea greu de reperat şi dacă ne vom rătăci nu vom putea să mergerii prea departe. Cea mai mare parte a mlaştinilor a rămas în urma noastră.

Lacul No prezintă pentru noi un mare interes, mai

ales pentru că în această regiune trăiesc nuerii, cele mai izolate şi mai puţin cunoscute dintre popoarele nilotice.

Dinka, pe care i-am întâlnit mai înainte, şi şillucii, cu care vom face cunoştinţă în curând, trăiesc desigur în regiunea Sudd, dar la cele două extremităţi ale ei: nordică şi sudică. Nuerii însă trăiesc în inima mlaştinilor, din care pricină au fost ultimii pe care i-au supus europenii. Acest lucru s-a petrecut în 1930. Nuerii sunt aşadar oamenii smârcurilor, oameni a căror viaţă închinată păstoritului şi trăită aproape în mijlocul apelor a rămas cea mai pură de orice influenţe.

Din păcate, în zilele în care am călătorit de-a lungul malurilor lacului No am întâlnit puţin nueri. Aşezările lor sunt situate departe de căile de comunicaţie pe apă şi nici nu ne dă prin gând să părăsim malurile Nilului pentru a pătrunde în încâlceala şenalurilor care brăzdează Sudd-ul.

Întâlnim din când în când păstori sau pescari de-a lungul lagunelor formate de fluviul ale cărui ape scad fără încetare. Îi surprindem stând în picioare ou un picior proptit pe celălalt, poziţie pe care o au adesea păsările cu picioroange. Este un fel al lor de a se odihni în timp ce-şi supraveghează cirezile da vaci sau… peştele.

În lagunele, ale căror maluri sunt înveşmântate în lotuşi, peştii mişună ca în nişte heleşteie imense. Peştii cad în cursă după ce apele scad de tot şi ei rămân să înoate în nămolul adânc. Pescarii stau la pândă imobili zvârlind cu o mişcare bruscă şi rapidă, la intervale regulate, harponul pe care-l readuc la ei cu ajutorul unei sforicele prinse de încheietura mâinii. Ei procedează astfel pe dibuite, însă abundenţa peştilor le asigură un pescuit rodnic.

Alţii manevrează uneori de la bordul pirogilor lor confecţionate din bucăţi de lemn înnădite; vâslaşul stă la pupa, iar pescarul ţinând harponul la prova. Cu acest mod de pescuit ei reuşesc uneori să aducă peşti – pisică de mari

dimensiuni care se zbat furioşi în fundul bărcilor lor.

Nenumărate palmipede, păsări cu picioroange şi alte păsări acvatice populează întinderile mlăştinoase pe care le traversăm: marabu cocoşaţi, guşaţi, cu penajul pe jumătate năpârlit, de-a dreptul hidoşi; jabiru, păsări lungi cu picioroange, având ciocul şi picioarele de un roşu-aprins, ceea ce le dă înfăţişarea unor bibelouri chinezeşti, precum şi multe alte păsări pe care nu le întâlnim prima oară pe Nil.

O singură dată vom avea prilejul rarisim de a zări o ciudată pasăre cu picioroange prevăzută cu un cioc imens în formă de carenă[37]. Are aproape un metru înălţime, penajul cenuşiu-deschis şi întocmai ca şi marabu-ul este cocoşată, guşată şi năpârlită de pene. Are ochi mari rotunzi şi blajini pe care-i deschide şi-i închide cu un aer mirat atunci când ne apropiem de ea. Pare că vrea să spună: „Nu mă atingeţi. Nu vreau să vă fac niciun rău, nu-s rea”. Este pasărea cu ciocul-sabot, *Balaeniceps Rex* în termeni ştiinţifici. Pasărea aceasta trăieşte din pescuit, ca toate păsările cu picioroange. Are mişcările lente, în concordanţă cu ritmul domol al vieţii din smârcuri. N-o poţi întâlni decât în mlaştinile Sudd. Este atât de ciudată şi de rară, încât ni se spune că grădinile zoologice oferă sume astronomice, până la un milion de franci, pentru un exemplar.

În acest extraordinar mediu acvatic nuerul trăieşte izolat de restul lumii, la adăpost de curiozitatea străinilor. Duce un trai cu totul aparte, specific doar lui şi vecinilor săi din mlaştini – ceilalţi niloţi.

Trebuie avut în vedere că nuerii n-au la dispoziţia lor niciunul din materialele care stau la baza civilizaţiilor umane: lemnul, piatra, metalul. Luntrele lor, bunăoară, nu sunt scobite în trunchiuri de arbori, ca peste tot în Africa

37 Partea inferioară a unei nave, care stă în apă. - N.T.

Neagră. Întrucât în mlaştini nu cresc arbori de dimensiuni mari, ei îşi confecţionează pirogile din fâşii de scoarţă de copac sau din bucăţi de lemn înnădite la cap.

La nueri nu mai găsim acea risipă de ornamente corporale atât de remarcabile la dinka şi, o vom constata în curând, la şilluci.

Bărbaţi şi femei goi nu numai că trăiesc goi, dar aproape că nu poartă podoabe. Singurul semn care-i caracterizează sunt crestăturile de pe obraji. Nuerii îşi fac pe ambii obraji un număr de tăieturi paralele, reprezentând un semn tribal care-ţi îngăduie să-i recunoşti numaidecât.

În lipsă de podoabe au luat obiceiul, într-o măsură mai mare decât dinka, să-şi mânjească trupul cu cenuşă albicioasă care le dă aerul unor adevăraţi *pierrot* de comedie. Se protejează astfel împotriva ţânţarilor care sunt marele flagel al mlaştinilor Sudd.

Călătorilor care sunt în trecere pe aici, viaţa nuerului le apare foarte simplă şi primitivă. Zăreşti oameni goi ducând un trai aspru şi-ţi vine să crezi că ai în faţa ta nişte „sălbatici” care nu sunt buni decât să mănânce, să doarmă şi să procreeze. Dar dacă-i cunoşti mai de aproape, rămâi foarte mirat constatând că viaţa lor este mult mai complicată decât aceea a unui european de condiţii medii.

Un pastor prezbiterian englez, pe care l-am întâlnit peste câteva zile la Malakal şi care cunoştea foarte bine ţara, deoarece trăia aici de mulţi ani, ne-a istorisit cu multe amănunte cum se desfăşoară o nuntă la acest popor.

După cum vom vedea, nu-i de loc o treabă uşoară.

— Mă aflam, ne istoriseşte pastorul, la Yakwac, la vest de lacul No, în inima mlaştinilor locuite de nueri. Mă dusesem să vizitez o căpetenie foarte respectată din acea regiune, pe nume Dar, cu care întreţineam relaţiile cele mai bune.

Era prin ianuarie. Ploile încetaseră de două luni. Pe păşunile din Yakwac iarba crescuse deasă şi cirezile de vaci nu erau nevoite să se ducă prea departe ca să-şi găsească nutreţul. Aceasta simplifica la extrem munca păstorilor.

Dar avea un fiu, Luai, ajuns la vârstă însurătorii. Venise timpul pregătirilor de nuntă.

— Luai are să plece mâine în zori, îmi spuse tatăl său. Are să se ducă la un *kraal* din vecinătate; cunoaşte acolo o fată care-i place. Adăugă că el cunoştea pe toate rubedeniile fetei şi că nicio interdicţie nu împiedica unirea celor doi tineri[38].

Luai era în vârstă de vreo douăzeci şi doi de ani. Avea o fire destul de deschisă pentru un nuer şi eram buni prieteni. Ştiam că de câtva timp lua parte cu regularitate la dansurile clanului care erau la mare cinste în ţinut.

Cunoşteam *kraal*-ul cu pricina. Se afla, pare-se, la o

---

38 Pastorul ne lămuri că la nueri interdicţiile de căsătorie erau foarte numeroase şi adesea surprinzătoare :

Mai întîi interdicţii în ceea ce priveşte neamurile. Oamenii purtînd

acelaşi nume nu se puteau căsători între ei. In caz contrar săvîrşeau Rual,

adică incest. Or, nuerii îşi cunosc de regulă rubedeniile pînă la a şasea sau a şaptea generaţie. Cîţi europeni ar putea să-şi cunoască arborele genealogic mergînd pînă în secolul al XVII-lea ?

Apoi interzicerea legăturilor matrimoniale între oameni avînd aceeaşi înrudire directă. Bunăoară, Luai nu avea voie să se căsătorească cu o rudă a unuia din unchii sau a uneia din mătuşile mamei sale.

Interzicerea legăturilor matrimoniale între oameni înrudiţi prin aceeaşi vîrstă. Bunăoară : Manbuol este fiica unui „tovarăş de vîrstă“ al lui Luai. Aşadar, acesta nu poate să se căsătorească cu ea, căci îi este „fiică“, tovarăşii de vîrstă fiind fraţi. Sîngele pe care tovarăşii de vîrstă I-au vărsat împreună pe pământ în clipa iniţierii lor le conferă o adevărată înrudire.

depărtare de vreo 20 km. Doream foarte mult să urmăresc diferitele etape ale unei nunţi nuere. Deşi locuiesc de doisprezece ani pe aceste meleaguri, era pentru prima oară că mi se oferea acest prilej. Am aşteptat deci să rămân până a doua zi şi să-i însoţesc pe Luai.

M-am culcat împreună cu ceilalţi în grajd laolaltă cu vacile cirezii. În tot cursul nopţii tovarăşii mei au întreţinut un foc de vreascuri. 11 acopereau cu baligă de vacă uscată pentru a stârni cât mai mult fum. Era într-adevăr mijlocul cel mai potrivit pentru a ţine ţânţarii la distanţă.

Culcaţi goi pe piei sau pe rogojini din trestie nuerii erau lungiţi în jurul focului pe care-l alimentau din când în când. Coliba era atât de plină de fum, încât aerul devenea irespirabil.

În zori, vecinii mei începură să se mişte. Întinseră cenuşa caldă încă pe podeaua grajdului şi se tăvăliră care mai de care în ea. Acesta era felul lor de a se încălzi înainte de a ieşi la aer şi de a se apăra în timpul zilei împotriva ţânţarilor. Mi-am frecat şi eu mâinile şi obrazul cu cenuşă, găsind foarte eficace acest procedeu.

După ce ne-am făcut toaleta matinală am pornit la drum.

Luai nu era singur. îl însoţea prietenul său cel mai bun care trebuia să-i ajute la negocieri. Amândoi purtau

---

In sfîrşit, Luai nu va putea să se căsătorească cu Nyancion, fiica unui dinka luat prizonier. Acest dinka nu are familie. Familia lui Luai se vede astfel pusă în imposibilitate de a oficia riturile căsătoriei, de a face schimbul de daruri care dau sens ceremoniei şi constituie un angajament de o parte şi de cealaltă. Cine va invoca pentru Nyancion duhurile strămoşilor, de vreme ce Nyancion n-are familie ?

Pastorul ne spune că mai sînt multe alte interdicţii la fel de greu de înţeles pentru mintea noastră europeană, dar care sînt absolut limpezi pentru nueri, constituind pentru ei tot atîtea imperative absolute. - N.A.

drept „veşmânt” câte o brăţară de fildeş la încheietura mâinii şi fiecare din ei ţinea în mâini o suliţă lungă de aproape trei metri.

Călătorirăm o bucată de drum pe râu în pirogă, apoi o luarăm prin ierburi pe o potecă ce abia se desluşea.

Când ajunserăm aproape de *krcial*-ul lui Nyading (aşa se numea fata), Luai îmi spuse:

— Părinte, aşteaptă-mă aici.

Se făcu nevăzut împreună cu prietenul său în desişul ierburilor. Ştiam că se ducea s-o caute pe Nyading care pesemne păzea vacile pe păşune laolaltă cu fetele de vârsta ei.

După câtva timp, Luai se întoarse cu înfăţişare mulţumită şi-mi spuse:

— Părinte, hai la *kraal*. E timpul.

Kraal-ul părinţilor lui Nyading număra vreo zece colibe conice acoperite cu paie şi trei grajduri pentru vite. Numărul locuitorilor putea să se ridice la vreo şaizeci de persoane, toate rude între ele, fie prin legături directe, fie prin alianţă.

Luai ne conduse în grajdul cel mare al *kraal*-ului, unde erau deja adunaţi bătrânii familiei. Ne salutarăm îndelung, apoi toată lumea se aşeză pe jos şi tratativele începură.

Luai declară că avea intenţia să se căsătorească ou Nyading, că o văzuse pe fată care primea să-i ia de bărbat. Dorea să ştie ce gândea familia fetei. Familia, bineînţeles, nu dădu un răspuns precis. Îl întrebă pe pretendent cât de mare îi era cireada. Luai tăcu. Nu era potrivit ca să răspundă el însuşi la o întrebare atât de delicată. Prietenul lui luă cuvântul şi expuse situaţia. Ceilalţi părură satisfăcuţi şi acceptară să continue tocmeala.

După aceea, am părăsit *kraal*-ul numaidecât, deoarece Luai nu putea rămâne într-un loc unde trăia

logodnica sa; era o chestiune de bună-cuviinţă.

Ajuns acasă îşi consultă rubedeniile. Au discutat îndelung ce anume daruri trebuiau făcute viitoarei familii-cuscre. Dar făgădui să dăruiască o vacă albă cu capul negru împreună cu viţelul ei şi un bou ales dintre cei mai frumoşi din cireadă. Unchii lui Luai precizară şi ei cu ce anume puteau să contribuie, după care urmară ceilalţi membri ai familiei, fiecare din ei făgăduind un dar potrivit cu gradul său de rudenie faţă de Luai. Se ajunse astfel la vreo cincisprezece capete de vite care urmau să fie împărţite în aceiaşi fel între diferitele rude ale Lui Nyading.

După o lună, când am venit să-i văd pe bătrânul meu prieten Dar, lucrurile erau deja foarte avansate. Luai îi făcuse o a doua vizită lui Nyading. Avusese o întrevedere cu bătrânii familiei fetei, putând să le ofere de astă dată amănunte interesante asupra vitelor alcătuind zestrea. Bătrânii, satisfăcuţi, i-au cerut lui Luai să aducă vitele în următorul anotimp ploios. La acea epocă aveau să aibă mei din belşug în pătule şi s-ar putea, aşadar, organiza petrecerea.

După trei luni, am avut norocul să asist la *larsieng*, ceremonia predării cirezii.

Ca şi prima dată, Luai a plecat în zori spre *kraal*-ul logodnicei sale, fiind însoţit de astă dată de toţi prietenii săi. Călcând cu paşi mari prin ierburile înalte, cu suliţele în mâini, ceata mâna din urmă cireada de zestre în fruntea căreia păşea un bou magnific având coarnele împodobite cu ciucuri.

Ajungând la destinaţie intonară cântece războinice, înconjurară *kraal*-ul prieten şi se opriră în semn de respect în faţa colibei în care locuia mama lui Nyading, cântându-i cântece de laudă. Terenul din faţa colibei era plin de lume. Fetele *kraal*-ului lui Luai sosiseră şi ele între timp. Cele

două familii erau acum adunate laolaltă.

Se aduseră tobele. Începu dansul. Petrecerea avea să ţină până la asfinţit.

În clipa aceea, tatăl lui Nyading ceru să i se aducă un bou din cireada sa. Unchiul mai vârstnic al lui Nyading rosti în faţa asistenţei o cuvântare lungă, străduindu-se să potolească duhurile invidioase pe fericirea celor vii.

— Primiţi boul acesta, li se adresă el, şi lăsaţi-i pe vii în pace!

După ce duhurile fură conjurate i se puse piedică vitei, apoi i se împlântă un pumnal în inimă. Animalul cu sângele gâlgâind se zbătu şi se prăbuşi. Urmă împărţeala la care aveau drept doar rudele lui LuaJ. Hălcile fură tăiate şi împărţite după un ritual foarte precis, fiecare oaspe primind o porţie potrivită cu gradul lui de înrudire.

În timpul acesta, tovarăşele lui Nyading îşi făceau de lucru în jurul focurilor aprinse sub cerul liber cocând lipii, preparând bere din mei şi fierbând came pentru invitaţii lor.

Nuntaşii mâncară şi băură copios, dansară şi o întară toată noaptea. Perechi se formau şi se pierdeau în noapte. Nuerii sărbătoresc făgăduielile de căsătorie ale prietenilor lor, aducând tribut dragostei.

Dimineaţa, în timp ce dansul continua, Luai luă o frânghie cu care se leagă vitele şi o azvârli în coliba viitoarei sale soacre care ştia prea bine ce voia să însemne gestul acesta: era invitată să sacrifice o vacă în cinstea invitaţilor săi.

Prin darurile sale, familia lui Nyading trebui să răspundă darurilor făcute de familia ginerelui. Departe de a fi vândută pentru câteva capete de vite, Nyading se mărită liber după ce au fost luate o serie de angajamente reciproce.

La câteva săptămâni după *larsieng*, care reprezintă

într-un fel oarecare ceremonia de logodnă, urmează *ngutul*, primul act din riturile căsătoriei.

Între *larsieng* şi *ngut*, cele două familii continuă fără întrerupere negocierile asupra zestrei. Rubedeniile lui Luai vor trebui să mai cedeze câteva capete de vite pentru a satisface cererile de ultimă oră: cutare rudă îndepărtată a lui Nyading îşi revendică dreptul, referindu-se la arborele ei genealogic. Rudele lui Luai n-o pot ignora şi totul ia sfârşit printr-o înţelegere. Tocmeala aceasta poate fi continuată multă vreme după căsătorie. Paralel se poartă şi alte discuţii cu privire la numele de clan şi de neam ale celor două familii. Într-adevăr, numele de identitate ale soţilor vor fi proclamate cu glas tare în cursul viitoarelor ceremonii şi nu se cuvine ca să se găsească la un anumit grad strămoşi comuni, căci în acest caz s-ar produce un incest. Ştiind că nuerii sunt capabili, în virtutea unei tradiţii orale, bineînţeles, deoarece ei nu cunosc scrierea, să-şi urmărească linia de înrudire până la a şasea sau a şaptea generaţie, vom înţelege că au destul material de discutat.

În timp ce bătrânii se tocmesc la nesfârşit, Luai nu-şi pierde timpul. Se duce cât de des poate să-şi viziteze logodnica, dar în aceste vizite trebuie să fie însoţit de mai mulţi dintre prietenii săi. În timpul acestor vizite pe care le face Luai, Nyading, la rândul ei, trebuie să fie înconjurată de tovarăşele ei.

Fetele şi băieţii dorm în aceeaşi colibă, dar Luai este supravegheat îndeaproape şi nu poate s-o oblige pe logodnica lui să aibă relaţii cu el. El poate cel mult să spere că Nyading va veni să-i întâlnească pe ogoare sau în desişul ierburilor, unde se vor putea iubi în voie.

Când a sosit ziua nguf-ului, toată familia lui Luai soseşte la *kraal*-ul lui Nyading şi ceremoniile reîncep. Una din principalele ceremonii constă în a-şi proclama solemn

de o parte şi de cealaltă genealogia pentru a dovedi că nu există niciun fel de rudenie între cele două familii. La ceremonie sunt asociate, bineînţeles, şi spiritele strămoşilor.

Unchiul lui Nyading îndeosebi le ia drept martore că nepoata sa se căsătoreşte în prezenţa tuturor a şi nu prin răpire şi ruşine. El mai anunţă că soţul nepoatei sale aduce cincizeci de capete de vite. Cifra este exagerată, dar spiritele, păzitoarele patrimoniului familial, vor fi mulţumite. În timp ce vorbeşte, unchiul toarnă bere şi zvârle firicele de tutun pe pământ, cerând spiritelor să accepte ofranda a ceea ce numeşte „vacii" sale, dar care de fapt nu-i altceva decât bere şi tutun.

Ngutul ţine până a doua zi, însoţit ca de obicei de dansuri, de ospeţe şi de jocuri amoroase la care se dedau în umbră băieţi şi fete, cu excepţia celor interesaţi, şi anume a viitorilor soţi.

După opt sau zece zile are loc ceremonia denumită *mut*, care se sfârşeşte de astă dată cu încheierea căsătoriei. Ceremonia aceasta nu încheie însă unirea definitivă a perechii. În ochii nuerilor unirea lor nu este efectivă decât după naşterea primului copil.

Ceremonia *mut* este cea mai lungă din toate. Mi-ar trebui ore întregi, ne spune prietenul nostru, pastorul, pentru a v-o descrie. Mă voi strădui să vă înfăţişez esenţialul.

Luai se duce mai întâi s-o caute pe Nyading la *kraal*-ul ei. Mireasa a fost unsă cu ulei pe tot corpul şi şi-a pus gătelile cele mai frumoase. Mama ei a oferit asistenţei bere de mei din belşug. Nuntaşii cântă şi dansează. Se face schimb de daruri.

După aceea, Luai o duce pe Nyading la el cu multă pompă. În *kraal-ul* lui Luai se oficiază un prim rit simbolizând fecunditatea viitoarei soţii. Tinerii căsătoriţi

intră într-o colibă a cărei uşă este barată cu o frânghie ce a slujit la priponirea unei vaci fecunde. Un băiat şi o fată îi însoţesc având recomandarea de a nu-i slăbi din ochi. Toţi patru ies afară aproape imediat. Petrecerea începe şi va ţine fără întrerupere toată ziua.

Seara, Nyading se retrage într-o colibă care i-a fost rezervată anume purtând pe cap o bonetă din piele de capră. Se alcătuieşte o delegaţie de tineri care se duce să-i caute pe Luai.

— Du-te, îi spun ei. Toată lumea s-a culcat. Du-te şi dezleagă cingătoarea miresei tale.

Se cuvine ca Luai să fie ruşinos şi să se arate cât mai puţin cu putinţă. Îşi părăseşte coliba sa şi intră pe furiş în cea a lui Nyading.

Simţind că vine bărbatul, Nyading s-a pitit într-un ungher al colibei. Luai o caută prin întuneric şi o loveşte uşurel cu un beţişor. Se apropie de ea. Potrivit riturilor, Nyading trebuie să-i respingă avansurile. El o loveşte atunci cu o frânghie de priponit vitele, îi smulge boneta, îi frânge cingătoarea şi îmbrăţişând-o săvârşeşte actul căsătoriei.

În ritul acesta statornicit în amănunţime de tradiţie, tânără căsătorită trebuie să se arate foarte sfioasă. Se cuvine să se prefacă tot timpul că se refuză şi este dezgustată. Trebuie să se poarte în aşa fel de parcă n-ar fi cunoscut niciodată bărbaţi, lucru cu neputinţă deoarece moravurile sunt foarte libere în această regiune. N-are nicio importanţă dacă este văduvă sau însărcinată, la nueri virginitatea nefiind un fapt fizic, ci unul social. O fată este fecioară în raport cu noul ei soţ. Actul căsătoriei pe care se pregăteşte să-i îndeplinească are darul de a-i reface fecioria.

Trebuie să faci un efort ca să pricepi ce se petrece în mintea unui nuer şi pot să vă încredinţez, ne spuse

pastorul, că multă vreme mi-a fost cu neputinţă să înţeleg felul lor de a raţiona.

A doua zi dimineaţa este iarăşi sacrificat un bou. Vă puteţi aşadar da seama cât de scump le revine o nuntă unor familii de nueri. De astă dată, tatăl lui Luai trebuie să ofere acest sacrificiu, ceremonia oficiindu-se acasă la el.

În faţa rubedeniilor adunate, unchiul mai mare al lui Luai spune, referindu-se la Nyading:

— Acum iată *vaca* voastră. Să fie o soţie bună. Să nască numeroşi copii, mulţi băieţi. Să mulgă ea pe celelalte vaci. Să usuce cu grijă baliga de vacă (substanţă purificatoare şi combustibilă). Să fie fidelă şi nu desfrânată.

Această identificare a femeii cu vaca n-are nimic surprinzător. Este o comparaţie onorabilă pentru Nyading, căci vaca este un animal sacru.

Urmează apoi un nou schimb de daruri. Tovarăşele lui Nyading iau loc în grajdul cel mare al lui Dar. Se aduce o calebasă plină cu apă caldă. Una dintre fete îşi clăteşte mâinile şi lasă să cadă în vas una din brăţările ei. Vasul este dus apoi afară. Un băiat îl apucă, scoate brăţara şi pune în loc una din brăţările lui. Şi aşa mai departe.

Ultimul rit constă în a rade capul lui Nyading. Operaţia este executată de una din rubedeniile lui Luai după plecarea oaspeţilor, fiind o treabă absolut domestică. Aceasta vrea să însemne că Nyading şi-a schimbat starea. Devenind femeie s-a încadrat într-un alt grad de înrudire, fără ca să şi-l piardă totuşi pe cel vechi. În acelaşi spirit îi sunt luate toate gătelile de până acum, iar soţul ei îi dăruieşte altele.

Căsătoria nu este însă un fapt pe deplin consumat, lipsindu-i elementul esenţiali: copilul. Atâta timp cât Nyading nu va avea copil, ea va continua să locuiască în familia ei.

A doua zi după nuntă s-a întors la kraanul patern. Părinţii i-au dăruit o colibă care va fi numai a ei; înainte de nuntă dormise în coliba comună a fetelor şi băieţilor. Primeşte în dar o piele de animal pe care va dormi şi două calebase pentru spălările ei religioase.

Nyading îşi reia astfel viaţa de odinioară în *kraal*-ul părinţilor ei, iar Luai face la fel în sânul familiei sale. El poate să vină regulat în vizită la Nyading, să doarmă în coliba ei, dar o face pe furiş, numai la căderea nopţii, după ce toată lumea s-a culcat. Dimineaţa iese înaintea tuturor a pentru a nu fi zărit. Toată lumea ştie prea bine ce se petrece, dar aşa-i obiceiul. Dacă un obraznic face vreo aluzie la aceste vizite, Nyading trebuie să se prefacă stânjenită sau să se arate nepăsătoare, căci în ochii tuturor a ea nu-i încă măritată cu adevărat.

În cele două familii se aşteaptă cu mare îngrijorare naşterea primului copil. Dacă nu-şi va face apariţia copilul, lucrurile pot lua o întorsătură proastă. Luai va repudia o femeie stearpă, iar vitele de zestrg care au fost dăruite tfamiliei-cuscre vor fi restituite. Din fericire, Nyading a născut un băiat, şi mare a fost bucuria de o parte şi de cealaltă.

De îndată ce şi-a părăsit patul de lăuză, Nyading, căreia i se spune acum mamă-doică, vine să înfăţişeze copilul soţului ei. îl aşază în cenuşa din vatră, în mijlocul grajdului mare al *kra Al-vim*.

După ce a rămas câteva zile la bărbatul ei, Nyading se mai întoarce pentru câtva timp la părinţii ei. Abia după ce copilul va fi înţărcat şi va ieşi din prima pruncie, ea va veni să locuiască definitiv la domiciliul conjugal. Abia atunci va fi socotită soţie, în stare să zămislească şi să-şi crească copilul. Părinţii ei îi vor dărui o linguriţă din corn de bivol şi o calebasă, pentru a-i arăta că de acum înainte va fi capabilă să prepare o fiertură de mei stropită cu

laptele provenit din propria ei cireadă.

Luai va construi o colibă pentru ea şi copilul ei, iar Nyading va modela din lut cu propriile ei mâini un zid mititel în faţa uşii pentru a arăta că se află într-adevăr la ea acasă. Cu ajutorul tovarăşilor săi, Luai îşi va construi un grajd, iar tatăl lui îi va da câteva capete de vite cu care să înceapă să-şi încropească o cireadă.

Tânără pereche este în măsură acum să stea pe propriile ei picioare. „Le doresc, încheie pastorul, să trăiască fericiţi şi să aibă mulţi copii".

Ceremoniile acestea ale nuerilor atât de bogate în simboluri ne lasă visători. Cititorii se vor întreba cum pot oare nişte oameni care trăiesc goi să-şi complice atât de mult viaţa. Judecând după aparenţe, înclinăm să ne închipuim că popoarele africane, aşa-ziise „înapoiate", au o viaţă psihică redusă la cea mai simplă expresie. Este o eroare profundă, pe care vom avea de multe ori prilejul să o dezminţim în cursul călătoriei noastre.

Ajungem la capătul smârcurilor

Pe la mijlocul lui februarie, când ajungem aproape de Malakal, dăm de sfârşitul mlaştinilor.

Redau câteva pagini din notele mele de călătorie:

20 februarie. Malakal pe Lull. Fluviul larg, malurile joase.

Din când în când se zăreşte câte un pâlc de arbori. Ierburile înalte dispar treptat. Păsări, maimuţe, crocodili mereu numeroşi, turme de hipopotami mai rare.

Vântul a început să sufle pe la orele unsprezece; îi simţim bătaia în obraz. Oglinda fluviului se acoperă pe dată de vălurele care ne stânjenesc mult. Înaintăm anevoie. John, voinicul expediţiei, a luat-o înainte. Pe la amiază îi zărim caiacul într-o scobitură a malului. A descoperit un mizer sălaş de păstori dinka (în această regiune se găsesc câteva grupuri) şi-şi umple cu însemnări

carneţelul de note. Îşi alcătuieşte un vocabular de cuvinte uzuale. Din păcate, peste câteva zile, îi vom părăsi pe dinka. În schimb, îi vom întâlni pe şilluci şi va trebui să luăm toată strădania de la capăt, deoarece nu vorbesc aceeaşi limbă.

Îmbucăm la repezeală câteva sandvişuri pe care le-am luat cu noi de la Malakal. La plecare, păstorii dinka ne fac o scenă, pentru că nu vrem să le dăm alimente. Le-am fi dat cu dragă inimă, dacă am fi avut rezerve suficiente, dar din nefericire lucrurile nu stau aşa. Le întindem ţigări, dar nu sunt mulţumiţi şi se agaţă de caiace, încercând să le oprească. Ne facem roşii de mânie şi ei se lasă păgubaşi. Este pentru prima oară că avem de furcă cu niloţii.

Seara la Lull. Misiune catolică. Ne primeşte un părinte olandez, un om jovial. A doua zi îi vizităm instalaţiile. În spatele capelei se înşiruie un număr de colibe mici cilindrice din cărămidă roşie.

— Vedeţi colibele acestea? ne arată părintele. Sunt pentru văduvele mele.

Facem ochii mari: văduvele părintelui!!

— Ei bine, ne lămureşte el, e foarte simplu. Aici, când moare un bărbat, fratele sau unchiul lui îi moşteneşte soţia împreună cu avutul. Lucrul acesta nu-i întotdeauna pe gustul văduvei, închipuiţi-vă în situaţia ei. Unele dintre ele îşi caută refugiul la misiune. Ele ştiu că vor găsi un adăpost şi că vor fi apărate împotriva atacurilor familiei. Caut să le găsesc un bărbat creştin şi totul se sfârşeşte cu bine.

Bunul părinte ne înfăţişează câteva dintre văduvele sale plânse, nişte bătrâne ştirbe, înfăşurate pudic cu câte o cingătoare veche.

Mai întâlnim din loc în loc de-a lungul fluviului misionari catolici şi pastori protestanţi de toate naţionalităţile: italieni, englezi, irlandezi, americani,

olandezi, ¡mai rar francezi. Europenii aparţin vechii şcoli: sunt săraci, îmbrăcaţi neglijent, trăiesc în lăcaşuri dărăpănate, sunt nepăsători la privaţiuni, legaţi de ţinut prin toate fibrele sufletului lor. Au un temperament dinamic şi tineresc. Avem surpriza să întâlnim la Malakal un episcop în şort şi cămăşuţă albă. O cruciuliţă pe care o poartă la gât ne îngăduie să-i recunoaştem calitatea de misionar. 11 luasem la început drept un tânăr funcţionar de provincie.

Americanii sunt cu totul altfel. Fiind sprijiniţi de către organizaţiile avute din ţara lor, s-au instalat confortabil înconjurându-se de cărţi, de posturi de radio şi de discoteci. Îţi fac întotdeauna impresia că sunt doar în trecere pe acolo şi că fac misionarism ca amatori.

11 am încă înaintea ochilor pe Patrick, un tânăr pastor prezbiterian din Boston, atât de demn cu ochelarii săi cu lentile fumurii şi cu rame de aur, spilcuit, cu înfăţişare angelică şi distrată în mijlocul bravilor săi „sălbatici".

21 februarie. Vântul dinspre nord ne-a suflat în faţă cu furie în tot cursul zilei. Suntem înţepeniţi. Anevoie îşi poate cineva închipui cât este de istovitor să lupţi ore în şir pe un fluviu împotriva vântului. Ne-am cramponat toată ziua în micile noastre ambarcaţii, pe care valurile le aruncau de colo-colo, cu corpul aplecat înainte aidoma cicliştilor pe bicicletele lor, pentru a opune o rezistenţă mai mică vântului. Cu degetele crispate pe padelele noastre înaintăm cu viteza melcului. Suntem siguri că până seara nu vom străbate mai mult de 20 km, cifră mult inferioară mediei pe care ne-am fixat-o.

Peisajul n-are nici el darul să ne ridice moralul.

Regiunea este de o monotonie înspăimântătoare. Fluviul, ale cărui maluri rămân acoperite de o bordură groasă de papirusuri şi trestii, este aproape pustiu. Din

când în când zărim siluetele unor păstori şilluci pe maluri, dar n-avem curajul să debarcăm ca să ne ducem să-i vedem de aproape. N-am întâlnit nicio pirogă plimbându-se pe ape. Am pătruns într-un mare vid. Zile ca acestea şi vidul care ne abrutizează ne fac să ne întrebăm dacă vom mai avea curajul să ne ducem călătoria până la capăt.

Hipopotamii şi crocodilii sunt puţin numeroşi, pierduţi în imensitatea fluviului. De la Malakal fluviul s-a lărgit considerabil, în unele locuri se întinde pe o distanţă de aproape un kilometru. Dar ceea ce câştigă în lărgime pierde în adâncime şi în unele locuri ni se întâmplă să răzuim fundul.

Rămân credincioase fluviului doar păsările; par că vor să ne încurajeze să perseverăm. Sunt peste măsură de numeroase pe toate limbile de nisip lăsate de apele în retragere şi prin golfuleţele cu apă liniştită. Multe dintre ele fugind de iarnă au sosit din Europa sau din Asia centrală, după ce au străbătut distanţe lungi.

Încep să-şi facă apariţia numeroase cete de gâşte de Nil. Întâlnim nenumărate colonii de raţe sălbatice, ibişi negri, jabiru, berze, pelicani şi o sumedenie de păsări mici cu picioroange şi de palmipede, al căror nume nu-i cunoaştem. Priveliştea acestor păsări îngrămădite cu miile unele lângă altele sau rotindu-se deasupra apelor ne distrează şi ne face să uităm cum trece vremea.

Cu un foc de armă norocos, John a doborât o gâscă de Nil şi mi-o arată triumfător din depărtare. Pare minunată; trebuie să aibă un metru lărgime între aripile ei desfăşurate. Prea bine, aşadar nu-i totul pierdut. Savurez deja în minte cina pe care o vom avea.

În amurg, vântul îşi încetează suflarea. Hotărâm să profităm de această acalmie pentru a ne urma cu mai mult spor drumul, câştigând astfel câţiva kilometri. În câteva clipe, Nilul a devenit o oglindă colorată de reflexele

strălucitoare ale soarelui. Savurăm plăcerea de a ne lăsa purtaţi pe firul apei în răcoarea serii. Caiacele noastre lunecă uşurel la suprafaţă. N-avem de făcut alt efort decât să executăm mişcări scurte cu padela, pentru a le menţine orientarea justă. Simţim o voluptate să contemplăm malurile care se perindă cu repeziciune prin faţa noastră, fără ca noi să facem aproape niciun efort pentru a înainta.

Către orele nouă seara zărim clipind nişte lumini pe mal. Este un sălaş de păstori şilluci. Ne oprim aici. Păstorii tocmai stau la imaşă. Mănâncă din calebase o fiertură din durra[39], în care se zăresc înotând capete mustăcioase de somn, peşte care mişună în toate lagunele formate de Nil de-a lungul cursului său.

Vacile acestor păstori sunt închise într-un ţarc în apropierea focurilor; le auzim lovind pământul cu copitele şi rumegând în întuneric.

Apariţia noastră cu totul neobişnuită nu provoacă o reacţie vizibilă din partea şillucilor. Ne cercetează cu privirile, dar nu se clintesc. Mă întreb ce-or fi gândind. Ne vedem de treburile noastre obişnuite. John şi Jean instalează cortul, iar eu prepar cina. Gâsca pe care John mi-o aduce ca pe un trofeu este admirabilă: durdulie, grăsuţă. Hotărăsc să fac o friptură înăbuşită cu puţină margarină şi usturoi. Sunt pe cale să devin un adevărat meşter bucătar.

Mă apropii de unul din focurile de vreascuri şi-mi instalez bucătăria. Păstorii se dau tăcuţi mai la o parte ca să-mi facă loc. Un băiat îmi pregăteşte cu multă amabilitate o mână de jar. Pun gâsca să fiarbă înăbuşit.

Între timp, Jean şi John îşi fac de lucru cu cortul care pe întuneric se montează anevoios. Ca în fiecare seară, John *îşi* pierde răbdarea, tună şi fulgeră fiindcă se încâlceşte printre frânghii, se poticneşte de o rădăcină sau

39 Sorghum durra. - N.T.

nu găseşte ţăruşii; ca în fiecare seară, Jean îi vine în ajutor, ducând cu răbdare treaba la capăt. După aceea răsună un zăngănit sonor de fiare ciocnite: paturile noastre demontabile cu încheieturi metalice sunt scoase din husele lor de pânză portocalie. Şi aici se petrece scena binecunoscută. Foarte rar duce John la bun sfârşit munca aceasta de reconstituire care cere multă răbdare. Din fericire, intervine Jean, căci fără amestecul lui de multe ori n-aş fi dormit în pat.

Amicii noştri şillucii rămân mai departe impasibili, dar simţim aţintită asupra noastră privirea lor pătrunzătoare. Convorbirile au amuţit. Şed ca la un spectacol şi nu pierd niciun amănunt. Mâine, pesemne că se va comenta pe larg ciudata trecere a celor trei oameni albi şi anul în care au sosit pe aceste meleaguri va rămâne întipărit în memoria tuturora. Peste un sfert de secol şillucii vor spune: „Ştiţi, aceasta s-a întâmplat în anul în care cei trei nebuni au trecut pe Nil”.

Între timp le mulţumim păstorilor şilluci pentru neutralitatea lor binevoitoare, oferindu-le o gamelă plină cu ceai îndulcit. Îşi trec gamela din mână în mână, fiecare din ei sorbind cu înghiţituri mici din preţiosul lichid. Este darul cel mai frumos pe care putem să li-l facem, ceaiul fiind un aliment inaccesibil pentru mijloacele lor, dar al cărui gust îl cunosc şi-l apreciază.

Fachoda

Ne apropiem de Fachoda stăpâniţi de o vie curiozitate. Fachoda reprezintă o epocă întreagă, nu prea îndepărtată. Părinţii noştri sunt şi astăzi pătrunşi de emoţie la auzul acestui nume care a dispărut de pe hărţile geografice. Astăzi, Fachoda a devenit Kodok, totuşi sperăm să dezgropăm unele amintiri din vremuri trecute.

Fachoda se află la o depărtare de trei zile de călătorie cu caiacul de la Malakal, cu alte cuvinte la vreo

100 km spre nord de mica metropolă din sudul Sudanului.

Doar o umilă pancartă, ţintuită pe un par ros de vreme la capătul unui debarcader părăsit, ne împiedică să trecem pe lângă acest loc fără să-i luăm în seamă. Kodok (Fachoda) este aşezat puţin mai la o parte de fluviu. Deşi este reşedinţa *mek*-ului şillucilor, adică a marelui lor vrăjitor aducător de ploaie, Kodok nu-i decât un biet târguşor cu câteva sute de suflete.

O luăm pe o potecă ce pătrunde în desişul de ierburi şi ajungem în faţa unei clădiri renovate din cărămizi roşii în care se adăposteşte corpul de gardă sudanez. Pe faţadă se citeşte o inscripţie, pe jumătate ştearsă:

MARCHAND

1898

Este singura amintire pe care ne-o va lăsa Fachoda.

Marchand, 1898. Epopeea Marchand, rivalitatea franco-britanică în Africa. O inscripţie laconică, abia citeaţă, pe un zid de cazarmă, iată ce a mai rămas dintr-unul din evenimentele care au stârnit cea mai mare vâlvă la sfârşitul secolului trecut.

În decembrie 1898, Kitchener, care tocmai înăbuşise răscoala dervişilor din Sudan în bătălia care s-a dat lângă Omdurman, se îndrepta în grabă pe o canonieră spre Khartoum, înaintând pe cursul superior al Nilului. El ştia că o expediţie militară franceză, sosită în urmă cu câteva luni din Congo, se instalase la intrarea în mlaştinile Sudd şi că încheiase un pact cu căpetenia şillucilor din Fachoda.

Era expediţia Marchand. Acestuia îi izbutise o operaţie extraordinară. Plecase cu treizeci şi trei de albi şi cinci sute de senegalezi şi forţase trecerea „Ţinuturilor Râurilor”, aceste mlaştini de pe cursul lui Bahr el Ghazal, mai întinse şi mai perfide decât înseşi mlaştinile Sudd.

La 10 iulie 1898, el a ajuns la Nil la postul Fachoda, vechi penitenciar egiptean, unde s-a fortificat. Fortificaţiile

nu le-a ridicat de frica englezilor. Se temea mai cu seamă de atacurile faimoşilor partizani ai lui Mahdi, dervişii, care proclamaseră războiul sfânt în Sudan şi ocupaseră Khartoum-ul. Aici plimbaseră prin oraş înfipt într-o suliţă capul lui Gordon, guvernatorul general al Sudanului.

Dervişii au venit într-adevăr cu bărcile ca să distrugă fortul ocupat de albi, dar au fost decimaţi de tunurile lui Marchand. Şillucii impresionaţi s-au pus numaidecât sub protecţia acestuia, iar *mek*-ul a semnat un pact de alianţă cu marea căpetenie albă.

Tocmai atunci Kitchener, învingătorul de la Khartoum, a ajuns la Fachoda însoţit de o mie opt sute de soldaţi sudanezi şi o sută de scoţieni, pe când lui Marchand nu-i mai rămăseseră decât două sute de senegalezi. Anglia n-avea câtuşi de puţin intenţia să-i lase pe francezi să se instaleze pe cursul superior al Nilului, la punctul de intersecţie a celor două drumuri care duceau de la Cairo la Cap şi din Congo la Marea Roşie. Era hotărât la nevoie să se recurgă la război. După cum era şi de prevăzut, întrevederea între Marchand şi Kitchener a fost rece. Cei doi comandanţi şi-au comunicat unul altuia instrucţiunile primite din partea guvernelor respective pe tonul folosit de doi oameni care au hotărât să se bată în duel.

Kitchener s-a instalat la o depărtare de cinci sute de metri de tabăra adversarului său, înălţând în faţa drapelului francez drapelele turcesc şi egiptean. Kitchener uza de autoritatea kedivului Egiptului, care din 1820 deţinea posesiunea asupra Sudanului, şi de cea a sultanului otoman, suzeranul nominal al Egiptului, pentru a cuceri noi teritorii în favoarea ţării sale, Anglia.

De la Paris au sosit însă noi instrucţiuni. Guvernul francez, care nu dorea să înceapă un conflict cu Anglia, a cedat.

Cu inima îndurerată Marchand a evacuat Fachoda la 11 decembrie 1898. A refuzat cu mândrie mijloacele de transport pe care englezii le-au pus la dispoziţia micului detaşament ca să se retragă. S-au depărtat în direcţia est, trecând prin Abisinia (Etiopia) şi ajungând după câteva luni la Djibuti.

Şillucii

Şillucii, a căror modestă capitală se află la Kodok (Fachoda), sunt înrudiţi de aproape cu dinka şi cu nuerii. Ca şi aceştia din urmă, sunt de statură înaltă şi au membre slăbănoage, cu pielea de un negru-întunecat. Faciesul lor este de tip prea puţin negroid şi are trăsăturile fine. A voi să-i înrudeşti cu cutare sau cutare grup de rase africane este un risc foarte mare, dar ceea ce e sigur este că au elemente comune cu popoarele hamite, cum sunt bunăoară massaii din Kenya sau wattuşii din Ruanda, în apropiere de izvoarele Nilului. Şillucii sunt produsul amestecului a diferite elemente hamite, negre etc... Deşi sunt fraţi cu dinka şi cu nuerii sunt mai evoluaţi decât aceştia, legăturile cu nordul fiindu-le mai accesibile.

Şillucii nu umblă goi de tot. Poartă de obicei o bucată scurtă de pânză prinsă pe un umăr, ceea ce le dă un aer de nobleţe antică. Le plac frizurile complicate. Unii îşi împletesc părul în formă de semilună cu preţul unei munci îndelungate, pline de răbdare. Un şilluc gătit în felul acesta doarme cu capul sprijinit pe o pernă de lemn pentru a-şi păstra edificiul intact luni întregi.

În seara când trecem prin Fachoda, şillucii tocmai pregătesc o petrecere în cinstea lunii pline. Este un mare noroc pentru noi.

Scena se petrece la malul fluviului, pe un teren mare rezervat acestui gen de exerciţii, mai la o parte de locurile aglomerate.

Pe înserate, războinicii şilluci care sosesc în grupuri

mici din toate satele învecinate se adună în jurul tam-tamurilar şi al tobelor. Femeile stau deoparte; sunt vesele şi însufleţite aidoma fetelor de la noi când se duc la bal. Războinicii şi-au împodobit corpul foarte frumos. Şi I-au vopsit cu ocru roşu, având cercuri mari albe desenate cu cenuşă pe piept. Sunt acoperiţi cu pene multicolore, cu coliere, brăţări, mărgele de sticlă şi cu tot soiul de alte zorzoane. Suliţi, lănci, scuturi de paradă din piele de hipopotam, nimic nu lipseşte.

De îndată ce soarele dispare la orizont tam-tamurile încep să bată chemarea, dominând cu sunetul lor înăbuşit zarva pe care o fac grupurile.

Dansatorii şi dansatoarele se rânduiesc într-un cerc imens, fiecare bărbat având în faţa lui o femeie. Cercul se pune în mişcare. Bărbaţi şi femei se rotesc încetişor ţopăind în vârful picioarelor ca la un exerciţiu de gimnastică. Toate trupurile imense, negre, albe sau roşii, gesticulând în cadenţă în sunetul tobelor, al tam-tamurilor şi al zurgălăilor de la picioare, stimulate de chiotele femeilor şi de strigătele războinice lansate de cel din capătul şirului, se dezlănţuie antrenate de ritmul tot mai accelerat al instrumentelor muzicale grele.

Apoi hora se opreşte brusc. Femeile se depărtează, iar bărbaţii se măsoară din ochi. Săltându-şi armele şi scuturile, şillucii se reped unii la alţii într-o învălmăşeală de nedescris, urlând ca nişte smintiţi.

Seara s-a lăsat de mult. Ţânţarii participă din ce în ce mai activ la serbare. Cu toată via noastră dorinţă de a asista până la capăt, suntem nevoiţi să ne retragem în coliba mititică ce ne-a fost pusă la dispoziţie pentru noapte.

Este ultima seară pe care o petrecem printre niloţi. Ne apropiem de paralela a 12-a care poate fi considerată ca fiind linia de demarcaţie între sudul şi nordul

Sudanului.

O ultimă privire asupra Sudanului de sud înainte de a părăsi aceste locuri care ne lasă amintiri atât de vii să aruncăm o privire de ansamblu asupra celor trei provincii din sudul Sudanului considerate a fi printre regiunile cele mai puţin cunoscute din Africa.

Sudanul de sud este ţara neagră, ţara păgână, socotită altă dată de către arabi ca ţinut furnizor de sclavi, spre deosebire de nordul în întregime islamizat (după ce fusese creştin) şi constituind un preludiu al Orientului.

La Khartoum vom întâlni un ministru al guvernului sudanez din acea perioadă care ne va spune fără înconjur că tatăl lui a fost un bogat negustor de sclavi. Prin această declaraţie a vrut să scoată în relief evoluţia care a avut loc de la o generaţie la alta. În nordul Sudanului vom afla că cea mai mare jignire ce se poate aduce cuiva este să-i spui că este fiul unei sclave. Această ofensă nu poate fi spălată decât cu preţul sângelui. Dispreţul arătat faţă de urmaşii sclavilor rămâne adânc înrădăcinat în inima sudanezilor din nord.

Sudul Sudanului depăşeşte de două ori suprafaţa Franţei, dar nu are mai mult de trei sau patru milioane de locuitori, deşi n-avem putinţa să dăm o cifră precisă, evaluările în această privinţă fiind foarte vagi.

De la postul de frontieră Nimule şi până la Kodok (Fachoda) am făcut cunoştinţă cu principalele tipuri de populaţii: bantu, agricultori, oameni scunzi, locuind regiunile ecuatoriale limitrofe cu Uganda şi cu Congo, precum şi niloţii, păstori mai mult sau mai puţin nomazi, înalţi de statură, locuind în mlaştinile Sudd şi în cele din regiunea lui Bahr el Ghazal. Mai sunt şi alte populaţii intermediare.

După cum am putut să ne convingem, aceşti bantu şi niloţi se află încă în epoca fierului. În epoca în care

vehiculele cu motor de toate categoriile brăzdează drumurile şi râurile ţării prin care călătorim, oamenii aceştia nu cunosc folosirea roţii. Şi totuşi nu sunt nişte „sălbatici”. Societăţile lor au o organizare strictă şi ţin să adaug că tocmai aceşti „primitivi” ne vor pricinui necazurile cele mai puţine. Mai târziu, când vom călători prin ţinuturi locuite de musulmani se vor produce fricţiuni cu populaţiile respective.

Întinsele regiuni din sudul Sudanului se numără printre teritoriile cele mai inaccesibile din Africa Neagră. Nu există nicio aşezare de coloni, nicio exploatare agricolă sau industrială demnă de acest nume, cu excepţia câtorva realizări modeste ale guvernului. Activitatea comercială este redusă la expresia ei cea mai simplă. De-a lungul celor 2000 km pe care i-am străbătut prin sudul Sudanului am întâlnit doar câţiva funcţionari englezi şi misionari veniţi din Occident, a căror influenţă este de altfel efectiv nulă asupra unor populaţii care rămân pătimaş credincioase obiceiurilor lor străvechi.

Astfel se prezintă această extraordinară regiune sudică a Sudanului căreia îi întoarcem acum spatele pentru a pătrunde în ţinuturile islamului, mai deosebite de regiunile de sud chiar decât *se* deosebeşte ziua de noapte, şi nu le vom mai părăsi până la sfârşitul călătoriei noastre.

PARALELA A 12-a NORDICĂ

Avem de parcurs acum o etapă de 800 km care trebuie să ne ducă până la Khartoum, capitala Sudanului, şi pe care trebuie s-o efectuăm în trei săptămâni şi ceva.

De-a lungul acestei etape vom fi martorii metamorfozării totale a Sudanului.

Pe nesimţite se înfiripă un peisaj nou, peisajul din nord, cu totul deosebit de cel din sud.

Însuşi Nilul îşi schimbă mult fizionomia. Ai spune că vrea să se odihnească după aventurile sale de tinereţe. S-a

sfârşit cu mlaştinile în care se pierde epuizându-şi în chip primejdios puterile, cu nesfârşitele schimbări de direcţie a cursului său, cu cheile adânci în care-şi repede apele, cu cascadele înspumate, unde bubuie cu o forţă sălbatică ce ne stârneşte admiraţia şi adeseori şi spaima. O bucată de drum, Nilul devine un fluviu cuminte, cu ape îmbelşugate care curg domol spre nord urmând un traseu aproape rectiliniu.

După ce am trecut de paralela a 12-a constatăm că Sudanul şi-a schimbat cu totul înfăţişarea. Mlaştinile s-au transformat în stepă sau în deşert. Hipopotamii au dispărut. Papirusurile au cedat locul curmalilor; cămilele şi măgarii au luat locul vacilor. În locul uriaşilor despuiaţi care trăiesc prin smârcuri, întâlnim sudanezi scunzi cu pielea neagră, dar îmbrăcaţi în alb şi musulmani până în măduva oaselor.

Într-un cuvânt, Africa Neagră se transformă într-un colţ al Orientului, investit cu toate farmecele şi cu toate rigorile islamului. După cum spune Emil Ludwig, „Spiritul Asiei vecine ia contact cu Nilul”.

Din caiacele noastre, excelente posturi de observaţie, vom urmări zi de zi această transformare uimitoare.

Recitesc în jurnalul meu de drum:

23 februarie. Străbătut 40 km împotriva vântului. Am ajuns noaptea la postul Detwok. Înaintăm cu orice preţ. Suntem obsedaţi de gândul de a străbate în fiecare zi cât mai mulţi kilometri.

Am observat în tot cursul zilei nenumărate stoluri de păsări pe limbile de nisip, precum şi în mocirlele nămoloase rămase descoperite după retragerea apelor.

Câteva familii de hipopotami, dar fluviul e atât de larg, încât nu avem de loc prilejul să le întâlnim. Zărit o mică turmă de elefanţi într-un loc mlăştinos. Elefanţii au devenit foarte rari.

24 februarie. Ne-am reluat drumul târziu. Noaptea a fost rea din pricina ţânţarilor care pătrund, nu se ştie cum, în cortul nostru apărătoare de ţânţari. Mă dor şalele în urma efortului făcut ieri. John îşi târăşte un picior, ale cărui zdrelituri s-au infectat. I s-au umflat ambele mâini, dar nu se plânge şi dacă cineva aduce vorba de ele se enervează.

Vântul, mereu vântul împotriva noastră. S-a lăsat noaptea. Istoviţi oprim înainte de a ajunge la postul Melut, care totuşi nu trebuie să fie prea departe. Alegem un golfuleţ la adăpostul arborilor. Sutele de păsări care şi-au găsit aici refugiul înaintea noastră îşi iau zborul stropindu-ne cu găinaţul lor infect. Ne scăldăm în apa fluviului pentru a ne curăţi, spălăm pânză caiacelor noastre şi ne ducem să ne adăpostim puţin mai departe. Odată cu lăsarea serii, vântul şi-a oprit brusc suflarea.

25 februarie. În cursul dimineţii am trecut de Melut. Funcţionari sudanezi caută să ne încurajeze, spunându-ne că vântul dinspre nord nu va sufla mult timp. Ar fi trebuit să fi încetat de mult, dar ne suflă în faţă şi este de o mie de ori mai primejdios decât hipopotamii sau cataractele. Vântul acesta este în stare să ne facă să abandonăm călătoria.

Aproape că n-am văzut papirusuri. Malurile continuă să fie joase şi acoperite cu ierburi înalte. Pe întinsul stepei se zăresc din loc în loc câteva colibe uşoare ale unor păstori şilluci; uneori se aud în depărtare sunete de corn.

Plutim de-a lungul malurilor înveşmântate în păduri frumoase. Adesea se zăresc pe maluri pâlcuri de palmieri feluriţi: dum,[40] rafia sau borassus şi curmali sălbatici.

Atras de zarva pe care o face o ceată de maimuţe, mă opresc şi pătrund într-un desiş stufos. La picioarele unui arbore zăresc o bocceluţă, o suliţă şi o bucată de fagure cu

40 Hyphaene Thebaica. - N.T.

miere luată dintr-un stup sălbatic. Proprietarul lor se află în vârful unui copac centenar ocupat să golească de conţinut un alt stup. Lucrează cu mâinile goale şi mă întreb cum face ca să se ferească de înţepăturile albinelor. Mă întorc la malul fluviului pentru a semnala această mică scenă celor doi tovarăşi ai mei, Ne ducem tustrei la locul amintit, dar omul cu pricina a dispărut cu mierea şi cu lucrurile sale. Apariţia unui necunoscut prin acele locuri pesemne că I-a neliniştit, în savana aceasta sălbatică, băştinaşul este prudent şi cu atenţia mereu încordată.

26 februarie. Nicio acalmie. Vântul suflă dinspre nord cu o regularitate care ne face să desperăm. Vâslim din greu ca nişte x ocnaşi de pe galere pe fluviul cu apa agitată. Încheieturile mâinilor lui John continuă să se umfle, făcându-l să sufere întruna. Ce-i de făcut? Trebuie să înaintăm totuşi. Ţinutul este aproape pustiu.

Pe distanţe mari întâlnim iarăşi papirusuri, dar şi arbori frumoşi, precum şi o vegetaţie variată. Aşteptăm cu nerăbdare asfinţitul soarelui. Ştim că în clipa aceea vântul se domoleşte, iar Nilul devine din nou o oglindă pe care caiacele noastre lunecă lin.

Este ora la care toate păsările de pe fluviu, gâştele grase de Nil, raţele sălbatice, bâtlanii, ibişii şi cocorii cenuşii părăsesc cu miile limbile de nisip pe care stau toată ziua sub dogoreala soarelui, ducându-se să se adăpostească în desiş. Cete de ibişi, pe care-i poţi recunoaşte după ciocurile lor lungi încovoiate, se înşiruie pe fundalul asfinţitului ca un şirag de mărgele negre, iar berzele formează pe cer nişte V-uri imense.

Soarele coboară repede împurpurând fluviul şi savana cu ultimele sale pâlpâiri. În câteva minute, cerul colorat violent, împărţit în fâşii roşii, albastre şi liliachii, se întunecă. Noaptea se lasă pe ape ca o lovitură de ciomag.

După orele agitate ale zilei se înstăpâneşte o linişte

deplină. Cornurile ultimilor păstori şilluci răsună înăbuşit în stepă. În depărtare se aud sunând tălăngile turmelor. Prin sate, prin sălaşuri de pescari se aprind unul câte unul focuri şi ţinutul pe care-l credem pustiu se dovedeşte a fi locuit. În seara asta băştinaşi Sui dat foc savanei şi ierburile înalte ard sfârâind, proiectând lumini roşii care dănţuiesc pe apele Nilului ca nişte imenşi licurici.

27 februarie. N-am văzut hipopotami toată ziua. Au oare de gând să ne părăsească fără să-şi ia rămas bun de la noi? în schimb, numeroşi crocodili şi miriade de păsări sunt pentru noi un leac împotriva plictiselii.

Vântul s-a oprit brusc pe la amiază, mult mai devreme decât de obicei. Am înaintat bine, astfel că ne vom putea opri de îndată ce se va întuneca. De multă vreme nu ne-a mai mers aşa.

28 februarie. Marele eveniment al zilei: am văzut câteva cămile păscând împiedicate în stepă. Sunt primele cămile pe care le întâlnim. Pătrundem într-o lume nouă.

Nilul, care acum este mai puţin monoton, descrie coturi mari, silindu-ne să ne schimbăm tot timpul direcţia în funcţie de vânt care ne suflă, când din faţă, când dintr-o parte, dar vai 1 niciodată din spate.

Pe mal, ierburile înalte cedează treptat locul unor tufişe de mărăcini în care cuibăresc tot soiul de păsărele.

La trecerea noastră, păsărelele îşi iau zborul stoluri, stoluri, planează misterios deasupra stepei şi se întorc la locul de unde au plecat de îndată ce le-am întors spatele.

Am zărit de asemenea varani[41] mari, şopârle care pot ajunge până la o lungime de doi metri şi aleargă cu o repeziciune uimitoare. Stau imobili pe crengile salcâmilor aplecate deasupra apei şi când ne apropiem dispar dintr-un salt înainte de a ne putea da seama pe unde au luat-o.

---

41 Varanus niloticus, o şopîrlă mare carnivoră, care trăieşte în Africa de nord. - N.T.

Lagunele au dispărut, regiunea se usucă văzând cu ochii. Lumina care ne înconjură este orbitoare, greu de suportat fără ochelari fumurii.

1 *martie*. EI Renk. Şeful postului, un sudanez cu obrajii crestaţi, îmbrăcat în kaki ca un militar, ne oferă ceai potrivit regulilor ospitalităţii. Ne asigură şi el că vântul dinspre nord are să înceteze curând. Trebuia să fi încetat de mai multe zile. Ghinionul nostru.

El Renk se mândreşte cu un oficiu poştal, o jandarmerie şi diferite oficii guvernamentale instalate în nişte clădiri zidite din cărămidă roşie într-un stil din cele mai comune. Prin clădirea postului rătăcesc câţiva şiliuci cu lăncile în mâini.

Pornim mai departe.

2 *martie*. Primele feluci pe Nil ale căror pânze mari triunghiulare se zăresc de departe. Ele ne anunţă nordul întocmai cum rândunelele ne anunţă primăvara.

Puţin mai târziu zărim un sălaş de pescari. Foarte deosebit de ceea ce am văzut până acum. Nu este un sălaş de niloţi, ci de sudanezi din Omdurman. Aceştia din urmă practică pescuitul meşteşugăreşte lucrând mai mulţi laolaltă. Pornesc pe Nil în feluci, ajutaţi de vântul dinspre nord care bate foarte regulat în acest anotimp, după cum am constatat noi înşine pe pielea noastră. Pescuiesc cu plasa timp de două-trei luni, apoi revin la Omdurman favorizaţi de vânturile contrarii, cu felucile încărcate cu peşti uscaţi şi săraţi.

Le examinăm instalaţiile. Câţiva oameni îşi fac de lucru în jurul unor imense lese întinse pe ţăruşi de-a lungul prundului pe care peştii se usucă zgârcindu-se sub razele soarelui torid.

Primele feluci de pescari imprimă Nilului o fizionomie mai omenească. În toate epocile, popoarele din nord au ajuns până aici, dar niciodată n-au putut să meargă mai

departe. Mlaştinile Sudd erau un obstacol de netrecut. Avem impresia că ieşim dintr-o lume necunoscută şi fantastică şi că pătrundem într-o ţară aproape surâzătoare şi familiară.

De două zile, bunii noştri prieteni, hipopotamii, au dispărut cu desăvârşire, iar papirusurile nu mai formează decât nişte insule întârziate în peisaj.

Este interesant de remarcat că înainte hipopotamii se întâlneau pe tot cursul Nilului. Soldaţii lui Bonaparte, când au debarcat în Egipt, au zărit poate aceste animale prin mlaştinile din deltă, dar, după cum afirmă Emil Ludwig, nu-i cu neputinţă să mai fi întâlnit vreunul cu treizeci de ani în urmă la nord le Khartoum.

Faptul că oamenii care mânuiesc cu dibăcie puşca au ocupat în număr tot mai mare malurile Nilului a determinat retragerea hipopotamilor în decurs de câteva secole cu mai multe mii de kilometri spre sud. Am putut să verificăm personal, şi eram în măsură s-o facem, că acest pahiderm a dispărut cu desăvârşire la nord de paralela a 12-a, care reprezintă linia de demarcaţie între cele două zone ale Sudanului.

De fapt, hipopotamul a avut aceeaşi soartă ca şi numeroase triburi africane, nevoite să se retragă puţin câte puţin sub ameninţarea popoarelor venite din toate regiunile din nord, şi silite să se retragă în zonele ecuatoriale acoperite cu păduri şi mlaştini.

La fel s-a întâmplat cu papirusul care în antichitate creştea în abundenţă în Delta Nilului, iar astăzi a dispărut cu totul la nord de paralela a 12-a.

3 *martie*. Un mic masiv stâncos se înalţă deasupra stepei aproape pustii. Este El Jebelein, ceea ce înseamnă „Cei doi munţi”. Este cea dintâi proeminenţă pe care o zărim după sute de kilometri străbătuţi.

La picioarele stâncilor se aştern, dispuse în şah, case

cubice clădite grosolan din vălătuci. Se desluşesc câteva pâlcuri de palmieri, dune de nisip, pe drumuri câţiva măgari purtând în cârcă oameni înveşmântaţi în alb, cu capetele înfăşurate în turbane şi încălţaţi cu papuci. Mai la o parte, o moschee modestă cu cupolă la umbra unui boschet de salcâmi, iar pe malul Nilului câteva ogoare cultivate cu durra şi legume.

Şillucii şi colibele lor cilindrice cu acoperişuri ascuţite au rămas departe. Pătrundem într-o lume nouă, în lumea islamului.

4 *martie*. Ţinutul se usucă şi se preface văzând cu ochii.

Iată cele dintâi dune de nisip, din care răsar plante cărnoase şi mărăcini. O turmă mare de cămile se adapă la malul fluviului. Sute de animale ahtiate să-şi potolească setea ce ţine probabil de multe zile se înghesuie unul lângă altul pe o distanţă de mai multe sute de metri. împins de animalele din spate care nu vor să aştepte până le vine rândul, capul turmei a pătruns până departe în apă.

Cămilele beau cu lăcomie, cu grumazul întins, cu botul afundat în lichidul răcoros, ridicându-şi din când în când capetele şi scuturându-şi cu o înfăţişare de adâncă mulţumire buzele şiroind de apă. După ce şi-au potolit setea îşi deşartă pântecele prea plin şi undele Nilului se împânzesc cu baligi mici, rotunde, pe care peştii şi le smulg cu lăcomie.

Ni se spune că aceste animale, adevărate cisterne ambulante, pot să absoarbă în scurt timp vreo sută de litri de apă. Cele care se îndreaptă spre dune după adăpat au pântecele umflat ca nişte burdufuri.

— Termenul francez *papier* derivă din cuvântul grecesc *papyrus*. Vechii egipteni foloseau într-adevăr această plantă la prepararea hârtiei pentru manuscrise. Luau mijlocul tulpinii, îl jupuiau de înveliş şi cu ajutorul

unei lame foarte ascuţite desprindeau fâşii foarte subţiri pe care le lipeau laolaltă în două straturi. După aceea, foaia era uscată la soare, apoi lustruită bine pentru a se putea scrie pe suprafaţa ei. – *N.A.*

Când ne apropiem, cămilele întind deasupra apei grumazele lor lungi şi arcuite. Ne adulmecă, ne privesc cu ochi trişti, apoi scot nişte răgete sfâşietoare. N-au aerul să aprecieze priveliştea nouă pe care le-o oferă apariţia noastră. Par nişte domnişoare bătrâne care se uită la noi cu dezgust. Ne ţinem departe de ele; n-avem chef să le înfruntăm, căci bătrânele domnişoare şi-ar putea pierde capul stârnind o învălmăşeală primejdioasă pentru ambarcaţiile noastre.

Dar alarma a fost transmisă mai departe. Turmele „auxiliare”, alcătuite din capre şi oi, care stau cuminte deoparte, încep să se agite şi să se înghiontească. Măgari, cu capetele înălţate spre cer şi cu urechile plecate, răspund la behăiturile lor sonore. Ai spune că sunt nişte pompe ruginite, pe care cineva încearcă să le repună în funcţiune. Toate acestea alcătuiesc o prea frumoasă simfonie care se răspândeşte peste Nilul tăcut.

Păstorii ne fac semn cu mâna să poposim; sunt negri sudanezi. Bătrânii sunt înfăşuraţi după moda arabă în *galabieh*-uri albe. Tinerii au torsul gol şi o cingătoare scurtă trecută printre picioare.

Privesc toţi foarte miraţi apariţia noastră şi a caiacelor noastre pe fluviul lor. Ne pun tot felul de întrebări, dar cunoştinţele noastre în materie de arabă sudaneză sunt atât de sărăcăcioase, încât conversaţia ia repede sfârşit. Pricepem doar că vin cu turmele de la hotarele Etiopiei, unde sunt păşuni întinse, şi că intenţionează să plece în etape scurte, urmând cursul Nilului, până la Omdurman, marele oraş indigen geamăn cu Khartoum-ul.

În timp ce facem cunoştinţă, un băiat s-a dus să mulgă o cămilă şi ne aduce o calebasă plină cu lapte. Un om în vârstă, care trebuie să fie şeful, ne-o întinde cu amândouă mâinile ca pe o ofrandă. Vasul este jegos cum nu se mai poate şi n-aş pune mâna în foc că nu serveşte şi la altceva decât ca pahar, dar am fi nepoliticoşi dacă am refuza darul acesta de bunvenit şi bem cu rândul cu stoicism laptele de cămilă care are un gust cu totul aparte.

5 *martie*. Vântul s-a domolit puţin. Profităm pentru a ne mări viteza. John se simte mai bine. Încheieturile mâinilor sale s-au dezumflat întrucâtva. În clima aceasta uscată, Jean, la rândul său, suportă mult mai uşor neplăcerile pe care i le pricinuieşte sinuzita sa. În linii generale, putem pretinde că facem faţă sarcinilor noastre în chip satisfăcător.

Ne grăbim să ajungem la Khartoum, capitala Sudanului, de care ne mai despart ceva mai mult de 400 km.

Întâlnim marinari care repară o felucă pe prund. Veşmintele lor largi, albe şi turbanele lor le scot puternic în evidenţă negrul profund al feţelor. Ne îndeamnă cu gesturi largi ale mâinilor să ne oprim şi ne privesc cu chipurile bucuroase, care ne fac plăcere.

— *Faddal*, *faddal*! (Opriţi-vă! Sunteţi bineveniţi!)

Ne apropiem, debarcăm, strângem mâini, le admirăm munca. Tehnica lor nu pare să fi evoluat prea mult din antichitate. Au unelte de metal, dar pentru a potrivi scândurile ambarcaţiei lor folosesc numai ţăruşi de lemn.

Ne aşezăm pe rogojini la umbra bordeielor lor. Ne oferă trei pahare mititele cu ceai, după uzul ospitalităţii arabe. Ceaiul acesta fierbinte, foarte dulce şi aromat pe care-l pregătesc cu dragoste într-un mic ceainic de metal, este pentru noi o adevărată mană cerească. Dacă am avea putinţa l-am bea cât este ziulica de mare, atât de mult ne

chinuieşte setea în clima aceasta uscată şi fierbinte.

Puţin mai departe auzim zgomotul scârţâitor al primelor *sakieli*. Sunt nişte veritabile aparate destinate să ridice apa Nilului la nivelul malurilor pentru a înlesni irigarea lor. Este *noria* folosită în ţările mediteraneene, dar în plus o *noria* rustică. O roată mare, de care sunt fixate urcioare, se învârte, se afundă în fluviu şi ridică apa care se revarsă în jgheaburile de pământ bătătorit. *Sakieh* are un angrenaj complicat de scripeţi montaţi fără niciun cui, fără nicio bucată de metal, alcătuit doar din lemn şi frânghii. Întregul angrenaj este acţionat de boi sau de cămile care descriu o mişcare circulară pe o platformă. Băieţei cocoţaţi pe stinghia cârmei îi supraveghează funcţionarea croind cu nemiluita lovituri de băţ peste crupa bietelor animale.

Când trecem prin dreptul lor încetează orice mişcare. Ţăranii ne privesc cu ochii holbaţi, iar animalele profită ca să-şi tragă sufletul. Ştrengarii coboară malul în goană şi sar în apă vrând să ne privească mai de aproape. Urcă apoi din nou pe mal uzi din cap până-n picioare şi-şi reiau locul la *sakieh*, lovindu-şi cu putere animalele ca să le facă să se urnească. Angrenajul începe să scârţâie iar, un scârţâit lent şi continuu care ne va însoţi de acum încolo pe fluviu în tot cursul zilei, adesea chiar şi noaptea.

Mulţumită acestei *sakieh*, malurile Nilului sunt mărginite cu ogoare cultivate cu durra, mazăre sau fasole.

Femei muncesc cu săpăligile încovoiate deasupra gliei. Sunt înfăşurate în nişte văluri negre care le ajung până la călcâie. Au feţele acoperite. Întâlnim adesea femei spălând rufe la mal. Când trecem ne privesc cu coada ochiului, dar dacă încercăm să le privim sau ne prefacem că le fotografiem îşi întorc repede capul.

Profitând de faptul că vântul şi-a încetat suflarea, ne urmăm înaintarea în plină amiază. Este arşiţă mare, dar

avem un singur gând: să ajungem la Khartoum. În închipuirea noastră vedem oraşul acesta sclipind de lumini, de mai multe lumini decât Parisul sau New York-ul.

Malurile Nilului, câmpurile, *sakieh*-ele sunt lăsate în părăsire; toată lumea s-a adăpostit la umbră, prin sate, ori s-a refugiat pe lângă trestii. Toată lumea, în afară de noi.

Când ni s-a făcut şi nouă lehamite de atâta prăjit la soare ne tragem caiacele pe o limbă de nisip stârnind protestele vehemente ale gâştelor şi raţelor sălbatice care fac un tărăboi înspăimântător, de parc-am încerca să le măcelărim. Dezbrăcăm puţinele veşminte pe care le avem pe noi şi ne scufundăm cu încântare în apa răcoroasă a Nilului. În felul acesta putem să suportăm şocul pe care ni-l dă arşiţa.

În timp ce trecem cu caiacele pe lângă o limbă de nisip – o nouă alarmă. Pesemne că am zgândărit vreun crocodil lungit în fundul apei, deoarece caiacul meu a fost pe jumătate proiectat în aer şi era cât pe-aci să mă răstorn în apă. De îndată ce mi-am recăpătat echilibrul mă apropii de limba de nisip, cobor pe uscat şi încerc să văd animalul care mi-a jucat festa. Bineînţeles, crocodilul nu m-a aşteptat. Un incident asemănător i s-a întâmplat ieri lui John, din fericire fără urmări grave.

Astăzi am înaintat în chip satisfăcător, făcând 40 – 45 km.

De ce nu se poate să fie aşa în fiecare zi?

Ne oprim înainte de asfinţitul soarelui, ademeniţi de o plajă frumoasă, mărginită de mimoze şi de alte plante cu tulpina şi frunzele cărnoase.

Varani mari, de un galben-cafeniu asemenea peisajului, şi broaşte-ţestoase se desfată tolănite la soare. Broaştele-ţestoase se scufundă în apele fluviului cu o repeziciune de care nu le-ai crede în stare, iar varanii dispar fulgerător în desişul apropiat.

Luăm în stăpânire locul şi hotărâm să încercăm o mare experienţă. Astă-seară nu vom instala cortul şi vom dormi sub cerul liber. Regiunea este atât de uscată, încât ţânţarii par să fi dispărut cu totul.

Jean montează paturile noastre din duraluminiu. John pleacă cu puşca lui în căutare de vânat, în timp ce eu prepar cina. John seamănă tot mai mult cu Robinson Crusoe pe insula lui pustie, cel puţin aşa cum ni-l închipuim pe vestitul naufragiat. Are barba unui venerabil patriarh, îmbrăcămintea sumară şi face rost de hrană la întâmplare.

John urmăreşte cu atenţie pe plajă urmele lăsate de reptile. Îl vedem îngenunchind pe pământ, scormonind ţărâna, ridicându-se, umblând iar, oprindu-se, scotocind, apoi dispărând la o cotitură a prundului. Mare cercetător de urme, are pesemne o idee în cap. Nici n-a apucat să se lase noaptea că-mi aduce triumfător în pălăria lui de cercetaş vreo treizeci de mingi mititele, ca cele folosite la tenisul de masă. Sunt pesemne ouă de broască-ţestoasă, tocmai suficiente pentru o omletă respectabilă.

Am făcut o omletă, căci ouăle erau proaspete, fiind ouate de curând. Dac-aş spune că ne-am delectat aş exagera, dar, în sfârşit, se puteau mânca. John a găsit chiar că avea puţin gustul caviarului, dar în sinea mea mă gândeam că are mai curând gust de afumat, din pricina focului care a slujit la prepararea ei. În orice caz, mâncarea avea o savoare inedită şi s-a bucurat de mult succes chiar la Jean care în genere nu are păreri în chestiuni culinare, mâncând cu o indiferenţă mută orice-i ofer. Am mâncat lăcuste prăjite la populaţia bari pe cursul lui Bahr el Jebel, termite rumenite la populaţia buganda şi durra cu ingredient de furnici fierte la niloţi, dar până acum nu gustasem omletă din ouă de broascăţestoasă. Eram peste măsură de satisfăcuţi.

Astă-seară încercăm pentru prima oară plăcerea de a dormi cu obrazul mângâiat de briză, o briză foarte fină pe care am dori s-o simţim în timpul zilei în locul acelui vânt nemilos dinspre nord care a devenit inamicul nostru numărul unu de când nu ne mai chinuiesc ţânţarii.

Lungiţi în paturile noastre din duraluminiu, contemplăm îndelung bolta presărată cu stele de o frumuseţe şi o puritate pe care cuvintele sunt neputincioase să le redea. Psichari, ofiţerul care şi-a petrecut toată viaţa în deşert, spunea că stelele nopţilor tropicale par că-i atrag pe oameni până la ele. Este într-adevăr senzaţia pe care o încercăm. Spiritul pare desprins de corp, purtat spre infinit, pluteşte în albastrul profund al cerului, se agaţă o clipă de semilună, saltă din stea în stea în scânteierea firmamentului, printre nebuloase, până la marele văl luminos al Căii Lactee. Visăm cu ochii larg deschişi, pierduţi în sclipirile misterioase ale aştrilor, apoi, când atmosfera începe să se răcească, ne înfundăm în sacii noştri de dormit şi adormim.

Un sforăit zgomotos mă trezeşte din visul meu înstelat. Sforăitul vine de-a dreptul de la patul lui Jean, ale cărui nări sunt pe trei sferturi astupate de sinuzită, afecţiune de care suferă. Fiind istovit ca de obicei adorm aproape instantaneu.

6 *martie*. Vântul a reînceput să sufle cu furie de azi dimineaţă, înaintăm pe un fluviu cu unde agitate. Jean ne învaţă, pe John şi pe mine, să încrucişăm în aşa fel penele padelelor noastre, încât să oferim o rezistenţă mai mică vântului, ceea ce nu ne împiedică să înaintăm cu viteza melcului care urcă pe frunza unei verze. Privim cu furie malurile trecând prin faţa noastră cu o încetineală teribilă. O *sakieh* scârţâie, o stâncă înaltă se năruie încet, încet în fluviu, o felucă trece cu viteză mare în sens invers, cu toate pânzele umflate, încă o *sakieh*... Nu se mai sfârşesc

niciodată…

Ziua începe prost. John n-a atacat cum trebuie un val şi s-a răsturnat. Din fericire, se află doar la zece metri de la ţărm, într-un loc unde apa nu-i adâncă.

Aparatul meu de fotografiat pe care i-l împrumutasem a căzut în apă. Nu mai poate fi folosit până la Khartoum. Pescuim echipamentul lui John care pluteşte în derivă şi hotărâm să aşteptăm într-un golfuleţ o vreme mai prielnică.

Vântul ne ţine prizonieri în golf aproape toată ziua. Suntem cu atât mai furioşi, cu cât în seara aceasta ar fi trebuit să ajungem la Kosti, important centru înainte de Khartoum. Dar nu mai putem spera să facem drumul acesta.

Pe înserate, ca de obicei, vântul se domoleşte şi pornim din nou. N-am sfârşit însă cu necazurile. S-a lăsat întunericul şi se produce un fenomen ciudat. Peste puţin navigăm printr-o pădure inundată. Ce s-a întâmplat? Ne ciocnim la fiecare pas de buşteni scufundaţi în apă şi ne agăţăm de crengi întinse la suprafaţa ei. Avem de-a face cu o creştere subită a apelor fluviului? Curentul foarte domol nu indică nicio schimbare de acest gen. Ne oprim de teamă să nu ne sfâşiem şi să ne găurim caiacele. Urcăm pe mal.

De astă dată montăm cortul, fiindcă am simţit din nou prezenţa ţânţarilor.

7 *martie*. Când ne trezim în zori ne ducem să cercetăm fenomenul pădurii inundate. Malurile joase ale Nilului sunt acoperite de apă până la o înălţime de aproximativ 3G – 40 cm. Arborii din specia celor cu spini, cu crengile răsucite, au totuşi frunzele verzi, ceea ce dovedeşte că nu sunt cufundaţi în permanenţă în apă. Pesemne că este vorba de un baraj care face să crească şi să scadă apele fluviului după nevoie. Ne aducem aminte de barajul de la Djebel Aulia, marele regulator al Nilului Alb,

situat la

400 km spre nord. Panta Nilului este atât de lină în această parte a cursului (2 mm/km), încât barajul îşi face simţite efectele pe o distanţă de sute de kilometri în amunte, chiar şi acum când apa n-a atins nivelul ei maxim.

Pornim din nou şi urmăm firul curentului pentru a evita să ne mai agăţăm de ceva. Peste puţin, zărim în depărtare o linie care barează Nilul. Este podul de metal de la Kosti, lung de 500 m, pe care trece calea ferată de la Kordofan până la Marea Roşie. Este al doilea pod pe care-l întâlnim de la izvoare. Dacă cititorii îşi amintesc, primul pod l-am zărit la Jinja, deasupra cascadei Ripon, la 2000 km spre sud.

Podul de la Kosti nu este o operă de artă ca celelalte. El marchează sfârşitul Nilului sălbatic, al Nilului lăsat de capul lui. Pătrundem acum într-o ţară cu producţie mare, pătrundem în această Gesirah, care furnizează bumbac cu fibră lungă, unul din cele mai bune din lume.

Oraşul Kosti este un mare port fluvial. Este punctul de încrucişare a traficului între Kordofan (vestit prin faptul că produce nouă zecimi din guma arabică folosită în lumea întreagă), Nil şi Marea Roşie. Întrucât în portul acesta împânzit de vase mari e greu de găsit un locşor unde să ne oprim şi cum suntem grăbiţi să înaintăm spre Khartoum, facem doar un scurt popas.

9 martie. De patruzeci şi opt de ore întâlnim numeroase feluri pe fluviu. Rar se întâmplă ca vreun marinar să nu ne salute prieteneşte. Le răspundem cu obişnuitele salamalecuri, pe care le deprindem tot mai bine pe măsura întâlnirilor noastre.

Se întâmplă să facem o bucată de drum împreună cu cei care călătoresc în acelaşi sens cu noi. Ne apropiem de feluci şi intrăm în vorbă în măsura în care ne-o îngăduie cunoştinţele noastre de arabă. Marinarii sunt foarte

curioşi; ne pun o mulţime de întrebări care, din fericire, sunt aproape mereu aceleaşi!

— *Guit minuen*? ne strigă unul, ceea ce înseamnă: De unde vii? (Transcriu după fonetica cea mai simplă, aşa cum am auzit pronunţându-se.)

— De la El Gebelein, de la Malakal.

Cu un gest larg îi arătăm că venim de mai departe încă.

— *Machi uen P* (încotro te duci?), ne strigă un altul.

— Kosti, Khartoum, şi cu acelaşi gest îi arătăm: „Mai departe încă, spre Cairo, spre mare”.

— *Leh*? (De ce? Ce faci pe fluviu?)

Întrebarea aceasta ne pune în mare încurcătură. Mă întreb, admiţând că am vorbi la perfecţie arabă, dacă le-am putea explica într-un fel care să-i mulţumească ce anume căutăm pe fluviu. Ne descurcăm dând răspunsuri vagi: „Vrem să cunoaştem ţara, să scriem o carte”.

Oamenii îşi clatină grav bărbiţele negre cu un aer vag de înţelegere, ca şi cum s-ar dumeri cum stau lucrurile. De îndată ce începem să ne descurcăm cât de cât în arabă, le punem întrebările care ne ard pe buze:

— Satul următor este departe?

Asta ne îngăduie să cunoaştem cu aproximaţie drumul pe care-l parcurgem. Omul interogat îşi întinde degetul spre soare, arătându-ne un punct imaginar:

— Când el o să fie acolo o s-ajungeţi.

— *enta*, *somak*? (Ai peşte?).

Îndeobşte au peşte foarte bun. Ne apropiem de ei, alegem din grămadă şi plătim cu piaştii ţării. Cu echivalentul a cincizeci de franci de-ai noştri, avem cu ce să încropim un prânz bun pentru toţi trei.

10 martie. Am intrat în „Insulă”, în Gesirah.

Cele două Niluri, Nilul Alb şi Nilul Albastru care coboară de pe podişurile Etiopiei, sunt acum la o depărtare

de 100 km unul de altul şi se vor întâlni la Khartoum la 400 km spre nord de punctul unde ne aflăm. Aceste două fluvii formează o peninsulă, Gesirah, transformată într-o bogată regiune producătoare de bumbac[42].

Din când în când zărim în drumul nostru conducte groase care se afundă în Nil; îi sorb apele pe care le transportă spre canalele de irigaţie. În vecinătatea venerabilelor *sakieh* care nu s-au schimbat de loc de milenii, staţiile de pompare prevăzute cu dinamuri sforăitoare şi strălucitoare ne dau măsura schimbării produse de vreo treizeci de ani încoace, pe plan material, bineînţeles.

La popasul nostru de seară suntem invitaţi de nişte bogaţi cultivatori de bumbac într-o casă mare, albă, fără etaj, cum sunt toate locuinţele sudaneze. Suntem introduşi în săli de primire imense, al căror mobilier este alcătuit doar din canapele şi scaune acoperite cu huse. Totul este nud, rece şi pustiu. Pereţii sunt spoiţi cu var şi tavanele lasă vizibile în chip rustic bârnele groase ale acoperişului plat.

Încăperile acestea de primire sunt rezervate oaspeţilor în trecere pe aici. Nu par să fie folosite prea des. Odăile destinate familiei dau spre partea din spate a casei şi sunt cu totul deosebite. Aici n-au acces decât rudele apropiate ale familiei. Femeile stau la adăpost de privirile indiscrete.

Pentru a ne cinsti prezenţa, gazdele şi-au invitat prietenii, astfel că ne pomenim foarte repede în mijlocul a două duzini de sudanezi înfăşuraţi în *galabieh-mi\e* lor de

---

42 Cultura bumbacului, introdusă prin 1920 în Sudan, a dat rezultate bune. Aici se produc astăzi între 75 000 şi 100 000 t de fibre anual. Gesirah, care furnizează cea mai mare parte a acestei producţii, este irigată de către barajul Sennar de pe Nilul Albastru, situat la 100 km spre nord-est de Kosti. - N.A.

sărbătoare, privindu-ne tăcuţi cu coada ochiului.

Cunoştinţele noastre de arabă sunt atât de sărace, încât nu socotesc pesemne că este cazul să stea de vorbă *du* noi. Din fericire, gazdele noastre vorbesc puţin engleza. În timp ce un număr de servitori rânduiesc prin salon măsuţe încărcate cu bunătăţi, ceşti cu ceai şi ţigări, gazdele ne informează că sunt trei fraţi care se îndeletnicesc cu exploatarea unei întinse moşii cultivate cu bumbac aparţinând părintelui lor, un bogat negustor din Omdurman. Apoi se lasă iar tăcerea şi toată lumea pare că moţăie încetişor. Vom afla ¡mai târziu că buna cuviinţă orientală nu-ţi cere să întreţii. conversaţia cu persoanele pe care le primeşti în vizită, cu excepţia cazului când gazdele şi oaspeţii au să-şi spună lucruri într-idevăr importante. În ţara islamului tăcerea este de aur şi asta-i foarte bine.

Ne vom strădui să respectăm această regulă care poate să pară ciudată unor europeni. Obiceiul acesta ne va ajuta adesea să evităm migrena pe care ne-ar da-o căutarea de cuvinte într-o limbă pe care o cunoaştem prost, precum şi provocarea unor neînţelegeri supărătoare prin folosirea lor pe dos.

11 martie. Vântul dinspre nord n-a slăbit toată ziua. Înaintarea noastră a fost atât de înceată, încât hotărâm să călătorim şi noa>prea, deşi inundaţia se întinde în vale pe măsură ce ne apropiem de barajul Djebel Aulia.

Din nefericire, vântul care părea că vrea să se domolească pe înserate, după cum îi era obiceiul, a început să sufle iar cu o putere nouă. Suprafaţa Nilului este frământată de valuri mari şi în întuneric ne vine greu să desluşim direcţia acestei adevărate hule. Suntem într-o vale largă plină de arbori pe jumătate scufundaţi în apă. Ne vom continua oare călătoria cu riscul de a ne răsturna în mijlocul fluviului sau vom încerca să acostăm, deşi nu

ştim unde se află pământ solid? Zărim luminiţe în depărtare şi hotărâm să ne îndreptăm într-acolo cu orice preţ.

Ore întregi ne zbatem să înaintăm în direcţia în care se zăresc pâlpâind luminile care dispar mereu din ochii noştri. Ne aflăm la mijlocul unui meandru al fluviului şi avem impresia că navigam de-a lungul unui goli marin bătut de vânturi, pe al cărui mal se înşiruie luminiţe.

În fine, printre toate aceste lumini care strălucesc în depărtare, cale de kilometri, le desluşim pe acelea ale unor vile cu ferestre mari viu luminate. Ne îndoim eforturile. Deşi bezna nopţii este îngrozitor de opacă, ni se pare că recunoaştem acolo un contur mai întunecos decât restul întunericului. Să fie oare cheiul?

John este lângă mine şi amândoi vâsldm de zor. Jean pare să fie destul de departe. îl strigăm, dar în zadar. Chemările noastre se pierd în vijelie. În sfârşit, ni se pare că auzim clipocitul mai desluşit al valurilor de-a lungul unui debarcader. Am ajuns la ţintă. Un chei în pantă lină ne îngăduie să ne apropiem de mai. Urlăm din toată puterea plămânilor noştri pentru a4 călăuzi pe Jean care a răspuns în cele din urmă. Totul se desfăşoară normal. Mânat de avântul cu care vâslea ne depăşise întrucâtva şi acum este nevoit să se întoarcă din drum.

Strigătele noastre i-au trezit îndată pe oamenii din staţie. Vin în goana mare purtând lanterne ca să ne culeagă, de parc-am fi nişte naufragiaţi eşuaţi pe mal.

Valurile care se desfăşoară spărgându-se de mai ne inundă pe jumătate ambarcaţiile. Picioarelle ne sunt anchilozate. Degetele noastre amorţite, care au stat îndelung crispate pe padele, refuză să funcţioneze. Suntem frânţi de oboseală şi ne împleticim mergând. Noii noştri prieteni ne-au luat sacii şi ne cheamă la ei. Ne pomenim deodată într-un interior confortabil şi primitor, tot atât de

luminos pe cât de neagră era noaptea adineaori.

Şedem cufundaţi în fotolii confortabile şi ne venim în fire bând whisky. O mulţime de oameni, care se înmulţesc văzând cu ochii, ne pun o sumedenie de întrebări. Le istorisim pentru a cincizecea oară călătoria. Aflăm că suntem la El Ducim, la 200 km sud de Khartoum. Ei, dar nu stăm chiar aşa de prost!

Stăpâna casei I-a trezit în grabă pe bietul bucătar şi sfârşim această seară memorabilă cu un adevărat ospăţ. Suntem trei meseni înfometaţi care înfulecăm asistaţi de o mulţime de curioşi.

Ne simţim iar în formă, gata să plecăm numaidecât dacă ar trebui, dar gazdele noastre ne-au şi repartizat prin vilele învecinate. Avem impresia că am descins deodată într-un palat dintr-o mie şi una de nopţi. Sosirea noastră la El Ducim a fost din cele mai penibile, dar, în contrast cu ea, primirea atât de încântătoare şi de spontană ce ni s-a făcut rămâne printre amintirile cele mai frumoase ale aventurii noastre.

14 martie. Înaintarea noastră mereu frânată de vânt. Media zilnică cu oare ar trebui să înaintăm de 30 – 35 km s-ar reduce la vreo zece, dacă n-am călători şi noaptea.

Întâlnim numeroase luntre încărcate cu baloturi de bumbac plutind în zigzag de la un mal la celălalt împotriva vântului.

La prânz oprim lângă o *sakieh* ca să luăm câteva vederi. Un grup de sudanezi coboară malul venind să ne admire caiacele. Micile ambarcaţii albe îi fascinează şi ar vrea să le încerce. Lăsăm pe unul dintre ei să urce într-un caiac şi-i trecem padelele. Execută mişcări mari dezordonate şi peste puţin se pomeneşte în plin curent. Ieşindu-şi cu totul din minţi, face să se clatine în chip primejdios ambaroaţia şi e cât pe-aci să se răstoarne. Jean sare în caiacul său şi se repede în ajutorul lui. Ceilalţi rid

ca nişte diavoli împieliţaţi, dar pe noi ne-au trecut toate năduşelile.

Sudanezii ne cheamă în căsuţele lor din vălătuci şi ne poftesc să mânicăm plăcinte de durra drese cu un sos piperat. Plăcintele acestea sunt tari şi greu de mestecat, nu mai puţin greu de digerat, dar n-avem încotro, trebuie să le mâncăm.

La sfârşitul masei, unul dintre localnici vrea cu orice preţ să ne cumpere un caiac. Ne propune cu aerul cel mai serios din lume să ne dea în schimb pe una din femeile sale. O femeie pentru un caiac e un preţ nu glumă! Cu greu îl facem să priceapă că nu putem accepta târgul acesta. Grăbim plecarea noastră de teamă să nu ne pomenim cu vreuna din ambarcaţiile noastre dispărută şi înlocuită cu vreo hodoroagă oarecare.

19 martie. Ne apropiem de frumosul baraj Djebel Aulia pe care-l zărim de departe. Andem de nerăbdare de a ajunge la Khartoum, de care ne mai despart doar 45 km.

Barajul de la Djebel Aulia are o lungime de 5 km, este înalt de 5 m şi poate să reţină trei miliarde de metri cubi de apă. Este una dintre principalele lucrări care reglementează cursul Nilului. A fost construit de Egipt pentru nevoile sale şi contribuie doar în chip accesoriu la irigarea peninsulei Gesirah. Într-adevăr.

el are ca obiectiv principal să furnizeze apă văii joase a Nilului primăvara şi la începutul verii, atunci când apele Nilului Albastru sunt scăzute de tot. În această perioadă, cele cincizeci de stăvilare ale barajului de la Djebel Aulia se deschid treptat şi lacul de acumulare se goleşte. Ţăranii din Egipt profită de binefacerile apei câteva săptămâni mai târziu. Mulţumită acestui aport, precum şi celui dat de marele baraj de la Assuan, pot să-şi ude ogoarele.

În clipa de faţă, lacul de acumulare este tocmai pe cale de a se goli. Dacă am fi trecut pe aici câteva luni mai

târziu, I-am fi găsit cu apa la nivelul cel mai înalt, iar inundaţiile în amunte ar fi fosit mult mai mari decât acelea pe care le-am întâlnit în apropiere de Kosti şi care ne-au mirat atât de mult.

Sudanezii au construit pe Nilul Albastru, la 100 km spre est de Kosti, un alt baraj mult mai modest, şi anume barajul de la Sennar[43]. Instalaţia aceasta îngăduie irigarea pe scară largă a milioanelor de acri cultivaţi cu bumbac de la Gesirah. Sudanezii au de asemenea posibilitatea de a folosi o anumită cantitate din apa provenită de la barajul Djebel Aulia construit pe teritoriul lor drept compensaţie pentru inundaţiile provocate de baraj pe o distanţă de 400 km spre sud de Khartoum. Cantitatea aceasta, delimitată cu precizie printr-o convenţie specială, este de altfel destul de redusă. Fiecare picătură din „sângele" Nilului este preţioasă pentru Egipt care trebuie să hrănească o populaţie foarte numeroasă pe o suprafaţă cultivabilă foarte restrânsă. Ar trebui să se mai construiască multe baraje pentru a îngădui extinderea suprafeţei de terenuri irigate şi a hrăni Egiptul.

La Djebel Aulia suntem reperaţi demdată ce ne facem apariţia. Se pare că de câteva zile cei de la Khartoum telefonează cu regularitate pentru a afla dacă am sosit. Fie că ne aflăm în Uganda, fie în Sudan, trecerea noastră nu rămâne neobservată.

Ne ducem să facem o vizită „inginerului-rezident", un egiptean. Avem surpriza să întâlnim un ministru de la Cairo, Ahmed Hamza Paşa, însărcinat cu comerţul şi cu aprovizionarea regatului. Este o persoană încântătoare, cu

---

43 Barajul de la Sennar are o capacitate de un miliard de metri cubi, cel de la Djebel Aulia de trei miliarde, cel de la Assuan de cinci miliarde. In ceea ce priveşte Marele Baraj de la sud de Assuan, el va avea o capacitate de o sută de miliarde de metri cubi, depăşind deci cu mult pe toate celelalte. - N.A.

Banian sau smochin de India (Ficus indica). - N.T.

maniere foarte simple. Vorbeşte o franceză impecabilă şi o engleză pe care John o califică drept superioară. În timp ce vorbeşte cu o voce plăcută şi melodioasă învârte fără încetare între degete mătăniile cu o sută de bobiţe ale musulmanilor. Gestul acesta ni se pare destul de bizar şi mai curând curtenitor atât faţă de Alah pe care-l invocă, cât şi faţă de interlocutorii săi. Această manie inofensivă este un obicei curent în ţările islamului, cu care ne vom deprinde repede. La rândul lui, ministrul pare să considere îmbrăcămintea noastră mai mult decât sumară drept foarte firească şi ne invită la un banchet dat în cinstea lui.

La ora când se servesc băuturile răcoritoare, John s-a aşezat cu un aer degajat pe o canapea lângă ministrul mereu ocupat să-şi plimbe pe degete mătăniile şi cu o familiaritate specific americană îl asaltează cu întrebări despre familia lui, despre copilăria lui, despre studiile făcute, despre opiniile sale politice, opiniile sale religioase, părerile sale despre Gairo, unde speră să-i revadă peste câteva luni. 11 întreabă dacă la Gairo rulează filme frumoase şi-l invită să ne însoţească la un spectacol de cinema când vom ajunge în capitala Egiptului. Excelenţa sa ascultă amuzată cuvintele prietenului nostru, răspunzând binevoitor unui interogator a cărui spontaneitate îi imprimă un ton oarecum curtenitor.

În cinstea noastră se dă un ospăţ la care se serveşte ca băutură apă curată, ceea ce-l vitregeşte de savoarea sa. Cu toate acestea, îl găsim delicios.

MARSILIEZIA” A AKHRTOUM

A treia zi, la 18 martie, pe la amiază ne apropiem de Khartoum. Fluviul este foarte larg, împânzit de limbi mari de nisip pe care vedem cete mici de gâşte de Nil. John împuşcă două sau trei vrând să le aducă drept trofee la Khartoum. Malurile sunt joase, aşternute cu ogoare. Peste tot lucrează sudanezi, bărbaţi şi femei, transportând în

bărci spre oraş produsele grădinilor lor de zarzavaturi.

Oprim, ne punem echipamentul în ordine şi bricuim caiacele care arată încă destul de bine, în pofida celor o sută douăzeci şi şapte de zile de călătorie. Ne ferchezuiim şi pe noi înşine cu grijă. Jean scoate fanioanele şi le ataşează la prova celor trei ambarcaţii. Trebuie să facem o intrare demnă de primirea ce ni se pregăteşte.

După aceea pornim liniştiţi. Un pod mare de metal aşezat pe opt stâlpi de beton ne barează orizontul: este podul care leagă Omdurman de Khartoum la punctul de confluenţă al celor două Niluri, Nilul Alb, pe care călătorim, şi Nilul Albastru, care coboară din podişul etiopian.

Înainte de pod se desluşesc câteva pete albe estompate de aburul cald ce se înalţă din ape. Vâslim cu înfocare. Petele albe cresc şi-şi precizează forma. Sunt vedete aliniate la intrarea în oraş. Una dintre ele are pavilionul înălţat: este vedeta generalului-maior Scoones, *kaidul* (guvernatorul) Khartoum-ului şi comandantul suprem al trupelor sudaneze. În afară de această importantă personalitate care a ţinut să ne facă onorurile capitalei Sudanului, la bordul vedetei se mai află Sayed Saleh Shingetti, preşedintele noii Adunări Naţionale a Sudanului, baronul de Cabrol care ne face semne prietenoase de bun sosit, consulul american de la Asmara (Eritreea), aflat în trecere pe la Khartoum, şi numeroşi reprezentanţi ai autorităţilor locale.

Pe celelalte vedete, până şi în bărcuţe cu motoare suspendate care brăzdează fluviul în toate sensurile, se îngrămădesc ziarişti, fotografi şi o mulţime imensă de curioşi. Baronul de Cabrol a pus la punot toate amănuntele primirii noastre.

Trecem cu alură triumfală prin faţa flotilei sudaneze, vâslind cât se poate de repede. Vedetele ne urmează cu

viteză redusă şi fotografii profită pentru a-şi declanşa aparatele chiar sub nasul nostru.

Acum trebuie să fim foarte atenţi. Întâlnirea apelor verzui ale Nilului Albastru cu cele gălbui ale Nilului Alb sub podul din Khartoum provoacă mari perturbări şi ar fi ridiool să ne răsturnăm în vârtejurile de aici, în faţa acestei onorabile asistenţe.

Din fericire, caiacele se oomjportă bine şi pătrundem fără niciun incident în apele Nilului Albaistru care scaldă capitala Sudanului. Am ajuns. Suntem foarte slăbiţi în urma călătoriei grele pe care am făcut-o, uzi din pricina stropilor şi spumei împroşcate de padelele noastre care au răscolit vertiginos apele Nilului, dar radioşi. Debarcăm în sunetele neaşteptate ale Mânsiliezei.

Încremenim în poziţia de „drepţi”. Chiar dacă imnul naţional este cântat cu oarecare fantezie de o orchestră elveţiană în trecere pe aici, ne impresionează profund. Doar nu poţi să auzi în orice zi această muzică la Khartoum. Urmează apoi imnul american în onoarea lui John. Comitetul de primire a prevăzut totul.

Afişele ziarelor anunţă ca pe un eveniment al zilei: „*The three Canoeists în Khartum*”. Englezi necunoscuţi, lăsând la o parte rezerva lor tradiţională, ne strâng cu căldură mâinile pe culoarele lui „Grand-Hotel” din oraş, unde am fost cazaţi prin grija baronului de Cabrol.

Baronul, împreună cu excelentul său colaborator, dl. Cottard, ne-a pus cu largheţă la dispoziţie garderoba lor foarte bogată, trebuie s-o spunem, şi cât ai clipi iată-ne transformaţi în persoane elegante.

Recepţii, dineuri, cocteiluri, vizite făcute la autorităţi se succed nelăsându-ne timp să respirăm. Şampania şi vinurile, al căror gust l-am uitat de atâtea luni, curg şiroaie. Suntem îmbătaţi de glorie şi de alcool.

Personalităţile de aici se întrec care mai de care să

ne invite. Astfel, John şi cu mine ne încheiem şederea la Khartoum acasă la un publicist ilustru, al cărui nume am plăcerea să-i citez: Mohamed Ahmed Omar. Înrudit cu bătrânul conducător sudanez Abd el Rahman el Mahdi, el însuşi fiu ¿1 conducătorului vestitei răscoale dezlănţuite în Sudan la sfârşitul secolului trecut, omul

— „Cei trei canoişti la Khartoum” (în limba engleză). – *N.T.*

acesta cât se poate de amabil ne introduce în cercurile politice din capitala Sudanului. La rândul lui, Jean este oaspetele unui funcţionar englez, a cărui soţie este franceză, fapt ce are darul să-i facă să se simtă la largul său pe tovarăşul nostru care nu cunoaşte limbi străine.

Întrucât la Khartoum domneşte o căldură toridă, Jean îşi ¡montează patul din duraluminiu în grădina vilei. Din nefericire, grădina este învecinată cu grădina zoologică a oraşului. O simplă palisadă separă dormitorul improvizat al lui Jean de bazinul hipopotamilor, astfel că în fiecare noapte el are impresia înşelătoare că se află iar pe Nil în mijlocul unei turme de pahiderme îngrozitoare. Asta nu-i o născocire a mea.

La Khartoum, toată lumea se interesează de caiacele noastre (e foarte firesc). Suntem, aşadar, nevoiţi să facem pe apele Nilului Albastru câteva demonstraţii şi exerciţii nautice care stârnesc aplauzele tuturor.

În pofida acestor ocupaţii, ne mai rămâne, totuşi, puţin timp ca să vizităm oraşul.

Khartoum, Omdurman şi Nilul Albastru

Khartoum (124.000 locuitori în 1961, inclusiv Omdurman şi Khartoum-ul de nord, capitala Sudanului), aşezat la confluenţa Nilului Alb cu Nilul Albastru, este un oraş mare şi frumos, umbrit de baniani imenşi, de pe ale căror crengi joase atârnă ciudate rădăcini până pe

trotuare. Centrul oraşului are o înfăţişare foarte europeană cu băncile, ministerele, colegiile sale clădite în stilul Oxfordului, cu bisericile sale catolice, protestante şi greceşti înălţându-se prin preajma moscheelor şi a capelelor copte.

Adevăratul oraş indigen este Omdurman, aşezat de partea cealaltă a marelui pod de pe Nil. Omdurman este un vast bazar oriental cu ulicioare întortocheate pe care mişună meşteşugari, hamali şi nevoiaşi, un oraş în care negustori târşâindu-şi papucii negociază în dughene întunecoase afaceri în valoare de mii de lire sterline, ceea ce reprezintă milioane de franci francezi vechi, şi ale căror conturi la bancă ar face să pălească de invidie mulţi oameni de afaceri europeni.

Colindăm ore în şir uliţele acestui uimitor oraş, vizitând în tovărăşia prietenului nostru Mohamed Ahmed Omar micile ateliere în care se lucrează aur, argint, fildeş, piei de iguani, de şerpi sau de crocodili. Pieile şi esenţele preţioase de lemn sunt aduse aici din provinciile în care se produc după procedee arhaice încercate stofe fine şi brocarturi, covoare pluşate din lână şi o sumedenie de obiecte utile sau inutile pe care nu le găseşti decât în bazarele din Orient.

Apoi, întorşi cu faţa spre răsărit privim curgând apele Nilului Albastru, fluviu uimitor (care, din păcate, nu face parte din itinerarul nostru!), generator al marii inundaţii care fertilizează în fiecare an Egiptul.

Nilul Albastru ia naştere în inima munţilor Etiopiei, la o altitudine de 2 700 m. La obârşie poartă numele de *Abbai*. Încă tânăr, Abhai se varsă în lacul Tana, situat pe podişul Gondar, pe care-l părăseşte în partea lui de sud. Coboară apoi printr-o serie de cascade, de o violenţă nemaipomenită, pantele abrupte ale podişului abisinian. La jumătatea drumului său ajunge în şesul sudanez, apoi se

varsă în Nilul Alb la Khartoum. Cursul lui are o lungime de 2000 km.

Din iunie până în octombrie se produce o puternică umflare a apelor Nilului Albastru. Fenomenul acesta este provocat de ploile tropicale abundente, favorizate de musoane, care cad în masivul muntos etiopian. El coboară năvalnic la şes. Apele lui cenuşii-verzui, aproape albastre în anotimpul secetos, sunt încărcata atunci cu nămol căpătând o culoare cafenie caracteristică. Nămolul acesta fertilizează de milenii valea joasă a Nilului şi delta lui.

În aprilie, perioadă când nivelul apei este cel mai scăzut, debitul Nilului Albastru este la Khartoum de 11 milioane de metri cubi, în iulie de 182 de milioane, iar în august debitul urcă până la 500 de milioane de metri cubi. În decembrie, el scade din nou până la 45 de milioane de metri cubi. Cifrele acestea oglindesc foarte bine fenomenul creşterii apelor Nilului. Spre deosebire de Nilul Albastru, cursul Nilului Alb este aproape regulat, mlaştinile Kioga şi Sudd jucând rolul de elemente regulatoare.

Câteva pagini din Istoria Sudanului

Ţin să adaug câteva cuvinte cu privire la istoria recentă a Sudanului. La începutul secolului trecut Sudanul era în plină anarhie. Feudali prădalnici acaparaseră mici principate în valea Nilului până la paralela a 12-a şi, instalaţi în cetăţuile lor din piatră dură, ca nişte păianjeni în inima pânzei lor, atacau caravanele şi felucile. Sudanul se afla atunci în perioada asemănătoare evului mediu timpuriu din Europa.

La acea epoca s-a produs intervenţia lui Mehmet Ali. Mehmet Ali era un fost soldat albanez, ajuns paşă al Egiptului după bătăliile ce avuseseră loc între francezi şi englezi în Delta Nilului. Mare admirator al lui Bonaparte, cu care de altfel se războise la piramide, noul stăpân al Egiptului visa să facă din Marea Roşie un lac egiptean şi să

cucerească Sudanul, ţară de unde se aduceau aur, fildeş şi sclavi, trei bogăţii care nu erau de dispreţuit. Aflăm cu uimire că ambiţiile de cucerire ale lui Mehmet Ali erau inspirate de un învăţat francez, egiptologul Cailliaud, care vedea astfel un prilej excelent de a-şi lărgi cercetările sale arheologice. Cailliaud este într-adevăr primul european care a descoperit templele şi piramidele din vechea Nubie, îndeosebi uimitorul ansamblu de la Meroe, la 300 km spre nord de Khartoum pe care-l vom vizita în curând.

Mehmet Ali cucereşte aşadar nordul Sudanului, iar succesorii lui se întind încetul cu încetul spre sud. La mijlocul secolului al XIX-lea s-au aşezat la confluenţa Nilului Alb cu Nilul Albastru, pe locurile unde s-a dezvoltat ulterior oraşul Khartoum, al cărui nume înseamnă şi *trompă de elefant*.

În 1877, în urma recomandărilor stăruitoare ale guvernului de la Londra, *kedivul* Egiptului I-a numit pe englezul Gordon guvernator general al Sudanului. Alţi europeni, îndeosebi Samuel Baker, cel care a descoperit lacul Albert, au fost trimişi în provinciile ecuatoriale ale Sudanului având misiunea de a pune capăt negoţului cu sclavi. Începând din această epocă, Anglia are deja înfipt un picior în Egipt, în a cărui viaţă intervine activ, amestecându-se totodată şi în treburile Sudanului.

După câţiva ani, un dulgher din Dongola revoluţionează ţara. Îşi proclamă misiunea sa divină în termeni înflăcăraţi: „Dumnezeul îndurării, predică el, mi-a pus în mâini paloşul izbânzii şi mi-a însemnat obrazul drept cu o aluniţă pentru a dovedi că sunt *Mahdi*-ul (Mesia). În vălmăşagul bătăliilor mă va călăuzi stindardul luminos pe care-l poartă Azrael, îngerul morţii, nimicitorul duşmanilor mei”. Succesele sale nu s-au lăsat aşteptate. Sfântul personaj i-a nimicit pe duşmanii săi, după cum prezisese, şi a cucerit Khartoum-ul în 1885. Gordon,

chemat de urgenţă pentru a înăbuşi răscoala, este asasinat în palatul său, iar capul său este purtat prin oraş înfipt în vârful unei suliţi.

Astfel s-a instaurat regimul mahdist în Sudan. A avut o existentă scurtă, dar marcată de abuzuri şi masacre în comparaţie cu care vechiul regim ar fi putut să pară un rai.

În 1898, generalul Kitchener, *sirdarul*, sau comandantul armatei egiptene (din 1882, englezii ocupau efectiv Egiptul), primeşte sarcina de a recuceri Sudanul, sarcină de care se achită prompt. Plecat din Cairo la începutul primăverii cu o flotilă care escaladează cu mari dificultăţi cataractele în sens invers, ajunge în faţa Khartoum-ului în septembrie şi pune pe goană oastea dervişilor. Continuând să înainteze în sus pe Nil, după câteva săptămâni ajunge la Fachoda, silindu-l pe căpitanul francez Marchand să se retragă.

În 1899 a fost instituit condominiul anglo-egiptean asupra Sudanului. Prin această formulă, englezii şi-au asumat puterea efectivă, putere pe care au păstrat-o până în anii din urmă. La sfârşitul celui de-al doilea război mondial, sudanezii însă şi-au revendicat independenţa. Când am sosit la Khartoum, ministrul apărării din guvernul sudanez, guvern ale cărui puteri erau pe atunci, de fapt, restrânse, ne-a declarat că Sudanul urma să-şi dobândească independenţa într-un termen de cel mult cinci ani. A avut dreptate. Pe atunci se puneau numeroase probleme. Sudanul urma să fie o monarhie, sub sceptrul fiului *Mahdi-ului*, Abd el Rămân el Mahdi, ajuns colaborator fidel al englezilor care-l copleşiseră cu bogăţii, sau o republică? Problema a fost rezolvată la 1 ianuarie 1956, zi în care Sudanul s-a proclamat republică independentă.

Mai avem de străbătut 3.000 km

Popasul de zece zile pe care l-am făcut la Khartoum

ne dă prilejul să facem bilanţul situaţiei.

Am efectuat până acum 3 700 km din cursul Nilului, cea mai mare parte a drumului parcursă cu caiacele, în patru luni şi ceva. Ne-am răsturnat de câteva ori şi am avut în câteva rânduri neplăceri cu prilejul întâlnirilor noastre cu hipopotamii şi crocodilii, dar am scos-o întotdeauna la capăt fără a suferi vreun accident serios. În cursul ultimelor etape, marele nostru duşman a fost vântul. Din punct de vedere fizic am rezistat destul de bine, iar moralul nostru a fost întotdeauna excelent.

Până la Mediterana ne mai rămân de străbătut încă 3.000 km, ceea ce reprezintă încă trei-patru luni de călătorie, dacă izbutim să ne menţinem media de 30 km pe zi. Aceşti 3.000 km reprezintă însă pentru noi necunoscutul. Îi barează un număr de cataracte despre care nu ştim efectiv nimic, în afară de faptul că mai multe dintre ele se întind pe zeci de kilometri prin cel mai aspru dintre deşerturile Africii, prin deşertul Nubiei.

Înainte de a părăsi Khartoum-ul, un ofiţer superior englez ne sfătuieşte stăruitor să nu ne aventurăm pe acest drum. „Nu veţi reuşi să traversaţi marile cataracte, ne spune. Credeţi-mă, le cunosc. Unele dintre ele sunt de o violenţă extremă şi nu veţi găsi pe nimeni care să vă informeze sau să vă ajute, deoarece acolo-i deşertul. Vă veţi lăsa pielea acolo. La Khartoum aţi fost primiţi în triumf, iar la Cairo vi se vor face funeraliile. Oare asta-i ceea ce aţi căutat?”

Am început să ne deprindem cu acest gen de avertismente care nu ne tulbură câtuşi de puţin.

Gândul de a abandona călătoria tocmai acum nici nu ne trece prin cap.

XI

MARILE CATARACTE

În dimineaţa zilei de 27 martie ne-am luat rămas bun

de la Khartoum. Au venit să ne însoţească până la debarcaderul Nilului numeroşi prieteni: baronul de Cabrol împreună cu tânărul său fiu, perechea Cottard, precum şi englezi şi sudanezi care timp de zece zile ne-au copleşit cu amabilităţi.

Înmânăm prietenului nostru Mohamed Ahmed Omar un mesaj de mulţumire adresat tuturor acelora care n-au putut să vină. Prietenul nostru e încântat şi ne asigură că mesajul va fi publicat chiar în ziua aceea în revista sa „Sudan Herald”. Autorităţile oraşului, care s-au arătat foarte îndatoritoare faţă de noi, n-au fost nici ele uitate.

Sărim în caiacele noastre şi pornim cu viteza maximă. În clipa când părăsim oraşul care a fost pentru noi un mic rai ne simţim puţin emoţionaţi, dar acum nu-i clipa potrivită pentru înduioşări.

Pornim iar spre necunoscut. Pare să se repete situaţia din dimineaţa de 11 noiembrie, când, cu candoarea inocenţei, ne-am avântat pe apele repezi şi vijelioase ale Kagerei.

De astă dată ştim ce facem şi avem puţin mai multă experienţă în ceea ce priveşte manevrarea caiacului; nu ştim însă ce anume ne aşteaptă înaintea noastră.

Vom ajunge în scurt timp în deşert, în acel imens şi îngrozitor deşert al Nubiei. Cum o fi oare? Ce resurse ne vor putea oferi malurile Nilului? Sunt oare numeroase satele pe parcurs? Nu ştim absolut nimic. În afară de aceasta, ne mai aşteaptă faimoasele cataracte, despre care, de asemenea, nu ştim nimic. La Khartoum, părerile erau atât de împărţite, încât n-am putut desprinde din ele nimic folositor.

După descrierile anticilor există şase cataracte mari, dar hărţile noastre moderne indică douăzeci şi unu de grupuri principale de praguri, fără a preciza câtuşi de puţin importanţa şi structura fiecăruia din ele.

Suntem neliniştiţi şi nervoşi. Amintirea naufragiilor pătimite pe Kagera nu este chiar atât de depărtată. Gândul acesta ne frământă tot timpul. Ne întrebăm cum o s-o scoatem la capăt de astă dată.

Prin canioanele celei de-a şasea cataracte

Prima cascadă pe care o întâlnim în cale este cea de-a şasea mare cataractă a anticilor care le numărau începând de la nord, în vreme ce noi sosim dinspre sud.

Din câte am aflat despre ea se pare că nu este de temut, cel puţin în anotimpul acesta când apele sunt scăzute. Credem aşadar că vom avea norocul să începem cu o traversare uşoară şi să ne facem astfel ucenicia. Suntem totuşi neliniştiţi şi luăm măsuri de prevedere pentru a evita orice surpriză.

Am străbătut în patruzeci şi opt de ore distanţa care ne desparte de acest prim obstacol.

De la Khartoum, curentul a devenit mai repede, iar vântul ne stânjeneşte doar puţin. Ne simţim plini de elan, cu puterile refăcute în urma şederii noastre în capitala Sudanului.

În prima noapte îl pierdem pe Jean.

Fluviul este împânzit cu numeroase insule înveşmântate într-o vegetaţie luxuriantă, printre care e uşor să te rătăceşti. Din fericire, avem în caiacele noastre aproape tot ce ne trebuie ca să ne descurcăm dacă ne pomenim singuri, o zi sau două. Ţânţarii au dispărut de mult şi nu mai avem nevoie de cortul-apărătoare de ţânţari.

A doua zi l-am regăsit pe tovarăşul nostru fără prea mare greutate. Vâslea liniştit, ca şi cum nu se întâmplase nimic. Pierzându-şi speranţa să ne mai găsească – ne explică el – poposise într-un cătun de pe malul fluviului, unde fusese primit ca un prinţ şi-şi petrecuse noaptea pe nisip lângă caiacul său. Jean nu era omul care să se

necăjească pentru atâta lucru.

După ce ne-am regrupat, ne apropiem de masivul stâncos viu colorat Djebel Rauwaya care barează drumul Nilului, silindu-l să-şi devieze cursul spre este şi dând astfel naştere celei de-a şasea cataracte pe care arabii o numesc în limbajul lor plastic *Şabluka*, adică Jgheabul.

Ne instalăm tabăra la intrarea trecătorii. Mâine vom începe traversarea cascadei.

A doua zi ne legăm bine sacii în interiorul caiacelor, punând la adăpost tot ceea ce poate fi stricat de apă. Jean şi John îşi pregătesc apărătorile de pânză care se adaptează copastiilor, închizând camera ambarcaţiei şi nelăsând să se vadă decât corpul vâslaşului de la mijloc în sus. Aceste apărători împiedică pătrunderea apei în locurile care ar primejdui ambarcaţia. Eu am pierdut acest preţios accesoriu în repezişurile Kagerei. Aşadar, mă las în voia sorţii.

Intrarea în trecătoare este fermecătoare. Caiacele noastre pătrund într-un canion cu stânci viu colorate; domină culorile roşie, violetă şi portocalie. Se văd însă şi blocuri de un negru strălucitor cărora apa le-a imprimat forme ciudate; par a fi ieşite din atelierul unui sculptor futurist.

Linii cenuşii care se întind de-a lungul stâncilor indică retragerile succesive ale ultimei creşteri a apelor. La o înălţime de câţiva metri asupra nivelului apei se zăresc terase minuscule, pe care Nilul a depus un strat subţire de mâl, cultivat de indigeni în anotimpul bun. Se pare că băştinaşii vin să-şi cultive peticele de pământ de la mari depărtări, căci trecătoarea pare cu desăvârşire pustie. În afară de aceste ogoare pitice, la Şabluka nu vezi decât stânci şi nisip. Cât priveşte repezişurile, încă nu li se aude vuietul.

Fermecaţi de frumuseţea acestor locuri sălbatice

facem un popas, deşi soarele mai este încă sus pe cer. Ne instalăm tabăra pe malul fluviului la adăpostul unei culmi stâncoase.

A doua zi în zori urcăm, călcând peste surpături, până în fruntea versantului. Masivul stâncos al lui Djebel Rauwaya se întinde la orizont neted, fără o singură cută. Solul este presărat cu bolovani şi cu stânci. Avem în faţa noastră deşertul în toată splendoarea lui. Jos, Nilul nu-i decât o panglică de argint care şerpuieşte în fundul trecătorii. Soarele presară pete mari de umbră pe versantul din faţă.

Pornim iar la drum. Trecătoarea se îngustează, ajungând uneori la o lărgime de câteva zeci de metri, astfel că în dreapta şi în stânga noastră nu mai avem decât pereţi verticali. Apoi, canionul se lărgeşte iar. Povârnişurile versanţilor pe lângă care trecem sunt acoperite cu lavă vulcanică solidificată. „Tuburi de orgă” din bazalt şi formaţiuni prismatice de tot felul se dispun1 în mase compacte care ar face cu siguranţă bucuria unui mineralog.

Repezişurile nu se zăresc încă. Aproape că suntem dezamăgiţi. Deodată altitudinea podişului scade, frunţile versanţilor dispar, Nilul, comprimat în jgheabul Şablukăi pe o distanţă de cincisprezece kilometri, îşi desfăşoară cursul strecur: ndu-se printre sute de stânci şi de insuliţe verzi. Malurile lui se depărtează peste mă

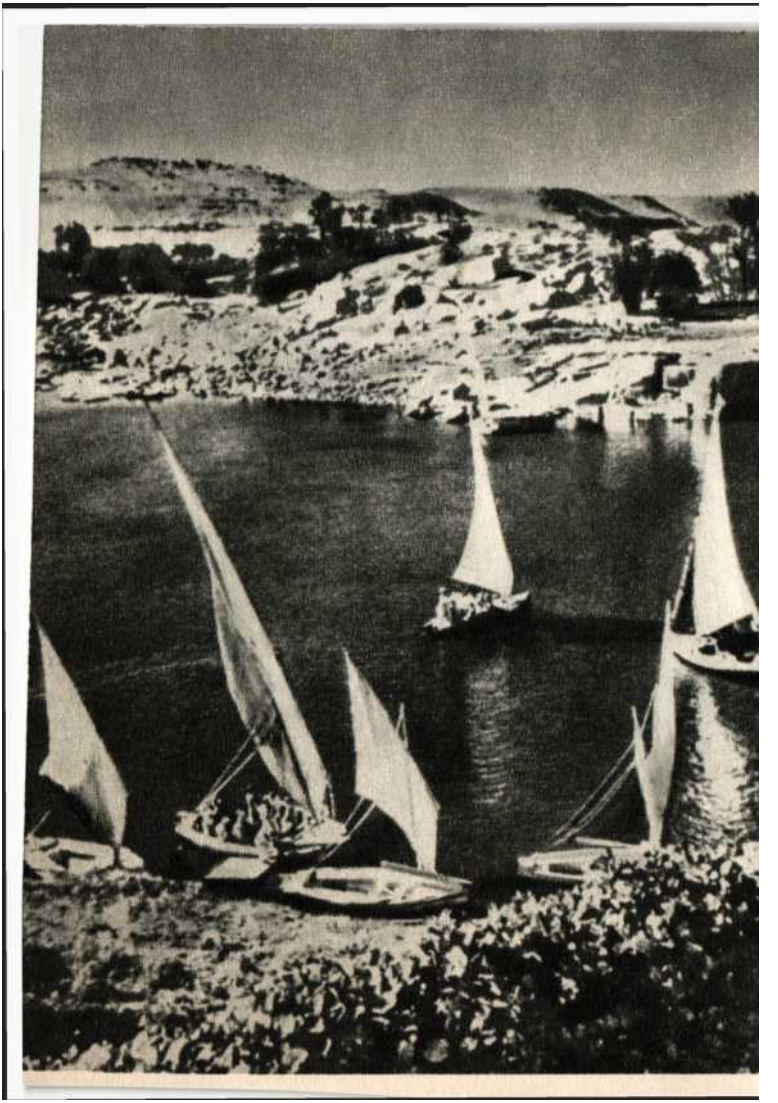

↑

Nilul la Assuan în dreptul primei cataracte (după Ägypten, München).

Insula Elefantina la Assuan (după L'Égypte de CL Aveline).

Templul de pe insula Elefantina pe trei sferturi înecat de apele vechiului baraj de la Assuan, este explorat de Jean Laporte (după Le Nil de A. Davy).

↓

↑

Şantierul marii h
trale — Sadd al-
construcţie, de l
(după National
phic, **1963).**

←

Construirea marii
trale hidroelectrice
Assuan (după Connais
du Monde, **1965).**

Fabrica de îngr
de la Kima din

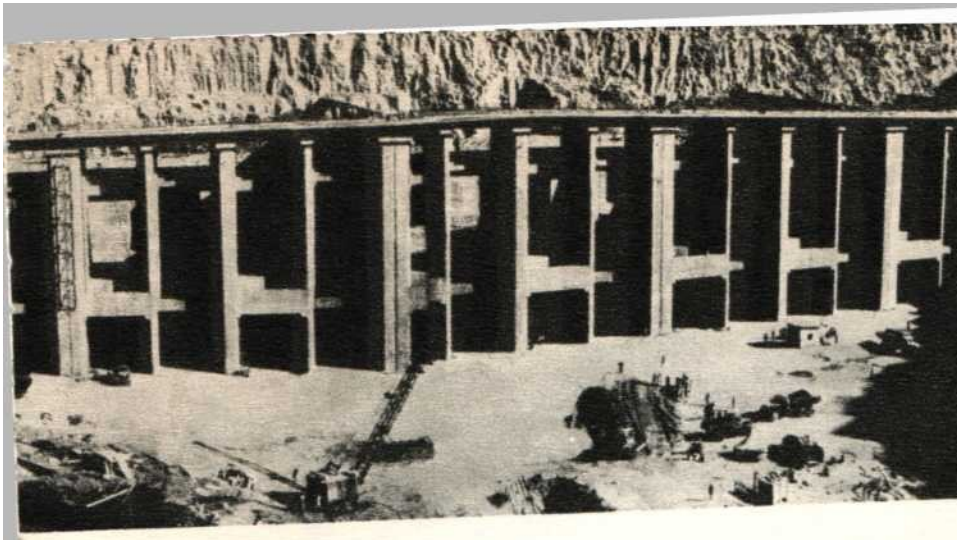

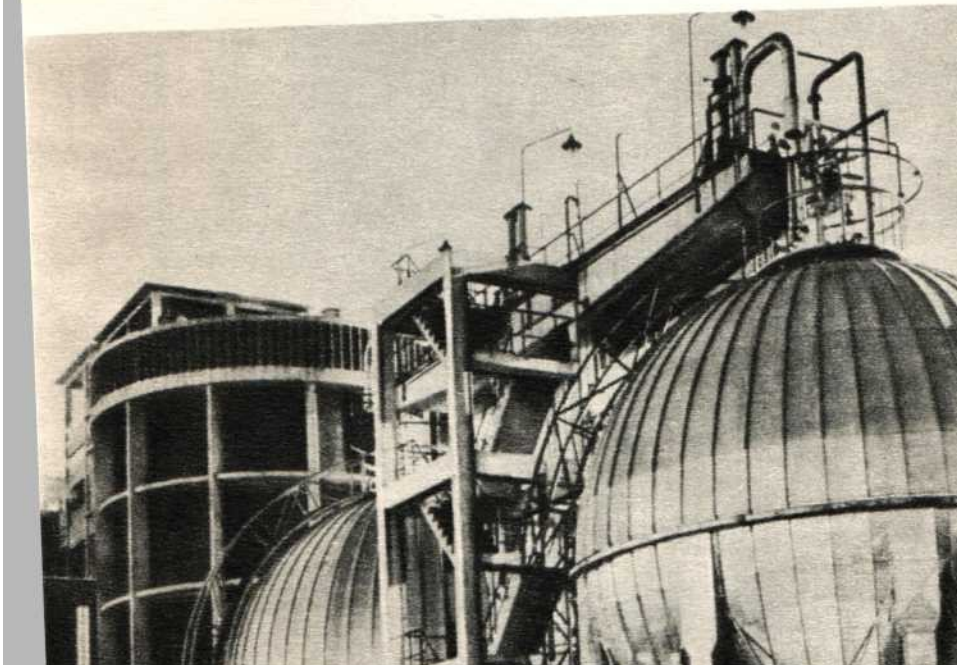

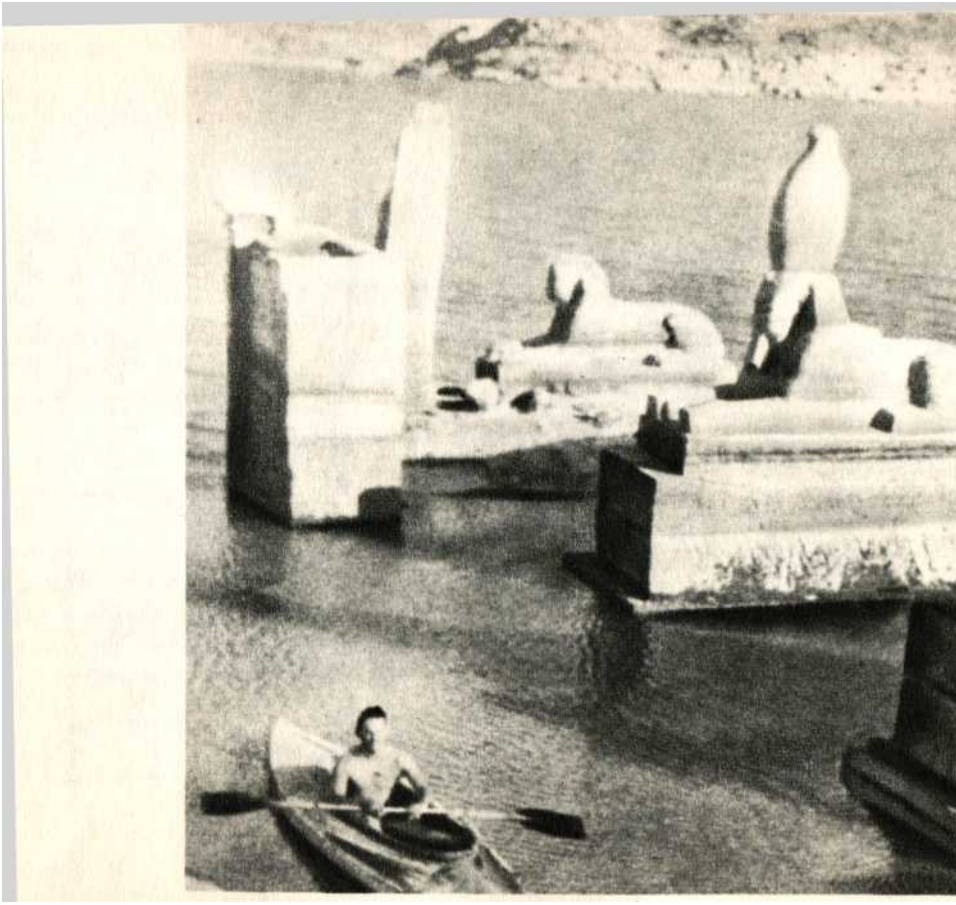

SfinesM de la Wadi-el-Sebua în timpul expediţiei cu caiacele, la ape scăzute (după Jean Laporte).

Timp de două luni pe an sfincşii de la Wadi-el-Sebua erau inundaţi în timpul apelor crescute ale Nilului (după Le Courrier, UNESCO, 1964).

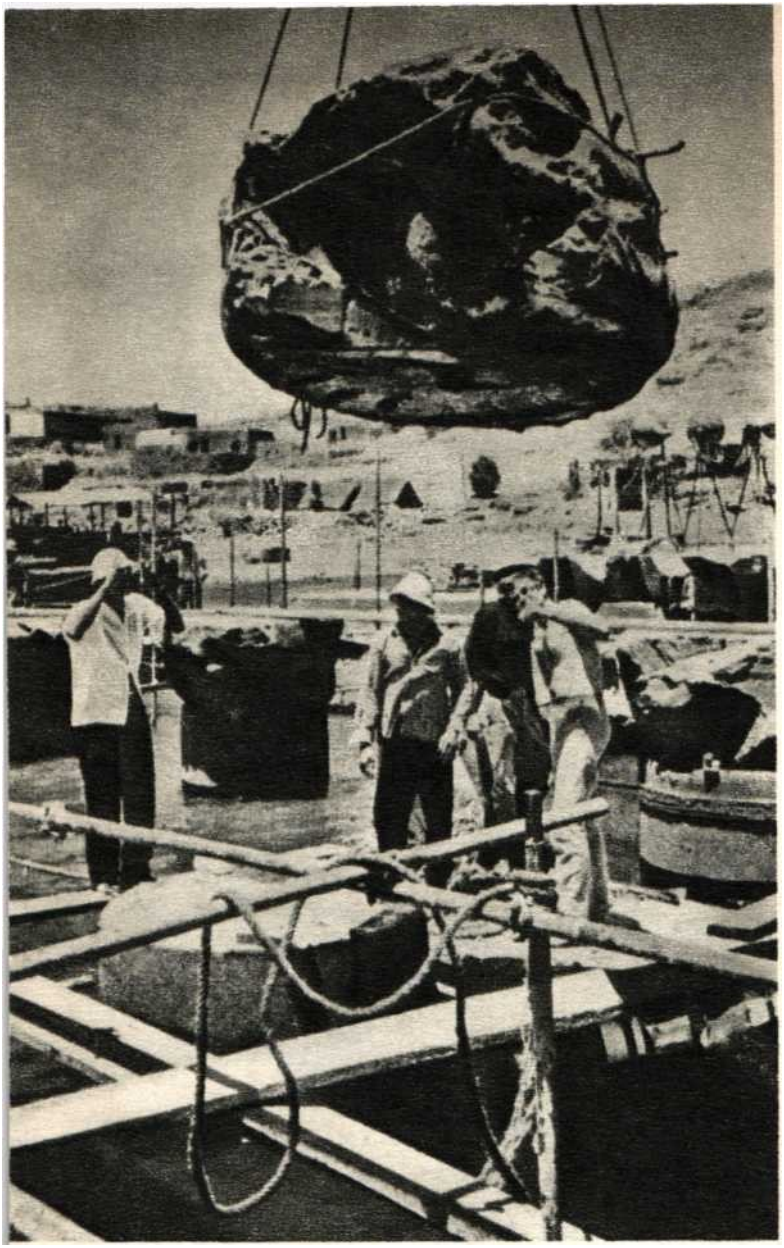

Mutarea templului de la Kalabsha din zona viitorului

lac de acumulare (după National Geographic, 1943).

Cu caiacele pe Nil; de la stfnga la dreapta: John Goddard, André Davy şi Jean Laporte (după Le Nil de A Davy).

Edfu Marea statuie a lui Horus (după l'tgypte de CL Aveline).

Localitatea Edfu de pe malul Nilului (după l'égypte de CL Aveline).

Aleea Sfincţilor de la Karnak (după L Égypte de CL Aveline).

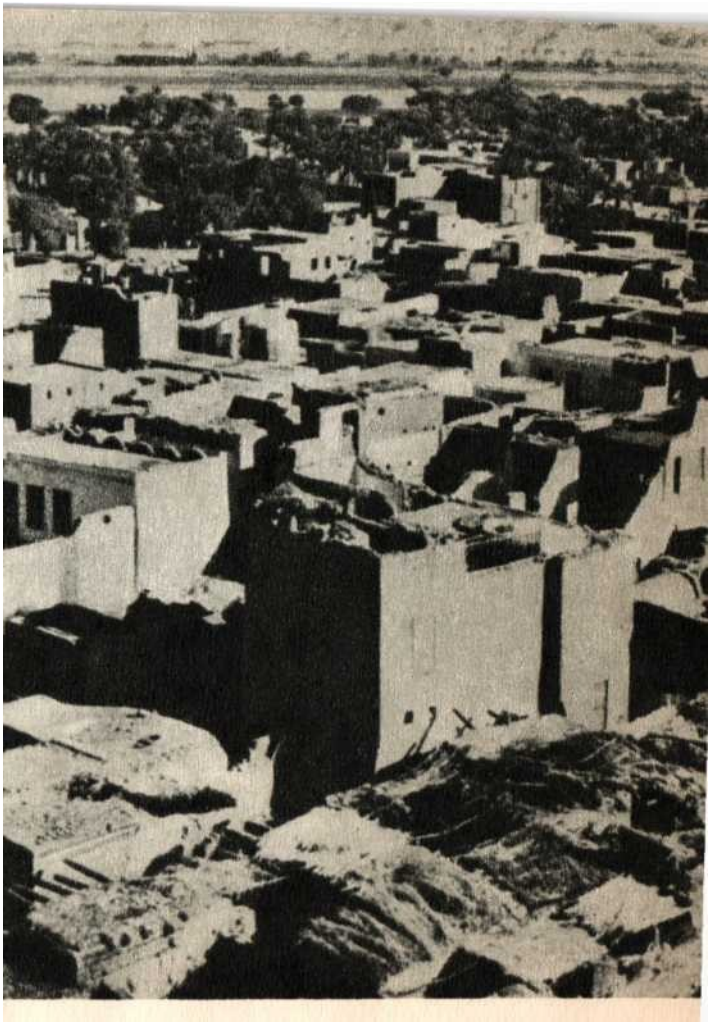

Portal la intrarea în templul reginei Hatsepsut de la Luxor (după Ägypten, München).

sură, curentul îşi accelerează viteza năpustindu-se printre stânci, dar acestea nu ne pricinuiesc neplăceri, deoarece pragul stâncos pe care l-am atins coboară în

pantă lină şi nu provoacă o cascadă apreciabilă. Pesemne că altfel stau lucrurile când apele cresc mari. Se vede că rapiditatea curentului şi numeroasele stânci care împânzesc albia fluviului, pe jumătate cufundat în apă în acea perioadă a anului, fac navigaţia foarte primejdioasă.

Malurile sunt înveşmântate în tufe mari spinoase şi palmieridum; insulele şi stâncile sunt locuite de gâşte şi de raţe sălbatice. Dacă am vrea, am putea săvârşi printre ele un adevărat măcel, căci stau îngrămădite cu sutele pe insuliţele cele mai mici şi nu se sinchisesc câtuşi de puţin când trecem prin dreptul lor. Se mulţumesc doar să scoată ţipete stridente care se repercutează cu regularitate de-a lungul fluviului.

După ce am depăşit pragul stâncos, pătrundem într-un lac cu apă liniştită, presărat cu insuliţe acoperite cu vegetaţie. Dimineaţa abia a început şi încă nu-i prea cald. Soarele străluceşte vesel, aerul este străveziu. Firea e în sărbătoare; se odihneşte înainte de creşterea cea mare a apelor. Turturele gânguresc prin ramuri. Broaşte-ţestoase cu carapacea turtită se încălzesc la soare, cu botul lor ascuţit înălţat spre cer, cu labele agăţate solid de stânci. Din când în când varani şi crocodili se scufundă în apă. Crocodilii n-au nici pe departe dimensiunile enorme ale confraţilor lor de pe cursul superior al Nilului şi sunt încă mai sfioşi decât aceştia din urmă. Abia dacă distingem unul din loc în loc, gata să se facă nevăzut în fundul apelor la cea mai mică alarmă. Descoperim totuşi multe urme lăsate pe plaje de aceste reptile.

Înainte de a pătrunde în deşert, Nilul îşi ia rămas bun de la natura exuberantă prin oaza acvatică pe care o străbatem acum. După-amiază sărbătoarea se sfârşeşte. Apele Nilului curg iar domol şi resemnat de-a lungul unor dune monotone de nisip.

Cea de-a şasea cataractă a luat sfârşit. N-am întâlnit

nicio cascadă, doar câteva repezişuri cu totul neînsemnate. Curentul este mediu, acoperind şase, maximum şapte kilometri pe oră. Este tipul cataractei bune pentru debutanţii în materie de traversări.

Primele ruine nubiene

Intrăm pe teritoriul djaalinilor. Acest popor alcătuia odinioară un trib puternic aşezat pe mslul drept al Nilului. Se spune că aveau o oaste de războinici echipaţi cu coifuri şi zale. Au făcut greşeala de a se opune răscoalei mahdiştilor care i-au decimat. Centrul lor principal, Shendi, situat la o depărtare de 200 km spre nord de Khartoum, unde poposim timip de douăzeci şi patru de ore, a păstrat ceva din vechea bogăţie a djaalinilor. Este un târguşor comercial activ, unde nomazii vin să-şi vândă cămilele şi de unde pornesc caravane îndreptându-se spre interiorul ţării.

În împrejurimile târguşorului Shendi întâlnim primele ruine importante din valea superioară a Nilului. Sunt două aşezări destul de apropiate una de cealaltă, Nagaa şi Musawarat, dar situate la o depărtare de peste 60 km în interiorul ţinutului. Este aşadar cu neputinţă să parcurgem această distanţă pe jos.

De îndată ce am ajuns la Shendi cerem să ni se pună la dispoziţie un mijloc de locomoţie. Ne adresăm persoanei celei mai sus puse din localitate, comisarul districtual adjunct, ceva în genul subprefectului de la noi. Este un sudanez plin de bunăvoinţă, dar nu vrea să-şi asume o răspundere atât de grea. Îi sugerăm să telefoneze guvernatorului provinciei de nord, la Ed Damer, şi după oarecare şovăială acceptă. Răspunsul primit este favorabil şi numaidecât după priânz ni se dă un camion şi o escortă militară.

Drumul este nemaipomenit de prost, fiind îngropat sub un strat gros de nisip. Vehiculul nostru se

împotmoleşte de mai multe ori. Oamenii oare ne însoţesc, înarmaţi cu lopeţi şi cu scânduri, sar din camion şi-i degajează cu îndemânare roţile. Se vede că sunt deprinşi cu o astfel de treabă.

Ne aflăm în mijlocul unei stepe aicoperite cu mărăcini piperniciţi. În depărtare se zăreşte un lanţ de culmi stâncoase orientate spre sud-est. Munţii aceştia sunt învăluiţi într-un fel de ceaţă produsă de căldura care ne dănţuie prin faţa ochilor. S-ar zice că munţii *se* ooc sub razele soarelui torid.

Parcurgem în trei ore cei 60 km pe care-i avem de străbătut. Ajungem într-o vâlcea aridă cu câţiva salcâmi în care s-au aciuiat trei corturi de beduini. Cămile şi capre pasc nu ştiu ce, prin vecinătatea lor. Şi – lucru extraordinar – un puţ, vestigiu al unei aşezări cândva locuită.

Doi măgăruşi trag neobosiţi de o frânghie care urcă la suprafaţă ciubărul puţului. Mai multe beduine tinere cu pielea neagră şi cu sânii goi supraveghează operaţia, răsturnând conţinutul ciubărului într-o troacă de lut care serveşte la adăpatul vitelor. Este o adevărată scenă biblică.

Ruinele de la Nagaa domină întregul peisaj. Avem în faţa ochilor coloane frânte şi răsturnate, ziduri năruite, sculpturi înfăţişând lei smulse de pe soclurile lor, grămezi de pietre şi de cără mizi dovedind că Nagaa a fost pe vremuri un impunător ansamblu de clădiri pe care timpul le-a redus la o nimica toată. Au venit pe aici arheologi, au scos cu o răbdare nespusă toate aceste ruine din patul lor de nisip, dar acest nisip continuă să le acopere iar puţin câte puţin. Nisipul este marele conservator al ruinelor din Orient.

Iată mai încolo un maiestuos templu egiptean faţă în faţă cu un mic „pavilion”, al cărui stil aminteşte pe cel roman. Autorităţi grijulii au înconjurat preţiosul edificiu cu o reţea de sârmă ghimpată pentru a-l feri de deteriorările

la care I-ar supune animalele şi oamenii.

Ne miră întrucâtva faptul că întâlnim în deşertul acesta, la 200 km spre nord de Khartoum şi la sute de kilometri de graniţele actuale ale Egiptului, aceste manifestări ale artei antice.

Tot ceea ce ştim este că regii nubieni** care supuseseră

Egiptul în perioada decăderii acestuia, dar au fost la rândul lor respinşi puţin câte puţin spre sud, au venit să-şi caute refugiul aici.

Templul egiptean de la Nagaa este acoperit cu basoreliefuri care ne îngăduie să-i datăm cu precizie. Poate fi astfel situat în primii ani ai erei creştine.

Pilonul lui cel mare, bine conservat, îl înfăţişează pe regele nubian Netekaman, despre care se ştie că a trăit în secolul I e.n., şi pe regina Amantere, cu forme steatopice, ucigând prizonieri în maniera vechilor egipteni.

În epoca lui Netekaman şi Amanterei, Roma domnea de multă vreme în Egipt şi-şi făcea simţită influenţa foarte departe spre sud. Astfel se explică prezenţa pavilionului roman la Nagaa.

Din păcate, n-avem timp să mergem să vizităm ruinele de la Musawarat, a căror poziţie exactă se pare că nu este cunoscută de ghizii noştri. Întrucât nu intenţionăm să ne rătăcim în toiul nopţii în deşert, ne întoarcem de-a dreptul la Shendi, unde subprefectul ne-a pregătit un mic ospăţ oriental.

A doua zi ajungem la Meroe.

— Ruinele de la Nagaa se află într-o vale mănoasă, ne informează pe un ton rece ghidul Baedeker. Se vede bine că redactorul acestui ghid n-a fost niciodată pe aici sau poate că a fost victima unui miraj. E adevărat că ediţia exemplarului pe care îl posedăm datează din 1914, singura pe care Jean a putut s-o găsească înainte de plecare. – *N.A.*

** Ei sunt numiţi de asemenea regi etiopieni. În limba greacă li se spunea şi chipuri „arse”, cu alte cuvinte negrii care locuiau la hotarele sudice ale lumii cunoscute. – *N.A.*

Ruinele de la Meroe, descoperite cu peste un secol în urmă de către savantul francez Cailliaud, prietenul lui Mehmet Ali, întemeietorul Egiptului modern, sunt situate pe malul Nilului. Prin urmare, de astă dată nu ni se pune nicio problemă de transport.

Ruinele de la Meroe sunt protejate cu un gard solid şi păzite de un bătrân sudanez foarte îndatoritor care ne ajută să le vizităm. N-au mai rămas din Meroe decât temeliile templelor şi ale palatelor, cu excepţia unei instalaţii de băi săpate în pământ. Fiind năpădită de nisip, au avut norocul să scape de distrugerea generală. Termele acestea ne mai arată prin sistemul lor de cuptoare şi de canalizare admirabil orânduite cât de departe pătrunsese civilizaţia antică în Africa şi cât de repede a fost uitată.

La câţiva kilometri spre est de Meroe, în apropierea muntelui, se înalţă câteva piramide mici, de asemenea bine conservate. Sunt mormintele unor prinţi sau regi nubieni. Singurul interes pe care-l prezintă aceste morminte este aşezarea lor la extremitatea sudică a Nubiei antice. În curând, vom vedea la N apa ta necropole în cadrul cărora se aliniază zeci din aceste piramide nubiene, foarte deosebite de cele din Egipt.

În epoca romană, Meroe a fost metropola a trei regi nubieni. Trufaşa regină Candace, prima dintre reginele etiopiene purtând acest nume, care a rezistat cu succes romanilor ani de-a rândul, iar după aceea a fost învinsă de ei în anul 20 î.e.n., s-a refugiat aici, unde a şi murit.

Albara

După câteva zile de călătorie de-a lungul dunelor de nisip care mărginesc de-o parte şi de alta Nilul, sosim la Albara.

Albara este mai întâi un râu, fratele mai mic al Nilului Albastru, coborând ca şi acesta de pe podişul etiopian. În perioada trecerii noastre pe aici nu-i decât un curs de apă neînsemnat, traversat de un enoâm pod de beton. În perioada creşterii apelor se transformă într-un râu mare care-şi varsă apele vijelioase în Nil.

Albara este ultimul afluent al Nilului până la vărsarea acestuia în mare. De-a lungul celor 2 700 km ce-i mai rămân de străbătut, zeul Nil nu mai primeşte nicio picătură de apă.

De luni de zile nu ne-a mai udat strop de ploaie. În sudul Sudanului plouă totuşi din când în când, poate să plouă chiar catastrofal, însă aceasta nu se întâmplă în perioada în care traversăm regiunea. În nordul Sudanului şi în Egipt nu plouă de

loc şi în cele trei luni cât ne mai rămâne de călătorit pe fluviu vom cunoaşte o climă cu desăvârşire secetoasă. Este aşadar lesne de înţeles că în afară de firişorul de apă al Nilului, care curge parcă în virtutea unul miracol zilnic, ţara nu-i decât un deşert arid.

Pentru noi care trăim pe fluviu şi deci nu riscăm să murim de sete, situaţia aceasta nu prezintă un pericol prea mare. Pentru călătorii care se aventurează însă în interiorul teritoriului, ea se poate transforma într-o catastrofă.

La confluenţa râului Albara cu Nilul este aşezat oraşul Albara, a cărui înfăţişare nu aminteşte cu nimic vechile oraşe sudaneze. Este un centru mare şi modern, cu străzi frumoase plantate cu fcaniani, mărginite de vile luxoase.

Cele două obiective industriale din acest oraş sunt imensele ateliere ale Căilor Ferate Sudaneze (*Sudan Railways*), unde se montează şi se repară materialul feroviar din ţară, precum şi uzina de ciment, cea mai

importantă întreprindere din Sudan.

Aceste două industrii justifică prezenţa a numeroşi europeni la Albara, îndeosebi a mai multor ingineri danezi la fabrica de ciment, danezii fiind, după cât se pare, specialişti în fabricarea cimentului.

Suntem primiţi rând pe rând la Clubul seniorilor, frecventat doar de personalităţile cele mai de vază, şi la cel al juniorilor, rezervat micilor funcţionari europeni. Seniorii ne fac o primire demnă şi fastuoasă. Prânzim pe peluzele clubului, amenajate în terasă deasupra Nilului, ceea ce creează o atmosferă de *garden-party*.

La Clubul juniorilor atmosfera este foarte degajată, fără niciun fel de farafastâcuri. Alcoolul se consumă aici fără discernământ.

De la Khartoum, unde presa ne-a făcut o publicitate mai mult decât zgomotoasă înserându-ne fotografiile pe prima pagină, am devenit cunoscuţi ca nişte cai breji. Pretutindeni pe unde trecem, europenii, şi uneori chiar sudanezii care citesc ziarele, ne primesc cu fraza devenită rituală: „Ah! Voi sunteţi canoiştii!”

La juniori suntem supuşi unui adevărat asalt. Femeile mai ales sunt ahtiate să ne afle aventurile: cum am putut să ţinem piept namilelor de hipopotami şi crocodililor răi, ce făceam ca să nu murim de foame, voiau să ştie dacă „sălbaticii” n-au vrut să ne fiarbă într-un ceaun mare etc. etc.

Asistenţa cucerită ne bombarda cu întrebări. Ne străduiam să reducem isprăvile noastre vitejeşti la dimensiunile lor reale.

— So, *André*, *you capsize among hippopotamus*. *Isn’t it wonderfui*? *Tell me*, *tvhat about your Utile canoe P*[44]

---

44 Aşadar, André, ai eşuat în mijlocul hipopotamilor. Nu-i aşa că-i minunat ? Spune-mi, ce s-a întîmplat cu micul dumitale canoe ? (în limba engleză în original). - N.T.

John care din fire este foarte familiar cu oamenii şi nu se miră de nimic, de astă dată rămâne buimac.

— *Hello*, *John*, *come quich*! *Have a drink*![45]

Iată-l la rândul lui pornit să istorisească peripeţiile noastre palpitante de pe lacul Kioga şi despie niloţii care se plimbă goi puşcă prin savană.

Vorbim atâta, încât ne este tot timpul sete. Turnăm pe gât fără oprire bere, gin, whisky. Din fericire, asemenea prilejuri ni se oferă destul de rar, căci altfel organismul nostru n-ar rezista.

În jurul nostru se învârtesc copii care strâng autografe, iar două tinere învăţătoare americane de la misiunea protestantă readuc în discuţie subiectul, istorisindu-ne viaţa pe care o duc printre micii sudanezi. Seara cinăm în mijlocul unei primitoare familii engleze care a ţinut să ne instaleze cu orice preţ în grădină, pentru noapte, trei paturi încărcate cu perne.

La 9 aprilie sosim la Berbera, oraş vechi pe jumătate ruinat. Pe la periferii, cartiere întregi nu sunt altceva decât grămezi de dărâmături. Palmierii, lăsaţi în paragină, fără apă, îşi înşiruie trunchiurile uscate. Copii sudanezi oacheşi, cărora oraşul acesta mort le oferă fă Ta doar şi poate un loc foarte bun pentru jocurile lor, ne însoţesc, tot mai numeroşi, în mijlocul ruinelor.

Odinioară, cu aproape un secol în urmă, Berbera a fost un oraş înfloritor; era punctul de unde plecau marile caravane spre Egipt şi Maâea Roşie.

Calea ferată care leagă astăzi Albara de Port Sudan şi de Wadi Halfa a desfiinţat vechile îndeletniciri ale localnicilor. A oprit aproape cu desăvârşire traficul prin deşert al caravanelor minunate şi lente. A redus micul cabotaj de-a lungul Nilului, pe care nenumăratele bariere

---

45 Hei, John, vino repede ! Trage o duşcă ! (în limba engleză în original). - N.T.

ale cataractelor nu-i făceau de loc lesnicios. Se poate spune că de la Berber până la frontiera cu Egiptul toate vechile aşezări au decăzut rând pe rând.

O furtună de nisip

În seara zilei de 10 aprilie poposim pe o plajă de nisip la malul fluviului. Este o plajă liniştită. Suntem singuri. Din când în când ne simţim bine să fim singuri. În ultimul timp suntem mereu solicitaţi: ici de căpetenia unui sat care se simte jignită dacă refuzăm să rămânem noaptea în bătrâna-i locuinţă patriarhală, dincoace de nişte marinari sau de ţărani care ne oferă ceaiul uzual al ospitalităţii la malul fluviului şi ne pun o sumedenie de întrebări la care nu ştim să răspundem.

În seara asta savurăm în tihnă pacea care domneşte în acest ungher. Am tras pe jumătate caiaicele noastre pe prund şi în apropierea lor am montat cele trei paturi de campanie ale noastre. Pe aici nu-s ţânţari, astfel că ne putem lipsi de cort.

Noaptea înstelată a tropicelor este mereu minunată. După o zi toridă (astăzi la prânz a fost + 47°C pe Nil), noaptea este un calmant ideal. Toate zgomotele de pe fluviu, scârţâitul nesfârşit al *sakieh-elor* şi ţipătul discordant al păsărilor au amuţit. Respectăm tăcerea divină a nopţii.

Întins pe sacul meu de dormit, cu obrazul mângâiat de briză, admir scânteierea cerului. Mă năpădesc o mulţime de amintiri din viaţa mea de la Paris înainte de a mă fi îmbarcat pentru Africa, amintiri oare par îngrozitor de depărtate şi aproape ireale. Gândul mă poartă la privirea îndurerată din ochii părinţilor mei când am plecat din Franţa; mă gândesc cu câtă îngrijorare urmăresc ei ştirile despre călătoria noastră, la casa din Enghien, la tot ceea ce am părăsit.

Pe la miezul nopţii, vântul care de câtva timp ne dă

târcoale pe ascuns se dezlănţuie. Ne pomenim pe neaşteptate învălmăşiţi în plina furtună de nisip. Este înspăimântătorul *Ghibli*, care bântuie în Sahara nubiană. Firicelele infime de nisip încep să pârâie pe sacii noştri de dormit căzând într-o cantitate ameninţătoare şi pătrunzând peste tot. Aspirăm nisip, mâncăm aşijderea nisip, plângem cu nisip şi cu siguranţă că mâine vom urina tot cu – nisip.

În câteva minute nisipul a năpădit totul. Ghemuiţi sub sacii noştri ne sufocăm. Ne stăpâneşte o spaimă îngrozitoare ca nu cumva să fim îngropoţi sub o dună pe oale de formare. Din fericire, nisipul se adună într-o parte şi-şi ia zborul în cealaltă parte.

Orele se scurg. Nu dormim. Vântul suflă într-una vijelios. Departe de a se domoli, ni se pare că suflă mereu cu o violenţă tot mai mare. Paturile noastre mititele din duraluminiu tremură la fiecare rafală şi par că stau gata să-şi ia zborul. Ne temem să nu fim luaţi pe sus de vijelie cu paturi şi cu echipament cu tot. În sfârşit, după nenumărate ore de nelinişte, se arată zorile pale. Ziua răzbate sfioasă prin norul gros de nisip care ne înconjură. Simţim o mare uşurare. Nu este ceva mai îngrozitor decât să te simţi în primejdie în plină beznă. Dar sentimentul nostru de uşurare nu ţine mult. Ne încumetăm să aruncăm o privire afară. Cerul este mascat în întregime de un praf gros galben şi cenuşiu care mânat de vânt urcă şi se învolburează în văzduh. Ne rotim privirile prin tabără. Înmărmurim. Două din caiacele noastre au dispărut în furtună. Doar caiacul lui Jean se mai odihneşte pe prund, la câţiva metri de noi. Celelalte două au fost luate oare de valurile Nilului? De bună seamă că s-au răsturnat, iar echipamentul dinlăuntrul lor s-a dus la fund, sau au eşuat Dumnezeu ştie unde? Sau poate că s-au scufundat şi le-am pierdut pe veci?

Suntem distruşi. Ne vedem încheiată călătoria pe Nil.

Ne tragem în grabă şorturile, punem echipamentul la adăpost şi pornim în căutarea caiacelor, dar *Ghibli* îşi dublează violenţa şi nu vedem nici la zece metri înaintea noastră, atât de gros este norul de nisip care se învârtejeşte în aer. Pietricele se rotesc în jurul nostru şi ne izbesc în obraz. Nisipul fierbinte ne pătrunde prin toţi porii.

Umblăm pe dibuite cu capul plecat, cu ochii pe jumătate închişi ca animalele din savană pe care le orbeşte fumul incendiilor. Pe dunele pe care am reuşit, în sfârşit, să urcăm umblăm în patru labe cercetând cu privirea pe cât ne stă în putinţă trestiile cave înveşmântează insulele formate de fluviu.

În cele din urmă, John, care are o vedere de vultur, scoate strigăte de triumf: colo se vede un caiac eşuat pe o insuliţă în mijlocul fluviului şi, după toate aparenţele, intact. Se azvârle nerăbdător în apă, traversează curentul şi se întoarce cu ambarcaţia. Este caiacul meu. Ăsta-i un succes. Dar mai rămâne de găsit caiacul lui John cu tot materialul cinematografie. S-o fi comportat oare ambarcaţia lui la fel de bine ca şi a mea?

John şi cu mine ne continuăm cercetările în amunte, în vremele lui Jean îi vine ideea să se ducă să exploreze malurile în aval. Idee genială. În timp ce noi ne enervăm şi ne obosim ochii într-o parte, Jean a descoperit celălalt caiac cu etrava înfiptă într-o limbă de nisip, puţin stropit de valuri, dar intact.

Mă întreb şi astăzi cum s-a întâmplat că cele două ambarcaţii împinse de aceeaşi forţă au luat-o fiecare într-o direcţie opusă. În orice caz, s-au comportat admirabil, singure în mijlocul furtunii, făcând astfel dovada calităţilor lor nautice.

Cercetările noastre au durat peste patru ore. Numaidecât după prânz ne reluăm călătoria, dar furtuna

nu s-a domolit de tot şi ne istovim în zadar navigând împotriva vântului. Hotărâm să găsim un adăpost pe undeva.

Ni se iveşte în drum un golfuleţ săpat de fluviu, în fundul căruia se zăreşte o *sakieli*. Tragem la mal. Suntem prost, dispuşi. Jean ne mustră cu asprime, reproşându-ne că am fost neglijenţi şi nu am scos suficient din apă caiacele în ajun; consecinţele acestei neglijenţe ar fi putut să fie catastrofale. John şi cu mine dăm vina pe furtuna de nisip pe care nu o putusem prevedea. Ceartă zadarnică.

Omdah-ul satului în toiul discuţiilor noastre, un om îşi face apariţia pe poteca ce se întinde de-a lungul malului. Este un sudanez mătăhălos şi gras cam de vreo cincizeci de ani, înfăşurat într-o largă *galabieh* albă, cu turban pe cap şi încălţat cu papuci. Este cocoţat, cu o înfăţişare maiestuoasă, pe spinarea unui măgar a cărui crupă o mângâie din când în când, lovind-o uşurel cu un beţişor. Ne zăreşte, se opreşte, descalecă de pe măgăruş şi vine în întâmpinarea noastră. Omul acesta înstărit se simte dator să-şi ofere ospitalitatea unor străini care au poposit în apropierea satului său. Ne pofteşte să-i urmăm.

Lăsăm cele trei caiace sub protecţia *sakich*-ei, traversăm ogoare brăzdate de canale de irigaţie făcute din pământ bătătorit, pătrundem într-un crâng des şi foarte răcoros de palmieri şi urmându-l pe mentorul nostru ne facem intrarea – o intrare care stârneşte curiozitatea locuitorilor – într-un pitoresc sat sudanez, pe jumătate îngropat în nisip şi parcă înecat în lumină.

Căsuţele sunt nişte cuburi mititele din vălătuci, îngrămădite unele într-altele de-a lungul unor uliţi întortocheate. Sunt văruite într-o culoare aproape uniformă de un galben cafeniu.

Ajungem în faţa unei clădiri mari împrejmuite cu ziduri înalte. Trei capete de crocodili ca nişte guri hidoase

de burlan se schimonosesc deasupra portalului. Este casa gazdei noastre, *omdah*-ul, căpetenia satului.

Suntem poftiţi într-o încăpere spaţioasă având drept mobilă nişte bănci prăfuite. Te-ai putea crede în sala de aşteptare a unei gări sau în sala de aşteptare a unui dentist de la ţară. Pereţii sunt golaşi. Plafonul se sprijină pe trunchiuri de palmieri jupuiţi grosolan de scoarţa lor. Este odaia rezervată oaspeţilor în trecere.

Fără îndoială că în satul acesta sudanez îşi fac apariţia puţini călători, praful fiind gros. Ca de obicei, odăile destinate familiei se află în partea din spate a casei, la adăpost de privirile indiscrete.

Trei paturi pliante, care aici se numesc *angareeb*, sunt montate numaidecât pentru noi în galeria exterioară, unde este răcoare. Se îndeasă pe ele pături şi perne. Se aduc covoare care sunt scuturate zdravăn chiar sub nasul nostru; după furtuna de nisip treaba asta este o neplăcere foarte mică. Ni se dau papuci. Un servitor zelos şi tăcut vine în vârful picioarelor aducându-ne un platou mare de alamă. Ne-a adus ceai, singura băutură în stare să ne potolească setea arzătoare, ceai fierbinte pe care-l sorbim cu voluptate, cu înghiţituri mici şi la care nu încetăm să ne gândim în tot cursul zilei.

Mai marii satului intră pe rând la *omdah*, vin să se încline ceremonios în faţa noastră, apoi iau loc pe bănci. Gesturile lor au o încetineală şi o gravitate impresionante.

Conversaţia este anevoioasă. Am făcut oarecari progrese în ceea ce priveşte cunoştinţele noastre de arabă sudaneză, care însă nu ne pot ajuta prea mult. Se înstăpânesc tăceri lungi pe care ne străduim să le reducem cât mai mult. Le arătăm hărţile noastre înfăţişând fluviul, pe care le indicăm poziţia satului lor, dar oamenii nu manifestă prea mult interes. Scoatem atunci fotografiile noastre de familie, dar nici ele nu se bucură de succesul

sperat.

Ei nu fac nici cel mai mic efort pentru a întreţine conversaţia. Şed în încăpere înfăşuraţi în *galabieh*-urile lor albe, imobili pe băncile pe care au luat loc, acordându-ne onoarea prezenţei lor, fără a ne cere nimic în schimb. Este înduioşător, dar până la urmă plicticos. Ne hotărâm să le urmăm exemplul şi să tăcem, ceea ce simplifică mult situaţia.

Petrecem astfel restul zilei la *omdah* moţăind pe *angareeb*-ele noastre (după aventurile din timpul nopţii suntem frânţi de oboseală).

Mai marii satului s-au retras pe rând, revenind seara unul câte unul ca să ne onoreze eu prezenţa lor la cină.

Vom avea prima oară prilejul să gustăm o adevărată cina sudaneză. Ne instalăm în jurul unei mese joase, pe care a fost aşezată o tavă înicăncată cu de – le gurii.

Un servitor ţinând în mâini un ibric mare de alamă ne toarnă în chip ritual apă pe degete, precauţie cu atât mai lăudabilă cu cât nu vom avea la dispoziţie nici linguriţe, nici fiirculiţe.

Pe o tavă se înalţă un morman de apetisante lipii – *Kessera* – preparate nu din făină grosolană de durra pe care o consumă oamenii de rând şi care este foarte indigestă, ci o excelentă *Kessera* de grâu. Alături au fost rânduite o tocană piperată din carne de oaie, farfurii pline cu ouă şi peşte prăjit în ulei, cu *mulukhia*, curmale şi alte fructe indigene, un urcior mare cu zer şi o cană cu apă. *Mulukhia*, care nu lipseşte de la nicio masă s-udaneză, este o supă verzuie preparată dintr-o legumă din familia spanacului. E o zeamă groasă şi vâscoasă, prea puţin atrăgătoare, dar ne deprindem repede ca, de altfel, cu toate celelalte.

Înainte de a purcede la asaltul bucatelor ne uităm ce fac gazdele noastre. Fiecare ia o lipie, o îndoaie ca pe o

clătită, frânge o bucată şi cu ajutorul ei pescuieşte din farfuria care-i place. Este îngăduit să pescuieşti de-a dreptul cu degetele. *Omdah*, care şade lângă mine, nu se lasă aşteptat, dar îmi întinde totodată şi mie cu multă atenţie bucăţile cele mai bune.

A doua zi ne trezeşte ciripitul păsărilor colibri cuibărite în tavanul vechi al locuinţei noastre de o noapte. Piuiturile lor salută cele dintâi raze ale soarelui. Ne împărtăşesc fericirea lor de a trăi şi hotărâm să facem ca şi ele.

Vântul s-a domolit de tot. Căşmarul furtunii de nisip a luat sfârşit. E timpul să plecăm.

În jurul nostru toată lumea este în picioare. *Omdah-vi*, fiii, prietenii, servitorii lui ne conduc toţi până la golfuleţul unde sunt ancorate ambarcaţiile noastre.

Îi revăd şi astăzi pe cei patru fii ai *omdah-ului* mergând ţanţoşi lângă noi: Ahmed, Mohamed, Abdu şi Faruk. Faruk, mezinul, în vârstă de vreo zece ani, ţine în mână un beţişor. Biciuieşte dispreţuitor cu el un ciobănaş care încearcă să se alăture alaiului nostru. Se simte că este de pe acum stăpânul satului.

Ahmed are o poftă nebună să se plimbe cu caiacul. În timp ce ne punem lucrurile în orânduială el contemplă îndelung una din ambarcaţii şi apoi ne cere îngăduinţa să-i lăsăm s-o încerce. N-ar fi tocmai potrivit să-i refuzăm această favoare. Se instalează în ea. Veşmintele sale largi şi umflate se revarsă peste bordurile caiacului, mânecile i se moaie în apă, dar ce importanţă are! înhaţă padelele şi se repede în largul fluviului. Bietul Ahmed, se zbate cu stângăcie în râsetele şi zeflemelele celor de faţă. Nu mai are decât o singură dorinţă: să se întoarcă cât mai repede la mal. îi sărim în ajutor şi punem capăt necazurilor lui.

11 aprilie. Exact cu şase luni în urmă ne începeam călătoria cu caiacele pe Kagera. De atunci am străbătut un

drum frumuşel pe cursul Nilului, un drum de aproximativ 4.000 km. Înainte de a ajunge la capătul expediţiei noastre ne mai rămân de făcut circa 2.500 km. Calculăm că, străbătând în medie 30 km pe zi, dacă toate vor decurge cum trebuie, ne mai rămân să călătorim trei luni până să ajungem la Mediterana.

Clima secetoasă în care trăim de mai bine de o lună ne convine de minune. Niciunul din noi trei nu mai face vreo recidivă de malaria, pe Jean nu-i mai necăjeşte sinuzita, iar John nu mai suferă de tulburări circulatorii. Devenim uscaţi, aidoma atmosferei, ca nişte ciomege, dar ne simţim cât se poate de bine.

Astăzi începem traversarea celei de-a cincea cataracte. Hărţile indică praguri pe o distanţă de vreo doisprezece kilometri.

Citesc în jurnalul meu de drum:

„Pe la orele 11 curentul îşi accelerează viteza şi apa care lunecă peste stânci începe să clocotească. Ne apropiem cu mare viteză de primele praguri. După cum am constatat adesea în asemenea cazuri, Nilul îşi lărgeşte albia, se pierde printre nenumărate insuliţe şi stimei careul hărţuiesc. Înaintăm cu băgare de seamă, fiind nevoiţi să facem într-una ocolişuri în labirintul acesta. Dacă nu suntem cu ochii în patru riscăm în fiece clipă să ne înfigem într-o stâncă şi să sfâşiem pielea cauciucată a caiacelor noastre, să nimerim într-un vârtej sau să dăm de o perfidă diferenţă de nivel şi să ne răsturnăm.

Cataractele devin tot mai mari; urletul lor se aude din ce în ce mai tare. Ne oprim şi ne luăm toate măsurile pentru a întâmpina pregătiţi primejdia. Trebuie să punem la adăpost obiectele care stau libere la suprafaţă, să încheiem cu grijă sacii, să-i ancorăm solid în spaţiile amenajate la cele două extremităţi ale ambarcaţiilor. S-a văzut că în caz de răsturnare sacii pot servi ca flotori,

împiedicând scufundarea ambarcaţiei.

Mai luăm o altă măsură de prevedere, aceea de a înainta grupaţi pentru a ne putea ajuta unul pe altul în caz de accident. Pe lângă aceasta, în trei este mai uşor să te orientezi pe drumul bun decât atunci când navighezi singur.

Pornim în monom şi începem de îndată să ţopăim pe valuri. Caiacele lunecă cu mare viteză. Uneori răzuiesc fundul stâncos şi sunt zguduite cu violenţă prin vâltori. Totuşi nu se întâmplă nimic grav, nicio cădere serioasă.

Începe să se însereze. Ne aflăm încă în toiul cataractei. Ne oprim prudenţi. Nu vrem să ne surprindă noaptea pe apă. Poposim pe o insulă mare stâncoasă. Tragem caiacele pe uscat şi le cercetăm fundurile de cauciuc. Au numeroase jalituri pricinuite de stânci. Le aplicăm petice, cum am proceda cu nişte simple camere cu aer.

A doua zi dimineaţa reîncepe ţopăiala pe fluviu. Padelele noastre luptă din greu, căutând să evite stmcile care-şi scot capul din apă, dar nu suntem niciodată în pericol. Ne favorizează acest anotimp când apa este mică. Mă gândesc la vârtejurile de apă care se vor năpusti pe aici peste câteva luni când apele mari vor trece pe toate stâncile acestea. În acea perioadă ar putea să se întâmple accidente.

Pe la prânz am sfârşit cu cataracta pe care am străbătut-o în mai mult de douăzeci şi patru de ore. Ea se întinde pe o distanţă de peste 12 km, contrar indicaţiilor pe care ni le dau hărţile. La capătul pragurilor, pe o culme stâncoassă, zărim ruinele unei fortăreţe care datează pesemne din timpul răscoalei mahdiste. Aceste ruine încununează o imensă stâncă de bazalt care se năruie încetul cu încetul, căzând în surpături pe malul Nilului. Nisipul adus de vânt năpădeşte treptat vasta curte

interioară şi urcă în pantă domoală de-a lungul zidurilor de lut uscat.

Când ne apropiem de ruine, un şacal o ia la goană cu coada lăsată, furişându-se de-a lungul zidurilor. Ne strecurăm printr-o spărtură şi urcăm în vârful zidului împrejmuitor făcându-i înconjurul. De pe acest post de observaţie priveliştea este încântătoare.

Jos, Nilul curge printre insuliţe înverzite şi stânci de un negru strălucitor care sclipesc la soare.

În afară de această panglică de apă plină de stânci şi de verdeaţă, în care se oglindeşte albastrul cerului, peste tot se zăreşte doar deşertul galben şi cenuşiu.

Mai avem de înfruntat cataracte cale de 110 km

15 aprilie. Abu Hamed. Ne odihnim o jumătate de zi, odihnă pe care ne-am câştigat-o cu prisosinţă, înainte de a ataca a patra cataractă.

Termometrul continuă să urce, atingând la orele trei după amiază + 50° la soare. Clima uscată ne îngăduie totuşi să suportăm relativ uşor temperatura aceasta caniculară. În mlaştinile Sudd termometrul nu arăta niciodată peste + 35°, dar aceste 35° le transpiram prin toţi porii pielii, atât de umedă este clima acolo.

Începând de la Abu Hamed, Nilul face cale întoarsă spre sud descriind o curbă mare până la frontiera cu Egiptul. Un strat gros de bazalt îl sileşte să-şi întortocheze cursul. Nu va regăsi direcţia cea bună, spre nord, decât după ce va rătăci prin deşert cale de aproape 1.000 km. Este o minune că nu s-a pierdut în pustiu.

Părăsim Abu Hamed imediat după prânz. Am luat toate măsurile de prevedere şi ne-am procurat proviziile necesare. În acest scop, am fost nevoiţi să pornim o adevărată vânătoare de ouă, legume proaspete şi fructe prin prăvăliile negustorilor arabi, foarte prost aprovizionate. Singura excepţie o fac curmalele uscate, din

care se pot cumpăra coşuleţe pline în dughenele cele mai neînsemnate, ele jucând un rol important în alimentaţia indigenilor. Fiind aprovizionaţi cu curmale, nu. riscăm să murim de foame.

Există o mulţime de specii felurite din acest fruct. Cele mai bune sunt mici, rotunde, având o frumoasă culoare portocalie şi fiind foarte dulci. Ai zice că au fost preparate cu zahăr, când de fapt ele n-au fost decât uscate. Această specie de curmale provine chiar din regiunea Abu Hamed, dar este greu de găsit, fiind foarte căutată. Curmalele mai comune sunt lunguleţe, au sâmburele mare, culoarea roşie-închisă, aproape ciocolatie, sunt făinoase şi destul de fade la gust. În plus, multe dintre ele sunt viermănoase.

Viermănoase sau nu, principalul este că avem întotdeauna la îndemână în fundul caiacelor noastre o cantitate mică de curmale. Ele sunt mana deşertului. Le curăţim muindu-le în apa fluviului şi le ronţăim în aşteptarea orei prânzului, pe care o respectăm… cu multă neregularitate din pricina greutăţilor pe care ni le impune fluviul. Se întâmplă să nu avem altceva de mâncat la prânz. Curmalele acestea sunt hrănitoare şi pe deasupra ne scutesc de popasuri lungi pentru prepararea meselor.

La Abu Hamed, unde prezenţa noastră nu a rămas neobservată, am fost primiţi foarte bine de capul târguşorului. Omul acesta, foarte atent cu noi, ne dăruieşte la plecare două conopide magnifice luate din grădina sa de legume, pe care o întreţine cu mari cheltuieli cu ajutorul unor pompe electrice. Ca să apreciezi cum se cuvine un asemenea dar, trebuie să ştii ce înseamnă seceta cumplită care domneşte în aceste ţinuturi şi cât de rare sunt legumele pe aici.

Înarmaţi astfel împotriva lipsei de alimente, gonim pe apele fluviului mai întâi în direcţia vest.

Întâlnim câteva praguri de importanţă secundară, cărora harta le dă denumirea de Mograt şi Shellal. Nicio cascadă importantă. Apoi, vuietul crescând al fluviului ne vesteşte că peste puţin ne vom găsi într-o situaţie mai grea.

Înaintăm acum drept spre sud-vest.

Ne legăm caiacele de o stâncă şi ne ducem să vedem ce se petrece. Suntem nevoiţi să escaladăm blocuri enorme de bazalt.

John care s-a aventurat desculţ se întoarce în goană ţopăind ca o maimuţă. Stâncile sunt fierbinţi şi era cât pe-aci să-şi frigă tălpile.

Ajunşi în vârful povârnişului care domină Nilul, constatam că nu suntem prea edificaţi. Fluviul este împânzit cu atâtea stând, încât este cu neputinţă să-i urmărim cursul. Pe deasupra, la câteva sute de metri mai jos el deviază brusc spre sud. Nu putem să vedem nimic. Ne dumerim doar că avem înaintea noastră o cascadă. Vuietul năprasnic al fluviului, clocotul apelor sale ce ne parvin din aval ne-o spun cu prisosinţă. Cât priveşte restul, nu avem altceva de făcut decât să ne încredinţăm soarta în mâinile providenţei. Şi: atenţie la răsturnări!

Pătrundem încet în mijlocul curentului. Cele trei caiace ale noastre înaintează în monom. Mă în fund în caiacul meu. Picioarele mele proptite pe fund simt apa lunecând pe sub pielea cauciucată a ambarcaţiei. Mi se pare că fac un singur corp cu ea. Dar asta nu-i de ajuns ca să mă liniştească. Am impresia că nici cei doi tovarăşi ai mei nu sunt mai calmi decât mine, mai cu seamă John care-şi mai aduce aminte de accidentul suferit pe Kagera, când fusese cât pe aci să se înece.

De astă dată ne aşteaptă o încercare serioasă. Tunetul apei care se năpusteşte printre stânci nu încetează să crească, dar nu vedem. altceva decât o puzderie de

stânci care-şi scot capul din apă. Este cu neputinţă să ne pregătim atacul.

Frânăm cât de tare putem pentru a câştiga timp şi a desluşi drumul pe care trebuie să-i urmăm. Când şezi într-un caiac nu-i uşor să vezi ce se petrece în faţa ta. Ne aflăm aproape la nivelul apei. Putem să ne aşezăm în genunchi sau chiar să ne ridicăm în picioare (Jean excelează în acest gen de exerciţiu, uneori periculos), dar aceasta nu ne măreşte câmpul vizual.

Prima cascadă care ne iese în cale se încovoaie între două blocuri mari de stâncă. Caiacul se precipita în torent cu prova în jos. Îmi trag instinctiv bustul înapoi. Simt cum se îndoaie ambarcaţia, îi aud trosnind articulaţiile de lemn. A trecut. Se zbate acum în vâltori care ameninţă s-o înghită. Cu lovituri mici de padelă mă străduiesc s-o menţin perpendicular pe valurile violente care se desfăşoară înspre aval. Cea mai mică greşeală de manevră ar putea fi fatală. Ţinem însă solid în mâini caiacele noastre; lunile petrecute pe fluviu ne-au dat „simţul apei”.

Am trecut toţi trei şi ne regăsim pe o plajă mică de nisip. Ne-au scuturat mii de fiori.

Am traversat astfel în cursul după-amiezii câteva cascade mai mari sau mai mici şi ne petrecem noaptea la marginea pragurilor. Vuietul apei nu ne împiedică să dormim. Suntem frânţi de oboseală.

A doua zi participăm la o nouă cursă cu obstacole.

În mijlocul acestei cataracte sălbatice pe care au părăsit-o toţi locuitorii Nilului, atât animale cât şi oameni, dăm de o nouă fortăreaţă din perioada inahdistă.

Apoi, vuietul cataractei este urmat de tăcerea trecătorilor adânci. Fluviul curge acum între maluri înalte. Peste tot în plin curent îşi înalţă capul stânci negre, lustruite şi strălucitoare. Apele repezi le-au scobit, le-au sfredelit, le-au modelat, dându-le formele cele mai

fantastice.

Seara ajungem la El Kab. Ni se înfăţişează o privelişte romantică, având ca fundal asfinţitul. Deasupra Nilului, pe mal se înalţă zidurile unui castel. În urmă cu un secol, locuiau aici mici seniori prădalnici, jefuitori de caravane, în perioada în care Sudanul mai trăia încă în plină anarhie.

A doua zi avem de străbătut o nouă serie de praguri, dar de astă dată nu ne mai temem. Siguri de noi, gonim cu mare repeziciune pe spinarea pietroasă a fluviului. Ni se întâmplă să rămânem agăţaţi pe un prag. Atunci coborâm, împingem caiacele şi pornim iar. Prin aceste locuri e mai bine să nu fie apă destulă decât prea multă. Coca ambarcaţiilor noastre capătă iar o serie de jalituri.

Cam pe la amiază vizităm un cătun cocoţat straniu pe fruntea malului, în mijlocul unor stânci mari rotunjite şi lustruite de furtunile de nisip.

Mai multe femei bat unt în nişte putineie grosolane din piele de ţap. Când ne apropiem se retrag în grabă în fundul bordeielor lor. Abia am avut timp să le zărim vălurile lungi, negre, precum şi cozile lor unse cu ulei care le cad pe spinare.

Un bătrân târându-şi piciorul de lemn ne pofteşte cu gesturi prietenoase să frângem *Kessera* pe pragul cocioabei sale. Acceptăm şi petrecem câteva clipe în tovărăşia lui. Zăbovim cât putem în speranţa că femeile se vor hotărî în sfârşit să iasă şi să-şi reia treburile gospodăreşti, ceea ce ne-ar îngădui să filmăm o scenă interesantă. Dar ne pierdem timpul zadarnic. Femeile nu se vor arăta atâta timp cât vom rămâne locului. Încercăm să-i înduplecăm pe om, dar el face pe surdul. Stăruim. El dispare în locuinţa sa şi ne aduce… un băieţaş pe care-l pune să lucreze. Suntem traşi pe sfoară.

Se întâmplă foarte rar să prindem în obiectivul

aparatului nostru femei din aceste ţinuturi. Nu numai că sunt musulmane, ceea ce înseamnă că nu au voie să se arate în faţa bărbaţilor, dar pe deasupra se mai tem şi de „deochi” atât pentru ele, cât, mai ales, pentru copiii lor pe care-i cară peste tot cu ele. Sunt încredinţate că privirea unui străin le poate fi funestă şi poate să aducă tot felul de nenorociri progeniturii lor. Dacă în drumul nostru surprindem femei spălând rufe la malul fluviului sau umplându-şi urcioarele cu apă şi ne pregătim aparatele se zăpăcesc, îşi lasă baltă treburile şi o iau la sănătoasa, de parcă dracul în persoană ar fi pe urmele lor.

20 aprilie. Gonim mereu spre sud-vest.

Curentul care ieri după-amiază îşi încetinise mult viteza se accelerează iar şi bubuitul cataractelor reîncepe, puternic şi continuu.

La orele unsprezece am străbătut fără greutate un prag de mărime mijlocie.

La douăsprezece întâlnim un alt prag foarte periculos de astă dată, cel mai periculos din toate cele întâlnite până acum. John îmbarcă o cantitate respectabilă de apă şi se opreşte pentru a-şi goli caiacul cu ajutorul buretelui.

Nilul nu mai este decât o îngrămădire de blocuri de stâncă negre, ale căror poate sunt năpădite de nisip. Apele lui se năpustesc cu furie prin haosul acesta. Ţopăim cu ambarcaţiile noastre pe valuri, cârmim în toate părţile în mijlocul vârtejurilor şi cu preţul unui mare efort izbutim să ne menţinem în toiul curentului şi să ocolim stâncile care-şi scot capetele din apă.

Deodată auzim strigăte înaintea noastră. Foarte intrigaţi scrutăm peisajul, ştiind că ţinutul este aproape pustiu. Ne întrebăm cine ar putea ţipa aşa. S-ar spune că sunt glasuri de dincolo de mormânt. John, cel dintâi, ne arată cu degetul două forme care se lasă purtate de curent aproape de mal, două capete care se arată la suprafaţa

apei. Sunt oameni care se înecă? Sunt naufragiaţii unei pirogi? Ajungem peste puţin lângă ei. Sunt doi locuitori de pe malul Nilului care coboară fluviul lăsându-se purtaţi pe firul apei. Plutesc slujindu-se de un burduf umflat cu aer pe care-l ţin cu o mână lipit de pântec, în timp ce cu cealaltă îşi croiesc drumul printre stânci.

21 aprilie. Câteva cătune alcătuite din nişte cocioabe mizere anunţă sfârşitul frumoasei şi viguroasei cataracte a patra. Curentul îşi încetineşte mult viteza, vuietul se domoleşte, iar stâncile se răresc. Malurile se depărtează, acoperindu-se iarăşi cu ogoare irigate de scârţâitoarele *sakieh*.

În cinci zile, de când am plecat din Abu Hamed, am străbătut 110 km, un drum alcătuit aproape fără întrerupere din praguri. Mai târziu vom constata că cea de-a patra cataractă nu este cea mai cumplită dintre marile cataracte, dar că, în orice caz, este cea mai lungă.

Deşi curentul ne este favorabil am redus totuşi apreciabil media noastră zilnică de înaintare. Într-adevăr, am fost nevoiţi să ne oprim de douăzeci de ori pe zi şi să escaladăm malurile fluviului pentru a cerceta împrejurimile şi a ne alege drumul de urmat.

Pătrundem acum în inima vechii Nubii legendare.

VECHEA NUBIE ÎŞI DEZVĂLUIE COMORILE

După ce am depăşit cea de-a patra cataractă, Nilul ne dă un scurt răgaz: avem de străbătut 300 km fără praguri.

Ne aflăm tocmai în mijlocul marii bucle pe care am început s-o parcurgem la Abu Hamed. Pe acest traseu malurile Nilului se înfăţişează adesea pline de verdeaţă şi pitoresc; îşi face apariţia şi viţa-de-vie.

Zilele ne sunt plămădite din apă şi soare, iar nopţile din stele.

Apoi vuietul cascadelor reapare, devine din ce în ce mai puternic anunţându-ne cea de-a treia cataractă, pragul

Kaghar unde Jean se va răsturna, şi pe a doua, cea mai grea dintre toate, cea pe care riveranii o numesc cu drept cuvânt „Pântecul de piatră”, în total 700 km de călătorie pe Nil, traseu în care contrastele unei naturi înfloritoare sau aride nu încetează să se împletească.

Ţara prin care trecem este Nubia, străvechea ţară Kuş din Biblie, ţinut al aurului şi al sclavilor negri care, cu câteva milenii în urmă, era, ca toate ţinuturile sahariene, mult mai umed, mai bogat şi mai populat decât astăzi. În cursul acestei etape de trei săptămâni vom avea prilejul să examinăm numeroase desene rupeste înfăţişând girafe, lei şi antilope. Aceste desene sunt o mărturie că Nubia a fost cândva acoperită de o stepă bogată în vânat şi locuită de populaţii care se îndeletniceau cu vânătoarea. Astăzi este un ţinut secetos în desăvârşit declin. Cu excepţia şuviţei subţiri a Nilului care-l străbate, întregul ţinut este doar un deşert atât de arid, încât caravanele nu se aventurează niciodată în interiorul lui.

Napata, reşedinţa regală a Nubiei

Primul popas pe care-l facem după ce am depăşit pragurile celei de-a patra cataracte este Merowe. Acest nume nu trebuie confundat cu cel al vestitului Meroe din antichitate, ale cărei ruine aflate la 300 km spre nord de Khartoum le-am vizitat.

Localitatea Merowe îşi datorează existenţa şesului întins pe care curge Nilul, singurul şes mare pe care-l udă fluviul în regiunea cataractelor.

O costisitoare reţea de irigaţie a îngăduit readucerea în viaţă a unor întinse crânguri de palmieri, cultivarea din nou a unor câmpuri şi livezi ce constituie o surpriză plăcută pentru călătorul care rătăceşte prin acest ţinut. Toate plantele cresc uşor dacă li se dă apă, fapt ce se poate constata aproape peste tot în Sahara.

La Merowe, orăşel cu aspect aproape modern,

străbătut de bulevarde largi plantate cu salcâmi, poposim la „vila pentru oaspeţi”, jo clădire mare, sumbră şi răcoroasă, la care nu par să se înghesuie călătorii. Fiind situat în fundul buclei pe care-o descrie Nilul, Merowe nu se bucură de un trafic prea mare.

Casa noastră este aşezată pe o înălţime în mijlocul nisipurilor. De la ferestrele ei se zăresc în primul plan ruinele unui mic templu egiptean şi o piramidă de dată recentă, înconjurată de morminte. Din vremurile cele mai depărtate s-au dat aici nenumărate bătălii, iar cu cincizeci de ani în urmă s-au înfruntat dervişii purtând steagul roşu al Mahdi-ului cu trupele lui Kitchener, care se îndreptau spre Sudan cu intenţia de a-l recuceri. Dacă te urci pe zidul care împrejmuieşte vila, descoperi şi alte mărturii din trecutul Nubiei: piramidele străvechi se profilează în depărtare spre est, iar pe malul celălalt al Nilului se înalţă stingheră în mijlocul şesului o stâncă abruptă, Djebel Barkal, muntele sacru al Egiptului antic[46]. Astfel, de cum am sosit aici, ni se înfăţişează imaginea unei istorii succinte a Nubiei.

Djebel Barkal este o culme din gresie moale, înaltă de 100 m, al cărei versant spre deşert coboară în pantă lină, iar cel dinspre Nil este abrupt.

La poalele stâncii, lângă malul fluviului, se află ruinele unui templu, iar mai departe se înalţă vreo zece piramide.

Piramidele acestea sunt foarte ciudate, deosebindu-se mult de marile piramide egiptene. Sunt de dimensiuni mici, 4 – 20 m înălţime (piramida lui Keops are înălţimea de 137 m), baza lor e îngustă, ceea ce le imprimă o formă foarte alungită. Materialul care a servit la ridicarea lor, singurul disponibil, este gresia moale, sfărâmicioasă,

46 Djebel Barkal era socotit munte sacru în Nubia străveche. Aici se afla templul lui Amon Ra. - N.T.

provenită din Djebel Barkal. Nu trebuie aşadar să ne mire faptul că unele dintre ele sunt foarte degradate, semănând cu nişte grămezi de sare ale căror cristale s-ar fi topit pe jumătate sub acţiunea ploii.

Ca toate monumentele asemănătoare din valea Nilului, piramidele acestea sunt necropole ale unor regi şi prinţi. În interiorul fiecăreia din ele se află o cameră mortuară săpată în sol la baza piramidei şi îndreptată cu faţa spre răsărit. Se ajunge la ea printr-un culoar în plan înclinat sau chiar printr-un puţ vertical, adesea foarte adânc. Din păcate, nisipul a astupat iar toate puţurile acestea pe care arheologii le-au explorat pe vremuri.

De altfel, cele mai multe dintre camerele mortuare au fost complet jefuite de-a lungul secolelor de către căutătorii de comori, încă înainte de ivirea arheologilor. Camerele rămase intacte au dovedit că vechii nubieni erau înmormântaţi nu numai cu obiectele casnice şi cu proviziile necesare lungii călătorii ce urmau să facă, ci şi împreună cu animalele şi slugile lor, ca să-i slujească pe lumea cealaltă. În unele morminte regale s-au găsit, în jurul sarcofagelor înalţilor demnitari, schelete de cai, de pisici şi de câini, precum şi zeci de schelete de oameni. Nu se ştie dacă servitorii erau înjunghiaţi pe mormântul stăpânului lor, dacă erau otrăviţi sau îngropaţi de vii.

La Nurri, în apropiere de Merowe unde ne-am dus după aceea, pe o distanţă de douăzeci de kilometri se înşiruie în deşert zeci de piramide mai bine sau mai prost conservate. Dimensiunile acestora sunt mult mai mari decât cele ale piramidelor de la Djebel Barkal. Toate camerele lor mortuare sunt de asemenea năpădite de nisip.

Nuri era marea necropolă a vechilor regi nubieni, iar Napata, aşezată la poalele stâncii Djebel Barkal, oraşul lor sfânt.

Consider necesar să fac câteva precizări referitoare la trecutul Nubiei.

Nubienii pe care-i întâlnim de câtva timp în drumul nostru şi care locuiesc pe malurile Nilului până la Assuan sunt un popor de oameni oacheşi, aproape negri, cele mai adeseori de tip negroid. Sunt oameni săraci şi duc un trai retras. Istoria lor este foarte veche; ea a avut epoci de strălucire.

Nubienii sunt oare de rasă albă sau neagră? Ei alcătuiesc pesemne un amestec din amândouă aceste rase, aflându-se la un punct de contact între cele două mari grupe.

Spre deosebire de mulţi alţi sudanezi, nubienii şi-au păstrat limba pe care o vorbesc aproape în forma în care era folosită cu mii de ani în urmă. Explicaţia acestui conservatorism se datorează stării de izolare în care Nubia trăieşte de secole.

Istoria Nubiei este foarte puţin cunoscută, lucru firesc pentru un popor care trăieşte departe de marile curente din lume. Cu toate acestea, Nubia a cunoscut câtva timp o faimă mondială.

Faraonii Egiptului au trimis aici expediţii din cele mai vechi timpuri. Erau atraşi de prosperitatea legendară a ţării, pe atunci renumită pentru minele sale de cupru şi de aur, pentru turmele sale de vite şi pentru sclavii săi, pentru carbonatul de sodiu natural, pentru pădurile sale de curmali şi de migdali, pentru peştii săi şi carapaeele broaştelor-ţestoase, produse foarte apreciate de vechii egipteni.

În afară de aceasta, Nubia juca rolul de trăsătură de unire între Egipt şi regiunea cursului superior al Nilului. Ea întreţinea legături cu ţările fabuloase din sud, producătoare de esenţe preţioase de lemn, de fildeş, de pene de struţ, de piei de animale sălbatice şi de atâtea alte

produse care făceau obiectul unui trafic intens prin tot Orientul mediteranean.

De la începutul celui de-al doilea mileniu înaintea erei noastre, în perioada Regatului mijlociu, Egiptul a înaintat până la această a patra cataractă, pe care noi tocmai am traversat-o cu mare greutate. Civilizaţia egipteană s-a răspândit în Nubia.

În 1950 î.e.n., vestitul faraon Amenhotep al III-lea a ridicat un templu zeului Amon Ra la umbra stâncii Djebel Barkal. Aceasta ne-o istoriseşte o stelă din Napata. Regii nubieni ajung vasalii faraonilor[47].

Un mileniu mai târziu, profitând de anarhia care domnea în Egipt, regii din Napata au cucerit valea inferioară a Nilului. Ni-l putem închipui pe maiestuosul monarh Tiraqua plimbându-se victorios în carul său pe străzile Tebei. El a intervenit în Asiria şi, potrivit celor istorisite în Biblie, I-a salvat pe regele Iuda Ezechias din ghearele înspăimântătorului Senaherib. Piramidele din Nurri datează din această epocă glorioasă.

Dar strălucirea dinastiei nubiene avea să fie de scurtă durată. Succesorii lui Tiraqua au fost nevoiţi să părăsească Egiptul. S-au instalat din nou pentru câtva timp la Napata, apoi, sub presiunea armatelor faraonului, iar mai târziu a legiunilor romane, s-au retras spre sud stabilindu-se în cele din urmă între Nil şi Albara. Astfel, în timp ce reşedinţa regală Napata agoniza şi întinsele sale crânguri erau încetul cu încetul acoperite de nisipuri, se întemeia imperiul Meroe, care în antichitate avea să devină vestit, aproape legendar.

---

47 In acea perioadă încă nu existau „regi ai Nubiei“, în sensul dat de autor. Din punct de vedere politic, Nubia era un conglomerat de triburi diferite în fruntea1 cărora se aflau căpetenii. După toate probabilităţile, toate accste triburi au fost reunite într-o ţară în secolul al VUI-lea î.e.n. de către Caşta. - N.T.

Ruinele nubiene pe care le-am vizitat la nord de Khartoum şi care datează de aproximativ două milenii sunt singurele vestigii descoperite până astăzi ale acestui imperiu Meroe[48], despre care ştim puţine lucruri, în afară de faptul că timp de câteva secole a lâncezit şi că, mai târziu, a trecut la creştinism.

Creştinismul în Nubia

Una din caracteristicile curioase ale Nubiei este într-adevăr faptul că a aparţinut timp de secole lumii creştine.

În perioada marelui imperiu al Orientului, călugări bizantini au convertit fără prea multă greutate Egiptul[49]. Se spune că fiind încurajată de aceste rezultate, împărăteasa Teodora, soţia lui Iustinian, a hotărât să trimită în regatul Nubiei un misionar care a avut un succes rapid. Nordul Sudanului s-a convertit în masa. Creştinismul însă n-a putut să reziste multă vreme atacurilor brutale ale islamului.

Într-adevăr, arabii tocmai cuceriseră Egiptul (secolul al VII-lea) şi mahomedanii au început să facă incursiuni în Nubia. La început, nubienii s-au apărat cu succes; se spune chiar că au trimis în ajutorul creştinilor din Egipt, care erau asupriţi, o turmă de o mie trei sute de elefanţi de transport şi de luptă. Istoria nu ne informează despre soarta acestei expediţii ciudate. Este însă sigur că Nubia nu s-a putut împotrivi multă vreme valurilor invaziei arabe. Ea a fost cotropită şi constrânsă să plătească noilor stăpâni un tribut în sclavi. Regatele creştine dispar unul câte unul. Ultimul rămas în viaţă, regatul Aloa, continuator, pare-se, al imperiului Meroe, se prăbuşeşte la sfârşitul secolului al XV-lea în vijelia dezlănţuită de ostaşii

---

48* + O serie de monumente ale imperiului meroit au fost descoperite şi la Meroe, precum şi în alte locuri, unde arheologii fac săpături. - N.T.

49 Creştinismul a început să se răspîndească în Egipt mult mai devreme, încă în primele secole ale erei noastre. - N.T.

profetului. Retrăgându-se fără încetare prin deşertul

Nubiei, locuitorii regatului Aloa au ajuns la poalele munţilor Abisiniei (Etiopiei), dar nici izolarea aceasta nu i-a putut salva.

Astfel a dispărut creştinismul din Nubia.

În scurt timp vom vizita în Nubia de sus şi în cea de jos mănăstiri şi biserici, dintre care unele încă foarte bine conservate, mărturii emoţionante ale unei epoci apuse.

Într-o zi, după ce am trecut de cea de-a doua cataractă, am ajuns într-un cătun unde ne-a fost semnalată existenţa uneia din cele mai intacte capele din Nubia. Era Abd el Gândir.

La Abd el Gândir totul este pârjolit de soare; noi înşine suntem istoviţi din pricina zăpuşelii. Ne întâmpină un bătrân nubian plin de compasiune pentru aceşti bieţi străini care înfruntă soarele pentru a contempla nişte ziduri din noroi uscat şi ne oferă ceaiul ospitalităţii.

Revine apoi, târşâindu-şi papucii, cu o cheie enormă şi ne conduce spre un hangar din tablă ondulată. Ne cuprinde mirarea. Oare ne ia drept nişte negustori şi vrea să ne arate rezervele sale de curmale şi de durra? Deschide ambele canaturi şi rămânem uimiţi zărind sub hangar o capelă micuţă şi frumoasă.

Clădirea este zidită din cărămizi nearse. Portalul este în stil roman şi de o puritate cu totul arhaică. Altarele laterale sunt de fapt nişte galerii strâmte şi întunecoase decorate cu fresce, ale căror figuri au fost răzuite de iconoclaşti.

Oare sanctuarul acesta nu era cumva o capelă a „Bunului Ajutor” pentru marinarii care se pregăteau să înfrunte îngrozitoarele stânci ale celei de-a doua cataracte care ne va da şi nouă atâta de furcă?

Am dori să credem în această ipoteză şi să aprindem o lumânare drept mulţumire pentru reuşita traversării

noastre, dar, din păcate, clădirea este moartă şi ascunsă sub acoperişul de tablă; niciun pelerin nu mai vine să se închine aici. Măcar e bine că Oficiul Monumentelor I-a luat sub protecţia sa.

Imediat la nord de cea de-a doua cataractă, vom avea de asemenea prilejul să vedem ruinele unor vechi mănăstiri creştine, încă se mai desluşesc chiliile călugărilor, capela centrală şi podurile boltite în care erau depozitate proviziile. Sunt foarte ciudate dimensiunile extrem de mici ale localurilor. Totul este atât de mic, încât te-ai putea crede în ţara piticilor.

Un oraş mort şi parfumul bătrânesc al unei orânduiri vechi

La o săptămână după ce am părăsit Merovve ajungem la El Handacq, chiar în fundul marii bucle pe care o descrie Nilul.

El Handacq este un oraş vechi, decăzut şi pe jumătate dărâmat. Poziţia lui care-l izolează de traficul călătorilor i-a fost fatală. Rari sunt călătorii care se opresc aici, şi încă mai rare convoaiele fluviale care navighează pe lângă el.

E o mare pustietate. Din înălţimea vechiului fort năruit transformat în moschee, privirea cuprinde vaste întinderi acoperite cu dărâmături. Sunt cartierele părăsite. Ici-colo au mai rămas în fiinţă printre dărâmături mici spaţii locuite, câteva unghere fermecătoare, mărginite de case vechi văruite în galben şi ocru şi de moschei străvechi cu semilune în vârful cupolelor lor.

La Handacq ne înfăţişăm la şeic. Ospitalitatea cu care ne primeşte este plină de nobleţe şi de graţie, vestigiu al timpurilor de altă dată.

În locuinţa lui, privirea noastră odihneşte pe cufere vechi din lemn sculptat, pe paturi de paradă cu baldachine acoperite cu mătăsuri de un albastru-deschis şi roz-pal, pe

panoplii pline de arme încrustate cu aur şi argint, pe draperii grele de culoare purpurie, pe fotolii aurite stil Ludovic al XV-lea. Pentru prima oară întâlnim un asemenea decor în locuinţa unui şef sudanez.

Dejunul se desfăşoară după cele mai nobile tradiţii. Servitori îmbrăcaţi în alb din cap până în picioare aduc bucatele pe platouri mari de alamă, însă apanajul de a le servi îi aparţine gazdei. Stând în picioare în spatele nostru şi asistat de fiul său mai mare, şeicul veghează ca să nu ne lipsească nimic. Nu ne simţim în apele noastre. Am vrea să le spunem să ia loc lângă noi şi să nu ne mai poarte atâta de grijă, dar nu îndrăznim. Ne temem să nu comitem vreo stângăcie şi ne lăsăm, cu laşitate, serviţi, şi menţinându-ne rolul cu o înfăţişare cât mai solemnă.

La ora cafelei şeicul scoate o gravură dintr-un cufăr vechi în care-şi ţine arhiva. Imaginea înfăţişează nişte feluci frumoase cu pânze triunghiulare plutind semeţe pe Nil prin faţa unui El Handacq în care se desfăşoară o activitate înfrigurată. Gravura datează din 1882 şi este semnată cu un nume pur francez: Linant de Bellefonds. Acest călător, asemenea arheologului Cailliaud, a ştiut să câştige simpatia lui Mehmet Ali, paşaua Egiptului şi a străbătut misteriosul Sudan în toate sensurile. În treacăt fie zis, lui, cel dintâi, i-a venit ideea construirii Canalului Suez, idee care a fost apoi reluată de Ferdinand de Lesseps.

Această evocare a lui El Handacq, aşa cum arăta în urmă cu un secol şi jumătate, ne dovedeşte cât de mult a decăzut activitatea în această regiune a văii Nilului pe care cataractele o izolează de restul continentului. Viaţa s-a retras de aici încetul cu încetul. Doar binefacerile irigaţiei i-ar mai putea reda o oarecare vigoare, lucru de care ne vom convinge la Dongola.

Vii irigate la Dongola

Dongola este situată la 159 km spre nord de El Handacq. Cheiurile sale se află la o oarecare depărtare de fluviu. Nivelul apelor Nilului scade tot mai mult, ceea ce în unele locuri favorizează formarea unor limbi întinse de mâl. Înainte de a ajunge la mal suntem nevoiţi să traversăm o porţiune lată de 300 m de teren noroios. Ne-am încredinţat caiacele unui ţăran care-şi are cocioaba la marginea apei. Omul îşi cultivă legumele şi harbujii chiar în albia fluviului, ale cărui ape au scăzut de tot în acest loc bogat în mâl.

Ne pomenim aşadar în noroi până la genunchi. Destul de mânjiţi, ne facem intrarea pe înserate în orăşelul liniştit. Din fericire, nimerim chiar în apropiere de „Clubul" din localitate, în care un funcţionar districtual ne cazează pentru noapte.

A doua zi, un libanez vorbind franceza ne duce să-i vizităm proprietatea aşezată pe malul fluviului. De la Khartoum este primul om întâlnit care vorbeşte franceza. Jean, pe care necunoaşterea limbii engleze îl stingherise mult, se simte în al miilea cer şi-şi ia revanşa punând nenumărate întrebări despre ţara prin care călătorim.

Pământurile prietenului nostru libanez sunt irigate cu ajutorul unei pompe electrice de mare capacitate. Totul creşte îmbelşugat: griul, porumbul, legumele, pomii fructiferi, viţa-de-vie.

Viţa-de-vie nu este o noutate în Nubia. La Napata, vestitul rege Tiraqua este înfăţişat pe o stelă oferind cu o mână o cupă de vin, iar cu cealaltă pâine albă zeului Amon Ra. În antichitate viile erau înfloritoare. Câteva secole mai târziu, religia lui Mohamed triumfând au fost nimiciţi ultimii butuci de viţă. Islamul interzice într-adevăr consumul băuturilor alcoolice. Au fost necesare apariţia administraţiei britanice şi prezenţa creştinilor în ţară, copţi egipteni sau greci, pentru a reînvia cultura viţei-de-

vie.

Grădinile irigate ale libanezului, o oază răcoroasă în mijlocul deşertului, aduc venituri mari, dar necesită întreţinerea unor motopompe care costă mai multe milioane de franci fiecare, ceea ce în Nubia reprezintă o avere, fiind astfel inaccesibile felahilor săraci.

Aceştia folosesc aşadar *sakieh*-ele lor acţionate de nişte biete animale: boi sau cămile. Chiar de-ar fi acţionată de opt vaci în cursul unei zile, o *sakieh* este de zece ori mai puţin rentabilă decât o pompă de capacitate medie. Mai trebuie adăugat că vitele, în general prost îngrijite, cad pradă unor îngrozitoare epizootii şi că în cazul unei lipse, cât de neînsemnate, de nutreţ, sunt prea slabe pentru a-şi putea îndeplini munca. Nefericitul felah de pe malul Nilului nu posedă decât un petic mic de pământ pe care trebuie să-i ude fără încetare cu mijloace rudimentare, dacă vrea să-şi hrănească familia. Vitele sale sunt numai piele şi oase, iar soarta lui este una din cele mai mizere din lume, dar neavând cerinţe se pare că mizeria nu-i face peste măsură de nenorocit.

Înainte de a părăsi Dongola, un bogat proprietar copt ne oferă un paner plin cu struguri din via lui. Aceste daruri, cum au fost, de pildă, şi conopidele căpătate la Abu Hamed, ne merg drept la inimă.

Înaintea ochilor noştri se desfăşoară acum aproape surâzătoare câmpia dongoleză de pe malul stâng al Nilului. O fâşie îngustă de ogoare înveşmântează malurile. Ne aflăm în perioada strânsului recoltei. Grâul este adunat în snopi pe mirişti. Este treierat pe loc cu ajutorul unor măgari sau vaci care se rotesc în jurul unui ţăruş. Uneori vedem într-o arie până la zece animale care se rotesc în şir. Dacă n-au vite, felahii treieră grâul cu îmblăci. Paiele sunt îndesate pe acoperişuri.

Aceste scene din viaţa rurală evocă în chip uimitor

basoreliefurile care se succed pe zidurile templelor din Egiptul antic, precum şi frescele de pe morminte. De mii de ani nu s-a schimbat nimic aici. Viaţa ţăranilor a rămas aceeaşi, iar tehnica agricolă n-a progresat; este o statornicie în mediocritate.

Micii moşieri ai satelor duc totuşi aici un trai mai puţin auster decât în extremul sud nubian. Casele lor odihnesc la umbra unor pâlcuri de arbori care le dau mai multă răcoare. Portalurile sunt decorate, cu fantezie, cu motive policrome, iar interiorul este mobilat cu scrinuri şi măsuţe. Pe pereţi atârnă portrete de familie. Islamul nu pare să fie chiar atât de sever.

Malul drept, în schimb, este pustiu. An de an dunele de nisip se înalţă tot mai mult, înecând vechea vegetaţie în favoarea tamariştilor şi a unei specii de arbust denumit *urak*, al cărui lemn locuitorii de pe malurile Nilului îl folosesc ca să-şi înălbească dinţii.

Călătorim o zi întreagă de-a lungul insulei Argo, lungă de 35 km, care împarte Nilul în două. Este insula cea mai lungă de pe Nil. Malurile ei sunt înveşmântate în verdele vesel al viţei-de-vie care înconjură cocioabele ţărăneşti.

La Argo tineretul înfruntă pe bătrâni

Seara poposim în oraşul Argo, unde facem cunoştinţă cu câţiva institutori, luând astfel contact cu „tineretul intelectual” al ţinutului.

Dacă li se pune întrebarea pentru ce nu vorbesc limba engleză bătrânii răspund de obicei: „Pe vremea noastră nu era şcoală”. Astăzi, în Sudan sunt şcoli, nu prea multe, totuşi sunt, şi fiii căpeteniilor şi ai notabililor pot să dobândească o anumită instrucţiune. Această dezvoltare a învăţământului, oricât de modestă ar fi, ne îngăduie să găsim din când în când prin sate interpreţi de limbă engleză, ceea ce ne este de un mare ajutor.

Pregătirea copiilor în şcoli ridică de altfel o problemă din cele mai ciudate în faţa autorităţilor. În Sudan n-a fost încă introdusă peste tot înregistrarea stării civile şi de regulă copiii nu ştiu ce vârstă au. La început de an şcolar, pe lângă fiecare şcoală este numită câte o comisie medicală având menirea de a stabili vârstă elevilor nou veniţi. Micii sudanezi astfel înzestraţi cu o stare civilă nouă păşesc în viaţa şcolară.

Institutorii din Argo, care nu au prea des prilejul de a întâlni străini, ne năpădesc cu întrebări. Au citit prin reviste ilustrate istorisiri fantastice despre viaţa occidentalilor. Acolo, în Occident, tinerii şi tinerele se întâlnesc slobod, se duc împreună la plimbare, dansează împreună, lucruri care depăşesc înţelegerea lor de orientali, deprinşi cu constrângerile severe la care-i supune islamul în ceea ce priveşte raporturile dintre bărbaţi şi femei. Pentru a exemplifica această stare de lucruri, menţionez că timp de mai multe luni nu vom avea niciodată prilejul să vorbim cu o femeie sudaneză sau egipteană (au făcut excepţie femei aparţinând unor familii cu vază din Cairo sau Alexandria). Institutorii noştri simt o nevoie nelămurită a unei evoluţii într-un sens mai liberal, dar în societatea severă şi închistată din Sudan ei sunt prea izolaţi pentru a-i putea împinge evoluţia în direcţia dorită. Ar s – îmi scandal şi n-ar putea rămâne prea mult în ţară.

Micul grup al institutorilor din Argo locuieşte într-o veche vilă englezească, luminoasă, având o poziţie frumoasă în mijlocul unor boschete înflorite. Fostul locatar sudanez a socotit totuşi că era prea aproape de stradă şi pentru a o feri de privirile indiscrete n-a găsit soluţie mai nimerită decât să-i bareze intrarea cu un adevărat zid care a prefăcut-o într-o mică fortăreaţă. Între timp s-au instalat aici institutorii care au găsit exagerată această precauţie.

Au hotărât, aşadar, să dărâme bariera, ceea ce a stârnit indignarea generală. Tinerii au fost nevoiţi să renunţe repede la proiectul lor şi să pună la loc în grabă cărămizile pe care le scoseseră.

Toate aceste populaţii din nordul Sudanului, în mijlocul cărora trăim de luni de zile, nubiene sau de alt neam, sunt cât se poate de primitoare, îşi au însă regulile lor de viaţă. La drept vorbind, n-avem nicio neînţelegere cu ele, cu singura condiţie să nu în –, dreptăm obiectivele aparatelor noastre asupra femeilor lor. Aici, femeile din popor nu-şi acoperă faţa, cum se întâmplă în ţările clasice ale islamului. Ele îşi părăsesc locuinţele ducându-se să lucreze pe ogoare, să spele rufele la râu, să aducă apă. Cu toate acestea, rămân izolate de viaţa publică şi nu se cuvine să le privim prea de aproape când le întâlnim pe drum şi cu atât mai mult să le prindem în obiectivul aparatului de filmat, căci am putea avea neplăceri.

John, băiat de treabă şi diplomat, reuşeşte totuşi uneori să adoarmă vigilenţa locuitorilor.

Însoţiţi de prietenii noştri institutorii, ne apropiem în câmpia de pe insula Argo de un puţ în jurul căruia se îmbulzesc o mulţime de săteni. Puţul e o simplă groapă săpată în lut, la marginea căreia au fost aşezate două trunchiuri de palmier pentru a îngădui accesul oamenilor. Femei şi fetiţe îşi umplu urcioarele. Un ţăran îşi opreşte măgarul ca să-i adape. În apropiere, stoluri de corbi mari cu aripi de un negru lucios s-au năpustit pe scheletul unui animal, ale cărui oase s-au albit sub razele soarelui.

John, cu capul acoperit de o pălărie cu borul mare, cu o barbă de patriarh, se apropie de grup:

— *Salam Alekum*! (Pace vouă!)

Toţi răspund în cor:

— *Alekum el Salam*.

John continuă:

— *Kif allak P* (Ce mai faceţi?)

Iată-l în mijlocul grupului strângând mâini în dreapta şi în stânga. Dacă ar fi avut zece mâini n-ar fi fost mai darnic cu bineţele.

Toţi sunt buimăciţi, cuceriţi, nimeni nu acordă atenţie aparatului de filmat care zumzăie în mâinile lui Jean. Institutorii râd pe înfundate şi ne privesc cu invidie în vreme ce noi filmăm.

Întâlnim stânci acoperite cu desene

Abia am părăsit insula Argo că ne şi pomenim în faţa celei de-a treia cataracte. Este un prag de granit lung de câţiva kilometri, care însă nu provoacă o cascadă prea mare.

Am notat următoarele în carnetul meu de drum despre această oataractă:

5 *mai*. Traversat astăzi dimineaţă fără dificultăţi cea de a treia cataractă. După cataracta a patra, lungă de 115 km, care ne-a dat mult de furcă şi a cărei traversare ne-a luat cinci zile, aproape că, nici n-am băgat de seamă că trecem peste praguri.

A doua zi, în mijlocul unor imense blocuri stâncoase prăvălite în apele Nilului, descoperim primele desene executate pe stânci.

Este o extraordinară îngrămădire de desene, adesea suprapuse. Unele imagini s-au conservat foarte bine şi pot fi uşor descifrate. Ele înfăţişează animale sălbatice, bunăoară girafe, struţi, lei, leoparzi, antilope, animale care au dispărut de milenii de pe aceste meleaguri. Desenele sunt executate cu mult realism şi datează din –, tr-o epocă în care Nubia, ca de altfel întreaga Sahară, a cunoscut o climă mult mai umedă. Ţinutul era foarte bogat în vânat, fiind străbătut de popoare de vânători care au lăsat pe piatră urmele, preocupările şi ale isprăvilor lor cinegetice. Din păcate, printre toate aceste desene nu se zăreşte nicio

imagine de om care să ne fi putut furniza unele date cu privire la primii locuitori ai Nubiei.

O a doua categorie de desene, desigur mai recentă, înfăţişează vaci cu coame mari, oameni călări, cămile. Desenele acestea sunt executate stângaci. Imaginile înfăţişând oameni şi animale sunt stilizate în chip grosolan; de bună seamă că au fost desenate de păstori care au apărut mai târziu în valea Nilului.

Printre desene mai vechi se deosebesc în sfârşit hieroglife din perioada Egiptului antic, inscripţii meroitice din perioade mai recente, cruci din epoca creştină, precum şi inscripţii arabe, toate constituind mărturii ale civilizaţiilor care s-au succedat în Nubia în decursul mileniilor[50].

Ne răsturnâm pentru a treia oară

Între cea de-a treia cataractă, destul de uşor de străbătut, pe care am depăşit-o, şi cea de-a doua care se pare că este de temut, situată la o depărtare de 200 km la nord, se înşiruie o serie de vâltori, praguri stâncoase şi stânci ce-şi scot capul la suprafaţa apei, cu atât mai primejdioase cu cât sunt greu de reperat pe hărţile noastre.

Pe deasupra, oamenii întâlniţi în drumul nostru nu ne pot fi de nici un folos. Pe de o parte, din pricină că se exprimă tot mai greu în arabă, deoarece vorbesc dialecte nubiene care sunt pentru limba lui Mohamed ceea ce este franceza pentru patagoneză. Pe de altă parte, chiar

50 După cîte ştiu, spre deosebire de multe regiuni ale Africii, cum ar fi Africa Australă, Libia sau Egiptul, despre arta desenelor rupestre din nordul Sudanului nu s-a publicat încă nimic. Un cercetător englez a descoperit el singur peste o mie de desene executate pe stînci. După ce ne-am încheiat călătoria pe Nil, el mi-a scris că avea pregătită pentru a fi publicată o lucrare asupra acestei probleme. „Din păcate, a adăugat el, directorului Colegiului Gordon (din Khartoum) nu-i place risipa de fonduri şi astfel manuscrisul rămîne nepublicat“. - N.A.

admiţând că ne-ar putea explica ceva, informaţiile lor n-au nicio valoare pentru noi, deoarece circulă foarte puţin pe fluviu şi, prin urmare, îi cunosc prea puţin cursul.

Nu întâlnim în niciun sat pe cineva care să ne avertizeze: „Băgaţi de seamă, la câteva leghe de aici este un loc primejdios de trecut; aveţi grijă, ocoliţi locul acesta prin dreapta sau prin stânga etc…” Ar fi prea frumos. Cei mai mulţi dintre nubieni nu-şi cunosc fluviul decât ca sursă de apă pentru irigarea ogoarelor lor.

Din cauzele arătate mai sus, la pragul Kaghar ne aşteaptă o catastrofă, ce e drept nu prea mare.

De la Khartoum am traversat atâtea praguri şi vâltori, încât nu ne mai preocupăm de primejdiile ce ne-ar putea pândi.

De pe stâncile din jur cercetăm pragul Kaghar care nu prezintă nimic neobişnuit. Este o simplă barieră stâncoasă, o linie trasă de la un mal la celălalt, o simplă linie. Vuietul apei nu este de loc ameninţător. În aval se zăreşte strălucind la soare puţină spumă.

Înaintăm fără nicio grijă. Eu vâslesc prin apropierea malului drept, pe când Jean şi John o ţin prin mijlocul fluviului.

Jean ajunge cel dintâi în faţa barierei. Se ridică în picioare în ambarcaţia lui pentru a putea privi cascada de sus. Nu vede nimic ce i-ar putea părea primejdios, se aşază la loc în caiacul său şi-şi vede de drum fără teamă.

Mă ridic la rându-mi în picioare. Îi zăresc caiacul repezindu-se cu prova în jos şi dispărând într-un vârtej de apă. Catastrofă!

„Când am fost zvârlit din caiac sub apă, ne istoriseşte Jean mai târziu, am aşteptat să ajung la suprafaţă în virtutea principiului lui Arhimede. Ţineam tare cu o mână ambarcaţia, iar cu cealaltă padela. Dar scufundarea mea s-a prelungit, caiacul făcând tumbe mari sub apă. Îmi lipsea

aerul. Deşi mă sufocam, am izbutit totuşi să mă ridic la suprafaţă, dar vâltoarea m-a tras numaidecât la fund. N-am avut timp să trag aer în piept. Mă înăbuşeam. Am sorbit fără să vreau câteva înghiţituri mari de apă. Prin apa transparentă vedeam perindându-se umbrele stâncilor mari, dar, din fericire, nu m-am lovit de niciuna.

Am ajuns din nou la suprafaţă tocmai la timp pentru a respira şi a vedea că nu s-a sfârşit cataracta. Vâltoarea m-a înghiţit iar.

Mi s-a desprins porthartul, în care se afla partea cea mai importantă a documentării noastre. Dacă-l pierdeam eram nevoiţi să ne urmăm drumul pe dibuite. L-am prins la timp, tocmai când era gata să dispară într-un vârtej. Sacul meu de haine care era legat de ambarcaţie s-a desfăcut la gură. Înăuntru se afla un pozometru şi o mulţime de însemnări. De-ar fi păstrat suficient aer – mă gândeam – ca să poată pluti, dacă se va desprinde cumva de ambarcaţie!

În sfârşit, am putut să revin la suprafaţă, de astă dată definitiv. Vârtejurile nu mai erau atât de violente. Am tras în piept înghiţituri mari de aer.

Caiacul a revenit şi el la suprafaţă şi a început să plutească.

M-am agăţat cu putere de el lăsându-mă târât spre apa liniştită”.

John n-a observat nimic. Nu bănuieşte nimic din drama ce se desfăşoară la câţiva metri de el.

În timp ce Jean se zbate cu desperare în fundul apei, el înaintează liniştit spre cascadă cu lovituri mici de padelă. Capul fiindu-i aproape la acelaşi nivel cu apa nu poate să zărească ceea ce se petrece jos, de partea cealaltă a barierei.

De departe, unde mă aflu, pot să văd scena. Îmi dau seama că se apropie o a doua catastrofă, căci John a ajuns foarte aproape de cataractă. Peste câteva secunde se va

precipita cu capul în jos. Aparatul de filmat se află la el, I-a scos puţin mai înainte ca să filmeze nişte vederi şi riscăm să pierdem totul.

Urlu căutând să domin cu glasul meu vuietul apei. Osteneală zadarnică. Încerc să-i fac semne desperate cu braţele. Nici aşa nu reuşesc. John, surd şi orb, îşi continuă înaintarea.

Mă agit ca un apucat gesticulând cu atâta frenezie, încât risc să mă răstorn eu însumi. John mă zăreşte, în sfârşit. Se agaţă de ierburile unei insuliţe şi se opreşte brusc chiar la marginea prăpastiei. Răsuflu uşurat. Am fost pradă uneia din emoţiile cele mai puternice din viaţa mea.

În timpul acesta, Jean şi caiacul lui se zbat încă în vâltoare. Caut cu înfrigurare un loc de trecere ca să-i pot veni în ajutor. Descopăr un fel de tobogan prin care apa lunecă pe o stâncă în pantă. Mă las târât de ape pe aici, răzuind puţin fundul ca caiacul meu, dar trec fără piedici.

La vreo sută de metri în aval, apa este iarăşi liniştită. Desluşesc o pată mică, cenuşie care este dusă de curent. Este caiacul lui Jean purtat în derivă cu chila în sus. Proprietarul lui îl urmează de aproape. Aproape zbor pe apă ca să-i ajut. Mi se pare că niciodată n-am gonit atât de repede cu caiacul. Ambarcaţia naufragiată s-a oprit pe neaşteptate. Odgonul ei de acostare s-a desfăşurat şi s-a agăţat de o stâncă de la fund. Caiacul începe să se rotească în loc. Fac şi eu la fel. Mă rotesc şi pescuiesc din apă câteva obiecte care plutesc în derivă, în timp ce Jean, istovit, se urcă pe malul care este aproape. Între timp ne-a ajuns din urmă şi John. Sfârşesc împreună cu el operaţia de salvare.

Este singurul naufragiu pe care l-am suferit navigând prin marile cataracte ale Nilului. Jean care a înghiţit o porţie bună de apă se odihneşte pe nisip, în timp ce noi întindem echipamentul la uscat. Caiacul lui este puţin

avariat, dar sperăm să-i facem micile reparaţii necesare în primul sat pe care-l vom întâlni în cale. În cele şapte luni de când călătorim pe Nil ambarcaţia nu e la prima ei pătimire.

Cuptorul

Ţinutul devine tot mai pustiu.

Nilul pătrunde din nou în munţi, ale căror povârnişuri sunt accidentate, pline de râpi. În fundul văilor se zăresc conuri mari de nisip şi imense surpături.

Niciodată nu ne-a pârjolit soarele atât de tare. Avem impresia că ne aflăm într-un cuptor în care ne coacem pe un foc lent. La amiază, temperatura se ridică la umbră la peste + 50°C, ceea ce nu-i rău. Jean vrea să facă o experienţă. Îşi scoate termometrul din sac, dar constată că a şi plesnit: este gradat până la + 52°. Din fericire, aerul este uscat, ceea ce ne îngăduie să suportăm o asemenea temperatură infernală. Cel mai greu ne este să îndurăm răsfrângerea razelor solare în apă, care ne oboseşte vederea. Ne ungem bine obrajii cu cremă pentru a-i feri de arsuri, dar buzele ne sunt crăpate şi mâinile, bătătorite din pricina mânuirii padelelor, sunt de asemenea crăpate pricinuindu-ne dureri. Suntem nevoiţi să le muiem tot timpul în apă ca să le răcorim.

Ţie scăldăm regulat şi ne stropim fără încetare cu apă, de teamă să nu ne prăjim ca nişte pui puşi în frigare. Toată ziulica bem. Mai întâi apa Nilului, pentru asta este suficient să ne aplecăm; apoi bem ceai cât mai fierbinte cu putinţă. De câte ori pot fierb o cratiţă cu ceai şi o bem cu nesaţ până la fund cu înghiţituri mici. Băutura aceasta fierbinte ne lasă în gură o senzaţie de răcoreală timp de aproape o oră. După aceea, setea ne revine imperioasă şi facem iar apel la apa Nilului.

Cel mai nefericit dintre noi este tot John care a făcut un flegmon la mâna dreaptă. Bietul de el vâsleşte tăcut

strângând din dinţi şi schimonosindu-se îngrozitor. Nu vrea ca noi să ne preocupăm de el. Se unge cu o alifie cu penicilină care şi de astă dată sfârşeşte prin a vindeca răul.

În această vale a morţii totul este pârjolit. Stâncile se înfierbântă în timpul zilei, iar în cursul nopţii devin reci ca gheaţa. Câteodată le auzim plesnind din pricina exceselor climei, apoi se prăbuşesc în apele Nilului rostogolindu-se de-a lungul povârnişurilor.

Abrupturi stâncoase se înalţă adesea deasupra fluviului. Blocuri imense brăzdate de crăpături datorită frigului din timpul nopţii par că stau gata să se prăvălească peste noi.

Pe înserate, munţii capătă o culoare purpurie, iar după aceea devin liliachii. Până când se lasă întunericul, Nilul ne înfăţişează o privelişte plină de farmec. În tăcerea impresionantă a serii nu se aude decât plescăitul unei plute făcute din trunchiuri de palmieri, pe care un ţăran nubian transportă puţină iarbă îngălbenită pentru vitele sale.

Mulţumită Nilului, viaţa omului a prins întrucâtva rădăcini în deşertul acesta de foc. Pe stâncile de pe malul fluviului s-au cocoţat de bine, de rău câteva cătune. Din când în când se zăresc pâlcuri de curmali care-şi leagănă coamele deasupra dunelor, cu „picioarele cufundate în apă şi cu capetele înălţate în pârjolul cerului”. Apa le este adusă cu ajutorul unor mici canale de irigaţie.

Ce fac oamenii de aici ca să nu moară de foame? Ţăranului nubian îi sunt îndestulătoare o turmă mică, un ogor sărăcăcios şi curmalii crânguleţului.

La *omdah*-ul din Ukma, unul din satele mizere situate la sud de cea de-a doua cataractă, ni se oferă seara o strachină mare cu lapte de capră în care este muiată o lipie de durra. Unde sunt ospeţele de odinioară? Dar dacă

n-ar fi fost ospitalitatea sudaneză nu ştiu cum m-aş fi descurcat, din ce-aş fi preparat prânzurile noastre. N-avem de unde să ne procurăm alimente, iar proviziile sunt pe sfârşite; mai avem doar câteva curmale zbârcite şi puţin orez.

Fluviul abundă de peşti, dar nici unuia dintre noi nu-i place să pescuiască şi nici n-avem timp de aşa ceva. John îmi mărturiseşte că de câtva timp visează zi şi noapte mâncăruri bune, păşuni verzi şi o societate plăcută.

Nopţile noastre sunt agitate. Suntem ciuruiţi de înţepături pe care la început nu ştim cui să le atribuim. Ţânţarii au dispărut şi nu depistăm nici urmă de pureci sau ploşniţe. În curând însă ne dumerim că avem de-a face cu nişte musculiţe minuscule *uimitele*, care pătrund pe sub vălurile celor mai fine apărătoare de ţânţari şi pricinuiesc tot atâta rău ca şi ţânţarii.

Întrucât dormim puţin şi vâslim din greu în arşiţa deşertului, oboseala pune tot mai mult stăpânire pe organismele noastre, înainte de a face un popas mai lung pe care îl socotim absolut necesar, mai avem de străbătut cea de a doua cataractă care se află la o depărtare de vreo 100 km. După aceea, vom sosi la Wadi Halfa, „Valea fericită”, unde vom avea putinţa să ne refacem puterile.

Căutătorii de aur

Într-una din seri ajungem la Abu Sari. Aflasem că prin apropiere locuiau nişte europeni care se îndeletniceau cu prospecţiuni miniere. N-am mai văzut europeni de foarte multă vreme şi perspectiva acestei întâlniri ne tulbură nespus.

Nişte indigeni ne călăuzesc spre o cocioabă din vălătuci aşezată la vreo câteva sute de metri de fluviu în mijlocul unui haos de frânturi de stâncă.

Zărim în pragul cocioabei, un om de vreo şaizeci de ani, cărunt, pântecos, şchiopătând puţin. Poartă o fustiţă

scoţiană, un tricou şi este încălţat cu sandale. Oscar Dur ham nu se miră de apariţia noastră, ca şi cum ar fi fost lucrul cel mai firesc din lume în regiunea aceasta.

Intrăm în bordeiul lui. Interiorul este confortabil, dar strâmt şi ticsit cu tot soiul de lucruri: covoare, taburete, un frigider, mese acoperite cu mostre de minerale, etajere supraîncărcate cu cărţi. Alături de tratate de geologie şi manualul micului căutător de aur stau rânduite în rafturi Biblia, Coranul, Cei şapte stâlpi ai înţelepciunii şi operele prietenului meu, Louis Golding, tratând despre Moise. După cum se vede, o literatură foarte orientală.

Anunţat de sosirea noastră îşi face apariţia un al doilea personaj, irlandezul Paddy Bishop, în vârstă de douăzeci şi opt de ani, cu un cap de mistic sau de conspirator sub mica şapcă englezească de sub care evadează plete bogate.

Cei doi temerari pe care i-am descoperit trăiesc singuri, absolut singuri în această pustietate dezolantă. Paddy care-şi arată entuziasmul văzându-ne, manifestare ce nu se potriveşte cu rezerva britanică a tovarăşului său, ne informează că de cel puţin şase luni n-a mai călcat pe aici picior de vizitator. Oscar ne mărturiseşte cu orgoliu că n-a fost în Europa de treizeci de ani şi că a găsit în această Tebaidă, unde s-a aciuat, locul mult visat al tihnei sale. Se îndeletniceşte cu lectura, cu tot felul de meşteşuguri, adună pietre. Tovarăşul său se ocupă de prospecţiuni şi supraveghează munca echipei de săpători. Le ajunge un camion pentru a transporta minereul şi o minusculă instalaţie electrică pentru a-l prelucra. Oamenii pe care i-am întâlnit sunt căutători de aur.

Paddy ne invită să-i urmăm. Urcăm pe o potecă ce şerpuieşte printre stând spre o culme pe care şi-a ridicat o cocioabă din cărămizi nearse. Ne aşezăm pe nişte bănci cioplite cu securea şi bem din căni de tablă a băutură tare

care ne frige gâtlejul. Avem impresia că ne aflăm la un căutător de aur din Klondyke sau din Transvaalul epocii eroice.

Paddy se agită, dă porunci micului său *boy*, deschide cutii cu conserve într-un număr suficient pentru a hrăni un pluton întreg şi nu mai conteneşte să vorbească. La Abu Sari ai atât de rar prilejul să vorbeşti.

A doua zi pătrundem cu camionul în deşert prin nişte văi aride, petrificate de razele fierbinţi ale soarelui. Drumul este marcat din loc în loc de mici grămezi de pietre, astfel că nu riscăm să ne rătăcim.

Camionul se opreşte în vârful unei înălţimi. Aid se fac prospecţiuni. Pe sol, contururile unor dreptunghiuri mari însemnate cu pietre indică zone deja prospectate. Urcăm mai sus. Pe o creastă se înşiruie un număr de puţuri pe jumătate astupate.

Puţurile acestea au fost săpate de belgieni, ne lămureşte călăuza noastră. Belgienii au venit aici în urmă cu patruzeci de ani, au făcut prospecţiuni, apoi au abandonat totul, dovedind lipsă de stăruinţă.

Mai încolo dăm cu ochii de o excavaţie făcută în stâncă. Ne aplecăm deasupra ei. Se mai desluşesc bine urmele lăsate de târnăcoape în stâncă.

— Munca aceasta a fost făcută de egipteni. Lucrătorii faraonului au exploatat această mină. Săpau, după cum vedeţi, apoi desprindeau blocurile de cuarţ, alegeau pepitele de aur cele mai arătoase şi restul îl aruncau.

Ne pune în mână o bucată de cuarţ luată din stâncă.

— Uite cum lucrau. Nu ştiau să piseze. Vă daţi seama că ai ce aduna după ei; este destul aur de recuperat.

O echipă de muncitori este ocupată cu încărcatul în camion al sfărâmăturilor de rocă din mina antică. În adânciturile unei roci violete cu vinişoare verzi şi galbene s-a depus o pulbere fină aurie.

Adunăm cu grijă o mână din această pulbere strălucitoare.

Paddy ne opreşte elanul cu un gest.

— Nu merită să vă osteniţi. Asta-i orice vreţi, numai aur nu.

Nu ne-am ales cu nimic, dar ca să nu plecăm cu o impresie proastă despre mâna lui dăruieşte fiecăruia dintre noi ca amintire o bucată de cuarţ încrustată cu aur.

La urma urmei, conchide John, în Sudan există aur şi aurul acesta aparţine tuturor a, fiindcă se ascunde în inima deşertului. Căutătorii pe care i-ar putea atrage ar trebui doar să se deprindă să suporte temperatura de aici (+ 52°C la umbră), precum şi insectele setoase de sânge, piraţii deşertului (care nu lipsesc) şi din când în când o plăcută furtună de nisip.

În condiţiile de aici nu este de temut o nouă goană după aur şi bancherii pot să doarmă liniştiţi, căci nu se va produce nicio zarvă la bursa din Londra în legătură cu descoperirea unor zăcăminte de aur în Nubia!

„PTnteoul de piatră”.

După câteva zile ne apropiem de cea de-a doua cataractă. Tot ceea ce ştim despre ea este că are o lungime de 20 km şi că este primejdioasă.

La intrarea cataractei se află Semna.

Maluri stâncoase, înalte de 30 m, sugrumă cursul Nilului îngustându-i albia. Cetăţi, datând din perioada Egiptului antic, stau de strajă pe stâncile care mărginesc amândouă malurile.

Cetatea care se înalţă pe malul stâng a fost dezgropată recent. Arheologii au degajat-o cu multă grijă din nisipuri. Ruinele sunt noi de tot, dacă mă pot exprima astfel, şi uşor de vizitat. Este un imens castel dreptunghiular înconjurat cu o centură de apărare din pietre netezi. Zidurile, având la bază o grosime de câţiva

metri, sunt clădite din cărămizi nearse. Se zăresc în corpul lor grinzi înnegrite conservate pe jumătate, care au slujit pesemne drept suport pentru clădirile auxiliare legate de ziduri.

În interiorul cetăţii se mai disting foarte bine locurile care au slujit de cazărmi pentru ostaşi, locuinţele ofiţerilor, magaziile şi depozitele, fântânile de piatră şi canalizările. Dalele care pavau ulicioarele s-au păstrat pe locul lor, tocite de paşii oamenilor care au locuit în citadelă cu milenii în urmă.

Semna ne dă o idee despre diversitatea ruinelor pe care de acum încolo le vom întâlni cu sutele de-a lungul văii Nilului. Vom vizita temple, piramide şi necropole, dar şi castele, cum este bunăoară această citadelă de la Semna care ne evocă expediţiile războinice ale vechiului Egipt, precum şi vechile cetăţi îngropate în nisip, unele peste altele, pe măsura apariţiei şi dispariţiei diferitelor civilizaţii în Egipt.

În întreaga perioadă glorioasă a Regatului mijlociu, Semna a fost punctul de frontieră al Egiptului. După cum ne informează o inscripţie săpată pe o stâncă a cetăţii: „Nubienilor, corăbiilor şi turmelor lor le este oprit să treacă de această barieră”. Garnizoana instalată aici veghea ca această interdicţie să fie respectată.

Semna a slujit totodată drept loc de popas pentru expediţiile ce se îndreptau spre sud, în ţara fabuloasă a aurului, a fildeşului şi a sclavilor, a esenţelor preţioase şi a carapacelor de broaşteţestoase.

Înainte de a se ajunge la cea de-a doua cataractă, zece forţăreşte cocoţate pe frunţile stâncoase ale malurilor şi pe insule se succedau de la un kilometru la altul, ceea ce dovedeşte importanţa strategică a acestor locuri pentru vechii egipteni. Semna era poarta bine ferecată care dădea spre Africa Neagră.

Evocăm în minte viaţa acestor ostaşi ai faraonului care se odihneau câtva timp la Semna înainte de a porni spre câmpiile verzi ale Nubiei (la acea epocă mai erau verzi) şi spre ţinuturile misterioase ale negrilor, unde apa cădea din belşug din cer şi păduri imense adăposteau animalele cele mai fantastice.

La poalele abruptului stâncos de la Semna, în vârful căreia se află ruinele cetăţii, se mai desluşesc încă semne săpate în piatră. Sunt cele dintâi nilometre pe care le întâlnim şi care datează de câteva milenii: simple linii de reper care îngăduiau să se urmărească mersul marii creşteri a apelor Nilului.

De îndată ce creşterea apelor era anunţată, un lanţ de alergători şi de marinari postaţi de-a lungul sutelor de kilometri ai fluviului aduceau marea veste stăpânilor din Teba sau din deltă.

Ştirea, care, pe măsură ce apele înaintează, se transmite în zilele noastre prin radio, tulbură în fiecare an de milenii viaţa locuitorilor de pe malurile Nilului, aducându-le speranţa unor recolte bogate sau spaima inundaţiilor.

Pragul de la Semna deschide drumul spre Batn el Hagar? Pântecul de piatră", denumire cât se poate de nimerită. Nilul îşi lărgeşte brusc albia pe o distanţă de 2 – 3 km. Privind de la înălţime nu distingi decât un haos stâncos, în mijlocul căruia se zbuciumă apele tumultuoase ale Nilului pe care razele soarelui pun mii de sclipiri. O masă de spumă albicioasă indică prezenţa unei cascade mari. Vântul dinspre nord face să răzbată din când în când clocotul fluviului care se năpusteşte printre stânci. Este o privelişte frumoasă, dar nu prea reconfortantă.

Consacrăm o bună parte a zilei pentru a căuta o trecere. Prin locurile unde albia fluviului este prea plină de bolovani, însă curentul este destul de moderat, lăsăm

caiacele să plutească de-a lungul malurilor stâncoase cu ajutorul unor parâme. Intrăm în apă ţinându-ne tare de parâmele fixate la prova şi la pupa lor. Este foarte greu să le dirijezi în felul acesta şi uneori riscăm să fim luaţi de curent laolaltă cu ambarcaţiile noastre. Pietrele din apă ne lovesc şi ne rănesc picioarele, dar rezistăm. În două rânduri simt ca o puternică descărcare electrică în tot corpul, care mă lasă încremenit. Am aflat mai târziu că acest şoc este produs de o specie de somn-torpilă ale cărei descărcări electrice îi sunt un mijloc de apărare.

Cascada capătă dimensiuni tot mai mari şi devine inaccesibilă. Pentru a putea înainta nu mai avem decât o soluţie, şi anume să ne cărăm caiacele în spinare.

Ne aflăm în inima deşertului. Soarele este necruţător. Este cu neputinţă să punem piciorul desculţ în nisip, atât de tare frige. Tragem cele trei caiace afară din apă, scoatem sacii din ele şi începem să transportăm întregul nostru echipament de-a lungul malurilor. Repetăm de câteva ori în decursul zilei această operaţie. Seara, în sfârşit, ne culcăm istoviţi pe nisip, după ce am consumat la cină un săculeţ întreg cu curmale. Adormim pe dată.

A doua zi reluăm transportul bagajelor pe spinare. Pe la amiază ajungem la un cot pe care-l face fluviul: lovindu-se de un prag stâncos înalt, el descrie o curbă. Apele spumegă revărsându-se în cascade în toate părţile, dar căderile de apă nu par să fie prea mari.

Vedem venind spre noi un nubian, răsărit nu se ştie de unde, deoarece ţinutul pare absolut nelocuit. Îi arătăm ambarcaţiile noastre şi fluviul împânzit de stânci. Omul nu rosteşte nicio vorbă, dispare îndărătul unor stânci, apoi revine ţinând în mâini un burduf gol.

Ne întrebăm, foarte curioşi, ce are de gând să facă cu el. Bineînţeles că nu intenţionează să ne ofere să bem. 11 umflă cu aer, se dezbracă şi se aruncă în apă. Am înţeles:

vrea să ne arate drumul pe care trebuie să-i urmăm printre stânci. Cu o mână ţine burduful lipit de pântece, iar cu cealaltă vâsleşte. Ajuns la prima cascadă se lasă dus de apă ca o greutate inertă şi reapare în aval plutind pe burduful lui. 11 vedem astfel săltând din cascadă în cascadă până când ajunge la apa liniştită. Apoi se caţără pe malul stâncos. Acuma ştim în ce fel putem să traversăm acest loc.

După ce am străbătut fără greutăţi ultimele praguri ale ultimei cataracte a Nilului (după cum se ştie, cel de la Assuan este inundat din pricina barajului construit), ne cuprinde deodată, în pofida oboselii, o imensă bucurie la gândul că cea mai grea parte a călătoriei noastre a fost realizată.

În depărtare strălucesc luminile de la Wadi Halfa, „Valea fericită", aidoma ochilor unui geniu bun care ne cheamă spre el.

Am ajuns la frontiera cu Egiptul. Am lăsat în urmă Sudanul pe care l-am străbătut în patru luni şi ceva; am călătorit şase luni pe Nil, în care timp am parcurs 5.000 km pe fluviu.

Înainte de a ajunge la Mediterana mai avem de străbătut încă 1.500 km.

XIII

¡N EGIPT

Iată-ne ajunşi la graniţa Egiptului, ţară cu o populaţie foarte numeroasă. Mai avem însă de străbătut o mică porţiune sălbatică şi pustie a Nilului: Nubia inferioară, care se întinde pe o distanţă de 350 km de la frontiera sudaneză până la barajul de la Assuan.

În Nubia inferioară, Nilul, a cărui albie se îngustează mult, îşi pierde caracterul de fluviu pentru a deveni în ultima parte a cursului său un lac cu ape limpezi. Curentul lui devine aproape inexistent. Un nou baraj transformă

viaţa fluviului şi a locuitorilor riverani: barajul de la Assuan, al cărui dig a strivit prima cataractă înecând-o.

Apoi, pe o distanţă de 1.000 km până la Mediterana se întinde Egiptul.

Păţaniile caiacelor noastre

Wadi Halfa, unde urma să poposim patruzeci şi opt de ore, nu este o „Vale fericită”, cum ne-o indică denumirea sa arabă, ci un post administrativ prea puţin arătos, aşezat între Nil şi deşertul cel mai pietros din câte s-au văzut vreodată.

A doua zi după sosirea noastră aici, două dintre caiace au dispărut din locul unde fuseseră trase la mal. Nişte ştrengari de prin partea locului, punând ochii pe ele, le-au luat şi au pornit în hoinăreală pe fluviu, dar pozna aceasta era cât pe-aci să-i coste scump. Nu apucaseră să se depărteze de mai şi nu mai ştiau ce să facă pentru ca să se întoarcă.

Manevrarea unui caiac este un lucru foarte dificil şi dacă nu eşti deprins cu el ai tot timpul impresia că te răstorni, atât de instabilă îţi pare ambarcaţia. Şi, bineînţeles, ceea ce trebuia să se întâmple s-a întâmplat. Voinicii noştri s-au speriat şi au început să se zbată atât de tare, încât s-au răsturnat în mijlocul fluviului.

S-au agăţat cum au putut de marginile caiacelor care, până la urmă, au eşuat pe o limbă de nisip. Le-am găsit acolo într-o stare jalnică. Numeroase şipci şi cercuri ale armăturii lor erau sparte, iar pânză cu care erau îmbrăcate avea găuri mari.

După ce am străbătut, fără avarii, numai în Sudan, cinci cataracte mari şi peste douăzeci de praguri, iată că un accident din cele mai stupide putea să pună capăt prematur călătoriei noastre. Aveam de ce să fim cuprinşi de desperare.

La 19 mai, după ce ne-am reparat cu multă caznă

caiacele, am reluat călătoria spre nord.

Coloşii de la Abu Simbel

Albia fluviului se îngustează iar în drumul pe care-l parcurge prin deşert. Apa lui este de un albastru profund, ca cerul. Deşertul este de un galben-auriu la vest, înspre Libia, de un cenuşiu-violet la est, înspre Arabia. Întâlnim mereu aceeaşi alternanţă de nisipuri aurii şi de stânci întunecate. Dacă mai adăugăm verdele-intens al pâlcurilor de palmieri care se zăresc din loc în loc se poate închipui coloritul viu al peisajului din jurul nostru.

La 20 mai ajungem la coloşii de la Abu Simbel (cunoscut şi sub numele de Ibsambul), unul dintre monumentele cele mai surprinzătoare ale Egiptului antic.

Monumentul acesta înfăţişează patru uriaşi înalţi de 20 m, aşezaţi unul lângă altul, ciopliţi de-a dreptul în gresia roză a unei faleze stâncoase, la malul Nilului. Bustul uneia dintre statui s-a prăbuşit şi zace pe pământ, dar mai rămân trei, perfect asemănătoare, care au păstrat trăsăturile frumoase ale lui Ramses al

II-lea la vârstă adolescenţei. Marele faraon are faţa senină şi calmă. Zâmbeşte enigmatic generaţiilor de oameni care vor trece mai târziu prin faţa templului său şi-i vor înălţa cântece de slavă.

Se spune că Ramses al II-lea suferea de megalomanie. Egiptologii afirmă că el nu şi-a câştigat renumele prin războaiele victorioase pe care le-a purtat şi care n-au fost prea numeroase, ci prin nenumăratele monumente pe care le-a ridicat pentru glorificarea unor victorii în mare parte imaginare. Jumătate din ruinele din valea Nilului i-ar putea fi atribuite. Acest mare constructor care a domnit şaizeci şi şase de ani (1298 – 1232 î.e.n.) a creat o operă care depăşeşte tot ce s-ar fi putut spera, devenind prima personalitate a Egiptului antic.

Către partea superioară a falezei stâncoase în

interiorul căreia se află templul de la Abu Simbel, artiştii au sculptat o friză lungă înfăţişând maimuţe cinocefale care salută răsăritul soarelui. De-a lungul postamentelor celor patru statui uriaşe, o serie de basoreliefuri înfăţişează scene de triumf. Pe unul, şiruri lungi de prizonieri se târăsc în urma carului lui Ramses, altul înfăţişează înfrângerea hitiţilor din Asia Mică, iar un altul înfrângerea etiopienilor. Prizonierii negri, în lanţuri, de pe basorelief, seamănă ca două picături de apă cu vechile noastre cunoştinţe, şillucii din mlaştinile Sudd.

Templul este tăiat în profunzimea stâncii. Înainte de a pătrunde în interior, aprindem torţele pentru focuri de artificii, pe care Jean a avut prevederea să le procure la plecarea din Franţa şi pe care le folosim doar la ocazii importante.

Priveliştea ce ni se înfăţişează este uluitoare. Flăcările roşietice ale torţelor luminează, mai întâi, o sală mare cu colonade, ai cărei pereţi sunt acoperiţi cu picturi admirabile, arătându-l pe Ramses şi victoriile sale. După aceea intrăm în nişte cavouri misterioase în care stau înşiruite un număr de sarcofage. În fundul sălii, într-o nişă săpată în stâncă, odihneşte statuia de lemn, acoperită cu hieroglife, a zeului soarelui pe care Ramses îl număra printre strămoşii săi. Statuia este aşezată în aşa fel, încât cele dintâi raze ale soarelui pătrund până la ea în fundul templului, luminând-o. Astfel, în fiecare dimineaţă, soarele îşi vizitează propria sa imagine.

Nenumărate temple săpate în malurile stâncoase

De-a lungul celor două maluri ale Nilului, care se apropie tot mai mult, se succed o mulţime de temple. În această parte a văii sunt atât de multe monumente încât am putea vizita zeci dintre ele în fiecare zi, dar nu putem să le vedem pe toate.

Cele mai numeroase sunt templele-caverne, săpate în

malurile stâncoase. Unele sunt situate la o înălţime atât de mare, încât nu poţi ajunge la ele cu mijloace obişnuite. Pentru a le cerceta, arheologii sunt nevoiţi să se transforme în alpinişti şi să coboare, legaţi de funii, din înaltul frunţilor stâncoase.

Înainte de a pătrunde în aceste peşteri puţin frecventate de turişti, trebuie mai întâi să aşteptăm să iasă liliecii care s-au cuibărit aici cu miile. Câteva pietre bine ţintite îi trezesc din somnul lor diurn. Îşi iau zborul în grupuri compacte scoţând ţipete ascuţite pentru a se orienta în beznă şi folosind ecoul drept radar. Caverna este năpădită de o duhoare îngrozitoare de amoniac care

Î

ersistă îndelung şi, ca să nu fim asfixiaţi, mai zăbovim câtva timp a intrare înainte de a pătrunde în interior.

Dar asta nu-i nimic. Liliecii, care par nişte animale mici şi nevinovate, ar putea fi sursa unor necazuri mult mai serioase. Dac-ar fi să-i credem pe dl. Wiles, un arheolog din Rhodesia, ei ar fi purtătorii unui microb foarte virulent pentru om, provocând vestitul „blestem al faraonilor”, despre care s-a vorbit atât de mult în urmă cu treizeci de ani.

Se ştie că ameninţarea descifrată în 1922 pe mormântul din Luxor al lui Tut-ank-Amon: „Moartea va lovi pe acela care va cuteza să atingă mormântul unui faraon”, s-a adeverit; la şase săptămâni după ce a deschis mormântul vestitului faraon, lordul Carnarvon a murit în urma unei boli misterioase. El a fost primul* dintr-o serie lungă de savanţi: după ce au deschis mari morminte egiptene nouă arheologi au murit fără a se fi putut da o explicaţie plauzibilă asupra cauzei morţii lor.

Dl. Wiles, a cărui profesiune, înainte de a se fi ocupat cu arheologia, este medicina, s-a îmbolnăvit în aceleaşi împrejurări. Observaţiile pe care le-a făcut asupra bolii

sale I-au dus la concluzia că făcuse o histoplasmoză, boală provocată de un microb al căror purtători sunt liliecii.

Ţin să menţionez că liliecii pe care i-am tulburat atât de brutal de atâtea ori în cursul explorărilor noastre nu s-au gândit nicio clipă să se răzbune, transmiţându-ne virusul dezastruos şi că toţi trei am părăsit teferi cavernele din Nubia inferioară.

În interiorul templelor-caveme descoperim cu uimire, uneori, convieţuirea zeilor egipteni cu unii sfinţi creştini.

La Gebel Addi bunăoară, într-o parte tronează faraonul în faţa zeului Thot, cu capul de ibis, iar în cealaltă parte se află statuia călare a sfântului Epimac. Pe plafon este înfăţişat Cristos binecuvântându-i pe credincioşi în cel mai pur stil bizantin. Se prea poate ca în perioada cuceririi Egiptului de către arabi aceste temple-caveme să fi slujit drept refugiu creştinilor persecutaţi.

Câţiva kilometri mai departe vizităm un templu-cavemă datând din marea epocă, aceea a Regatului mijlociu. Pereţii vestibulului, tăiaţi în stâncă, sunt acoperiţi cu basoreliefuri executate cu un realism surprinzător.

Pe basorelieful din dreapta, scena înfăţişează plata tributului pe care vasali îndepărtaţi îl aduc faraonului: sclavi negri în lanţuri, maimuţe, ogari, pantere, girafe, struţi, lei, tăvi încărcate cu inele de aur, colţi de elefant, evantaie etc… Friza se continuă pe peretele din stânga cu scene de familie. O femeie poartă doi prunci într-un coş legat cu o curea pe spinare, întocmai cum se foloseşte şi astăzi în ţările din regiunea izvoarelor Nilului. În apropierea unui pâlc de palmieri-dum, o nubiană aşezată pe vine găteşte prânzul familiei pe un foc aprins sub cerul liber. În jurul ei se joacă câţiva copii. Mai departe, felahi treieră grâu într-o arie, alţii mână nişte măgari încărcaţi cu poveri grele. Un măgăruş zburdă pe lângă mama lui. Fetiţe cu nuiele în mâini mână spre bătătură o ceată de

gâşte.

Scenele acestea, sculptate cu patru mii de ani în urmă cu o atât de desăvârşită naturaleţe, reprezintă pagini din romanul cotidiân al Egiptului antic. În călătoria noastră pe Nil, prin satele pe care le vizităm, întâlnim zilnic aceleaşi scene, nealterate.

Fortăreaţa Ibrim

A doua zi ajungem la Ibrim, ruinele unei imense fortăreţe aşezate pe un teren înălţat cu o sută de metri deasupra fluviului. Ca şi în celelalte cetăţi, la Ibrim se găsesc nenumărate vestigii datând din epoci diferite.

Iniţial, aici a fost înălţat fără doar şi poate un templu egiptean, căruia i s-au adăugat apoi fortificaţii romane, ridicate din pietre frumoase, tăiate şi îmbinate cu îngrijire, relevând opera finisată a unor meşteri constructori. Pe o înălţime se află o biserică creştină cu coloane şi cruci săpate în piatră. Apoi se întind ziduri şi construcţii dintr-o epocă ulterioară, clădite grosolan din cărămizi nearse, dovedind că solidele tradiţii arhitectonice ale Egiptului antic şi ale Romei imperiale s-au pierdut repede în marele haos produs de invazii.

Se povesteşte că, după numeroasele încercări la care a fost supusă, fortăreaţa Ibrim a fost ocupată de mercenarii bosniaci ai sultanului turc Selim care cucerise cu puţin timp înainte Egiptul. Evenimentul acesta s-a produs în secolul al XVI-lea. Trei secole mai târziu, nişte mameluci alungaţi din Cairo de către Mehmet Ali, întemeietorul dinastiei care s-a isprăvit odată cu alungarea lui Faruk, s-au refugiat aici şi au supravieţuit.

De pe drumul de pază care şerpuieşte de-a lungul falezei, ocupanţii succesivi ai fortăreţei puteau să contemple peisajul minunat al Nilului cu ape albastre curgând într-o vale îngustă, cu povârnişurile pârjolite de soare.

În faţa fortăreţei Ibrim, pe malul celălalt al fluviului, un sătuc stă aninat pe stânci. Şeicul satului ne primeşte cu ospitalitatea obişnuită a ţinutului. Ţine cu tot dinadinsul să ne informeze că el nu este unul dintre mizerabilii nubieni oacheşi care trăiesc în această regiune, ci că face parte din neamul vechilor cuceritori, al turcilor. Unul dintre strămoşii lui a fost ofiţer al sultanului Selim şi a coborât din fortăreaţa Ibrim (pesemne cu o femeie pe care a răpit-o), aşezându-se în vale şi întemeind satul în care ne aflăm.

Locurile natale sunt totdeauna dragi

La Ibrim începem să simţim efectele barajului de la Assuan. Puţin câte puţin curentul îşi încetineşte viteza, nivelul apei urcă, palmierii au o înfăţişare jalnică. Deşi în cea mai mare parte a anului stau pe trei sferturi cufundaţi în apă, ei continuă totuşi să trăiască. Multe sate au fost acoperite de ape, însă locuitorii acestui ţinut îngrozitor de arid au refuzat să-i părăsească. Li s-au oferit terenuri câştigate pentru agricultură mulţumită noului baraj şi căsuţe construite în aval de acesta. Au refuzat cu mândrie şi au urcat mai sus, pe povârnişurile pietroase, unde şi-au ridicat alte cocioabe, printre stânci.

Întrucât nu mai aveau nici măcar perspectiva de a-şi lucra un ogor, sau de a culeg e destule curmale pentru hrana familiilor lor, s-au dus în nord să se angajeze ca servitori sau ca muncitori. Femeile şi copiii au rămas în sat ca păzitori credincioşi ai căminului strămoşesc.

În satele pe care le străbatem acum, aninate pe stânci, între cer şi apă, ne întâmpină puţini bărbaţi. N-au mai rămas decât bătrânii, femeile şi copiii. Îngrijesc puţinii curmali care au mai rămas în viaţă, întreţin turma mică a familiei, satisfăcându-şi restul nevoilor cu banii pe care bărbaţii apţi de muncă îi aduc din valea inferioară.

Pe limbile de pământ de pe malul fluviului, locuitorilor le place să clădească pavilioane cu ziduri

groase, la umbra cărora bătrânii se adună şi stau îndelung la taifas. Pereţii exteriori ai acestor pavilioane sunt zugrăviţi cu motive care dovedesc o bogată fantezie. Compoziţiile naive înfăţişează arbori, cămile, lei, corăbii, care ne amintesc de cărţile cu poze colorate pentru copii, toate încadrate cu ghirlande şi cu motive geometrice. Cele mai multe din aceste desene au fost executate pentru a celebra vreun pelerinaj întreprins la Mekka. Fericitul pelerin, hagiul, înfăţişează sau pune să se înfăţişeze ceea ce I-a uimit mai mult în lunga sa călătorie. Înfrumuseţează chiar peregrinările sale, născocind animale pe care nu le-a zărit niciodată, precum şi himere copilăreşti. În Orient oamenii nu duc lipsă de imaginaţie şi fantezia nu displace, dimpotrivă.

Felucile sunt şi ele împodobite în culori vii, în paleta cărora domină albul şi roşul. Este o adevărată plăcere să contempli frumoasele feluci, atât de colorate, lunecând fără zgomot pe fluviul care-şi lărgeşte tot mai mult albia şi-şi încetineşte progresiv viteza.

La Korosko Nilul s-a revărsat având o lărgime de trei kilometri. Cartierele vechi ale oraşului au dispărut sub apă. Şirul dublu de palmieri afundaţi pe trei sferturi în apă ne îngăduie să recunoaştem vechea albie a fluviului.

Funcţionarul poştei de la Korosko ne primeşte cu înduioşătoare manifestări de prietenie. Ne invită la el într-o locuinţă sărăcăcioasă pe care o împarte împreună cu alte familii. Ne pofteşte să-i împărtăşim prânzul, nişte bucate de post, *lubia*, preparate dintr-un bob indigen, şi caută să ne facă să mai zăbovim în orăşelul lui, dar dorinţa noastră este, bineînţeles, să ne urmăm drumul. Scena aceasta se repetă în cele mai multe din aşezările în care poposim. Timpul ne mână din urmă, în vreme ce gazdele noastre, care ne privesc ciudat, nu mai vor să ne lase să plecăm.

În cele din urmă, ne luăm rămas bun de la

funcţionarul poştei şi ne instalăm în caiace. E ora două după-amiază, oră nu prea potrivită pentru o plimbare pe Nil, deoarece stăruie o arşiţă insuportabilă. Termometrul arată peste + 50° C, dar ne-am deprins cu o asemenea temperatură şi rezistăm având grijă să ne stropim tot timpul cu apa Nilului.

O nuntă ţărănească şi un pelerinaj

Câteva clipe după ce am părăsit Korosko, ne atrag atenţia sunete de tobă şi zarvă mare. Ne oprim. În faţa noastră se desfăşoară o nuntă ţărănească.

Tânărul mire stă în faţa casei sale înconjurat de prieteni. Poartă veşminte minunate: un ilic galben, după moda veche turcească, cu garnitură roşie şi nasturi mari, şalvari, pe cap are un fes de mătase şi este încălţat cu papuci brodaţi cu fir de argint. E un tânăr grăsuţ şi bucălat, pe chipul căruia se oglindeşte aşteptarea viitoarei fericiri conjugale.

— Şi când te gândeşti, îmi spune John, că flăcăul ăsta o să aibă în curând un mic harem la dispoziţie. Mamă, mamă! Ce bine-i să te-nsori în Nubia!

John, care este mormon, are o vagă nostalgie după haremuri. Strămoşii lui, precum se ştie, practicau poligamia.

De îndată ce nuntaşii ne-au zărit ne-au poftit cu multe onoruri în pavilionul destinat bărbaţilor. Ni se aduc rogojini pe care luăm loc. Bărbaţii vin să ne salute. Mirele, parfumat ca o baiaderă, se apropie în grabă de noi. Un servitor ne aduce un soi ciudat de bucate pe care-l depune la picioarele noastre. Mâncarea se numeşte *fişarr* şi este preparată din boabe de grâu puse la încolţit în apă. După ce au fost coapte în cuptor grăunţele capătă un aspect păros şi au un gust fad. *Fişarr*-ul este simbolul fecundităţii.

Petrecerea gazdelor noastre ţine de două zile şi va mai dura încă două. Din fericire, nu li se dă să mănânce

numai *fişarr*. În locuinţa noului căsătorit intră tot timpul femei purtând pe cap platouri pline cu daruri şi cu bucate.

Le privim pe furiş, din colţişorul nostru. Poartă rochii lungi dintr-o catifea de culoare roşie-închisă. Părul negru este acoperit cu un văl uşor sub care strălucesc semilune mari de alamă.

Se aude tot timpul muzica: sunete de flaut, de tamburine şi ţambal, acoperite din când în când de glasuri de femei.

După ce ne săturăm de *fişarr*, de culoare şi de muzică, ne luăm rămas bun şi sărim în caiace. Ca prin farmec, toată lumea iese, în frunte cu femeile, să asiste la plecarea noastră. În timp ce ne depărtăm pe Nil, nuntaşii, care s-au întrerupt câteva clipe, îşi reiau benchetuiala.

Cu câteva zile mai înainte asistasem la un pelerinaj popular organizat la mormântul unui sfânt al islamului.

Era pe înserate. Pe fluviu domnea o animaţie neobişnuită. Nenumărate feluci, ticsite cu călători, pluteau pe apă în zigzag, contra vântului, iar potecile de pe malurile fluviului erau pline de lume. Femei şi copii umblau desculţi, veseli şi zoriţi, prin praf şi pietriş. Cocoţaţi pe măgăruşii lor, pe care-i îndemnau cu călcâiele, bărbaţii completau voioşi cortegiul trecătorilor. Era un torent continuu de oameni mergând cu toţii în aceeaşi direcţie, pe care-i întreceam cu uşurinţă mulţumită ambarcaţiilor noastre rapide.

Ca de obicei, am fost asaltaţi cu întrebări şi, întrebând la rându-ne, am sfârşit prin a afla că sătucul Farras sărbătorea în seara aceea memoria unui *marabu*[51], şeicul Abdallah.

Mormântul *marabu*-ului se afla pe o colină de nisip, la o oarecare depărtare de sat; era un monument mititel, cu o cupolă, în vârful căreia era înfiptă o semilună. Un pâlc

51 Credincios musulman, venerat de mahomedani ca un sfînt. - N.T.

de tamarişti îi dădeau o umbră plăcută. În interior, într-un cavou întunecos, se afla un sicriu de lemn în care odihneau rămăşiţele sfântului. Sicriul era acoperit cu bucăţi de pânză viu colorate: fâşii pe care, credincioşii cucernici le sfâşiaseră din veşmintele lor şi le oferiseră drept prinos sfântului. Sub cupola întunecoasă se cuibăriseră zeci de lilieci care răspândeau o duhoare puternică de amoniac.

Pe dună se strânsese o mulţime mare de oameni. Femeile, toate în negru, dar cu feţele descoperite, se îndreptau spre mormântul sfântului netezind nisipul cu trenele lor lungi. Se adunau în grupuri strânse, apoi începeau să cânte şi să danseze păstrând toată rezerva impusă de sexul lor. Se lăsase noaptea. Puteam privi de aproape grupurile lor întunecate fără să trezim neîncrederea şi nici ura bărbaţilor.

Aceştia erau cuprinşi de o animaţie zgomotoasă, agitându-se în jurul negustorilor ambulanţi care-şi etalau în aer liber sărăcăciosul lor bazar. Peste tot fuseseră improvizate dughene în care se servea inevitabilul ceai de mentă şi băuturi răcoritoare din lămâie, gutui pădureţe sau flori de portocal.

Călăreţi înfipţi pe spinările cămilelor circulau cu mare viteză printre grupurile de oameni, stârnind un colb înecăcios care, în cele din urmă, ne sili să ne depărtăm.

În seara următoare ajungem la Mahdig, un sat pitit într-o văgăună dintre stânci. Nimerim în toiul unei zarve teribile: se aud urlete, vaiete, cărora câinii le ţin isonul cu lătrături furioase. Toată lumea pare cuprinsă de panică. Până la urmă aflăm pricina agitaţiei: se pare că o fetiţă a fost înţepată de un scorpion.

Tot timpul cât durează vacarmul, *omdah*, care ne primeşte pe terasa casei sale, rămâne impasibil ca o statuie, iar cei din jurul lui nu par de loc emoţionaţi. Fără îndoială că sunt obişnuiţi cu asemenea întâmplări.

În seara asta se află în vizită la el un bătrân foarte distins. Şezând turceşte pe o bancă, înfăşurat în *gândurah*, bătrânul trage cu nesaţ fumul dintr-o narghilea mare. Are privirea încă ageră şi, lucru rar, este foarte limbut.

În cele din urmă pricepem că i-a servit drept călăuză lui Kitchener (el pronunţă Kinetcher) în urmă cu cincizeci de ani, în epoca recuceririi Sudanului, lucru de care este foarte mândru. Îşi aduce bine aminte de generalul însoţit întotdeauna de un maior burtos şi arţăgos despre care se pare că a păstrat o amintire mai puţin entuziastă. Ştie că în ţara lui Kitchener se află un rege puternic, *malek*-ul George.

— În ţara ta, mă întreabă el, este un *malek* George?

Greu de răspuns la această întrebare. Îl întreb la rându-mi:

— Dar aici, în ţara ta, ai un *malek* mare?

Chipul lui capătă o expresie de nepătruns, apoi îşi reia narghileaua fără să răspundă.

Regele Faruk nu părea să se bucure de prea mare popularitate în Nubia.

Inundaţie

La 25 mai traversăm tropicul Cancerului. Nicăieri n-a fost atât de cald ca în acest cuptor în care apele Nilului stagnează.

În drumul nostru întâlnim tot mai multe temple, mai ales pe malul stâng. Aproape toate sunt pe jumătate inundate. Templul de la Dakke este inundat până la plafon, cel de la Kalabshe, atât de bine conservat, este înecat şi el, şi multe altele la fel.

Pentru călător este oare o consolare să afle că toate aceste minuni nu sunt osândite să stea sub apă în tot cursul anului şi că la sfârşitul verii, când stăvilarele barajului de la Assuan sunt larg deschise, lăsând să se scurgă pe pământul Egiptului torentul nămolos al apelor

crescute, îi rămâne un răgaz de câteva luni ca să le admire?

Ce se poate spune însă despre imensul baraj care, aflat în construcţie, va face să urce cu 50 m nivelul Nilului şi totodată să dispară sub apă toate templele din Nubia inferioară! Trei sute de sate răsfirate pe o distanţă de 300 km de-a lungul Nilului şi locuite de 80.000 de nubieni vor fi şterse de pe hărţi. Proiectul acesta, care va asigura bunăstarea Egiptului îngropându-i totodată o parte din bogăţii în apă, ameninţă să înghită însuşi Abu Simbel, cea de-a doua cataractă.

Cu cât ne apropiem de barajul de la Assuan apa urcă şi curentul se pierde. Fluviul, ale cărui ape sunt aproape stagnante, îşi depune nămolul devenind de o limpezime aproape perfectă. Ni se întâmplă să trecem pe lângă îngrămădiri de alge microscopice care imprimă Nilului, de obicei albastru, o nuanţă verzuie cu totul aparte.

Ajungem la El Shellal, „Cataracta”, pe care anticii o numeau Marea Cataractă. Fiind, poate, cea mai frumoasă dintre toate, ea a dispărut în urmă cu cincizeci de ani în barajul de la Assuan.

Vestita insuliţa Philae, împreună cu celebrul ei pavilion, sunt complet scufundate în apă. Tot ceea ce se mai poate vedea din Philae este partea superioară a pilonilor unui templu mare. John se scufundă de câteva ori încercând să regăsească pavilionul, dar zadarnic: apa este mult prea mare.

La El Shellal domneşte acum vama, al cărui oficiu se află la capătul liniei ferate care vine din Cairo.

Vameşii din El Shellal se poartă cu multă discreţie faţă de noi. Fapt remarcabil 1 Aceşti prea simpatici vameşi ne inspiră teama pentru tot materialul fotografic şi cinematografic pe care-l transportăm în bagajele noastre şi care este foarte rău privit în Egipt.

La debarcader vameşii aruncă priviri distrate asupra caiacelor şi sacilor noştri înşiruiţi în faţa lor şi ne fac semn, zâmbitori, să ne vedem de drum. Avem o surpriză plăcută.

Nu ne batem capul să aflăm cui îi datorăm acest tratament deosebit şi o ştergem cât mai repede.

Assuan

Assuanul este unul dintre cele mai frumoase locuri pe care le străbate Nilul. Mai întâi apare sub forma unui defileu îngust, ale cărui faleze coboară abrupt în apele verzi şi străvezii ale fluviului.

Caiacele noastre plutesc pe lângă un ultim templu scufundat în apă până la fronton, apoi defileul se deschide spre un lac imens presărat cu insuliţe, vestigiile unor înălţimi de altă dată, pe care ţăranii pescari şi-au instalat bordeiele.

În defileul de la Assuan, prin care năvăleau odinioară apele furioase, situau anticii faimosul abis de unde credeau că ies izvoarele Nilului; „jumătate din apele lui curgând spre nord, spre Egipt, ne spune Herodot, iar cealaltă jumătate spre sud, spre Etiopia”.

La nord, lacul este barat de ceea ce apare în depărtare doar ca o simplă linie dreaptă, la nivelul apei: este barajul de la Assuan.

După ce ne-am transportat curajoşi în spinare caiacele de partea cealaltă a digului, care face totodată şi oficiul de pod (este al patrulea pod al fluviului pe o distanţă de 4.000 km), ne pomenim pe neaşteptate în mijlocul unei oaze care oferă contrastul cel mai surprinzător faţă de sălbăticia aspră a deşertului în care ne-am pârjolit de mai multe săptămâni.

Este un mic rai cu arbori verzi, cu flori viu colorate şi cu păsări, creat pentru personalul care deserveşte barajul.

Sosim tocmai în perioada în care se dă drumul apei din rezervor. Cele o sută optzeci de stăvilare sunt deschise,

revărsând şuvoaie de apă. Vuietul este atât de asurzitor, încât nu auzim avertismentele repetate ale soldaţilor care, cu arma la picior, ne interzic apropierea de baraj. Încă puţin şi ne-am fi pomenit străpunşi de baionete. O ploaie fină de stropi mărunţi se învârtejeşte pe cer, udându-ne din belşug, o adevărată plăcere pentru nişte oameni care n-au mai simţit de luni de zile mângâierea ploii pe obrazul lor.

Umplerea rezervorului începe pe la 15 octombrie, când creşterea apelor Nilului Albastru se apropie de sfârşit, şi se încheie la sfârşitul lunii ianuarie. Atunci, aproape imediat se goleşte şi, în felul acesta, Egiptul de Jos nu duce nicicând lipsă de apă. Când, pe la sfârşitul lui iulie, sosesc bubuind primele ape în urma creşterii Nilului, toate stăvilarele barajului sunt deschise şi rămân astfel până pe la 15 octombrie. Pe de o parte trebuie să se scurgă în întregime apele încărcate cu mâl pentru a fertiliza regiunea Egiptului de Jos, iar pe de alta, nămolul este împiedicat să se depună în rezervor şi să-i astupe încetul cu încetul.

Începând de la sfârşitul lui iulie şi până în octombrie, în amunte de Assuan, Nilul îşi recapătă nivelul normal, iar templele din Nubia inferioară devin din nou accesibile vizitatorilor.

Barajul de la Assuan este cea mai veche şi mai grandioasă realizare anglo-egipteană din valea Nilului.

Primele lucrări au fost inaugurate la începutul secolului nostru, într-o epocă în care populaţia egipteană începuse să se înmulţească în chip uimitor. Întrucât pământurile cultivate deveniseră neîndestulătoare, a fost necesar să se dezvolte irigaţia. La Assuan terenul era deosebit de bun pentru construirea unui baraj.

Pragul de granit, de care se poticneşte fluviul formând prima cataractă, prezenta dublul avantaj de a oferi o temelie solidă, precum şi un material excepţional

pentru construcţia barajului. Granitul roz de la Assuan este vestit. El a alimentat Egiptul antic, timp de milenii, cu piatră pentru construcţii. Cele mai multe obeliscuri, îndeosebi cel de la Paris, din piaţa Concordiei, îndrăgit de toţi parizienii, sunt tăiate din granitul roz de la Assuan. La sfârşitul călătoriei noastre vom constata că şi barajul de la Rosetta, în deltă, a fost construit tot din această piatră pe care timpul nu o atacă.

Primul baraj de la Assuan a fost terminat în 1902. Era înalt de 20 m, iar lacul lui de acumulare avea o capacitate de un miliard de metri cubi de apă. Apoi i s-au mai adăugat alte construcţii, pentru a-l înălţa, în două rânduri: în 1912 şi în 1934. S-a ajuns astfel la o înălţime de 35 m, rezerva de apă ridicându-se, în zilele noastre, la peste cinci miliarde de metri cubi. Lucrările de mărire a barajului de la Assuan, de o amploare considerabilă, nu sunt totuşi în măsură să satisfacă necesităţile populaţiei egiptene, al cărei număr a crescut de la două milioane şi jumătate de locuitori, în epoca lui Bonaparte, la peste douăzeci şi şase de milioane în zilele noastre.

Este interesant de menţionat că volumul pietrelor utilizate la construcţia barajului de la Assuan este mai mic decât acela al marii piramide a lui Keops (pentru cel dintâi s-au folosit un milion şi jumătate de metri cubi de piatră, pe când la ridicarea marii piramide au fost folosite două milioane şi jumătate). Dar, în timp ce piramida a fost înălţată pentru gloria şi odihna de veci a unui. singur om, barajul de la Assuan a fost construit pentru a se putea hrăni milioane de oameni înfometaţi de pe pământul Egiptului.

Se ştie că mai există un proiect pentru construirea unui nou baraj cu o capacitate de treizeci de ori mai mare decât a celui actual de la Assuan.

„Marele baraj” constituie un eveniment de maximă

importanţă în istoria Egiptului. El se construieşte la câţiva kilometri în amunte de actualul baraj şi va forma un lac de acumulare de 3.000 km², ceea ce reprezintă a treia parte din suprafaţa Corsicii. Lacul acesta va ocupa valea Nilului pe o distanţă de 500 km, din care 150 km în teritoriul sudanez. Va avea o capacitate de o sută de miliarde de metri cubi, cifră imensă dacă o comparăm cu cele cinci miliarde de metri cubi ale actualului baraj de la Assuan. El va îneca «definitiv, sub o pătură de 50 m de apă, valea Nubiei inferioare, împreună cu nenumăratele ei comori arheologice, atât cele dezgropate cât şi cele care mai zac încă îngropate în nisip. Dar Egiptul, a cărui populaţie creşte cu un milion de unităţi la fiecare patru ani, va dispune de apă suficientă timp de treizeci de ani şi va avea de zece ori mai multă electricitate, la un preţ ieftin, decât consumă în prezent.

Oraşul Assuan este aşezat la câţiva kilometri spre nord de actualul baraj. Este de fapt un bulevard care se întinde pe malul Nilului, cuprinzând câteva hoteluri mari şi multe agenţii şi prăvălii în care se vând „obiecte antice” confecţionate anume pentru călători! Acest punct terminus al marilor itinerare turistice, activ toamna şi iarna, acum este adormit din pricina căldurii care domneşte în luna mai. În schimb, cartierele locuite, care se întind dincolo de marele bulevard, nu şi-au pierdut nimic din animaţia lor. Tejghelele negustorilor, care vând în plină stradă, sunt încărcate cu fructe şi cu legume, alcătuind pentru noi o privelişte dintre cele mai plăcute, căci de luni de zile n-am mai întâlnit aşa ceva.

Însoţiţi de un arheolog egiptean consacrăm câteva zile vizitării numeroaselor săpături care se fac prin împrejurimile Assuanului.

În antichitate, oraşele se ridicau aici câte două, unul în faţa celuilalt: bunăoară Elefantina, situată pe o insulă

înecată în verdeaţă, unde se îngrămădeau vilele înalţilor funcţionari, şi Siena, oraşul comercial.

Insula Elefantina, aproape toată brăzdată de săpături, seamănă cu un muşuroi. Pătrundem în tranşee adânci, escaladăm movile de dărâmături şi, în cele din urmă, ajungem în mijlocul întregului şantier de săpături. Ne face impresia că ne aflăm printre ruinele unui oraş distrus *de* un cutremur de pământ sau de explozia unei bombe atomice. Muncitorii desprind, cu ajutorul unor macarale, blocuri de granit cântărind fiecare câteva tone. Pe jos zac blocuri imense de pietre sparte, sfărâmate, răsturnate, ridicate de nu se ştie ce fel de cataclism. Coloane, pe jumătate îngropate în patul lor de pământ, înfăţişează o privelişte extraordinar de încâlcită. Vestigii înnegrite stau mărturie că insula a fost devastată de incendii. Pe aici au trecut barbari, generaţii de barbari. Arheologii se află în faţa unei şarade colosale pe care se străduiesc s-o rezolve cu mijloace ridicol de slabe. Dar timpul nu contează pentru ei.

Înalţii demnitari din Elefantina, „străjeri ai Porţii Sudului”, cereau să li se sape mormintele în versanţii stâncoşi, pustii, ai văii Nilului, puţin mai departe spre nord, căci morţii nu trebuiau să-i tulbure pe vii. Necropolele lor nu se întâlnesc niciodată în nămolul fertil al văii, ci în stânca aridă de pe înălţimi. La Elefantina au fost descoperite până în prezent nenumărate morminte, săpăturile scoţând la iveală mereu altele.

Îl vizităm îndeosebi pe cel al generalului Herkuf care a trăit aproximativ prin anul 2.500 î.e.n. O inscripţie de pe mormântul lui ne informează că egiptenii din acea epocă aveau legături cu Africa Neagră.

Într-o zi, generalul Herkuf adusese cu el dintr-una din expediţiile sale îndepărtate, un omuleţ, locuitor al „Pământului duhurilor”, un pigmeu. Când îi aduse la

cunoştinţă tânărului său suveran, Pepi al II-lea, în vârstă de opt ani, ştirea, aceasta îl încântă nespus.

„Ia o corabie, îi porunci generalului, pleacă spre nord şi adu-mi piticul acesta. Pune paznici de nădejde să vegheze ca să nu scape peste bord. Paznicii să doarmă împreună cu el şi să controleze de zece ori în cursul nopţii ca să vadă dacă-i teafăr. Maiestatea Mea doreşte să vadă piticul acesta mai mult decât toate comorile din Sinai şi Punct".

Herkuf pomi la drum, aduse tânărului faraon piticul şi ceru ca relatarea acestei întâmplări să-i fie gravată pe mormânt.

Lângă mormântul lui Herkuf sunt în curs de cercetare alte morminte săpate în stâncă. Tineri arheologi din Occident lucrează pasionaţi la aceste săpături. Egiptologia fiind o ştiinţă foarte dezvoltată şi precisă, fiecare dintre ei lucrează cu o minuţiozitate extraordinară. Într-adevăr, este vorba să se conserve intacte, cu ajutorul unor procedee încercate, care reclamă multă răbdare, mumii, obiecte funerare şi fresce ale căror culori îşi păstrează încă prospeţimea, dar se fărâmiţează, se prefac în pulbere de îndată ce sunt expuse la lumina zilei.

În schimb, nimeni nu se preocupă de osemintele bieţilor morţi. Muncitorii de la săpături zvârlă, în mormanele de pământ scos adunate la poalele falezelor, nenumărate cranii şi tibii. Nimeni nu le ia în seamă. John ridică un craniu foarte bine conservat, datând din epoca arhaică, şi-l duce cu sine purtându-l subsuoară. Gestul acesta îi va atrage multe neplăceri mai târziu, când vom călători prin Egiptul de Jos, unde poliţia, sesizată de o mulţime în delir, îl va acuza că este un „profanator de cadavre". Arheologii, care curăţă cel mai mic ciob provenind din urciorul cel mai comun cu o minuţiozitate neînţeleasă de un profan, manifestă o nepăsare uluitoare

faţă de rămăşiţele pământeşti ale bieţilor egipteni ce-şi dorm somnul de milenii în mormintele lor din stânci.

După necropole ne ducem să vizităm străvechile cariere de granit roz, unde poate fi văzut un obelisc de 30 m pe jumătate tăiat în masa stâncii şi părăsit, nu se ştie din ce pricină. Datorită acestei mărturii arhitecţii din zilele noastre au putut să constate că în vechime colegii lor foloseau un procedeu ingenios de tăiere a pietrei monolite din masa unei stânci: săpau găuri în stâncă şi introduceau în ele cepuri de lemn pe care apoi le udau. Lemnul umezit făcea să crape stâncă şi aceasta se despica, după dorinţa lor, pe lungimi mari şi în linii perfect netede.

Un deşert arid şi o câmpie înverzită

La 30 mai părăsim Assuanul şi în scurt timp ajungem într-o vale largă, irigată din belşug.

De acum înainte şi până la mare Nilul este navigabil şi nu ne mai rezervă nicio surpriză. Vom avea de înfruntat alt gen de aventuri decât cele care ni s-au întâmplat în timpul când am escaladat cataractele. Crocodilii, din care am mai întâlnit câteva exemplare întârziate în Nubia inferioară, au dispărut şi ei cu desăvârşire.

Începe adevăratul Egipt, acela pe care un cuceritor arab din secolul al VII-lea e.n. îl descria astfel adresându-se stăpânului său, califul Omar:

„O prinţ al credincioşilor! Închipuie-ţi un deşert arid şi o câmpie minunată aşezate între doi munţi: acesta-i Egiptul. Tot ceea ce produce şi toată bogăţia sa le datorează unui fluviu binecuvântat care curge măreţ prin mijlocul ţinutului. Într-o anumită epocă a anului, toate izvoarele Universului îi aduc acestui rege al fluviilor tributul pe care providenţa i I-a impus. Atunci, apele cresc, ies din albie şi acoperă întreaga suprafaţă a Egiptului lăsând, după retragerea lor, un mâl fertil... Un popor protejat de cer, care, aidoma albinei, pare sortit să

muncească pentru alţii, scormoneşte uşurel măruntaiele pământului şi aruncă sămânţa al cărei rod îl aşteaptă de la cel ce face să crească şi să se coacă recoltele…”

Timp de milenii Egiptul a rămas acelaşi. Întreaga viaţă a ţării este concentrată de-a lungul fluviului, de o parte şi de alta a lui, până unde pot ajunge apele lui revărsate. Tot restul nu-i decât un deşert. Cum ar putea fi altfel într-o ţară în care ploaia este un eveniment tot atât de rar, ca şi zăpada la Marsilia.

Malurile Nilului sunt presărate cu sate, ogoare mici, grădini, bordeie făcute din mâlul adus de fluviu. *Sakieh*-ele se înmulţesc, adesea adăugându-li-se *şaduf*-urile şi *tunbur*-urile. Cel dintâi este un puţinei sau un burduf atârnat de capătul unei cumpene, reprezentând un sistem vechi ca lumea care se întâlneşte în cele mai îndepărtate colţuri din Orient. Pentru a ridica apa pe terasele cele mai înalte de pe malul fluviului, felahii instalează adesea o serie întreagă de *şaduf*-uri. Fiecare aparat este mânuit de către doi oameni, uneori chiar de trei, care lucrează cu rândul. Apa se ridică astfel de pe o terasă pe alta. O îngrozitoare risipă de mână de lucru oferă un rezultat destul de sărăcăcios.

De asemenea, tineri ţărani pun în mişcare *tunbur-uri* instalate de-a lungul canalelor de irigaţie. *Tunbur-ul*, sau şurubul lui Arhimede, este un cilindru gol în interiorul căruia este ajustat un sistem de şuruburi fără sfârşit, care, învârtindu-se, fac să se ridice apa. Debitul este fără doar şi poate foarte scăzut şi din această pricină mecanismul nu poate fi folosit decât pentru denivelări care nu depăşesc 30 sau 40 cm.

Boii cu coame mari din valea superioară a Nilului nu mai sunt astăzi decât o amintire. Animalul cel mai răspândit în valea inferioară a Nilului este bivolul de apă, denumit în Egipt *gamuza*.

Pielea gamuzei este de un cenuşiu murdar şi pleşuvă.

Animalul acesta cu spinarea scobită rătăceşte pe maluri şi cea mai mare parte a timpului în care nu este folosit la munci şi-o petrece culcat în apă. Când trecem cu caiacele prin apropierea lor abia binevoiesc să-şi întoarcă spre noi capetele. Cu botul înălţat din apă, rumegându-şi dumicatul sărăcăcios ne aruncă o privire vagă şi nepăsătoare. Gamuzele, la fel ca şi felucile şi *sakieh*-ele, fac parte din decorul Nilului.

De când am părăsit Assuanul ne stăpâneşte o grijă nouă: *bilhnrzioza*, cea de-a opta plagă a Egiptului.

Bilharzioza este o afecţiune primejdioasă provocată de un vierme infim, răspândit prin apele stătute de pe malurile fluviului. Viermele trăieşte câtva timp ca parazit pe un melc minuscul, apoi în cursul numeroaselor sale metamorfoze îşi părăseşte gazda devenind, în acest stadiu, primejdios pentru om. Pătrunde sub piele, perforează organele şi vasele înmulţindu-se cu repeziciune şi provocând nenumărate ravagii în organism.

Nu este o boală nouă; ea făcea ravagii încă pe vremea Egiptului antic. Nici măcar faraonii nu scăpau de acest flagel, după cum a dovedit examenul făcut pe unele mumii. Cercetări recente au demonstrat că nouă zecimi dintre egiptenii care locuiesc pe malurile Nilului sunt atinşi de această boală.

Aşadar, trebuie să fim cu băgare de seamă şi să nu umblăm desculţi pe malurile fluviului. Din pricina populaţiei, care devine tot mai numeroasă, şi a animalelor, care se bălăcesc în număr tot mai mare lângă maluri, nu-i de loc recomandabil să bei apă de-a dreptul din fluviu, fie chiar şi în plin curent.

Situaţia în care ne aflăm ne aminteşte de peripeţiile celor trei vlăjgani de pe Tamisa, istorisite de ilustrul Jerome K. Jerome.

Am poposit tustrei pe o limbă de nisip ca să ne

odihnim puţin. Ca de obicei, ne este sete. Hotărâm să fierbem o oală plină cu ceai şi Jean se repede în plin curent să-şi umple plosca. Ne instalăm confortabil ca să ne bem ceaiul, când deodată John se opreşte cu cana în mâini şi strigă:

— Ce-i aia?

— Care aia? îl întrebăm Jean şi cu mine.

— Păi uite colo! răspunde John privind înspre amunte.

Îi urmărim privirea şi zărim, venind spre noi, pe apele leneşe ale Nilului o gamuză, cea mai liniştită şi mai paşnică gamuză pe care am văzut-o vreodată. N-am întâlnit până acum vreuna cu înfăţişare mai satisfăcută, mai tihnită. Pluteşte visătoare cu pântecele în sus, cu cele patru picioare înălţate în aer. E grasă şi are un piept bine dezvoltat. Se apropie senină, calmă, şi ajungând în dreptul limbii de nisip pe care ne aflăm se opreşte printre trestiile de pe mal, aciuindu-se ca acasă pentru noapte.

John declară că renunţă la ceai şi răstoarnă pe neaşteptate conţinutul cănii sale pe nisip. Nici lui Jean nu îi mai este sete şi-i urmează exemplul. Eu mi-am băut jumătate din ceai, dar aş fi preferat să n-o fi făcut. Sărim în caiace, hotărâţi să ne depărtăm cât mai mult de locurile acestea.

Nemaiavând putinţa să ne potolim setea care ne chinuie tot timpul, ne răzbunăm mâncând pepeni verzi. Fructele acestea mari, zemoase, cu miezul roz sunt pentru noi o nouă providenţă. Le cumpărăm cu doi sau trei piaştri bucata, un preţ destul de moderat, de la felahi care-i cultivă în grădinile lor din nisipurile de pe malurile joase ale fluviului.

Felahii nu sunt însă totdeauna prea primitori. Când trecem pe lângă unele sate, o ploaie de pietre se revarsă asupra noastră, ştrengarii de prin sate luându-ne drept

ţintă. Se pare că este o distracţie favorită pentru ei. Suntem nevoiţi să călătorim tot timpul în largul fluviului, departe de maluri. Tinerii localnici, pe care apariţia noastră îi excită pe neaşteptate, ne strigă tot soiul de ocări, printre care desluşim mereu cuvintele *inglese muci kuis* (englezi parşivi), ceea ce ne dă o idee despre starea de spirit ce domneşte în ţară.

Temple antice şi fabrici de zahăr moderne

Patru conducte mari sug zi şi noapte apele Nilului. În faţa noastră se întinde Kom Ombo, un şes imens, odinioară pustiu, transformat în urmă cu câteva decenii într-o oază şi în plantaţii de trestie-de-zahăr.

„Când mă gândesc la Kom Ombo, ne spunea mai târziu un inginer danez de la fabricile de zahăr, simt că mă trece un fior. Mi-am dăruit şapte ani din viaţă în acest deşert pârjolitor care m-a stigmatizat pentru tot restul zilelor mele”.

Apa Nilului a transformat un deşert pietros într-un loc plăcut de odihnă cu case impunătoare şi vile somptuoase. De pe terasele superioare se zăreşte un templu mare şi frumos, ridicat de unul dintre Ptolemei, lui Sobek, zeul apelor cu capul de crocodil.

Fabricile mari de zahăr sunt aşezate pe malurile Nilului; vom avea astfel posibilitatea să le vedem pe toate.

Peste câteva zile, la Ermant, cu puţin înainte de Luxor, vom avea plăcerea deosebită de a ne scălda în apa limpede a unei admirabile piscine amenajate în mijlocul unui parc cu lumini orbitoare, aparţinând unui club ai cărui membri vorbesc toate limbile europene. Clubul are un cinematograf, un restaurant şi un loc pentru dans sub cerul liber.

Când vom ajunge aproape de Cairo vom poposi pentru patruzeci şi opt de ore la Nag Hammadi ca să vizităm cea mai mare fabrică de zahăr din Egipt. Întreaga

populaţie a regiunii munceşte pentru a alimenta fabrica aceasta care prelucrează un milion de tone de trestie-de-zahăr într-un sezon.

Dar instalaţiile Egiptului modern reprezintă încă prea puţin, dacă le comparăm cu amintirile lăsate de Egiptul antic.

Templul lui Horus de la Edfu este unul dintre monumentele cele mai interesante pe care călătorul le întâlneşte între A-ssuan şi Alexandria.

Edificiul acesta imens şi magnific, mai vast decât palatul Luvrului şi cel al Tuileriilor la un loc, a fost îngropat intact sub dărâmăturile Apoloniei celei Mari, oraş în care Cleopatra s-a dus în mai multe rânduri ca să consulte ghicitorii.

În urmă cu un secol şi jumătate se zărea la suprafaţă doar terasa superioară a templului de la Edfu. Aici a fost instalat cantonamentul trupelor lui Bonaparte, care de bună seamă că nu bănuiau ce anume se găsea sub picioarele lor.

Pentru a scoate templul la suprafaţă a fost necesar să se distrugă un cartier întreg din oraşul nou.

Aceasta a fost opera lui Mariette. Templul lui Horus, readus la viaţă, este astăzi cel mai bine conservat monument al Egiptului antic. El stă înconjurat de colnice înălţate din dărâmături pe care

— Auguste Mariette (1821 – 1881) – reputat arheolog francez. Timp de 30 de ani a desfăşurat vaste săpături arheologice în Egipt. – *N.T.*

se îngrămădesc locuinţele cu terase ale egiptenilor moderni. Sub aceste colnice rămân încă îngropate uriaşe comori arheologice.

Din înălţimea marelui pilon al templului de la Edfu ai o priveliştе surprinzătoare asupra unei vaste pieţe scăldate într-o lumină orbitoare, presărată cu stele, bazine şi statui,

piaţă în care se îmbulzeau mulţimile în timpul marilor serbări religioase din vechiul Egipt.

Jos, după ce vizitatorul trece prin marele portic, dincolo de care se aflau capela purificării şi biblioteca cu zece mii de papirusuri (bineînţeles că toate au dispărut), pătrunde într-o a doua curte cu colonade, tot atât de imensă ca şi cea dintâi, apoi nişte galerii adânci, ajungând în cele din urmă în sanctuarul templului. Venind de la lumina cea mai vie se trezeşte cufundat pe neaşteptate într-o beznă pe care abia de o străpunge licărirea tremurătoare a unor lămpi cu ulei. Vizitatorul rămâne profund impresionat.

Sălile prin care trecem sunt pustii şi golaşe, dar nu-i greu să-ţi imaginezi scenele de mister care, cu milenii în urmă, se desfăşurau aici. Pentru aceasta n-ai decât să-ţi rătăceşti privirea pe frizele care decorează marele fronton al templului, scene care şi-au păstrat intactă prospeţimea. Aici, faraonul, regele Egiptului de Sus şi de Jos, şi marii săi preoţi îşi puneau somptuoasele lor veşminte de ceremonie. Apoi, înaltul cortegiu trecea printr-un lung şir de capele până ajungea în sala cea mare din fundul templului, îngropată sub pietre, aidoma unui mormânt. În sala aceasta, faraonul şade pe tronul său de aur având fruntea încununată cu diadema alcătuită din două pene şi ţinând în mână sceptrul. Departe de privirile mulţimii, pierdut în fumul de tămâie, înconjurat de marii săi preoţi, el aduce sacrificii zeului Horus cu capul de vultur, strămoşul său.

De pe terasa templului de la Edfu se zăresc foarte departe, spre nord, colinele de la Luxor, unde vom ajunge după o călătorie de patruzeci şi opt de ore.

Teba

Teba, centrul cel mai înfloritor al Egiptului antic, s-a dezvoltat în câmpia Luxorului, fertilizată de revărsările apelor Nilului.

După alungarea hiesoşilor, care au năvălit în Egipt pe la mijlocul celui de-al doilea mileniu î.e.n., faraonii au părăsit delta stabilindu-şi reşedinţa la Teba. Puterea egipteană ia apoi o dezvoltare nemaivăzută până atunci. Cuceririle făcute ulterior extind posesiunile Egiptului în Asia şi Africa. Civilizaţia egipteană se transformă luând forme tot mai rafinate. Toate bogăţiile se îndreaptă spre valea Nilului, fapt de care profită Teba. Homer va vorbi mai târziu de „Teba egipteană”, unde casele gem de atâta bogăţie. Fastul care domnea în acest oraş stăpânit de preoţii zeului Amon cu capul de berbec n-a fost poate egalat vreodată în lume.

Din marele oraş care a decăzut înainte de începutul erei noastre, devenind însuşi simbolul singurătăţii (Tebaida), ne-a rămas cel mai frumos câmp de ruine din tot Orientul.

Timp de patru zile n-am izbutit să vizităm decât cam a mia parte din ruine, umblând prin soarele nemilos de iunie care a topit ceea ce mai rămăsese din grăsimea corpurilor noastre. Era o arşiţă atât de cumplită, încât lentilele aparatului meu de fotografiat s-au dezlipit; toate fotografiile făcute cu aparatul acesta, începând de la Luxor şi până la capătul călătoriei noastre, au fost stricate.

Cea mai impresionantă dintre ruinele vechii Teba este marele templu al lui Amon de la Karnak.

Pilonul lui cel mare, pe care arheologi francezi I-au reconstituit parţial, se înalţă cu 45 m deasupra Tebei, oraşul templelor, şi al celor o mie două sute de sfincşi ai marii alei de la Karnak. Sala hipostilă, cu cele 134 de coloane uriaşe care se aliniază pe o lungime de 100 m ar putea cuprinde fără greutate în incinta ei catedrala Notre Dame din Paris.

Te afli sub impresia a ceva peste măsură de apăsător, de supraomenesc, de aproape neomenesc.

Pe soclul unei statui de granit, din care n-a mai rămas decât un picior uriaş (când era întreagă era înaltă de 15 m), fiul lui Hapi, marele arhitect al Tebei, a pus să se sape următoarea inscripţie.

„Am condus aşezarea statuii uriaşe, mai înaltă decât obeliscul ei, a cărei splendoare o umbreşte pe aceea a pilonului. Ea a fost tăiată în carieră dintr-un bloc de patruzeci de metri cubi. Am pus să se aşeze statuia în templul ei cel mare, pentru ca să rămână acolo atâta timp cât va trăi şi cerul. Veţi fi martori despre aceasta voi, cei care veţi trece pe aici mai târziu”.

Ceea ce te uimeşte mai mult aici este grija aceasta orgolioasă de a lăsa o mărturie colosală şi nepieritoare posterităţii.

Când am obosit să urmărim pe zidurile templelor scenele înfăţişând ceremoniile religioase, precum şi marile scene de război şi de represiuni, ne ducem să ne mai recreăm vizitând sanctuarele, apartamentele regale şi mormintele nobililor, unde putem contempla multe scene încântătoare luate din natură.

La Medinet Habu, în capela funerară a lui Ramses al III-lea, monarhul este înfăţişat ca om, fapt destul de rar atunci când era vorba de un faraon. Iată-l odihnind în gineceul său, mângâind bărbia unei fete frumoase, în timp ce lângă el două muzicante goale cântă din harpă. Mai departe, Ramses al III-lea este înfăţişat într-un manej dresând nişte cai admirabili. Îi face să execute paşi de dans sub supravegherea unor aghiotanţi. Cântăreţi din flaut însoţesc aceste exerciţii savante cu sunetele instrumentelor lor.

La Teba, malul drept al Nilului, cel înspre partea unde asfinţeşte soarele, era socotit malul morţilor. Din această pricină se întâlnesc aici mii de morminte din vestita Vale a Regilor, din Valea Reginelor şi din aceea a

Nobililor.

Valea Regilor a fost descrisă de atâtea ori încât nu mai este cazul să vorbesc aici despre ea. Valea Nobililor, mai puţin cunoscută, este cât se poate de interesantă, deoarece mormintele aflate aici sunt acoperite cu picturi murale executate într-un stil mult mai liber decât cele de pe mormintele regale; poţi descifra în aceste imagini viaţa vechiului Egipt cum ai citi un roman despre viaţa intimă a unei societăţi.

Pe imensul câmp de ruine din Teba întâlnim peste tot arheologi francezi, americani, englezi, germani, egipteni lucrând cu o minuţiozitate de necrezut, săpând cu multă grijă, scormonind cu cucernicie, alegând fiecare pietricică, dezgropând, scoţând la suprafaţă, clasând, combinând şi descifrând vestigiile oraşului antic.

Pentru a reconstitui unele edificii, specialiştii au fost nevoiţi să adune mii de blocuri cântărind uneori câteva sute de kilograme, să le cerceteze unul câte unul, să le confrunte unele cu altele, să le fotografieze, să facă după ele machete din lemn de dimensiuni reduse pentru a le îmbina ca într-un joc de copii care se amuză construind o casă din cuburi.

Se citează cazul unor arheologi care şi-au dăruit cea mai mare parte a vieţii dezlegării unei singure enigme, cum a fost bunăoară arheologul german care a reconstituit palatul reginei Hatşepsut pe malul stâng al fluviului, în dreptul Luxorului, dincolo de cei doi coloşi ai lui Memnon, fiecare din ei înalt de peste 2Q m.

La moartea reginei, succesorii ei, care nu se ştie pentru ce au urmărit-o cu răzbunarea lor până în mormânt, i-au dărâmat palatul până în temelii. Pietrele, de pe care au fost răzuite cu grijă inscripţiile purtându-i numele, au fost împrăştiate pe distanţe de kilometri. Munca de reconstituire a necesitat treizeci de ani de cercetări pline

de răbdare. Astăzi, palatul reginei Hatşepsut este una din minunile de la Luxor.

Se ştie oare că la Karnak, de-a lungul marelui templu al lui Amon sunt aliniate în rânduri strânse cincizeci de mii de blocuri de piatră, unele cântărind mai multe tone, care aşteaptă să fie identificate?

MMM – uangăb

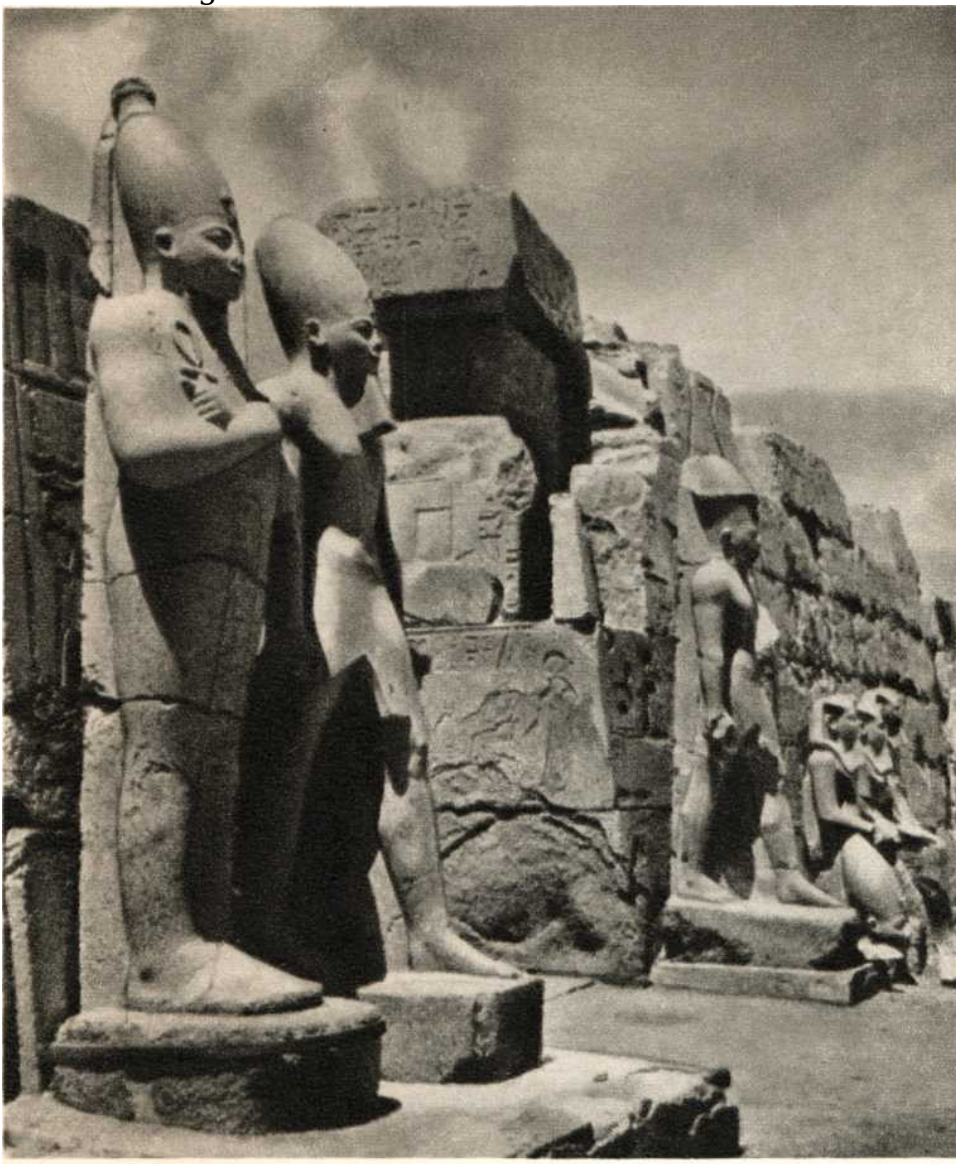

Pilon şi statui ale templului lui Ammon de la Karnak (după L'Égypte de CI Aveline).

Obeliscul lui Tutmes I de la Karnak (după L'Égypee de CL Aveline).

Gamuze în Nil (după L'Égypte de CL Aveline).
Teba. Fresce din timpul celei de-a XVIII-a dinastie

egipteană din necropola lui Seikh Abd el Gurnah (după L'Égypte de CL Aveline).

Instalaţie primitivi de irigaţie pe malul Nilului inferior (după L'Égypte de CL Aveline).

Piramida în trepte de la Sakkara (după L'Égypte de CL Aveline).

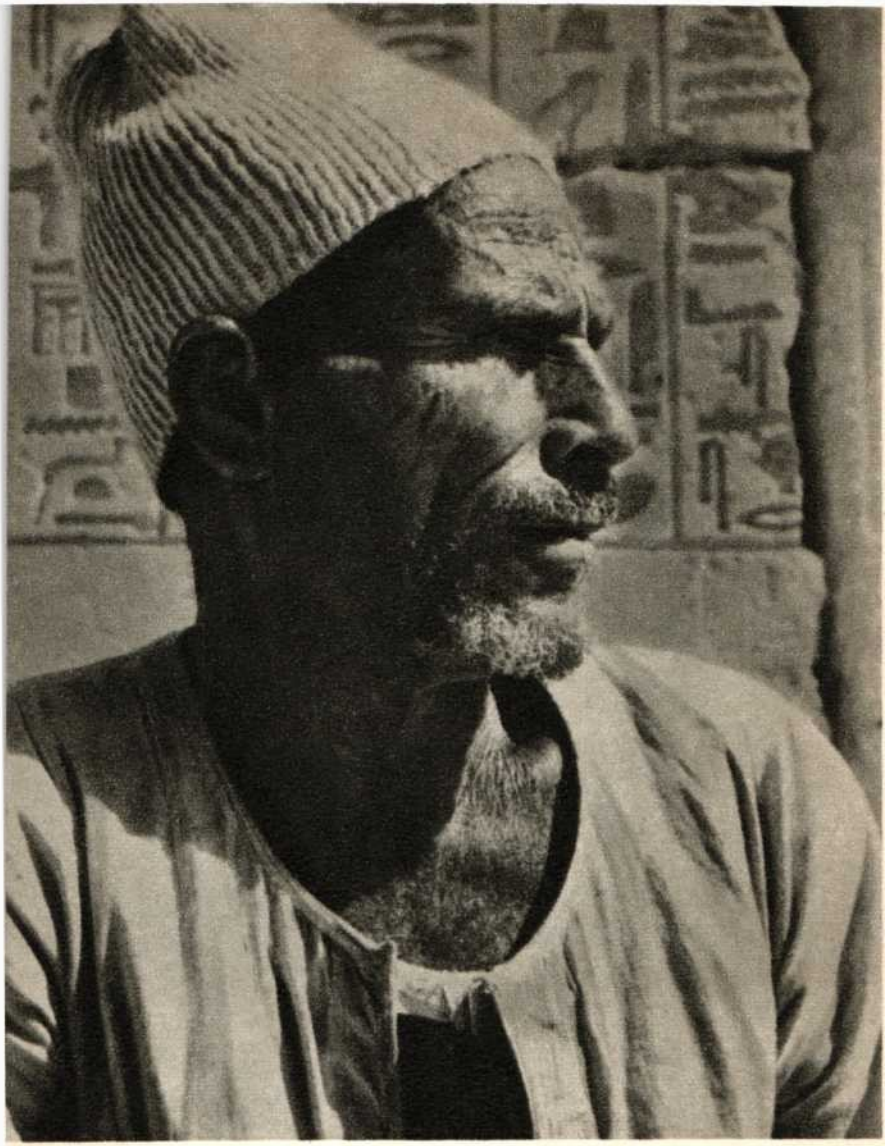

Arab (după L'Égypte de Cl. Aveline).

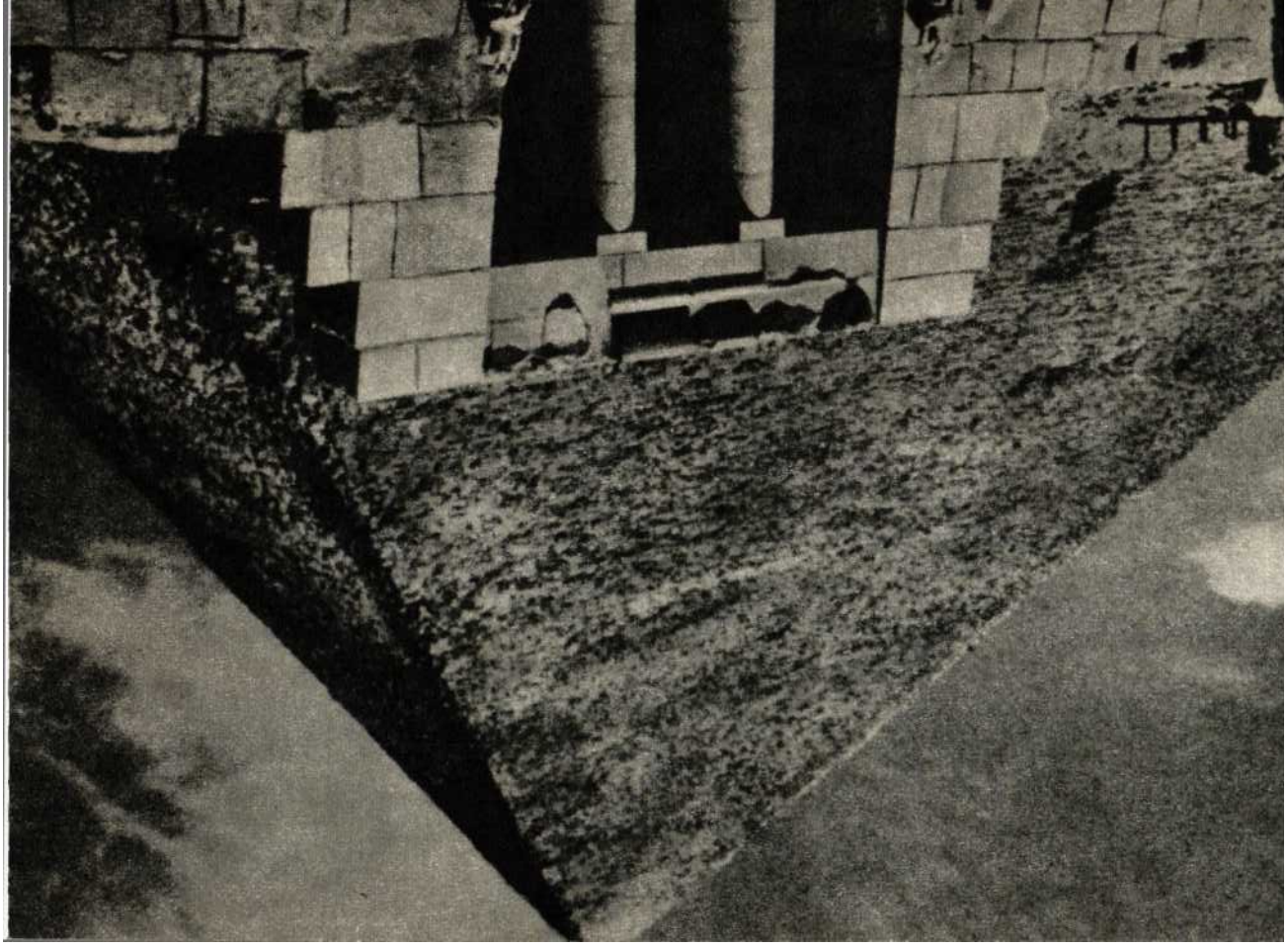

Marea Piramidă a lui Keops de 137 m înălţime construită în urmă cu peste
4.500 de ani (după Ägypten, München).
Popas la umbra piramidei (după Ägypten, München).

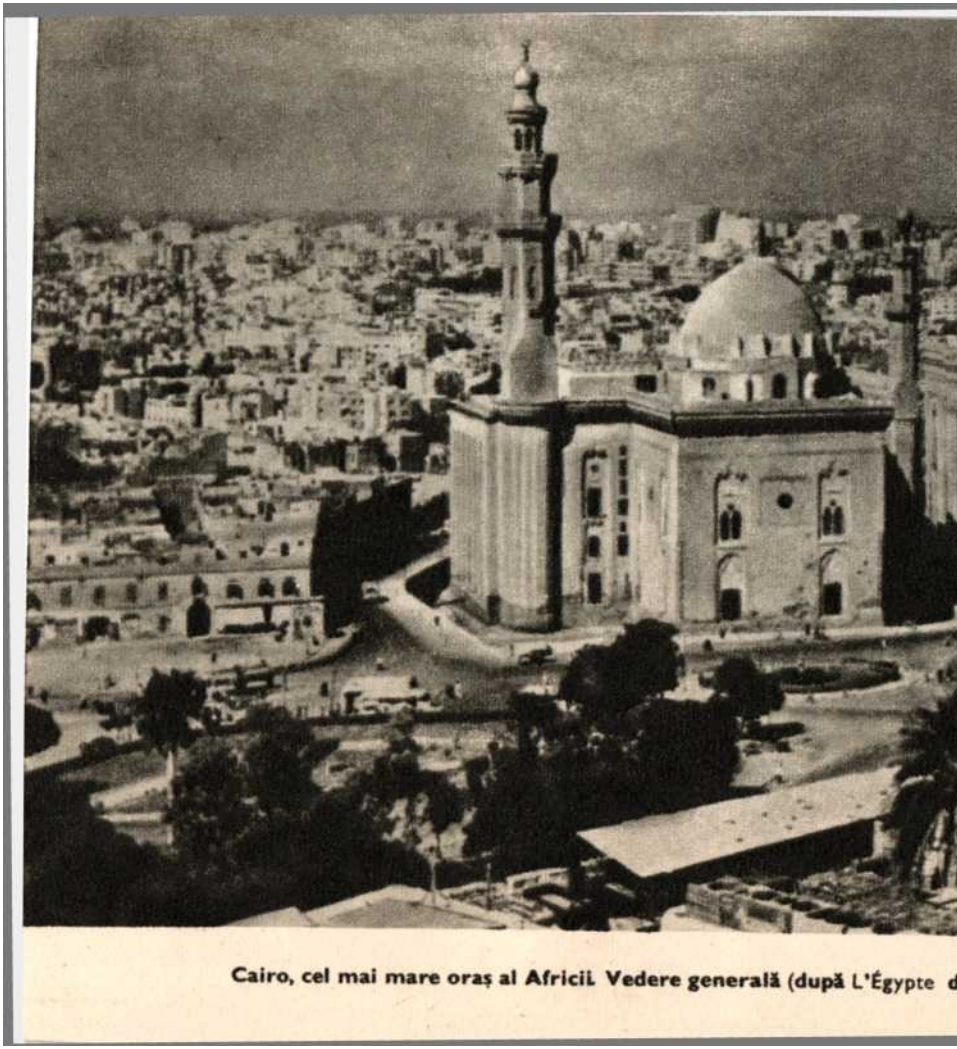

Cairo, cel mai mare oraș al Africii. Vedere generală (după L'Égypte d

Podul el-Kase de peste Nil din Cairo (după Ägypten. München).

Alexandria, ultima etapă a călătoriei pe Nil (după L'Égypte de CL Aveline).

XIV

PERIPEŢIILE ULTIMEI ETAPE A CĂLĂTORIEI

La 7 iunie am părăsit Luxorul. Peste trei săptămâni am ajuns la Cairo, iar la 17 iulie am atins ţărmul Mediteranei la Rosetta. Acest traseu lung de 700 km, străbătut prin Egiptul clasic, care ar fi trebuit să se desfăşoare liniştit şi fără peripeţii, s-a dovedit a fi unul din cele mai agitate din cursul călătoriei.

Începând de la Luxor, observăm că numeroasele convoaie fluviale care navighează pe Nil sunt totdeauna serios înarmate, iar unele vase sunt chiar blindate.

Am primit avertismente din toate părţile. Cum însă miile de kilometri pe care-i străbătusem ne dădeau o mare încredere în steaua noastră, înclinam să credem că piraţii făceau parte mai curând din domeniul legendei decât din cel al realităţii.

Ţin să menţionez că autorităţile, care nu voiau să-şi recunoască incapacitatea, ne-au copleşit cu tot felul de asigurări. Prefectul din Assiut ne-a jurat pe toţi sfinţii că Nilul este cel puţin tot atât de sigur pe cât este bulevardul Madeleine în plină zi, bulevard pe care-l cunoştea. Prefectul este tipul însuşi al marelui aristocrat egiptean, mai deprins să frecventeze localurile de noapte din bătrâna Europă decât să se intereseze de mizeria în care trăiesc cei pe care-i administrează. Este inutil să spun că vorbea o franceză fără cusur, astfel că n-am avut nevoie de interpret pentru a pricepe cuvintele de îmbărbătare pe care ni le adresa.

A doua zi dimineaţa părăsim Assiutul. Trecem cu caiacele prin ecluza unui nou baraj al Nilului şi vâslind cu îndârjire în direcţia nordului salutăm în drumul nostru confluenţa cu bătrânul Bahr Iussuf care curge pafralel cu Nilul la o depărtare de zece kilometri înăuntrul zonei fertile. Ne aiflăm la 350 km spre nord de Cairo.

Vântul ne bate plăcut în faţă, dar ne încetineşte mult înaintarea şi ne desparte. Ca de obicei, John se avântă înainte şi dispare curând. Spre sfârşitul după-amiezii îl regăsesc pe Jean a cărui siluetă se desluşeşte uşor de departe pe fluviu. El nu se desparte niciodată de pălăria sa de nailon cu borul mare lăsat în jos.

Vâsleşte în ritm uniform, fără grabă, cu mânecile suflecate cu ochelarii cu lentile fumurii încălecaţi pe nasul care de câteva zile se cojeşte în chip periculos. John în schimb nu-i de găsit.

Pe-nserate oprim caiacele profitând de un golfuleţ al fluviului, unde mai sunt agăţate câteva feluci. Marinarii de pe Nil, deprinşi să-şi împartă primejdiile cu călătorii, ne-au primit totdeauna prietenos. Putem avea încredere în ei. În timp ce Jean pregăteşte bivuacul nostru de noapte plec în căutare de alimente proaspete.

K a f şi r-ul, felahu! şi omdah-ul

Nilul curge pe un şes neted acoperit de ogoare brăzdate de canale de irigaţie. Este tot atât de anevoios să umbli prin aceste ogoare ca şi prin arăturile noastre din Franţa. Puţin mai încolo se zăresc un şir de palmieri şi clădirile scunde ale unui orăşel.

Pe poteca pe care am apucat înaintează un om în vârstă cu o puşcă în bandulieră. Este un *kaffir*, adică un paznic de câmp egiptean. Îl rog să-mi arate drumul cel mai buri, fiind destul de greu să te descurci în reţeaua de poteci ce se îndreaptă în toate direcţiile. Mă urmează şi iată-ne acum străbătând ogoarele în doi. Se apropie un ţăran călare pe un măgar. *Kaffir*-ul îl opreşte şi-i ţine un discurs lung, întărindu-şi spusele cu puşca pe care o agită mereu. Nu înţeleg nimic. Tot ce ştiu este că mă pomenesc călare pe măgar alături de ţăran. Bătrânul *kaffir* priveşte scena cu sentimentul datoriei împlinite. Îmi face cu mâna semne prieteneşti părând că-mi spune: „Mergi în paice,

prietene. Nu trebuie să te temi de nimic. Alah este cu tine”.

Poziţia nu este prea comodă, sunt totuşi fericit că am un tovarăş de drum. Noaptea se lasă repede. Din când în când, călăuza mea scoate din fundul buzunarelor un pumn de curmale pe care mi le oferă să le ronţăi, semn indiscutabil de prietenie. Mă întreabă dacă sunt *moslem* (musulman). Îi răspund la întâmplare: – Copt. Dat fiind că în regiune copţii sunt numeroşi, aceasta îmi poate sluji totuşi drept recomandaţie. Îmi araită încheietura mâinii pe care este tatuată o. cruciuliţă albastră. Omul meu este un copt autentic, îmi apucă mâna cercetându-i încheietura. Întrucât nu se vede nicio cruce îşi dă desigur seama că l-am minţit.

Cocoţaţi pe spinarea bravului nostru măgăruş care se încovoaie sub greutate, dar aleargă sprinten sub şfichiuirile nuielei stăpânului său, tot sporovăind şi cercetându-ne cu privirea unul pe celălalt, ajungem într-un sat cu ulicioare strâmte şi forfotind de lume. Îl rog pe însoţitorul meu să mă conducă la *omdah* (primarul satului).

Locuinţa *omdah*-ului este o casă spaţioasă de piatră care pare expusă tuturor vânturilor şi nelocuită, dar nu-i decât o aparenţă, pentru că dăm în curtea interioară de un om de vreo şaizeci de ani, voinic şi gras care vorbeşte tare. Seamănă puţin cu ţăranul aspru şi viclean de pe la noi. Este *omdah*-ul.

Îl rog să-mi dea pe unul din paznicii săi ca să mă însoţească pe la prăvălii. Îmi arată cu un gest maiestuos tăvile încărcate cu bucate, pe care tocmai le aduceau servitorii săi.

Nu de mult a început Ramadanu], marele post musulman care durează 30 de zile, cât ţine cea de-a noua lună a anului lunar. În răstimpul celor 30 de zile, de la răsăritul până la apusul soarelui, musulmanii n-au voie să

mănânce, să bea, să fumeze sau să-şi îngăduie vreo libertate.

Soarele a apus şi precum se spune de obicei nu se mai poate deosebi „un fir alb de unul negru”: *omdah-ul* va putea acum să-şi umple marele gol din stomac. Îmi pare foarte rău pentru Jean care mă aşteaptă la bivuac, dar mi-este aproape cu neputinţă să mă eschivez. *Omdah*-ul ar lua-o drept o ofensă personală. De bine, de rău sunt silit să iau parte la masa, de altminteri, îmbelşugată: ouă prăjite, peşte, oame rasol, pepene verde, mulukia, toate nespus de ardeiate pentru lOerul gurii unui parizian.

Încheiem cina cu ceaiul tradiţional, iar eu reîncep asaltul pentru a căpăta un paznic, dar sunt nevoit să stărui mult (bănuiesc că toţi paznicii sunt plecaţi la masă) şi abia seara târziu mă întorc cu doi *kaffiri* înarmaţi până în dinţi. *Omdah*-ul a aranjat bine lucrurile, căci mi i-a lăsat pentru noapte. Din fericire, Jean a petrecut seara în tovărăşia marinarilor care I-au invitat la bardul vasului lor.

Petrecem o noapte minunată sub cerul liber, oare ne este însă oarecum scurtată. La orele patru dimineaţa nu mai e chip de dormit. Paznicii ne trezesc, fiindcă vor să se ducă să mănânce înainte de răsăritul soarelui. Vin de zece ori la rând să ne asurzească cu strigătele lor: *Rodj*, *rodj 1* (Scoală-te!) Până când nu ne vor vedea plecaţi nu se vor retrage nici ei. Îşi cunosc datoria, dar se gândesc totuşi că dacă nu vor pleca numaidecât vor fi nevoiţi să aştepte până seara ca să pună ceva în gură. În ţara islamului nu se glumeşte cu postul.

TTiharii

Plecăm. Pentru prima dată ne aşternem atât de devreme la drum. În zori, briza este răcoroasă şi ne simţim foarte bine dispuşi. Totuşi ne întrebăm, nu fără îngrijorare, ce a putut să se întâmple cu John. Fără îndoială că a lua/to înaintea noastră şi o să-i regăsim curând.

Malurile Nilului se apropie. În dreapta, o faleză abruptă coboară de-a dreptul în apă. Pe celălalt mal, câmpia este acoperită cu ogoare parcelate prin canalele de irigaţie. Orăşelul Deirut, indicat pe hărţi în imediata apropiere a fluviului, nu trebuie să fie prea departe. Zăbovesc puţin, vrând să cercetez mai multe grote ale falezei din dreapta – din care ţâşnesc mii de lilieci, şi-l pierd din vedere pe Jean.

Un kilometru sau doi mai departe, de o parte şi de alta a malurilor stau eşalonate şase bărcii. Mă fulgeră un gând: dacă am fi într-o ţară de tâlhari această formaţiune ar putea da de bănuit că se pregăteşte un atac. Dar nu mă gândesc de loc la o atare eventualitate, deoarece, după cum spusese prefectul din Assiut, în Egiptul de Sus nu sunt tâlhari, „cel puţin în provincia mea”, adăugase el după o scurtă pauză.

Oamenii din prima barcă îmi fac semn prietenos: „Opreşte-te!

— Parcă ar vrea să spună – Cine eşti? De unde vii?” Cunosc cântecul. De multă vreme îl auzim în drumul nostru pe fluviu. Şi cum, totuşi, e de preferat să nu întârzii prea mult într-un asemenea loc, trec mai departe, răspunzându-le politicos, dar fără a mă opri.

Deodată răsună un semnal de luptă. Toate bărcile se năpustesc în acelaşi timp spre mine. Un bătrân care stă în picioare la prova uneia din ele conduce manevra.

Mă avânt din toate puterile spre mijlocul fluviului, dar nu izbutesc să-mi îmbunătăţesc situaţia. Cercul bărcilor se strânge în jurul meu şi mă întreb cu spaimă dacă voi avea timp să mă strecor prin găurile plasei ale cărei dimensiuni se reduc văzând cu ociii.

La bordul ambarcaţiilor lor tâlharii îşi împart sarcinile. Unii vâslesc cu furie în direcţia mea, alţii îşi agită ameninţător bâtele, iar alţii îmi ţin caiacul sub o ploaie de

pietre, din care se pare că au la bord o încărcătură serioasă, dovadă că atacul a fost pregătit.

N-am de loc intenţia să mă dau bătut. Am faţă de ei avantajul de a înainta mai repede, în timp ce bărcile lor sunt greoaie şi încete. În plus, curentul mă favorizează. Cu un pic de îndemânare pot avea norocul să ies din încurcătură. Înfipt zdravăn pe scaunul meu, nepăsător la pietroaiele care cad în fur, manevrez cu vâslele fie luând-o pieziş la dreapta, fie deplasându-mă la stânga. Caiacul meu sprinten zboară, nu alta, pe apă.

Ajung astfel în dreptul ultimei bărci. Degetele îmi sunt crispate pe padele. Încep să-mi pierd suflarea. Sunt tot numai o apă. Trebuie să trec cu orice preţ. Baâca se apropie de caiac. Ploaia de proiectile nu încetează. Sunt la capătul puterilor, dar mă încordez cât pot. Ţin piept. Dacă m-ar apuca acum un drcel totul ar fi pierdut. Dar muşchii îmi sunt oţeliţi. În picioare la prova bărcii, un om îndeamnă pe vâslaşi să-şi grăbească ritmul şi-mi zvârle ocări homerice. Îmi menţin viteza şi-i trec pe sub nas. Am scăpat ca prin minune.

Gonesc, gonesc încă o bucată de timp, năucit cu totul de această aventură. Ceva mai departe îl întâlnesc pe Jean. I s-a întâmplat şi lui o poveste asemănătoare. Puţin mai la nord de locul unde îmi întrerupsesem drumul spre a vizita peşterile se oprise şi el ca să cerceteze nişte morminte săpate în faleză şi a fost atacat de aceiaşi agresori.

„Abia am debarcat, povesteşte el, când zăresc trei feluci mici cu câte trei oameni îndreptându-se cu toată viteza spre caiacul meu tras pe uscat. Una din feluci venea cu câteva sute de metri înaintea celorlalte. Doi vâslaşi sunt tineri. Cel mai vârstnic îmi cere actele de identitate. Cum paşaportul meu nu-i pare suficient îmi face semn să rămân pe loc. Schiţez gestul că vreau să-mi urmez drumul. Omul, rămânând în feluca sa, mă apucă de braţ în timp ce barca

lui barează drumul caiacului meu lângă mal. Îmi dau seama că aşteaptă întăriri din partea celorlalte două bărci, ale căror echipaje vâslesc cu putere înspre mine. Întrucât refuză să-mi dea drumul înşfac un pietroi ameninţându-l să-i lovesc. Surprins de această mişcare bruscă îmi dă drumul. Feluca se îndepărtează puţin. Sar în caiac şi pornesc repede. Barca, urmată de celelalte două, se năpusteşte în urmărirea mea. Abia după un kilometru reuşesc să mă distanţez de urmăritorii mei. Înarmaţi cu bâte, pe care le agită în aer, vociferează cât îi ţin gura chemând în ajutor alte două feluci care se desprind de la mal cu 500 m în aval. Iată-mă acum încercuit de cinci feluci, două din faţă şi trei din spate. Singura cale de a scăpa de abordaj şi de a nu mă lăsa răpus cu lovituri de bâtă este să folosesc un vicleşug, repezindu-mă în josul apei asupra celei mai apropiate din feluci şi astfel depărtându-mă de celelalte patru.

Ajung peste puţin timp ¡atât de aproape de felucă, încât tâlharii îşi închipuie la început că mă predau. În clipa în care cele două etrave ajung faţă în faţă fac în plină viteză o întoarcere bruscă. Până când urmăritorii mei se dezmeticesc câştig vreo zece metri. După câteva clipe, ce par să nu se mai sfârşească, ajung în afara razei de acţiune a agresorilor mei care «e lasă păgubaşi”.

Un sfert de oră mai târziu am trecut eu însumi pe lângă acest cuib de hoţi reuşind să mă strecor ca prin urechile acului.

Dar ce s-o fi întâmplat ou John oare a dispărut încă de ieri după-amiază? A căzuit oare în cursă? începem să fim serios îngrijoraţi de soarta lui. Hotărât hidru, regiunea nu este sigură. S-ar zice că întregul ţinut este în agitaţie. Oameni cu flinte stau pe maluri, intră în apă până la genunchi şi trag în noi. Gloanţele ne şuieră acum pe la urechi. Nu ne vine să credem. Ce i-o fi apucat? Au

înnebunit?

Trece o felucă, dar aceasta-i paşnică. Marinarul ei se culcă pe fundul ambarcaţiei şi nu mai mişcă. Auzim o serie de detunături. Trag iar în noi.

Situaţia noastră nu-i de invidiat. Înaintăm prin mijlocul fluviului fără a putea să debarcăm în vreun loc. Spre amiază, un om de pe mal ne face stăruitor semne. Fluieră de stă să-şi piardă suflarea. Are o puşcă în bandulieră şi cartuşiere mari care i se încrucişează pe piept. Aceasta ne mai linişteşte puţin, căci n-are înfăţişarea unui pirat. Este, fără îndoială, un *kaffir*. Întrucât pare să fie singur pe mal n-avem de ce să ne temem prea mult. Hotărâm să ne apropiem. Mai departe, dincolo de o limbă de nisip, se desluşeşte un sat mare.

Tragem la mal. Paznicul ne informează că John s-a refugiat în sat, unde ne aşteaptă. Ne conduce prin mulţimea care creşte neîncetat la *omdah-ul* satului. Ne regăsim într-adevăr tovarăşul. A trecut de aseară prin nenumărate peripeţii şi mai este încă foarte tulburat.

John dormea lângă caiacul său eşuat pe o limbă de nisip, când I-au trezit câteva împuşcături. Şi-a strâns în grabă lucrurile, a sărit în caiac şi a acostat puţin mai departe. De data aceasta I-au atacat nişte câini. Îndepărtându-se iarăşi a fost din nou luat drept ţintă, fiind nevoit să-şi continue drumul până în faptul zilei.

Dimineaţa, uitând incidentele din timpul nopţii, a vrut să ia contact cu un grup de felahi care lucrau pe câmp la marginea fluviului.

Copiii s-au strâns buluc, au început să urle şi să arunce cu pietre. John şi-a închipuit că va putea domoli zarva pe care a stârnit-o cu blândeţe şi cuvinte binevoitoare. Mai mulţi bărbaţi s-au apropiat şi au început să se îndemne între ei. Mulţimea care se îngroşa se arăta din ce în ce mai ameninţătoare. John a sărit din nou în

caiac şi a luat-o din loc.

Omdah-ul la care suntem duşi este un avocat onorabil din Deirut. Primirea pe care ne-o face este fără cusur. Puţin mai înainte, nu lipsea mult să fim ucişi, acum însă suntem trataţi cu toată consideraţia cuvenită unor străini de vază. Afară în stradă situaţia s-a schimbat cu desăvârşire. Mulţimea care dimineaţa ne-a urmărit cu înverşunare, acum ne-ar aclama bucuros.

Cairo

Nenumărate convoaie de şalande şi motonave plutesc pe fluviu pe lângă anticele şi domoalele feluci. Pe maluri traficul rutier se intensifică. Crângurile de palmieri sunt mai mari. Uzinele şi rafinăriile se înmulţesc. La orizont se profilează piramide, dar ele nu trebuie confundate cu marile lor surori; sunt numai replica lor care se înalţă mai la sud. Ne apropiem de Cairo.

La 26 iunie depăşim bornele metropolei lumii arabe (peste trei milioane de locuitori) şi acostăm triumfători la debarcaderul Clubului Nautic Regal, unde ne aşteaptă întreaga presă sportivă, precum şi numeroşi membri ai coloniei europene şi americane din capitală.

Mărturisim că această primire, care în cursul celor două săptămâni pe care le-am petrecut în oraş nu s-a dezminţit, ne-a consolat de necazurile îndurate mai înainte.

În dimineaţa zilei de 11 iulie, escortaţi de skifurile Clubului Nautic, de cele ale cunoscutului Yacht Club din Meadi, chestionaţi şi fotografiaţi pentru ultima oară de către presă, trecem pe sub marile poduri ale Nilului şi pătrundem în deltă.

Ne aflăm exact la 257 km de coasta Mediteranei.

La nord, în imediata apropiere de Cairo, Nilul se desface în două braţe principale, Damietta şi Rosetta, al

căror curs este reglementat cu ajutorul a trei mari canale[52]. De la acest sistem principal se resfiră numeroase canale care asigură irigarea uneia din cele mai populate regiuni ale lumii: circa 1.000 de locuitori pe kilometrul pătrat. Dacă vrei să-ţi faci o imagine despre ceea ce înseamnă un furnicar omenesc trebuie să vii aici.

Acest sistem de canalizare este reglementat de către Marele Baraj al lui Mehmet Ali, care datează din 1820. Este prima lucrare executată pentru reglementarea cursului Nilului. Marele Baraj n-a fost la început decât un dig de pământ în care se practicau anual deschideri pentru a se lăsa să treacă apele mari. În acelaşi timp, reprezenta o fortificaţie care proteja capitala ţării dinspre nord. Recent, el a fost complet reconstruit din piatră masivă, păstrându-i-se vechea înfăţişare de dig fortificat, prevăzut cu punţi mobile, donjoane crenelate şi metereze.

Barajul îşi îndeplineşte pe deplin misiunea. El reţine întreaga cantitate de apă a braţului care curge spre Rosetta şi pe care ne propunem să călătorim. La poalele barajului fluviul este secat. N-am prevăzut aşa ceva. Peste două kmi, când dinspre Cairo se va anunţa venirea apelor mari, toate ecluzele se vor deschide şi Nilul îşi va regăsi vechea sa albie.

Până atunci suntem nevoiţi să părăsim fluviul pe o distanţă de 50 km şi să călătorim pe canalul lateral Menufyia. Primii kilometri ne mulţumesc pe deplin. Curentul apei este bun. Înaintăm repede şi plăcut pe această cale de apă îngustă.

N-am avut încă niciodată prilejul să călătorim atât de aproape de aşezările omeneşti. Gospodăriile ţărăneşti sunt aşezate chiar pe malul apei. Putem observa aieyea

---

52 In antichitate, Nilul se ramifica într-o deltă alcătuită din şapte braţe. Cinci dintre ele s-au înnămolit treptat ajungînd astăzi lagune maritime. - N.T.

numeroase scene din viaţa rurală.

În ochiurile de apă liniştită de pe lângă malurile, în general împădurite, femeile cu rochiile suflecate lăsând să li se vadă şalvarii roz sau albaştri îşi spală rufele, muncitori înalţă ziduri de argilă frământată ou paie mărunţită, gâşte se bălăcesc în mâl. Chioşcuri mici de lemn înălţate pe piloţi înfipţi la marginea canalului îngăduie locuitorilor să se răcorească la malul apei. Prin păpuriş nişte pescari prind peşte cu undiţa. Câmpia aceasta înverzită, plină de crânguri, oferă o privelişte cu totul nouă. Aproape că ne credem pe malurile Mamei, pe ale cărei ape voioase ne-am început antrenamentul cu caiacele. Iată-ne sfârşindu-ne acum călătoria pe Nil aproape în acelaşi cadru.

Populaţia se arată deosebit de liniştită. Avem cu ea raporturi prieteneşti. În fiecare clipă trebuie să răspundem marinarilor şi locuitorilor de pe mal care ne pun o sumedenie de întrebări: „Ce faceţi aici?”... „Şi încotro vă duceţi?”

Este obositor să porţi o conversaţie într-o limbă pe care o înţelegi anevoie. Pentru a se face mai bine înţeleşi, oamenii ne urlă de-a dreptul în obraz şi cu cât urlă mai tare cu atât îi înţelegem mai puţin.

Ne strigă *George*, luându-ne drept englezi, foştii ocupanţi ai ţării. Sunt de o indiscreţie fără margini. Când facem câte un popas nu putem să scriem un singur rând fără ca vreunul să se aplece peste umărul nostru ca să vadă ce facem.

Dar toate acestea nu vădesc răutate.

Întrucât nu-şi pot închipui nici măcar o singură clipă că ani fi călători paşnici fac pe seama noastră tot felul de presupuneri. Unii ne iau drept contrabandişti de haşiş, stăruind să le furnizăm acest stupefiant interzis.

Într-un sat, John a avut proasta inspiraţie să spună că

este student în medicină. Cumplită imprudenţă. Cât ai clipi, oamenii I-au înconjurat cerându-i o consultaţie. Şeful postului de jandarmi, instalându-se pe un scaun, şi-a ridicat cămaşa arătându-şi spinarea goală. Un om pleşuv, neliniştit din pricina cheliei sale vrea un produs miraculos pentru a face să-i crească din nou părul. John, aidoma ucenicului vrăjitor, este copleşit. În zadar încearcă să le spună că nu este încă medic şi că nu poate să facă nimic, parc-ar vorbi unor surzi. Stăruie toţi arătând atâta încredere în ştiinţa lui, încât trebuie să cedeze. Examinează spinarea şefului de post făcând eforturi desperate ca să nu pufnească în râs, îngăimându-i totodată sfaturi pe care numai el singur poate să le înţeleagă. Omul însă pleacă înseninat, ca şi cum acest examen sumar a fost suficient să-i aline toate durerile.

Riscâm iar să fim alungaţi de mulţime

Buna înţelegere cu populaţia n-a durat. Mulţimea s-a dezlănţuit brusc la patruzeci şi opt de ore după ce am părăsit Cairo.

Filmăm o scenă din viaţa de toate zilele în apropierea unui pod, un podeţ simplu aruncat peste canal. Mai mult nici n-a fost nevoie pentru ca mânia mulţimii să fie stârnită din nou. Ne iau pur şi simplu drept spioni.

Un felah sare pe caiacul lui John riscând să-i răstoarne şi-i smulge aparatul de filmat şi cel de fotografiat, luntraşii îşi pun felurile de-a curmezişul pentru a ne bara drumul. O ploaie de pietre cade de pe maluri.

Imobilizaţi, înconjuraţi de o gloată care gesticulează şi vociferează, gata să ne omoare în bătaie la cel mai mic gest de furie din partea noastră, ne dăm silinţa să rămânem calmi, căutând totodată actele care ne-au fost eliberate la Cairo tocmai pentru a evita fricţiunile cu populaţia locală: autorizaţii speciale pentru a filma şi a fotografia, toate scrise în arabă, întărite cu numeroase

peceţi şi fotografii de identitate. Dar toată această poliloghie scrisă este absolut inutilă. Oamenii aceştia nu ştiu să citească. Sucesc hârtiile noastre în fel şi chip ca şi cum ar fi nişte desene.

În sfârşit, îşi fac apariţia jandarmii. Această intervenţie a „autorităţii" nu putea să pice mai bine, căci în fiecare clipă riscăm să fim sfâşiaţi.

Jandarmii ne duc la *omdah9* care refuză să se ocupe de un caz atât de spinos. Pornim mai departe, în norul de praf stârnit de mulţimea care vociferează. De astă dată jandarmii ne duc la poliţia locală.

Toţi sunt nedumeriţi. Nu ştiu ce să facă cu aceşti trei indivizi care se plimbă într-un chip ce dă de bănuit pe canalele ţării în nişte ambarcaţii mici şi ciudate.

Parlamentăm timp de două ore cu un fel de slujbaş, rugându-l să ne lase să ne vedem în linişte de drum. E vădit însă că nu vrea să-şi ia vreo răspundere. îi sugerăm să telefoneze la o prefectură învecinată şi să raporteze superiorilor săi. După ce chibzuieşte îndelung se hotărăşte în cele din urmă să ne satisfacă dorinţa.

Câteva ore mai târziu, şeful poliţiei din Menuf, un oraş important din deltă, situat la vreo 50 km spre nord de Cairo, a trimis o dubă. E ora cinci după-amiază. Am avut drept dejun un pepene verde adus de un gardian căruia i l-am plătit de trei ori cât făcea.

Peste puţin îşi face apariţia prefectul poliţiei însoţit de o suită de ofiţeri. Prefectul este în civil. Are o înfăţişare blajină şi politicoasă de om cumsecade. Răsuflăm uşuraţi. În localurile de poliţie ai totdeauna sentimentul vag al vinovăţiei, mai ales dacă eşti nevinovat, sentiment sporit automat atunci când te afli în prezenţa unor oameni înveşmântaţi în uniformă.

Din fericire, prefectul a înţeles dintr-o singură privire că i-a picat ceea ce s-ar putea numi „o chestie încurcată",

şi ne introduce în biroul său.

Îi prezentăm de îndată actele noastre şi numai Dumnezeu ştie câte avem! îi punem în faţă tăieturi din presa ce apare la Cairo, în care ni se aduc elogii în termeni entuziaşti. A doua zi după sosirea noastră la Cairo, ziarele din capitală au relatat pe larg, publicând şi numeroase fotografii, „extraordinarele isprăvi a trei sportivi tineri şi îndrăzneţi" pe apele Nilului. Noi eram cei „trei muşchetari", „eroii marelui fluviu african" şi presa de limbă arabă s-a aliniat fără rezerve la aceste relatări.

Şi iată cum se încumetă acum să-i trateze pe cei trei eroi!

Prefectul de poliţie nu ştie cum să se mai scuze. Ne ia la el dându-şi toată silinţa să ne îmbărbăteze. Ne îngrijorează soarta caiacelor părăsite pe malul canalului Menufyia. De-ar fi numai atâta 1 Prefectul ne urcă înmaşina lui şi ne duce înapoi la locul dramei. Caiacele sunt intacte. Nimeni n-a îndrăznit totuşi să se atingă de ele.

Vrem să plecăm numaidecât, dar prefectul protestează:

— Cum, doar nu veţi pleca aşa. Rămâneţi astă-seară la Menuf. Am să organizez protecţia voastră şi am să anunţ toate posturile de-a lungul Nilului. Vă veţi termina în linişte călătoria.

Ne întoarcem la Menuf. Prefectul, de o politeţe desăvârşită, ne duce să ne arate oraşul, apoi ne prezintă la clubul său, unde suntem sărbătoriţi. Ne-au fost pregătite paturi moi. Egiptul este, fără îndoială, ţara contrastelor I

A doua zi plecăm mai departe. Mulţimea s-a îngrămădit pe malurile canalului pentru a asista la plecarea noastră, dar de data aceasta oamenii sunt liniştiţi.

O camionetă verde a poliţiei demarează în acelaşi timp cu noi. În cabină sunt doi ofiţeri, unul în uniformă –

şeful districtului, celălalt în civil. În fundul vehiculului sunt înghesuiţi şase agenţi de pază.

Suntem luaţi drept personaje importante.

La prânz mâncăm sub protecţia jandarmilor binevoitori, din proviziile puse la dispoziţie de şeful districtului. Mulţimea stă respectuoasă la o depărtare de o sută de metri de noi.

Camioneta ne însoţeşte toată ziua. O regăsim punctuală la fiecare întâlnire, în apropierea podurilor, lângă stăvilare şi în toate centrele locuite.

În ziua următoare, şoseaua se depărtează de canal. Întrucât camioneta nu poate să ne însoţească pe acest drum ni se dă o escortă de trei călăreţi care-şi fac caii să joace pe dinaintea noastră şi nu ne slăbesc din ochi.

Insuliţele cele mai neînsemnate sunt păzite de jandarmi care fac de gardă. Suntem opriţi din oră în oră şi întrebaţi dacă totul e în ordine, dacă n-avem nevoie de ceva.

Într-un loc ne aşteaptă subprefectul pentru a ne trata cu ceai; într-altul un *mahmur* ne oferă în prefectura sa o cameră confortabilă pentru a înnopta în ea.

Itinerarul ne este cronometrat ca cel al unui prim-ministru, iar expediţia noastră păzită ca un cortegiu prezidenţial.

Cât de mult am prefera frumoasa libertate dinainte!

Populaţia, domolită de către paznicii noştri, se lasă filmată şi fotografiată fără a reacţiona. Este singurul avantaj al situaţiei în care ne aflăm acum.

Thalassa, thalassa!

Într-una din seri sosim la Edfina, ultimul baraj pe Nil înainte de a se ajunge la mare.

Pentru a atinge Mediterana ne mai rămân de făcut. În aval circa 30 km, treizeci de kilometri în cursul cărora peisajul se aplatizează şi devine golaş. Malurile Nilului nu

mai sunt decât nişte vaste acumulări de nisip aduse de curentul apei şi pe care vântul din larg le transformă în dune. Dunele acestea avansează în fiecare an puţin mai departe în mare, acoperind litoralul până la ultimul kilometru.

Mai jos de baraj apa este sărată. Nu mai este apa Nilului, ci cea a Mediteranei. Delfini veniţi din larg fac mii de acrobaţii în jurul caiacelor noastre.

Astfel, în cea mai mare parte a anului, Nilul nu se mai varsă în Mediterană: un ultim baraj opreşte apele lui şi ale canalelor pentru a fi folosite la irigarea deltei.

Totuşi, când vin undele apelor mari, supravegheate fiind din Sudan până în Egipt, toate ecluzele barajelor se deschid larg şi apa miloasă a fluviului se năpusteşte spre mare formând pe aproape treizeci de kilometri o pată mare galbenă.

La 17 iulie ajungem la Rosetta, care azi nu mai este decât un orăşel mort, după ce, în urmă cu un secol, a fost detronat de Alexandria. În vechiul port, unde se joacă copii blonzi cu ochi albaştri, lăsaţi moştenire, după câte se spune, de către soldaţii lui Bonaparte, vase cu o velatură elegantă par a ieşi dintr-un muzeu al marinei.

Un public numeros urmăreşte evoluţiile ultimei etape a călătoriei noastre pe Nil. Ne întrebăm curioşi ce primire ne rezervă. Câteva bărci încearcă pentru ultima oară să ne bareze drumul, dar nu stăruie, fiindcă pe chei veghează garda.

Debarcăm, ne rânduim caiacele unul lângă altul, apoi ne îmbrăţişăm. De atâta amar de vreme aşteptăm clipa aceasta.

Avem în urma noastră nouă luni pe drum şi aproape 7.000 km străbătuţi pe fluviu, din care 5.000 km cu caiacele. Putem fi satisfăcuţi.

Mulţimea aşteaptă tăcută. Jandarmii dau onorul.

Persoanele oficiale din Rosetta se apropie de noi şi ne strâng mâinile. Nu cântă nicio muzică, dar ea răsună în inimi.

Dincolo de Rosetta, în punctul cel mai înaintat al uscatului se înalţă un far scăldat de valurile Mediteranei şi o fortăreaţă ale cărei bombarde mari sunt îndreptate spre larg. Aici, în tovărăşia grănicerilor din vechiul fort, ne petrecem ultima noapte a expediţiei.

A doua zi purcedem la demontarea bunelor, bătrânelor noastre caiace. Sunt uzate, roase, decolorate, arse, pârjolite de soare, dar au rezistat tuturor încercărilor cu o statornicie demnă de subliniat, întreaga cinste îi revine constructorului lor, prietenul nostru Jean Chauveau.

Închidem cu grijă cele trei brave ambarcaţii în sacii lor, triem echipamentul din care ne-au mai rămas foarte puţine lucruri şi încărcăm tot ceea ce merită să fie luat într-un camion.

O caravană întreagă soseşte la Rosetta să ne ia la Alexandria, unde consulul general al Franţei ne primeşte cu cea mai mare bunăvoinţă.

Am înfăptuit ceea ce nu se întreprinsese încă până azi: am străbătut cu bărcile Nilul de la izvoare până la Marea Mediterană.

EPILOG

După un an, Jean a plecat într-o nouă călătorie pe Nil.

Eu mă pregăteam să plec în Indochina, spre a urmări în calitate de reporter războiul crâncen care se purta acolo, iar John a pornit să străbată cu caiacul marele canion al fluviului Colorado.

Jean, caracter dârz şi încăpăţânat, voia să străbată cele trei mici porţiuni ale fluviului pe care nu le putusem explora în cursul primei noastre călătorii: Nilul Victoria, care curge în

Uganda pe o distanţă de 60 km de la lacul Victoria la lacul Kioga; Nilul Somerset, la nord-est de lacul Albert, rămas necercetăt pe o distanţă de 80 km şi cursul superior al lui Bahr el Jebel, lung de 200 km, la frontiera Sudanului, porţiune pe care John şi cu mine am străbătut-o pe jos în opt zile şi pe care Jean n-a putut s-o parcurgă fiind ţintuit la pat de o bronşită la Juba.

În această a doua expediţie, Jean avea un singur însoţitor: Jacques Blein, pictor-desenator din Alger.

„La 30 august 1952, istoriseşte Jean, un avion «Constellation» al Companiei Air France aducea la Nairobi, în Kenya, expediţia cea mai uşoară care a fost întreprinsă vreodată în Africa: doi oameni plus echipamentul a cărui greutate, inclusiv bărcile, nu depăşea 108 kg.

Startul l-am luat marţi, 16 septembrie, 1952, pornind din Jinja, pe lacul Victoria, aproape de cascada Ripon, considerată drept izvorul principal al Nilului. Pe înserate am trecut pe sub primul mare pod al Nilului, unicul pod care-i taie cursul pe primii patru mii de kilometri. Poposim ca să-nnoptăm în tabăra barajului care se construieşte la cascada Owen.

Jacques dispare în marea de ierburi

În după-amiaza zilei de 17, cele două caiace ale noastre îşi urmează drumul spre nord. Sunt primele două ambarcaţii care s-au aventurat vreodată în acest sector al Nilului.

În tot cursul zilei de 18 străbatem cele mai multe dintre pragurile care se succed aproape la fiecare 500 m, mergând de-a lungul malurilor şi cărând bagajele în spate, deşi singura hartă a acestei regiuni, destul de sumară, nu menţionează pe primii 60 km decât şapte grupuri de praguri sau de cascade. În trei zile distanţa străbătută nu depăşeşte 13 km.

Vineri 19, pe la opt dimineaţa, ne pregăteam să străbatem unul dintre repezişurile vijelioase de la Buyagali. O primă recunoaştere efectuată pe malul drept ne duce la concluzia că pentru a-l ocoli mergând pe mal şi a ne croi un drum, mai bine zis un tunel prin hăţişul pădurii ecuatoriale, ne-ar trebui o zi întreagă.

După o a doua recunoaştere făcută pe o insulă situată în punctul de unde începe repezişul ne hotărâm să facem ocolul prin partea unde curentul este mai puţin violent. Ne înţelegem ca Jacques să mă urmeze imediat la o distanţă de doi-trei metri, evitând astfel să fim despărţiţi de vreun incident neprevăzut şi pentru a avea mai multe şanse de a ne ajuta în caz că am lua apă.

Caiacele sunt bine punctate şi închise complet. Suntem gata amândoi. Pornesc. Jacques Blein pare să ezite, ca şi cum s-ar teme de ceea ce va veni. Când încep să cobor pe firul curentului mă întorc şi-i fac semn să mă urmeze. De aici înainte vegetaţia insulei mi-l ascunde. Nu-I voi mai revedea niciodată…

Douăzeci de metri mai jos cârmesc şi mă întorc cu faţa spre curent pentru a-l aştepta. Curentul însă mă abate repede şi neputând rămâne astfel, pentru că riscam să mă apropii de cascadă într-o poziţie nefavorabilă, sunt silit să merg înainte. Am întârziat prea mult. O vâltoare puternică mă împinge irezistibil spre un contraval uriaş care mă răstoarnă şi cu o izbitură brutală mă desparte de caiac. În vârtejul următor rămân scufundat multă vreme până îmi pierd suflarea. «Cine a băut din apa Nilului va mai bea!»

După un minut, ţinând padela mereu în mână, mă caţăr cu mare greutate pe nişte stânci lunecoase la vreo sută de metri mai jos de cascadă.

De pe acest promontoriu stâncos scrutez repezişul. Jacques Blein nu se vede. Caiacul meu pluteşte răsturnat într-un contracurent.

Apoi curentul îl ia, îl depune câteva clipe pe o stâncă ieşită la suprafaţa apei şi în cele din urmă îl împinge spre promontoriul de pe care îl urmăresc. Execut o ultimă scufundare încercând să-i trag sus pe stânci, se pare însă că algele microscopice au făcut stâncile lunecoase, astfel că-mi este cu neputinţă să-i înşfac şi să-i ridic. În cele din urmă, după numeroase eforturi acrobatice pun caiacul pe uscat. Echipamentul este intact.

Din pricina pădurii anevoie aş putea ajunge în partea superioară a cheilor prin care curge fluviul. Pe la orele patru după-amiază zăresc un băştinaş la o depărtare de vreo sută de metri în fundul unui golfuleţ, ceea ce-mi indică existenţa unei poteci care coboară la apă. Curentul golfului, mult mai slab, îmi permite să ajung fără dificultate până la el. Folosesc restul zilei încercând să examinez pragul de la depărtarea cea mai mică pe care mi-o îngăduie rarile poteci practicate de indigeni. La o primă investigaţie nimic nu arată că Jacques Blein a rămas pe insula unde l-am văzut pentru ultima oară.

A doua zi dimineaţă, sâmbătă, 20 septembrie, am trimis printr-un om o scrisoare prietenilor şi autorităţilor din Jinja, semnalându-le distanţa la care se află pragul şi cerând să mi se trimită un ajutor pentru cercetările pe care le fac în avale pe cărările ce coboară la fluviu. Băştinaşii întrebaţi de mine n-au văzut nimic. Imediat după-amiază, doi prieteni, printre care însuşi directorul şantierului de la cascada Owen, iau parte împreună cu mine la cercetări, dar în zadar.

Am stabilit cu Jinja prin telefon că un avion mic va veni a doua zi la orele opt de la Entebbe. Duminică, 21 septembrie, pragul şi insula de unde ne-am pierdut din vedere sunt cercetate temeinic din aer. Nu mai rămâne nicio îndoială: Jacques Blein a părăsit insula. După aceea, avionul zboară de-a lungul fluviului pe o distanţă de 35 km

în aval, dus şi întors. Un caiac lung de 4, 20 m, cu pânză să albă, trebuie să se distingă bine, dacă nu este ascuns de vegetaţia bogată care înveşmântează malurile. Din nefericire, zborul nu dă niciun rezultat.

Este alcătuită pe dată o echipă de indigeni care cunosc bine pădurea. Toată ziua, pe mai mulţi kilometri în aval de prag sunt deschise drumuri pe malul drept, pentru a face posibilă observarea celor două maluri.

În zilele următoare, mai rămâne speranţa că Jacques Blein a tras pe malul stâng, de unde se prea poate să-şi fi tăiat un drum prin pădure pentru a ajunge în cel mai apropiat cătun indigen.

Mă ţine o durere tot mai puternică în partea stângă a corpului şi nu mai pot să fac nicio mişcare cu braţul stâng. Îmi dau astfel seama că am o coastă ruptă.

După o săptămână, pierdem ultima speranţă de a-l regăsi pe Jacques Blein.

Într-o dimineaţă, pe când mă aflam în tabăra de la cascada Owen, unde mi s-a îngăduit să mă odihnesc, m-am trezit cu temperatură şi cu câţiva ganglioni prinşi. Fuseserăm înţepaţi de musca-ţeţe şi primele simptome ale bolii somnului se asemănau cu ceea ce aveam eu. Consult un medic pentru a mă pune la adăpost de urmări. Seara, un examen sumar constată o criză de malaria. În ciuda tratamentului aplicat, grupuri de glande inflamate îmi apar până şi pe ceafă. Sunt atât de nervos, încât, deşi temperatura se urcă la 40°, nu pot să rămân în aşternut. Medicul bănuieşte că aş avea febră tifoidă. La Jinja există aureomicină şi peste patruzeci şi opt de ore trebuie să fiu vindecat. Am senzaţia că în stomac mi s-a fixat un bloc de beton. Nu pot să înghit nici măcar un pahar de apă, mă gândesc că am să mor de sete.

Se ia hotărârea să fiu internat în spital. Medicul pune pe loc diagnosticul de febră tifoidă, dar spitalul dispune de

cloromicetină. Două ore după administrarea primei capsule pot să mănânc o farfurie cu supă; după aceea dorm toată noaptea”.

Două luni mai târziu, Jean a plecat singur la cascada Murchison pentru a filma scene din savană.

„Locuiesc la o mică misiune, spre nord de lacul Albert, scrie el. În fiecare zi iau caiacul, traversez braţul dinspre nord al lacului, fie pentru a înainta de-a lungul lui, fie pentru a trage la ţărm pe celălalt mal, în căutarea elefanţilor. Umblând pe jos în ierburile pârjolite recent de un incendiu, mă apropii de un grup de vreo zece pahiderme. La o depărtare de 30 m apar foarte mici pe ecran. Elefanţii prinşi în obiectiv se ridică bănuitori, se întorc cu faţa spre mine făcându-şi vânt cu urechile lui enorme. Mă apropii până la 25 m, apropiere care încă nu va produce un efect remarcabil pe peliculă. Cu toate că am foarte puţine motive de a mă socoti în afara pericolului, instalez trepiedul şi aparatul. Pe neaşteptate, toată turma se pune în mişcare şi alcătuind un front impresionant înaintează spre mine. Dacă ar intenţiona să mă atace nu te-aş mai putea scăpa. Aş vrea, aşadar, să aud cât mai repede uşoara accelerare a mecanismului care mă va vesti că filmul s-a terminat. Iată, s-a sfârşit. Strâng trepiedul. Retrăgându-mă mereu, fără mişcări bruşte, îl pun pe umăr depărtându-mă cu paşi mari. Arunc o privire în urmă. Zăresc elefanţii chiar pe locul pe care-l părăsisem. Grăbesc încetişor paşii; dacă aş începe să fug deodată i-aş putea îndemna să mă imite. În cele din urmă, îndărătul unor tufişuri merg de-a lungul lor căutând să rămân mai departe ascuns până ajung în afară de orice pericol”.

După aceea, Jean s-a întors în Sudan şi apoi în Egipt.

„La Juba, consemnează el, mi-am dat seama pe deplin că profit singur, doar eu singur, de o călătorie relativ confortabilă de aci înainte, pe care ar fi trebuit să o facem

Jacques Blein şi cu mine într-o stare de bună dispoziţie, bogaţi de comoara imaginilor recoltate într-una din ultimele regiuni neexplorate ale Africii".
Până la urmă, Nilul a răpus pe unul dintre noi.
Prefaţă
Cuvânt înainte Introducere
I. *Un debut eroic pe Kagera*
II. *Cum am ajuns la izvoarele Nilului*
Caiacele noastre Un american la Paris Mari manevre pe Mama Prin munţii din Ruanda-Urundi Naşterea Nilului
III. *De la lacul Victoria până la Muntele Ruwenzori*
Lacul Victoria şi cascada Ripon
IV. *Zi şi noapte prin smârcurile lacului Kioga*
În căutarea unei pirogi Din nou la drum suntem urmăriţi de hipopotami la pescarii bakedi
Noaptea ne surprinde în mijlocul smârcurilor
V. *Însoţitorii noştri de fiecare zi, elefanţii, hipopotamii şi crocodilii*
Maiestatea sa elefantul Boierul hipopotam
Un animal viclean şi fricos: crocodilul Cascada Murchison
VI. Călătorim pe cursul lui Bahr el Jebel
Ospitalitatea africană nu este o vorbă deşartă
La frontiera cu Sudanul
Urmând cursul lui Bahr el Jebel
Hamalii noştri bari
Panică în desişurile savanei
Elefanţii
Plecăm pe urmele unui rinocer şi ucidem... un mistreţ 111
Avem foc berechet fără să recurgem la amnar 114
Sate bari 115
Focuri în savană 119
Întâlnirea cu un „aducător de ploaie" 121

Dansuri bari pe malul Nilului 123
VIL în smârcurüe din regiunea Nilului sudanez trăiesc uriaşi goi 126
Noi întâlniri cu crocodili şi hipopotami 129
Primele întâlniri cu dinka 134
Un popor de păstori 137
VIII. O nuntă la nueri în inima mlaştinilor Sudd 139
Nuerii 145
Ajungem la capătul smârcurilor 155
Fachoda 159
Şillucii 161
O ultimă privire asupra Sudanului de sud 162
IX. Paralela a 12-a nordică 165
X. „Marsilieza" la Khartoum 183
Khartoum, Omdurman şi Nilul Albastru 385
Câteva pagini din istoria Sudanului 186
Mai avem de străbătut 3.000 Ian 188
XI. Marile cataracte 190
Prin canioanele celei de-a şasea cataracte 191
Primele ruine nubiene 193.
Albara 196
O furtună de nisip 199
Omdah-ul satului 201
Mai avem de înfruntat cataracte cale de 110 km 205
XII. Vechea Nubie îşi dezvăluie comorile 211
Napata, reşedinţa regală a Nubiei 211
Creştinismul în Nubia 216
Un oraş mort şi parfumul bătrânesc al unei orânduiri vechi 217
Vii irigate la Dongola 218
La Argo tineretul înfruntă pe bătrâni 220
Întâlnim stânci acoperite cu desene 222
Ne răsturnăm pentru a treia oară 223
Cuptorul 226

Căutătorii de aur 228
„Pântecul de piatră” 230
XIII. în Egipt 234
Păţaniile caiacelor noastre 234
Coloşii de la Abu Simbel 235
Nenumărate temple săpate în malurile stâncoase 236
Fortăreaţa Ibrim 238
Locurile natale sunt totdeauna dragi 239
O nuntă ţărănească şi un pelerinaj 240
Inundaţie 243
Assuan 244
Un deşert arid şi o câmpie înverzită 249
Temple antice şi fabrici de zahăr moderne 251
Teba 253
XIV. Peripeţiile ultimei etape a călătoriei 257
Kaffir-ul, felahul şi *omdah-ul* 258
Tâlharii 260
Cairo 263
Riscăm iar să fim alungaţi de mulţime 265
Thalassa, thalassa! 268
Epilog 271
Jacques dispare în marea de ierburi 271
Redactor resp. de carte: SANDA STOIAN Tehnoredactor: ANA SABĂU

Dat la cules 07.08.1965. Bun de tipar 27.11.1965. Tiraj 50.000 + 80 ex. broşate, 10.000 + 50 ex. legate %/*i* + *25* ex expoziţie. Ilârtie scris II A 63 glm. Format 61X86/16. Coli editoriale 21, 76. Coli de tipar 17, 50 + *3* coliţe. A. 9842. Indici de clasificare zecimală: pentru bibliotecile mari 91, pentru bibliotecile mici 91.

Tiparul executat sub comanda nr. 50 633 la Combinatul Poligrafic „Casa Scânteii”, Piaţa Scânteii nr. 1, Bucureşti – Republica Socialistă România